

ס פ ר
אהבת ציון וירושלים.

כ ו ל ל

שנויי נוסחאות וגירסאות

מתלמוד ירושלמי

הנמצאים בספרי הראשונים, בדפוסים ישנים ופראנקענטיין כתבי יד
עם הערות ותקונים

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

מ מ נ י

בער ראטנער

נין תכר להגאון בעל פנים מאירות זל.

מסכת יומא

ווילנא

בדפוס ש. פ. נארבער

תרס"ט

АГАВАТЬ ЦІОНЪ ВЕ-ІЕРУШОЛАНІМЪ.

Варианты, разночтенія и пополненія текста Іерусалимскаго Талмуда,
изданные по древнимъ печатнымъ и рукописнымъ источникамъ съ кри-
тическими замѣчаніями и объясненіями Б. РАТНЕРОМЪ.

Трактатъ ІОМА.

В И Л Ъ Н А. Типографія Ф. Гарбера, Завальная ул., д. № 2006.

1909.

נדפס מחדש

ירושלים - תשכ"ז

GRAD
Storage A

BM
498.8
. R 28
V. 7
B...

AHAWATH ZION WE-JERUSCHOLAIM

Varianten und Ergänzungen des Textes des:
Jerusalemischen Talmuds nach alten Quel-
len und handschriftlichen Fragmenten ediert,
mit kritischen Noten und Erläuterungen
versehen

VON

B. RATNER.

Traktat Joma.

Subventionnirt von der Zunz-Stiftung und der Gesellschaft zu
Förderung der Wissenschaft des Judenthums in Berlin.

WILNA.

BUCHDRUKEREI F. GARBER.

1909.

אהבת ציון וירושלים

מס' יומא.

פ"א ה"א במשנה יבעת ימים קודם ליוה"כ מפרישין. בקדמוניות ליוסף הכהן 18.4.3 מספר ששבעה ימים קודם יוה"כ היו מכניזין בגדי כהן גדול שהיו פסונים בהאוצר. **פ"א** ה"א במשנה ללישכת פרהרין. תי"כ צו (מכילתא דמלואים). ובהשלוש אבורהם (הוצאת מק"נ ע"י יודי הרב הגדול ר' אלעזר ליפמאן פרינץ נ"י) צד 42 והינו רתנן וכו' ללישכת פלהרין יש גורסין פרהרין וכו' עכ"ל וכמהניתא דבני מערבא ללישכת פלהרין. ולקמן בירושלמי בהלכה זו בפסקא דסתניהין ובפרק ב' ה"ב פלהרין.

פ"א ה"א במשנה אמרו לו חכמים אם כן. כמהניתא דבני מערבא אטרו חכמים אין לדבר סוף. וכמשנה סכתב יר המאירי (ירושלים תרמ"ג) אמרו חכמים א"כ אין לדבר סוף, וכמפרא (אחרי פ"ח) אמר לו ר' יוסי (חכמים) א"כ וכו'. וכן לקמן פרק א' סה"א אמר לו ר' יוסה אם כן אין לדבר סוף.

פ"א ה"א ר' בא בשם ר' יוחנן. כעין זה בירושלמי שבת פ"ג ה"ז נהרים פ"א ה"א נזיר פ"ב ה"י ועוד במ"א. וכן במדרש שה"ש פ"א פסוק בני אמי נחרו בי סי' ה' ר' בא בשם ר' יוחנן אמרה כנסת ישראל וכו'. ועי' מבוא הירושלמי להגרו"פ ז"ל ד' ס"ה ע"ב שלא זכר זה.

פ"א ה"א שמע לה סן הדא כאשר עשה ונו'. ברמב"ם ה' עבודת יוה"כ פרק א' ה"ג שבעת ימים קודם ליוה"כ מפרישין וכו' ודבר זה קבלה מסמה רבינו עכ"ל הלפי הירושלמי נלמד זה מקרא. ובס' סים חיים להפ"ח (ד' כ"ח ע"ב) והכי מוכח בירושלמי דדרשה נמורה היא עכ"ל.

פ"א ה"א שזה אפרשתו במהרה וכו'. בתו"י יומא ד' ב' ע"א ד"ה מסמאין ואמרינן נמי בירושלמי ולקמן (ד' ח') מה בין כהן גדול ביום הכפורים לכהן השורף אה הפרה זה פרישתו (אפרשתו, ובבבלי שם פרישתו) לקדושה ואחיו הכהנים נוגעים בו וזה פרישתו (אפרשתו) למהרה ואין אחיו הכהנים נוגעים בו וכו'.

פ"א ה"א למה כאן נוגעין וכו'. בתו"י יומא ד' ב' ע"ב קשה לי מירושלמי דריש מכילתין וכו' ששואל למה כאן נוגעין וכאן אין נוגעין ומשני שלא ימסאו אהו אחיו הכהנים ופריך בלא (ולא) זה (כך) אינו מסא מחמת הזאותו (הזיות) ומשני שלא ימסאו מסנו אחיו הכהנים (ה' מלות אחרות ליתא לפנינו) וכו' ע"ש. ובסמ"ג (עשין רל"ב דפוס רפ"ב) יש מי שאומר בירושלמי דיומא כי מעלה בעלמ' היא כפרה כי בלא זה הוא מסא מחמת הזיותו ורבי חנינא אומר לשם שלא היו נוגעין בו שלא ימסאו מסנו (לפנינו אין זכר כר' חנינא ולא מסאמרו) עכ"ל.

פ"א ה"א מעלה היא כפרה סלסול וכו'. שקלים פרק ד' ה"ג וע"ז פ"ב ה"א. **פ"א** ה"א סלק הקמיר. בתו"י יומא ד' ג' ע"ב ד"ה אי בירושלמי מתיב לה

סהרא

רדב"ז ח"ה סי' ש"א כ"ד עוד שאלת על הירושלמי שכתב רש"י בפ' פנחס על ד' משפחה וכו' ע"ש.

פ"א ה"א ושבו וקשרו. בפ"י רבינו הגנאל הג"ל מיד ישבו כמסורה (ליתא, ובירושלמי משה פ"א ה"י חסר ג' מלות אחרונות) והספידו וכו'.

פ"א ה"א וקשרו הספידו. בירושלמי יבמות פרק פ"ו ה"ד ומצא הספר קשור בתוך ביתו. וכן נמצא זה הלשון במדרשים בכ"מ. ובגהל אשכול (בס' האשכול ח"ב צד 30) יש בפיוט זה מ"ס לבש שק וקשר מספר לא מצינו בתנ"ך קשירה אצל מספר וז"ל קרא מספר וכו' עכ"ל ולא כיון יפה.

פ"א ה"א עשיריה האיפה וכנסיים מעכבין. בת"כ צו פ"ג עד שלא הביא עשירית האיפה משלו עבודתם פסולה. ובויקרא רבא פ"ח ס' ד' ר' יוחנן בשם ר"ש בן יהודק אומר מלמד שעשירית האיפה מעכבת. וכסמ"ג עשין קפ"ו (דפוס רפ"ב) אחד כהן הדיוט ואחר כהן גדול שעברו עד שלא הביאו עשיריה האיפה עבודתן כשירה עכ"ל וכן הוא בתוספתא שקלים פרק ג' (הוצאת צוקערמאנרעל שורה 17). ובתוספתא חגיגה פרק ב' וסנהדרין פרק ז' אחד כהן גדול ואחד כהן הדיוט שעברו עד שלא הביאו עשיריה האיפה שלהן עבודתן כשירה. ועי' סדרש רבא נשא פ"ו אות ג'.

פ"א ה"א ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונהן זה הרב. בכבלי יומא ד' ה' ע"ב אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי מנין שאף מקרא פרשה מעכב וכו'.

פ"א ה"א אר' יוחנן כל המעכב לדורות מעכב כאן. בכבלי יומא ד' ה' ע"ב המתיים דר' יוחנן הוא דאמר כל הכתוב בהן מעכב בהן. וזה ההיפך מירושלמי. **פ"א** ה"א סמיכה ושירי דמים. בהוס' יומא ד' ה' ע"א ד"ה סמיכה מיהו בירושלמי קאמר סמיכה ושירי הדם שאין מעכב (שאינן מעכבין) לדורות אין (ליתא) מעכבת כאן וכו'. הקרבן עדה מניה כאן: אינן מעכבין כאן. והגהתו נובעת מההוס' הנ"ל. **פ"א** ה"א יהודה ברכי אומר. בכבלי יומא ד' ה' ע"ב פליגי בה בני ר' חייא ור' יוחנן. ויהודה ברכי הוא בנו של ר' חייא.

פ"א ה"א אמר ר' לעזר בי ר"י פשט וכו'. בפסיקה (פרה, הוצאה רדב"ש"ב ז"ל) אר' אלעזר בר' יוסי פשוט הוא לן שבחלוק לבן שמש משה במדבר (בכהונה גדולה) וע"ש בהערות. ובויקרא רבא פ"א פשוט הוא לן שבחלוק לבן שמש משה כל שבעת ימי המלוואים (ד' מלות אחרונות ליתא). ובמדרש תהלים צ"ט ד' ג"כ בשנויים. ועי' בשו"ת הרשב"א סי' מ"ב שאלת עוד וכו' בחלוק לבן וכו' ע"ש ובתום' ע"ז ד' ל"ד ע"א ד"ה במה.

פ"א ה"א אמר ר' הנחום כ"י וחני לה. בויקרא רבא פ"א ר' תנחום בשם ר' יודן תני וכו' ע"ש. בסדר הדורות צד 383 לא זכר את ר' תנחום בר יודן מירושלמי כאן. ומ"ש שם הסדר הדורות ר' תנחום בר יודן עם ר' חייא בר אבא לא מצאתי עכ"ל הכונה לירושלמי ברכות פרק ו' (בר' ויניציא. 10.1.48) אמר ר' חייא בר חזא הדא אמרה אהן דנסב עינולא ומברך וכו' אמר ר' הנהום בר יודן צריך לוטר ברך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. ובשו"ת מהר"ח אור זרוע סי' קכ"ט יש בירושלמי וכו' אר' חייא בר הדא אמר' ההוא דנסב פתלא ומברך עלוי וכו'. ור' חייא בר הדא פתלא וכו' דר' תנחום יודה לר' חייא בר הדא וכו' ר' תנחום לא אתא לאפלוני אדרבי חייא בר הדא אלא סודה וכו' עכ"ל והר"ח ארז דילג בהירושלמי על מלת ווא' רצא לפניו אמורא בשם ר' חייא בר הדא. וכאמ"ל המלה הדא מוסבת למסה הדא אמרה וכו'. ולפעמים לא היה הירושלמי כלל לפני הר"ח או"ז עי' בתשובותיו סי'

סי' קע"ד בשם רבינו יצחק בר' שמואל כשנאמרו לי הרברים לא היה לי ירושלמי דע"ז בדי וכו' ולאחר שבא ירושלמי לידי עיינתי בו וראיתי שכתוב בו וכו' ע"ש ושם סי' ס"ח וסודי רבינו מאיר זצוק"ל אמר לי שתלמידי רבינו שמחה היה אומר שיש בן בירושלמי בפ' ה' ה' ה' ואני קריתי כל הירושלמי דפ' ה' ה' ה' ולא מצאתיו בו עכ"ל ובאמת כן היה בירושלמי סוף פרק כיצד מברכין (בר' חייניציא 10.4.47) לפני הרבה מהראשונים. עי' אהבה ציון וירושלים לברכות צד 160.

פ"א ה"א למעשה בראשית יום ראשון אין לו לילה. אולי צ"ל יום אחרון אין לו לילה. ועי' במפרשים שדחקו בזה.

פ"א ה"א תמן הנינן אילו מושכין. תוספתא מנחות פרק י"א וע"ש במשנה. **פ"א ה"א** ה"ח בר יוסה אמר מכיון שסמך יום וכו'. כעין זה לקטן פ"ב ה"א. **פ"א ה"א** תני כל שבעת וכו'. מקור המאמר בסדר עולם רבא פרק ז' ועי' סה שהערותי שם בהערותי הערה ג'.

פ"א ה"א ומשחו ופירקו. בפ"י הראב"ד לתו"כ (צו, מכילהא דמלואים) ובת"ס יומא ירושלמי פ"א גרים ד' יומי בר' יהודה וכו' וחזר (ליתא) ופירקו עכ"ל ועי' במדרש במדבר רבא פ"ב סי' ט"ו ובהערות לסדר עולם רבא פרק ז' הערה ד'.

פ"א ה"א אר' חנין פשט הוא לן. עי' מבוא הירושלמי להגרוף ז"ל ד' פ"ו שלא זכר מירושלמי דילן. ואולי ר' חנין זה הוא ר' חנין בן לוי שבא זכרו בירושלמי ביצה פרק ד' ה"א. ובויק"ר פ' כ"ב ר' חנין בריה דרבי. ואולי צ"ל בריה דרבי לוי. ובקהלת רבה פ"ה נשנה המאמר ושם הני' ר' חנין. ובבראשית רבה פ' ט"א סי' ז' ופ' נ"א סי' ט' ר' נחמן ברבי חנין. ואולי הוא בנו.

פ"א ה"א מחוסר משיחה ומשחתם אותו. בפ"י הראב"ד הנ"ל מחוסר משיחה ומשחו בשמיני.

פ"א ה"א דכתיב שבעת ימים, בפ"י הראב"ד הג"ל דכתיב ביחוקאל שבעת ימים יכפרו על המזבח וטהרו אותו ומלאו ידו ויכלו את הימים והיה מיום השמיני והלאה יעשו הכהנים על המזבח את עולותיו ואת שלמיו וכו' (כ"ב מלות אחרונות ליתא לפנינו, והכתובים ביחוקאל מ"ג כ"ו וכ"ז מוכאים מהראב"ד בשניים מנוסחתינו) גם זו הראיה איני יודע מה היא עכ"ל הראב"ד.

פ"א ה"א היו מזין עליו, בפ"י הראב"ד לתו"כ (צו) היה מזה מכל חמאת וכו', ועי' לעיל פ"א ה"א צד 1. ובתוספתא פרה פ"ב ואחיו הכהנים נוגעין בו, ובתוס' חגיגה כ"א ד"ה והאונן ותניא בתוספתא שדיו נוגעין בו.

פ"א ה"א כרי. שיכנסו המים תחת הדם. בבלי יומא ד' ד' ע"א ואם תאמר במלואים דם הכא מים אמרת נכנסו מים תחת דם. ובירושלמי מחלוקת בזה ר' יהודה ור' יוסי.

פ"א ה"א פירש בן בתירא. בתוספתא פ"א ובבלי יומא ד' ו' ע"א ר' יהודה בן בתירא. **פ"א ה"א** על אשתו נדה. בבלי יומא ד' ו' ע"א ספק נדה. וכן הוא בתו"כ צו (מכילהא דמלואים) ובתוספתא יומא פ"א (הוצאת צוקערמאנרעל). ובמאירי ליומא ד' ב' ע"א בעוד שהוא בא עליה תמצא נדה או ספק נדה עכ"ל וכין לשתי הגרסאות הנ"ל. **פ"א ה"א** היא כי דתנינן תמן. במ' מים חיים להפ"ח (ר' כ"ח ע"ב) ובירושלמי זכו' פריך ישראל חשודין על הגדות ומשני כי דתניא (דהנינן) תמן היה וכו' עכ"ל וחדוש שלא נזכר כאן מ"ש בירושלמי הריזת פרק ב' ה"ה היה משמש עם הסהורה ואמרה לו נטמאתי פירש סיד סהו שיהא חייב א"ל אנא ואת צריכא לן נצא לחוק גלמך וכו'.

פ"א ה"א ישמש מפתו וישן לו. בפי' הראב"ד בתו"כ צו (מכילהא דמלואים) וכיומא ירושלמי מפרש מה דא"ר יוחנן צריכה לכן בתירא וכו' ע"ש ובה"י יומא ד' ו' ע"א כמו כן משמע בירושלמי דקאמר דאצטרך דבן בתירא ודר' יוחנן דאי סדר' יוחנן ה"א שיכול לצאת שעה אחת ולשמש ביהו וכו' עכ"ל ובהש"כ חלק ג' סי' קל"ה ובירושלמי מוכח דמדברי ר' יוחנן שנותן מעם לפרישה אל הלישכה היה כותר לשמש מפתו וכו'. ושם סי' קל"ו וכן פירשוהו בירושלמי דאמרינן התם אלו דאמר ר"י וכו' ישמש ממהו ישכב (וישן) לו בלשכת פלהרדין הי צורכא (צורכה) למה (להיא) דאמר רבי יהודה (ב' מלות ליתא) בן בתירא וכו' עכ"ל.

פ"א ה"א אר' יהודה אף היא גזירה גורו עליה. וכן הוא בבלי יומא ד' י' סע"א אלא לשכת פרהרדין גזירה היתה. אבל בהמקור בתוספתא יומא פרק א' אמר ר' יהודה וכי אין שם בית דירה אלא זו בלבד אלא אמרו כל בית דירה חייבת וכו'. ועי' ברמב"ם ה' מזוזה פרק ו' ובכסף משנה שם.

פ"א ה"א לשערי הר הבית וכו'. בה"י יומא ד' י' ע"ב ד"ה ור"י ובירושלמי יש ברייתא דתני בה ובשערך פרט לשערי הר הבית לשכות (ליתא) ועזרה (והעזרות) ותני אידך לרבותן (לרבות) ומוקי לה חדא כר' יהודה וחדא כרבנן עכ"ל.

פ"א ה"א הן נכנסין לבית דירה. בתו"י יומא ד' י"א ע"א ד"ה ואחד דהא בירושלמי אמר מעמא שדרך שם נכנסין לבתים עכ"ל.

פ"א ה"א דלא חמא לולא דר' איליי. בירושלמי מגילה פרק ד' הלכה י"ב ר' יוסי (יוסה) הוה מצטער דלא חמא לולא דר' אילעא (איליי).

פ"א ה"א בראשון שהיו משמשין. בהוס' יומא ד' מ' ע"א ר"ה ולא וכן יש בירושלמי בראשונה (בראשון) שהיו משמשין הוא ובנו ובן בנו וכו'. ובהש"כ חלק ג' סי' ל"ו שלא היו מתמנים כהן בן כהן ככהני בית ראשון וכן אמרו בירושלמי עכ"ל.

פ"א ה"א י"ח כהנים. ספרי ריש פינחס ויקרא רבא פכ"א ופסיקתא אחרי מות וע"ש. ובהוס' ובחיס ד' ק"א ע"ב ד"ה ואידך היה להם גידסא אחרת בספרי ח"ל ובספרי ספיק לה מאת בריתי שלום שעמדו ממנו שמונים כהנים בבית ראשון ושלש סאה בבית שני וכולם נמנו בספרי עכ"ל וע"ש בגליון. ובהוס' יומא ד' מ' ע"א ד"ה ולא ובירושלמי גרסינן י"ח כהנים. והנה התוס' שם הביאו בשם דריב"א דר"ה (עי' בספר הישר לר"ה סי' רע"ו) שגרסו בגמ' בבלי יומא שמתה כהנים ולא גרסו עשר. ובפי' המיוחס לרש"י בדברי הימים א' ה' ל"ו ומכאן הוגה כיומא בפרק ראשון שסונה כהנים שמשו בבית ראשון יש אומרים שמונה עשר ולא זה זה יש בהם רוח חיים וכו' עכ"ל אבל באמת נראה שהמספר י"ח כהנים אמת. ויוסף הכהן בקדמוניות (10. 8. 6) מביא מפורש י"ח כהנים גדולים ששמשו בבית ראשון ומונה בשמותם. ושם בקדמוניות (20. 10. 1) מפורש כי מימי שלמה עד גלות ישראל ע"י נבוכדנצר היו י"ח כהנים גדולים. וכדברי הירושלמי ויוסף הכהן מפורש בדרך עולם וזמא (ראה בסדר החכמים לניבויער ז"ל חלק שני צד 70) וכמאמר סדר עולם (כס' סדר החכמים חלק א' צד 165). ומ"ש בפי' המיוחס לרש"י בד"ה הנ"ל מפורש בספרי ירושלמי וכי הוא לברו כהן ובימי שלמה כהן וכו' ליתא בירושלמי שלפנינו.

פ"א ה"א בכשפים. במאירי ליומא ד' ב' ובתלמוד המערב אמרו שהיו הדרגים זה את זה בכשפים עכ"ל ובויקרא רבא פכ"א (ד' קושמנדינא רע"ב) מוכח כל הסאמר וכי' ליתא. ובשלשלת הקבלה (ערך רבן גמליאל) וכן בירושלמי כיומא פ"ק במקדש שני שהיו כ"ג (ליתא) נוסלין ברמים ו"א שהיו הדרגים זה את זה בכשפים ו"א וכו'.

פ"א ה"א שמשו בו שמונים כהנים. וכן הוא בספרי ובויקרא רבא ופסיקתא הג"ל. ובה"מ יומא ד' מ' ע"א ד"ה ולא והא דבספרי איכא שכבית שני היו שמונים כהנים ובירושלמי איכא נמי הכי. ובהש"כ חלק ג' סי' קל"ה בירושלמי ובויק"ר אמרו שלא היו אלא פ' כהנים וכו'. לפי דברי יוסף הכהן בקדמוניות 1. 10. 20 (ודבריו נעתקו במאור עינים פרק נ"ג) היה המספר מהכה"ג מעט מכפי שנאמר כאן. **פ"א** ה"א ו"א שמונים ואחד וכו'. בתום יומא הג"ל ואמרי לה פ"א ואמרי לה פ"ב ואמרי לה פ"ג וכו'. וכן הוא בויקרא רבא הג"ל. ובדפוס קושטנדינא רע"ב שם הגי' מקדש שני פ"ב ויש אומרים פ"ד. ומ"ש לפנינו בירושלמי כאן ו"א פ"א ו"א פ"ג ליתא שם. ובמדרש דפוס שאלוניקי שם ו"א פ"א ו"א פ"ב ו"א פ"ד וכו'.

פ"א ה"א ומהן שמשו שמעון הצדיק. בויקרא רבא פכ"א הגי' ומהן שמעון הצדיק ארבעים שנה. וכן נראה שצ"ל בירושלמי כאן ומהן שמש שמעון הצדיק ארבעים שנה. ובבבלי יומא ד' מ' ע"א מוסיף: ושמונים שמש יוחנן כהן גדול. אולם כבר הוכחתי במקום אחר (ונרפס) שבאגדות ירושלמי לא ידעו מזה שיוהנן כהן גדול שמש שמונים שנה בכהונה גדולה. ובמתנות כהונה בויקרא רבא הג"ל (ד' שאלוניקי ד-י"ז) כתוב: ובירושלמי פרק קמא דיומא מסיים יוחנן כהן גדול שמונים שנה עכ"ל זה ליתא לפנינו בכל ההוצאות בירושלמי. ובמתנות כהונה דפוס ווילנא תרמ"ה ליתא כ"ו.

פ"א ה"א ושנות רשעים תקצרנה. בתש"כ חלק ג' סי' ל"ו אע"פ שאמרו עליו בגמרא בבבלי וירושלמית ושנות רשעים תקצרנה לאו רשעים מכאן אלא שלא היו מתמנין כהן בן כהן וכו'.

פ"א ה"א מעשה באחד וכו'. ספרי פנחס ובויק"ר הג"ל וע"ש.

פ"א ה"א כפה הסיח את המנורה. בתש"כ חלק ג' סי' קל"ה בירושלמי מפריש וכו' ושם אמרו וכו', בא השיח (הסיח) וכפה את המנורה כעין שאמרו בגמרא דידן אתא חמרא ובמשיא לשרגא וכו' עכ"ל. לעווי מעתיק כפה סיח (הסיח) אה המנורה.

פ"א ה"א ר' יוחנן בר הורחא. במדרש רבה נשא פ"ז בשניים. ובירמב"א יומא ד' מ' ע"א ר"י בן הורחא אמרו בירושלמי שנקרא כן על שם שמכר פרתו לגוי ולא רצתה לחרוש בשבת עד שהלך ולחש לה כאונה עכ"ל ולפנינו ליתא. ככה אמוראים נקראו בר תורתא כמו רב הונא בר תורתא ר' אלעזר בן תורתא ועוד. ועי' באהבת ציון ירושלים לכרכות צד 86.

פ"א ה"א וכל חסת מובה היתה כהן. ה' מלות אלו ליתא בתוספתא סוף מנחות וע"ש.

פ"א ה"א ר' זעורה ור' יעקב בר אחא ור' אבונה הוון יהבין וכו'. כעין זה בירושלמי פסחים פרק ה' ה"ה דלמה ר' זעורה ור' יעקב בר אחא ור' אבונה הוון יתיבין וכו', וביבמות פרק ד' ה"ח אמר רבי אביןא הדא היא דמר ר' יעקב בר אחא וכו' ובעירובין פרק ד' ה"א ר' יעקב בר אחא ר' אביןא וכו'. ובשבועות פרק ו' ה"ב א"ר זירא ר' יעקב בר אחא בשם ר' אביןא דברי הכל היא.

פ"א ה"א אמר ר' אלעזר. בבבלי יומא מ': ר' יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרווייהו.

פ"א ה"א השניים נתגלה עונם. בדפוס קראטאשין הגי' השניים לא (ליתא) נתגלה עונם וכו'. וכן הוא בבבלי יומא ד' מ' ע"ב ובנוסחת היפה מראה באגדות הירושלמי.

פ"א ה"א שאלו את ר"א. הירושלמי מוכא בשניים בילקוט תהלים ר' תתפ"ו וע"ש. תראה שהמינים שאלו זה לר' אלעזר שדורות האחרונים כשרים ע"י ביאת אותו האיש.

פ"א ה"א עידיכם ביה (בדפוס קראטאשין וויטאמיד ופטרקוב חסר המלה: ביה) הבחירה יוכיח. בבבלי יומא מ' ע"א תנו עיניכם בבירה איכא דאמרי א"ל

עידיכם

עידכם בירה. ובירושלמי פסחים פ"ז הלכה ח' כל הר הבית קרר בירה. ובפי' המיזחם (במעוה) להראב"ד בתמיד פרק א' כדמוכח בירושלמי בירה היכל היא עכ"ל.
פ"א ה"א אבותינו העבירו את התקרה. ביפה ענף כפתחתא דאיכה סי' כ"א וכן משמע בירושלמי פ"ק דיומא דאמר הראשונים גילו (העבירו) את התקרה כדכתיב וגל (בד"ו בט"ס וקל) וגו' וזה דלא כהערוך וכו' ע"ש.

פ"א ה"א מתקינין וכו'. במשנה ומתקינין וכו'.

פ"א ה"א משם דאין מייחדין. בירושלמי הוריות פרק ג' הלכה ג' הנרמא: משה דינן מייחדין ליה וכו'. וכצ"ל. ובירושלמי תענית פרק ד' ה"א אר' חגי וכו' משה דאנא מסתכלנא וכו'. אבל בא"ז חלק ב' סי' תי"א כהדיא בירושלמי וכו' משוב דאנא מסתכל וכו' והיה לפנינו נוסח משובש. ועי' בפני משה. וכעין זה מצינו בבבלי שרב ספרא אמר משה שפיר קאמרת (שבת ק"א ע"ב ויש"ג) וכמעריך (בס' שהי ידות) ערך משה בירושלמי דמגילה משה דאי אינון (לפנינו שם משה דינן) מיהדין וכו' פי' לשון שבועה הוא ובהוריות אר' חגי משה דאי אינון מחזירין ליה וכו' וט"ס נפל שם בדפוס עכ"ל. וכוונת המעריך שבהוריות פ"ג ה"א נאמר בדפוס וייניציא אר' חגי מוטב דינן מחזירין ליה וכו' וט"ס הוא וצ"ל משה דינן וכו'. ולא העיר המעריך שבירושלמי סנהדרין פרק ב' ה"א נשנה המאמר ושם הגי' אר"ח משה אין מחזירין ליה וכו' וכן הוא במדרש שמואל פרשה ז' פסוק ה'. ובחי' הרב"ז ה' סנהדרין פרק י"ז ה"ח ירושלמי וכו' אר' חגיה משה אין מחזירין ליה די קמל לון כלומר אם יחזירו אותו לנשיאותו קמיל להו לב"ד עכ"ל ובכסף משנה שם ירושלמי וכו'. אמר רבי חגי מוטב דינן מחזירין ליה דו קמלין ליה ונראה דמשמע ליה ז"ל דה"ק מוטב שאותן המחזירים אותו יהרגוהו וכו' אי נמי מה שאמר וכו' עכ"ל והיה לפני הכסף משנה הגי' המשובשת מוטב וע"כ נדחק כפרושו.

פ"א ה"א אותו אחד מושחין וכו'. בהו"כ פ' צו פ"ג אוהו אין מושחין שני כהנים גדולים כאחד וברמב"ם פ"ד ה' כלי המקדש הט"ז ואין ממנין שני כהנים גדולים כאחת. ובירושלמי ד' זיטאמיר חסר כאן המראה מקום לרמב"ם הנ"ל.

פ"א ה"א מפני איכה. כפי' ר"ש משאנן בהו"כ פ' צו (פ"ג) בירושלמי דיומא קאמר מעמא משום איכה והא דכתיב ויפגע הוא בכהנים וגו' נושאים איפור בד התם מפרש (לפנינו ביומא ירושלמי ליתא זה רק כן הוא בירושלמי סנהדרין פרק חלק הלכה ב') סלמד שהיו ראים כולם לכהונה גדולה עכ"ל.

פ"א ה"א אינו כשר לא לכה"ג וכו'. בתוספתא יומא פ"א מחלוקת בזה ר' מאיר זר' יוסי. והמחלוקת נזכרה בבבלי יומא ד' י"ב ע"ב ועוד בשני מקומות שם. ובירושלמי כאן כדעת ר' יוסי שם ומדעת ר' מאיר לא נזכר. ועי' בנוזר ד' ס"ז ע"ב בפירש"י ד"ה ומשוח.

פ"א ה"א עבר ועבד עבודתו כשרה. וכן בירושלמי מגילה פרק א' אבל בירושלמי הוריות פרק ג' ה"א הגי' עבודתו פסולה. וברמב"ם ה' עבודת יוה"כ פרק א' ה"ג והשני עובר וכל מצוה כהונה גדולה עליו. ובלחם משנה שם יש ספרי רבינו כתוב עיבד בכל מצוה כהונה וכו' ע"ש.

פ"א ה"א מעשה בנן אילם. כעין מעשה כזה מספר גם כן יוסף הכהן בקדמוניות. 17.6.4 שבימי כהן הגדול מתתיהו בימי הורדוס קרה מקרה קרי לו ינתמנה לכהן גדול קרובו של מתתיהו יוסף בן אלם.

פ"א ה"א בנן אילם וכו'. בבבלי מגילה ט' ע"ב והוריות י"ב ע"ב מוכא זה בשניים גדולים אבל בבבלי יומא ד' י"ב ע"ב הגי' כמו שהוא בירושלמי ובתוס' יומא

ד' י"ב ע"ב ד"ה כהן ואמר בתוספתא ובירושלמי ביחס (כן בתוספתא יומא פ"ק א' אבל בירושלמי ליתא) בן אלם (אילם, ובהוריות פ"ג אלם) מציפורי (מציפורין) שאירע פסול (קרי) בכהן הגדול ושמש תחתיו וכו' ידע שהומע מן הכהונה (מכהונה גדולה) עכ"ל ובתו"י שם ד"ה שני ומביא ראיה מן הירושלמי דבעי התם גבי כהן המתמנה תחת אותו שאירע בו פסול (כגו' הג"ל) עבודתו משל מי וכו' מעשה בכך אולם וכו' שאם יהו משלי אהא כהן גדול ואם משל כהן שעבד לא אהא כהן גדול (י"ד מלות אחרונות ליתא) וכו' ע"ש ובתו"י יומא ד' כ"א ע"א ובירושלמי גרסינן מעשה ואירע קרי לכהן גדול ונכנס יוסף בן אלם וכו' עכ"ל ובתוס' ובחים ד' י"ח ע"א ד"ה כהן גדול ואמרינן בירושלמי בפרק קמא דיומא ובתוספתא ביוסף בן אלם מציפורי שאירע פסול בכהן גדול וכו'.

פ"א ה"א שאירע קרי לכ"ג ביה"כ. בבבלי יומא י"ב ע"ב שאירע בו פסול בכהן גדול וכן הוא בבבלי עוד בשני מקומות הג"ל. ובתוספתא יומא פרק א' (הוצאת צוקערמאנרל) שאם יארע בו פסול וכו' מעשה ביסוף בן אלם וכו'. ובתוס' יומא הג"ל יש שגרסו שאירע פסול יש שגרסו שאירע קרי. ובמגן אבות להרשב"ץ באבות פרק ה' משנה ה' וכן שם (בירושלמי) נראה במעשה דיוסף בן אלם דבסומאת קרי היה עכ"ל ובתשב"ץ חלק ג' סי' קל"ה אמת הוא שאני כהבתי במעשה דיוסף בן אלם היה מפני קרי לדעת הירושלמי וכו'. ושתי הגירסאות הג"ל יש להן על מה לסמוך. גירסת שאירע קרי מסייעא ספור יוסף הכהן בקדמוניות הג"ל שפורש שאירע קרי. וגירסת שאירע פסול מסייעא מהמשנה אבות פרק ה' ולא אירע קרי לכהן גדול ביום הכפורים. וכן הוא באבות דרבי נתן פרק ל"ה נוסחא א' וב' וע"ש בהערות הרב רש"י שעכמער נ"י. ובפירש"י באבות שם ואותו פיסול שאירע בו ביוסף בן אלם פיסול אחר היה כגון מחמת שרץ וכו'. וע"ש בפ"י רבינו יונה.

פ"א ה"א פ' ושעיר של יום הכפורים. וכן הוא בירושלמי מגילה פ"א אבל בהוריות פרק ג' פ' ואיל הקריבים היום וכו'. וגירסא זו נכונה כי השעיר משל צבור הוא ולא משל כהן גדול. ובבבלי שבע בהוריות פרק ג' (ד' מ"ו) כבר תירצו התוספות וכו' פ' ושעיר שקרבן היום משל מי וכו'. ובתוס' מגילה ד' פ' ע"ב ד"ה אין שהפר בא מן המשמש אע"פ שאין משמש כראיתא בירושלמי עכ"ל וגירסתם משונה משלפנינו. גם יוסף הכהן בקדמוניות: 3.10.3. יאמר שהפר הוא משל כהן גדול ולא משל צבור.

פ"א ה"א בשמעון בן קמחית. וכן בתוספתא יומא פ"א. אבל בבבלי יומא ד' מ"ו ע"א ישמעאל בן קמחית. וגם יוסף הכהן מספר משמעון ב"ק. ראה להלן.

פ"א ה"א עם המלך. באבות דר"ג פרק ל"ה נוסחא א' שיצא להסיח עם הגמון אחד וכו'. ועי' בבבלי יומא ד' מ"ו ע"א. ובתוס' חגיגה כ"א ע"א ד"ה האונן נבי ר' ישמעאל בן קמחית כהן גדול (ליתא) שסיפר עם נכרי (ליתא) בשוק וכו' כיון דחכמים שוינהו לנכרים כזבים וכו'.

פ"א ה"א ערב יום הכפורים. וכן הוא בירושלמי הוריות פ"ג ה"א. ובירושלמי מגילה פרק א' הלכה י"ב הגי' עם מלך ערבי (ליתא) ערב יום הכפורים עם חשיכה (ב' מלות אחרונות ליתא) ובתוספתא יומא פרק ד' (הוצאת צוקערמאנרל) עם המלך ערבי. ובמדרש וקרא רבא פ"כ סי' י"א הגי' עם המלך הערבי. ובילקוט המכירי תהלים מ"ו כ"ח וקרא רבא מעשה בשמעון בן קמחית שיצא לדבר עם מלך הערביים וכו'. ובגליון כאן בירושלמי שנה בזה.

פ"א ה"א צינורה של רוק. בפ"י רב נסים נאמן בשבת ד' קכ"ו ע"ב פ"י צינורה.

שינתו

שינתו מפי האדם כשהוא מדבר למטרתיה וכו' אמרו עליו על ר"י בן קימחיה שיצא
ודבר עם ערבי וכו' ונכנס ישבאב (יהודה) אחיו וכו'.

פ"א ה"א וראה אמן שני בניה כהנים גדולים. גם יוסף הכהן בקדמוניות.
19.6.2 מספר בשמעון בן קמחית שהוא ושני אחיו שמשו בכהונה גדולה בימי
הדודים. והמאירי גרס בבבלי יומא מ"ו ע"א תכנס אח שלישי ושמש תחתיו ודאתה
אמן ג' כ"ג ביום אחד.

פ"א ה"א שערות ראשי. במתנות כהונה בויקרא רבא פ"כ ובירושלמי גודם לא
ראו קורות ביתי שתי (ליתא) שערות ראשי עכ"ל ובשול"ת מהר"ם אל אשקר סי' ל"ה
שאלת סמני הידיד אם יש לחוש לאלו הנשים שנהגו לגלות שערן וכו' ע"ש ולא
זכר הירושלמי דילן.

פ"א ה"א וקרוק עלה כל כבודה וגו'. בפירש"י יומא ד' מ"ו ע"א ד"ה לא ראייה
בהש"ס ירושלמי כל כבודה נח מלך וגו' אשה צנועה ראויה לצאת ממנה כהן גדול
הלבוש משבצות זהב עכ"ל ובחירושי רימב"א יומא שם כתב רש"י ז"ל שמצא בירושלמי
כל כבודה וגו' ע"ש ובמאירי ליומא ד' מ"ג ע"א בתלמוד המערב אמרו כל כבודה
וכו' שהיא צנועה הרבה לצאת ממנה כהן גדול המשמש בבגדי זהב עכ"ל וכן מובא
הירושלמי בשנים כילקוט שמעוני עה"ה ר' ש"פ וע"ש. ובתנחומא במדבר א' ג'
(הוצאת הרב רש"ב ז"ל) מכאן אמרו רבותינו כל כלה שהיא מצנעה עצמה אפילו
ישראלית ראויה שתנשא לכהן וכו'. והכונה לירושלמי דילן.

פ"א ה"א את שבנו עובר תחתיו. במלחמות ליוסף הכהן. 4.6.8 חק לישראל
הוא טוים היתו לגוי כי האב ינחיל לבנו את המשרה הקרושה (הכהונה גדולה)
הדא עכ"ל.

פ"א ה"א רבי יוסי כד הוה בעי מקמרה לר' לעזר בי ר' יוסי. כבר שיערה:
(מבוא להסדר עולם רבה צד 4) סבת הקנטור מר' יוסי על ר' אלעזר בנו סחסת.
לכתו לרומי (מעילה) ושזות היה למורת רוחו של ר' יוסי שמטבעו היה נוח ומתן שלא
להתערב בעניני הרשות. בירושלמי נמצא בכמה מקומות עוד אמורא בשם ר'
לעזר בי ר' יוסי.

פ"א ה"א בימי פלגש בגבעה וכו'. שפנחס היה בימי פלגש בגבעה זה לשיטת
הס"ע שסתמו ר' יוסי. ראה בסע"ר פ"כ ושלח ה' איש נביא וגו' זה היה פנחס.
וע"ש בהערה הערה י"ט. ובפרק י"ב הערה ח'.

פ"א ה"א ר' חיה בשם ר' יוחנן. במגילה פרק א' הי"ב ר' בא ר' חיה בשם
ר' חייא בשם ר' יוחנן. ובהודיות פרק ג' ה"ה ר' בא בר חייא בשם ר' יוחנן. תראה
שביומא ומגילה, צ"ל ר' בא בר חיה (הוא ר"ח בר בא) בשם ר' יוחנן כמו
שהוא בהודיות. ר' בא ר' חיה בשם ר' יוחנן מצינו בירושלמי במקומות רבים.

פ"א ה"א ר' ירמיה בשם ר' יוחנן. מצינו בכמה מקומות בירושלמי שר' ירמיה
שונה מאמרים בשם תלמידו דתלמידו של ר' יוחנן וגם נמצאו שם מאמרי ר' ירמיה
בשם ר' יוחנן בשם רשב"ל, בשם רב וכדומה אמוראים מוזן ההוא. ובהכרח הצדק
עב התום' בפסחים ד' ק"ו ע"ב ד"ה שבקיה ששני אמוראים ר' ירמיה היו אחד בשם
רב ירמיה השני בשם רבי ירמיה. ובדפוס ירושלמי לא השניחו המעתיקים על
הג"ס בין רב ורבי. והיה עוד ר' ירמיה תנא נזכר בתוספתא שבועות פ"א וכן בכ"ס.
ולפעמים נמצאו בבבלי ירושלמי מאמרים על שם ר' ירמיה בשם ר' יוחנן ואינם
אלא מ"ס כמו בבבלי יומא ד' ס"ג ע"א א"ר ירמיה א"ר יוחנן פסח וכו'. ובכת"י
בגמרא שם הגי' א"ר ירמיה א"ר אבהו. א"ר יוחנן. עי' דקדוקי סופרים שם. ושם ד'
פ'

פ' מע"ב א"ר ירמיה א"ר יוחנן זר וכו'. בדקדוקי סופרים שם הביא שנויי נוסחאות בזה. ולא העיר שבירושלמי יומא פרק ח' ה"ג הגי' א"ר אבוהו בשם ר' יוחנן. ובבבלי בשבת ד' ס"ג ע"ב איהער בהו ר' ירמיה א"ל י"שר וכן א"ר יוחנן פירש"י וכן שמעתי מר' יוחנן. אבל בבתי"י בנמרא שם ליתא כל זה. וכן ליתא ברא"ש שם. עי' דקדוקי סופרים שם. ולא זכר שבירושלמי שבת פרק ו' ה"ד הגי' ר' חייא בשם ר' יוחנן. וכן בפסחים ד' ק' ע"א אמר ר' ירמיה א"ר יוחנן. הנה בפ"י רבינו חננאל שם העתיק רק שם ר' יוחנן. ובירושלמי ברכות פרק ו' ה"ה ר' ירמיה בשם ר' יוחנן ראשונים וכו'. אבל בבבלי ברכות ד' נ"א ע"א א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן. זבירושלמי סנהדרין פרק ו' ה"ח ר' ירמיה בשם ר' יוחנן משרבו הגדפנין וכו'. ובפ"י רבינו חננאל בסווער קמין ד' כ"ו ע"א ירושלמי מהו לקרוע בומן הזה משום ר' יוחנן אמרו וכו'. ובירושלמי ברכות פרק א' ה"ה ר' יוחנן בשם ר' ירמיה. וזה בוודאי ר' ירמיה הנא. ועי' מ"ש ירדתי הרב הגדול ר' בנימין זאב פראפעסאר באכער נ"י בספרו אנדות אמוראי א"י ח"ג צד 97 הערה 6.

פ"א ה"א ר' ירמיה בשם ר' יוחנן ובגדי וכו'. בירושלמי סנילה פרק א' ה"ב נשנה המאמר ושם הנרסא רבי אימי בשם ר' יוחנן וכו'. ובהוריות פרק ג' ה"ה רבי ירמיה רבי אימי בשם ר' יוחנן וכצ"ל כאן. וכן הוא בחלה פרק ד' ה"ד בכורים פרק ב' ה"ה ובחגיגה פרק ג' ה"ב ר' ירמיה ר' אמי (או אימי) בשם ר' יוחנן. ובברכות פרק ו' ה"ד ובשבת פרק י"ד ה"ג ולקמן בימא פרק ח' ה"ג ר' ירמיה בשם ר' אמי. ומ"ש בסמוך כאן אמר ליה ר' יונה עמך הייתי לא אמר עובד אלא נשאל הכוונה על ר' אמי ולא על ר' יוחנן. ובירושלמי בכורים פרק א' הלכה א' ר' יונה בשם ר' אימי אפילו לשעה וסוכה פרק ד' ה"ח דאמר ר' יונה בשם ר' אימי נקב וכו'. זמרה בזה תמיהת הגרוף ז"ל במבוא הירושלמי ד' צ"ט ע"ש. אח"כ ראיתי בס' דורות הראשונים ח"ב ד' קנ"ו שכתב והגר נם על ר' יונה עצמו אביו של ר' סנא מפורש בירושלמי שישב עוד לפני ר' יוחנן ונאמר בירושלמי יומא וכו' א"ל ר' יונה עמך הייתי וכו' והולך שם ומשיג על הרז"פ ו"ל ע"ש ובר' קפ"ב שם שנה בעל דורות הראשונים זה שניה. ולא ידע בעל דורות הראשונים ממה שכתבנו.

פ"א ה"א לא אמר עובד אלא נשאל. בבבלי יומא ד' ע"ג ע"א כי אתא רבין אמר נשאל איתמר. ובפ"י רבינו חננאל שם כי אתא רבין אמר נשאל כח' בגדים איתמר עכ"ל וע"ש בפירש"י.

פ"א ה"א איתיה רב הושעיה מתניתא דב"ק. כעין זה בשביעית פ"ה ה"ג ביצה פ"ג ה"ד. ובהוריות פ"ג ה"ד נשנה המאמר דיוסא כאן ושם בדפוס וויניציא הגי' איתיהו רבבהו שעלה מתניתא דבר קפרא מדרוסא. וזה בוודאי ט"ס. אמנם ביחסין השלם צד 119 בכהו: א"ל רב בכרו לרב אשי כסוף פ"ב דיבמות עכ"ל ולפנינו שם ליתא.

פ"א ה"א ותנא וחכמים אומרים. בירושלמי הוריות פרק ג' ה"ו ליתא הטלות וחכמים אומרים אבל במגילה פרק א' הלכה י"א איתא.

פ"א ה"א ר"ם אביהן של כל ישראל. במגן אבות להרשב"ץ (אבות פרק ב' משנה ט"ז) ובירושלמי מגילה קורא ר' מרפון רבן (לפנינו במגילה פרק א' ה"א הגי' אביהן אבל בהוריות פרק ג' הלכה ה' רבן) של כל ישראל ובראשון סיומא אביהן של כל ישראל עכ"ל וגם בירושלמי יבמות פרק ד' ה"ב וכי ר"ם אביהן של כל ישראל וכו'.

פ"א ה"א ראיתי אחי אמי. במגילה והוריות הג"ל אם לא ראיתי שמעון (ליהא)

אחי אימא (בחורזת אימה) וכו'. וכן הוא בספרי בהעלותך סי' ע"ה וע"ש (אבל במנן אבות להרשב"ץ לאבות פ"ב (ד' ל"ז ע"ב) בספרי אמרו שהוא ראה אחי אמו כהן תוקע בחצוצרות עכ"ל. ולא היה לפניו בספרי המלה שמעון) ובתוספתא טוטה פרק ז' בו ביום ראה ר' טרפון חיגר עומד וכו'. ובילקוט עה"ת ר' תשכ"ד בדפוס הראשון בשאלוניקי וויניציא הגי' שמעון אחי דומה (בילקוט ד' ווארשי אחי אכי). ונראה בעיני שהגי' דומה היא עיקרית ודומה הוא שם איש מפורסם אז. ובמקום אחר לא נמצא שאמו של ר' טרפון היתה כהנת מכה אביה ועי' לקמן פרק ג' ה"ז ממדרש קהלה.

פ"א ה"א אלא בשעת הקהל. וכן הוא בתוספתא טוטה פרק ז'. אבל בספרי בהעלותך הגי' בראש השנה וביוה"כ ובזבל. וע"ש בהערות הרב ר"מ א"ש ז"ל ובילקוט עה"ת ר' תשכ"ה ובזיה רענן ובלקח טוב שם. ובפי' הר"ש משאנץ בת"כ מצויע פ"ה כדאיתא בירושלמי וכו' ובמגילה פרק א' שמעה (ר' טרפון) בין תקיעות קרבן לתקיעות הקהל עכ"ל שוב ראיתי בסדר הדורות (צד 160) שהביא הגי' מירושלמי בהקלה י"כ ובזבל וכו' עכ"ל.

פ"א ה"א אמר לו ר' טרפון אקפח את בניי. ירושלמי שבת פס"ז ה"א.

פ"א ה"א משח בשמן המשחה וכו'. נס' מים חיים להפריח (ד' כ"ח סי' ב') ובה"כ הניא ומייתי לה בירושלמי וכפר אשר ישח אותו וכו' אשר ישח אותו אין לי אלא (ג' מלות ליתא) משוח בשמן המשחה מרובה (ומרובה) בכנדים וכו' כהן אחר המתמנה פי' אותו כהן שהומינו תחת כ"ג להיות משמש במקומו אם יארע בו פיסול אעפ"י שעדיין לא נמשח ולא נתרבה בכנדים עד עהה ה"ל וכפר הכהן עכ"ל ובתוס' נזיר ד' מ"ז ע"ב ד"ה מרובה ובפי' הרא"ש שם לא הביאו ירושלמי דילן. ובסניד משנה ה' איסורי ביאה פרק י"ז ה"א בת"כ והכהן הגדול וגו' ואין לי אלא משוח בשמן המשחה מרובה בכנדים מנין וכו'.

פ"א ה"א במה הוא מתכפר. במגילה והוריות הג"ל במה הוא מתמנה. ובצ"ל. ובהוס' ובחים ד' י"ח ע"א ד"ה כה"ג דכהן גדול נתמנה לעבודתו בפה ומסתלק בפה ובפרק קמא דיומא דריש ליה מקרא ובירושלמי עכ"ל ובשמה מקובצת בובחים שם מגיה בהוס': ובפרק קמא דיומא בירושלמי עכ"ל ובתוס' ביומא ד' י"ב ע"ב ד"ה כ"ג דכהן גדול מתמנה בפה ומסתלק בפה ובירושלמי דריש ליה מקרא עכ"ל ומ"ש התוס' ומסתלק בפה ליתא לפנינו וסותר למה שנאמר בירושלמי סנהדרין פרק ב' ה"א ואין מעבדין אותו מגדולהו. ונס' באר שבע בסוטה פרק ח' (ד' מ"ג) ובירושלמי דיומא נמי דריש לה מקרא דכהן גדול מתמנה בפה ומסתלק בפה ע"י אחיו הכהנים והמלך (ו' מלות אחרונות ליתא לפנינו) וכו'.

פ"א ה"א אב"ד על ישראל. המלות על ישראל ליתא במגילה פ"א סה"ב.

פ"א מנין כשם שמתקנין וכו'. הו"כ אחרי פרק ח' וע"ש במסרתה הלמוד.

פ"א ה"א מקדשין לו אשה אחרת על הנאי. בתוס' יומא י"ג ע"ב ד"ה ולחרא היה להם גרסא אחרת וז"ל בירושלמי משמע אשה אחרת מתקנין לו מומנין אותה שאם תמות אשתו ביום הכפורים שיקדש זאת ביוה"כ ופליג אנמרא רידן עכ"ל.

פ"א ה"א אין לדבר סוף שמא תמות אשה זו ותמות אשה אחרת. אולי מקור הירושלמי דילן היה לבעלי הוס' בכחובות ד' נ"ב ע"א ד"ה רצה וז"ל לפי שהגשים מסהרות למיה מן האנשים כדאמר בירושלמי עכ"ל ועי' בשו"ת צמח צדק סי' ס"ז שסביא דברי התוס' הג"ל ובירושלמי שבת פרק ב' ה"ו. ומ"ש בהגהת סימוני ה' חלות פרק ה' אות ה' פירשו התוס' שהגשים כאחרות למות מן האנשים כדאמר בירושלמי

בירושלמי נראה דהכא איירי במיתה מפולת והתם מיירי במיתה מבעיה עכ"ל
נראה שהוא מ"ס זצ"ל שהנשים ממהרות למות וכו'.

פ"א ה"א דתנינן תמן רבי יהודה וכו'. הלא משנתניו היא, ואיך נאמר תנינן
המן? וברא"ש שבועות פרק ו' ס"ו כ"ח בשם הרמב"ן ולשון הירושלמי משונה
דאיפכא הוה ליה למימר במקום תמן כה ובמקום כה תמן וכו"ל.

פ"א ה"א מעורבות בקרבן. כאן ובגמין פ"ז ה"ד לא משני מידי, ובשקלים פ"ו
ה"ה כי קאמרינן בחמאת שמחו בעליהן ודאי. וכן בבבלי יומא ד' נ"ה ע"ב אלא
משום חמאת שמחו בעליה ודאי. והגר"פ ז"ל במבוא הירושלמי ד' כ"ט ע"א כתב
ע' יומא פ"א דמקשי הירושלמי וכו' אמתני' דגמין פ"ג ושקלים פ"ו ואינו מתרין
כלום עכ"ל ובאמת הקשיא גמין מהר"ן הירושלמי כאן וכן לא העיר על התירום
בירושלמי שקלים.

פ"א ה"א וקדש מאתמול וכו'. בתום יומא ד' י"ג ע"ב ד"ה ולחדא בירושלמי
משמע אשה אחרת וכו' ופליג אנמרא דידן דפריך התם וקדש מאתמול דמשמע
ל"ה מתקנינן בהזמנה בעלמא ומשני וכפר וכו' עכ"ל ובאור זרוע חלק ד' (מס'
סנהדרין) ס' פ"ט והירושלמי פליג דהא בשאר דברים נמי פליג התם אנמרא דידן
דפריך התם וקדש מאתמול ופריך אנמרא דידן דאמר פרק קמא דכניס לה משום
דכתיב ביתו וארוסה לא חשיבא ביתו וכו' והירושלמי אינו סוכר כן עכ"ל.

פ"א ה"א ר' גמליאל ב"ר אינייני בעא קומי ר' מנא. ע' אהבה ציון ירושלים
בפסחים צד 5.

פ"א ה"א כקונה קניין בשבת. כפי' רבינו חננאל ביומא ד' י"ג ע"ב ירושלמי
ולא נמצא קונה אשה (קניין) כיוה"כ משום שבות התירו (שהתירו) במקדש עכ"ל
ובתום יומא י"ג ע"ב ד"ה ולחדא ולא נמצא כקונה קנין בשבת וכו'. ובתום ביצה
ל"ו ע"ב ד"ה והא דפרק קמא דיומא בירושלמי נבי כהן גדול מתקנין לו אשה אחרת
פריך דרי קניין לו קנין בשבת ומשני אין שבות במקדש וכו'. ובאור זרוע חלק ד'
ס' פ"ט דהא בירושלמי פרק קמא דיומא ופרק קמא דבכורות (גם בעיטור ה'
מכירת קרקעות ד' ס"ד בירושלמי ריש בכורות וכו'. ובשו"ת ראב"ה ס' קס"ד
בירושלמי בכורות וכו'. ובתום רה"ש ד' ה' ע"א ד"ה מה בירושלמי פרק שני
דבכורות ובפי' המיוחס לרש"י תענית ה' ע"ב ובבכורות ירושלמי. וכו' ואי אפשר שם
בכל המקומות הנ"ל) נבי כהן גדול שמקדש ביום הכפורים ולא נמצא כקונה קנין
בשבת וכו' והירושלמי פליג וכו' עכ"ל ובמרדכי ביצה ס' תרצ"ח ובירושלמי משמע
דבכל ענין אסור לקדש בשבת וכו'. ובשו"ת יבין ובעז (מנכדי תרשב"ן חלק ב'
ס' א') והירושלמי הוה פליג על הגמרא שלנו דהתם מפרש מעמא משום שהוא
קונה קנין בשבת והוה אסור משום דכתיב סמצוא חפצך ודבר דבר עכ"ל ובסמ"ג
ליוון ע"ה וקצה משמע בירושלמי דיומא דבכל ענין אסור לקדש אשה בשבת דמפרש
מעמא דאין מקדשין משום דנמצא כקונה קניין בשבת וכו' ובהא פליג הירושלמי על
תלמוד שלנו דהתם מפרש מעמא דאין מקדשין משום קונה קנין דהיינו משום
דכתיב סמצוא חפצך ודבר דבר ובגמרא שלנו מפרש וכולהו ס"מ גזירה שמא יכתוב עכ"ל.

פ"א ה"א אר' מנא הד"א אילין דכנסין ארמלן צריך לכתוסן. בירושלמי כתובה
פרק א' ה"א צריך לכתוסה וכו'. ובתום יומא י"ג ע"ב ד"ה ולחדא אר' חנינא
(ר' מנא) דהא אמרת הלין (אילין) דכנסין ארמלן צריך לכונסן וכו' והשתא קאמר
בירושלמי הלין דכנסין ארמלן צריך לייחדן (לכונסן) מבעוד יום וכו'. ובתום ביצה
ל"ו ע"ב ד"ה והא והדר מסיק התם בירושלמי דיומא אמר ר' מנא (מנא) דהא
אמר'

אמר' וכו'. ובאור זרוע ח"ד סי' פ"ט ומסיק נמי תהם (בירושלמי) הר"א אילין דכנסין ארמלן וכו' ע"ש. ובחירושי הרשב"א כתובות ר' ו' ע"א ואעפ"י שאמרו בירושלמי אילין דכנסין ארמלין צריכים למכנס מבעוד יום וכו'. ובסמ"ג הנ"ל והדר מסיק אחר ר' מנא הדא אמרה הלין דכנסין וכו'. ובמנהוג (ר' ל"ו ד' ברלין) ונהיגי ככמה דוכתי דמאן דכניס ארמלתא מקדים ונסיב לה ע"ש או ערב יו"ט מבעוד יום וכדאיתא בירושלמי וכו' אר' מנא אלן דכנסין וכו'. ובמרדכי ביצה סי' תרצ"ח והדר מסיק (בירושלמי) אר' מנא הלין דכנסין ארמלין צריך לכונסן מבעוד יום לבן צוהגין ליחדן אחר ברכה חתנים כי אלמנה אין לה חופה וכו'. ובהגהת אשר"י בכיזה פרק ה' סי' ב' ובירושלמי משמע דלכ"ע אסור לקדש וכו' עכ"ל ובשו"ת ריב"ש סי' קל"ה עוד שאלת ירושלמי וכו' הדה אמרה הלין דכנסין ארמלן וכו' מה הפרש בין בהולה לאלמנה לענין קנין בשבת תשובה וכו' עכ"ל ובאגודה (יום הכפורים סי' ב') בירושלמי אמר הדין דמכניסין אלמן (ליתא) אלמנה בערב שבת (ב' מלות ליתא) צריך ליחד עמהן (לכונסן) מבעוד יום שלא יהיה כקונה קנין בשבת עכ"ל ובר"ן ביצה סי' תהקב"ה ובירושלמי אמרו הלין דכנסין ארמלן (ארמלן) צריכים לסיכנס מבערב (לכונסן מבעוד יום) עכ"ל ובמגיד משנה ה' אישות פרק י' ה"ד עוד אומר שם (בירושלמי) הלין דנכיבין (דכנסין) ארמלן צריכין למכנס מבעוד יום וכו' עכ"ל וע"ש בהג"מ אות נ' ובשו"ת יכין ובעו הנ"ל כן נמי משמע מהירושלמי פ"ק דיומא דקתני התם אמר ר' סונה הדא אמרה הלין דכנסין ארמלו צריך לכונסן וכו' אלמא משמע דקפדין על הכניסה לחופה וכו'. ובשו"ת הרשב"ש בן הרשב"ץ סי' קע"ה ובירושלמי אמרו הלין דכנסין ארמלן ליכנסין סע"ש כי היכי דלא ליקני קנין בשבת כלומר הניטא אלמנה בע"ש יבא עליה מבעוד יום קודם השבת שאם יבא עליה בשבת הוא קונה אותה לירושה ולמעשה ידיה והוא קונה בשבת עכ"ל ובשו"ת רמ"א סי' קכ"ה והביאו ירושלמי אר' הונא (מנא) הדא אמרה הני דכנסי ארמלן וכו' ונראה דלהכי לא הביאו הרי"ף והרא"ש דברי הירושלמי ולא כתבו ג"כ ההוא דהלין דכנסין ארמלן וכו' ולא כתבו הסוד ג"כ דודאי קי"ל כגמ' דידן נגד הירושלמי וכו' ע"ש.

פ"א ה"א במשנה ומקמיר את הקמורת. בשו"ת הרשב"א סי' ע"ט ותנן ביומא הוא וכו' והוא (ליתא) מקמיר את הקמורת והוא (ליתא) מטיב את הגרות וכו'.

פ"א ה"ב במשנה מקריב חלק בראש. לקמן בהלכה זו בפסקא דמשנה מקריב בראש וכן הוא בעקירת יצחק שער ס"ג. ובתוס' חגיגה י"ז ע"א ד"ה אין כדתנן ביומא מקריב בראש עכ"ל ובהגהת הכ"ח הגיה שם מקריב חלק בראש. זה ללא צורך להגיה.

פ"א ה"ג במשנה וטמל חלק בראש. עי' בפירש"י נדרים ס"ב ע"ב ד"ה וליטול ובפרש"ם בבבא בתרא ד' קמ"ג סע"א.

פ"א ה"ב משהיה מקריב קרבנותיו היו מוין וכו'. בבבלי יומא ד' י"ד ע"א מאן תנא אמר רב חסדא דלא כר"ע דאי ר"ע הא אמר מהור וכו' ובגמרא שם שקלי וטרי ובסוף אביי אמר אפילו תימא ר"ע דעביד עבודה כוליה יומא ולפניא וכו' כבירושלמי כאן.

פ"א ה"ב עוד זה שלי. בתוספתא יומא פרק א' הגירסא משונה. ובבבלי יומא י"ז ע"ב אומר עלה זו אני מקריב וכו'. ובפ"י דדאב"ד בת"כ צו פ"ב ובמסכת יומא בירושלמי מקשי ליה מנחה זו אני אוכל וכו' (ה' מלות ליתא)

כאן

כאן נוטל את הכל וכאן נוטל מחצה אמר ר' זעירא (ועודה) כאן ליחיד
כאן לצבור עכ"ל.

פ"א ה"ב איה תני הני ר' אומר אומר אני שיטול מחצה. בתוספתא יומא
פ"א (הוצאות צוקערמאנדעל) ר' אומר אומר אני שיהא זה נוטל מחצה וכו'.
פ"א ה"ב בולי ואסרמי. ברפוס זיטאמיר ואסרמי ועי' בערוך. ובהשנות
מהג"ם לספר קנין סי' כ"ט ואע"ג דאמרין פרק מי שמת וכו' אבולי ואאיסרוני
אמר ר' ניתבו אבולי פלגא ואיסרמי פלגא וכו' ע"ש.

פ"א ה"ב מביא חמשים בכלי א' וכו'. בתוספתא מנחות פרק י"ב הרי עלי ק'
עשרונות להביא בכלי א' כופין אותו ומביא ששים בכלי א' וארבעים בכלי אהר ואם
הביא מחצה בכלי א' ומחצה בכלי א' לא יצא וכו' ע"ש וברשב"ם בכבא בהרא ד'
קס"ג ע"ב מביא שניי נוסחאות.

פ"א ה"ב אשכח הני והוא למד מרת הרין וכו'. כעין זה בשביעית פרק י' ה"ה,
אשכח תני הוא מרת הרין למד מפרחכול.

פ"א ה"ב והולך בתוך ביתו. בתום חגיגה י"ז ע"א ד"ה אין בירושלמי וכו'
והולך ואוכל (ליתא) בביתו ובא ומקריב תמיד של ערב (בין הערבים) וכו' ע"ש
ובקול הרמו ביזמא פ"א משנה ב' והבי איתא בירושלמי בכל יום הרין (ליתא) כ"ג
וכו' הוא מקריבין (והולך בתוך ביתו לא גרס) וכו'.

פ"א ה"ב ר' עוקבה בשם ריב"ל. בתום חגיגה הנ"ל ר' עוקבא (עוקבה) בשם
ריב"ל אמר (ליתא) וכו'. ובסדר הדורות צד 301 ר' עוקבא בשם ריב"ל ירושלמי פרק
קמא עכ"ל ובהנהגות שם חסר המסכת עכ"ל וכיון ליזמא כאן.

פ"א ה"ב בשבתות ובימים טובים, בתום חגיגה הנ"ל כלומר שלא היה רגיל
ומתלבש בכליו ולעבוד אלא אז מפני כבוד היום עכ"ל ובמלחמות היהודים ליזמא
הבהן 5. 5. 7. לא בכל עת יבוא הבהן הגדול אל הקודש כי אם בשבתות השנה
ובראשי חרשים ומועדי ה' או ביום האסף העם להודות לה' בבית קדשו על חסדו
כי גבר עליהם ובימים ההם עבד הוא לבדו את עבודת המזבח עכ"ל.

פ"א ה"ב אית תני תני הציץ מרצה וכו'. מחלוקת ר' יהודה ור' שמעון בבבלי
יומא ד' ו' ע"ב. ומ"ש בירושלמי בסמוך: מ"ד הציץ מרצה על מצחו. ברפוס
זיטאמיר ופטרקוב במ"ס: הציץ מרצה על פסחו.

פ"א ה"ב מ"ד הציץ מרצה על מצחו והיה על מצחו תמיד. סכאן המקור
למ"ש הרמב"ם ה' ביאת המקדש פרק ד' ה"ח ואין הציץ מרצה אלא בזמן שהוא
על מצחו שנאמר והיה על מצחו תמיד וכו'.

פ"א ה"ג במשנה מסרו לו זקנים. באגודה סי' ב' מסרו לו שני (ליתא) זקנים.
ובפי' רבינו חננאל ביומא י"ח ע"א מוסרין (מסרו) לו וכו'. ובסדר עבודה לרבינו
יוסף בן אביתור (קובץ מעשה י"ג ק' צד 22) מוסרין לו זקני סנהדרין (בית דין) וכו'.
פ"א ה"ג במשנה קרא אתה בפוך, בכתב יד שהמשנה מהמאירי ליתא זה.
ובשו"ת הרשב"ש בן הרשב"ץ סי' כ"ז שהיו אומרים לו אישי כ"ג קרא אתה בפוך
ששא שכחת הרי שהקריאה בפה מזכרת מה ששכח עכ"ל.

פ"א ה"ג במשנה בשער המזרח. לקמן בפרק זה בהלכה ג' בפסקא דמתניהין
מעמידין אותו בשערי מזרח וע"ש וכן הוא ברמב"ם ה' עבודת יוה"כ פרק א' ה"ה
ובס' עקדת יצחק סי' ס"ג וכתמיד פ"ה משנה ה' מעמיד את הטמאים בשער
המזרחי בפ"י המזרחי לראב"ד שם הגי' בשערי המזרח. ובבבלי פסחים ד' פ"ב
ע"א פירש"י ד"ה ראש בשער המזרחי כניסת כל אדם להד הבית עכ"ל וע"ש
בתום

בתום ד"ה היה ובירושלמי עירובין פרק ה' ה"א ומובא בשנים בפ"י רבינו חננאל יומא ד' כ"ח סע"ב שבעה שבות נקראו לו שער סוד וכו'.

פ"א ה"ג רבי אומר. כהו"כ אמור פרק א' ליתא זה ועי' בבבלי יומא י"ח.

פ"א ה"ג אר' יומי בי ר' בון כאן בראשון וכאן בשני. בבבלי יומא י"ח ע"א אמר רב יוסף לא קשיא כאן במקדש ראשון כאן במקדש שני. ונראה שהוא ר' יוסף בי ר' בון שנוכר בירושלמי כאן.

פ"א ה"ג אין תימר סכפנים וכו'. בס' מים חיים להפ"ח ד' כ"ח ע"ב מעמידין אותו בשערי מזרח אם היו מעמידין אותו סכפנים או מכחיזין לא ברירא מילתא בירושלמי עכ"ל.

פ"א ה"ג שלא היה אדם נכנס. לקמן בפ"ג משנה ג' הגי' אין אדם נכנס לעזרה וכו' עד שיטבול (עד שיהא מובל, ועי' מ"ש שם).

פ"א ה"ג ולמה לא אמר שעיר אר' בא קרמינא בלא כך אינו זקוק להערות. המאמר קשה ההבנה אבל לקמן בפרק ה' ה"ז (בר' ויניציא 48. 1. 1) ולמה לא אמר ושעיר אמר רבי מנא בלא כך אינו זקוק להערות. והמלות בלא כך אינו זקוק להערות נשתרכבו כאן ע"י איזה סופר הדיוט משם וכאן צ"ל אר' בא קרמינא אשכח תני ושעיר.

פ"א ה"ג אשכח תני ושעיר. בבבלי יומא י"ח ע"א תנא אף השעירים. ובתוספתא שלנו ליתא זה. ובתשלום אבודרהם (צד 45) ומעבירין לפניו פרים ואילים וכבשים. ושם בהערה בכי"ג ועתודים עכ"ל.

פ"א ה"ד במשנה שהמאכל וכו'. במשנה בבבליה יומא י"ח. מפני שהמאכל וכו'. **פ"א** ה"ד שמואל אמר ולא אתרוג וכו'. בבבלי יומא ר' י"ח ע"א לא נזכר זה משם שמואל ורק סומכוס אומר משום ר' מאיר וכו'. ובמז"ת הרשב"ש בן הרשב"ץ סי' ש"ם לברר לך מה ששנו חכמים ז"ל וכו' שלא היו מניחין אותה לאכול הרבה וכו' ע"ש.

פ"א ה"ד אעפ"כ היו קורין. בפ"י רבינו חננאל יומא י"ח ע"ב בירושלמי אעפ"כ היו קורין לפניו (עליו) המקרא (את הפסוק) הזה אם ה' לא יבנה בית שוא עמלך בננו בו אם ה' לא ישמר עיר שוא (י' מלות אחרונות ליתא) וגו' עכ"ל ובתוספתא יומא פ"א ומה היו אומרים שיר המעלות אם ה' לא יבנה בית וגו'.

פ"א ה"ד ולא מן הניסים שהיו וכו'. במאירי ליומא (ירושלים תרמ"ה) ד' ב' ע"א והוא שאמרו בתלמוד המערב והלא (ולא) מן הנסים שנעשו בבית המקדש הוא שלא אירע פכול בכהן גדול (ה' מלות אחרונות ליתא לפנינו, ולכאורה זה המאמר מקומו בירושלמי לעיל פרק א' הלכה א') אמר ר"א על שם לא תנסו עכ"ל ובפ"י רבינו יונה (אבות פרק ה' משנה ה') ואעפ"י שהיו יודעין שלא יארע לו קרי הי' ממנין את הסגן שאין סומכין על הנס משום לא תנסו כדאיתא בירושלמי עכ"ל ובמנין אבות להרשב"ץ באבות שם וגם שם (בירושלמי) נתנו מעם אחר כדבר שאעפ"י שהיו יודעים שלא יארע בו קרי דרך נס היו מתקנין לו אף מפני קרי כדי שלא יסמיכו על הנס שנאמר וכו' עכ"ל ובספר זהר הרקיע להרשב"ץ (ע) ובירושלמי של ס' יומא אמרו כי מה שהיו מתקנין כה"ג אחר ביום הכפורים אעפ"י שמעשה נסים שהיו בבית המקדש וכו' עכ"ל.

פ"א ה"ד לא תנסו. בזהר הרקיע הג"ל והביאו שם מקרא זה לא תנסו את ה' אלוקיכם. עכ"ל הוא בדברים ו' ס"ו. ובדפוסו ויטאמיר וקראמאשין הגי' לא תנסו. **פ"א** ה"ד כאן בראשון. בתוי' יומא ד' כ"א ע"א ד"ה ולא כדפי' בירושלמי

דבמקדש

דבמקדש ראשון דוקא קאמר עכ"ל ובמגן אבות להרשב"ץ (אבות פ"ה) יש מפרשים כי הגם היה במקדש ראשון ומה שהיו מתקינין במקדש שני ובירושלמי אמרו כן בפירוש עכ"ל.

פ"א ה"ה במשנה מסרוהו זקני בית דין. במדר העבודה לרבינו יוסף בן אביתור (קובץ מעשה ידי גאונים קדמונים צד 22) מוסרין לו זקני כהונה וכו'. ובפי' המיוחס להראב"ד בתמיד פרק א' דתנן מסרוהו זקני בית אב, (בית דין, אבל בתמיד פ"א זקני בית אב וביומא פרק ג' משנה מ' וראש בית אב משמאלו וכן הוא בתוספתא מנהדרין פרק ד') לזקני כהונה והוליוהו (הוליוהו) וכו'. ובספר עבודה ישראל ד' ל"ז ע"ב סביא בשם מהר"ם ניגרין שגם בהפיוט שוקני עם זחכמי אחיו תמיד טובכוהו וכו' עכ"ל ונראה שגם בחמשנה כג' המיוחס להראב"ד הנ"ל.

פ"א ה"ה במשנה הוליוהו לעליית וכו'. בפי' רבינו חננאל ביומא י"ט ע"א והוליוהו זקני כהונה (ב' מלות ליתא) לעליית וכו'. ובמשנה בבבלי יומא י"ח ע"ב זהעלוהו בית אבמינס. וכן בפי' המשנה להרמב"ם (הוצאת הירשפעלד). וגירסתה המשנה בהירושלמי לעליית היא הנכונה. עי' בתמיד פרק א' משנה א' בית אבמינס וכו' היו עליות.

פ"א ה"ה במשנה אמרו לו אישי. במתניתא דבני סערבא ובכת"י מהמאירי ואומרים לו.

פ"א ה"ה במשנה אנו שלוחי ב"ד. בפי' רבינו חננאל ביומא י"ט ע"א אנו ואתה שלוחי ב"ד וכו' עכ"ל. ונגמ' שם הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו וכו'.

פ"א ה"ה שצרכו לכך. תוספתא יומא פרק א' בשניים. ובקל הרמו ביומא פ"א משנה ה' וכן אמר בירושלמי פורשין וכו' שצרכו לכך עכ"ל.

פ"א ה"ה מפני הבייתוסין. לקמן בהלכה זו שהרי הצדוקין אומרים. וכן הוא בבבלי יומא ד' י"ט ע"ב מעשה בצדוקי אחר שהתקין וכו'.

פ"א ה"ה היא דפרה היא דסוכה וכו'. בפי' רבינו חננאל בסוכה ד' מ"ח ע"ב ירושלמי אית דאמרי שהוא הצדוקי דפרה שבא ונגע בו ריב"ז (ז' מלות אחרונות ליהא והבזנה לתוספתא פרה פרק ב' וע"ש) הוא שניסך ברגליו (ג' מלות ליתא וכוונת הר"ח למ"ש בסוכה שם מעשי בצדוקי אחד שניסך על גבי רגליו וכו') והקמורת של יום הכפורים אחד ואית דאמרי דפרה וריוה"כ חד ורסוכה חד עכ"ל.

פ"א ה"ה צאו מיכן בני עלי וכו'. המפרשים הקשו שהמאמר אינו שייך לכאן. אבל בירושלמי סוכה פרק ד' ה"ח נשנה המאמר ושם הגרסא: צווחה עליהן העזרה צאו מיכן (פי' על הביתוסים הנזכרים למעלה). צאו מיכן בני עלי וכו'.

פ"א ה"ה נוש של מלח. כזכרים ד' ס"ב ע"א בול של מלח וסתמיהו. ובפי' רש"י שם מלא אגרוף של מלח שמעתי עכ"ל.

פ"א ה"ה קרן וסוכב. בזכרים הנ"ל ר"י ברבי יהודה אומר אף הסוכב.

פ"א ה"ה בעון קומי ר' אברהו והא כתיבוכו'. בתו"י יומא ד' י"ט ע"ב בירושלמי פריך והכתיב כל אדם וכו' ומתריך שוה הקמורת לא יעשה כמדתו עכ"ל ובחי' הרימב"א ביומא שם הקשו בירושלמי דהכתיב וכל אדם וכו' תירצו דשניא היא דהכא שלא נעשה הקמורת כמצותו עכ"ל ולפניו התירוח אינו סבואר יפה ונראה שנוסחתם משונה משלפניו.

פ"א ה"ה ולא ימות הרי זה עונש וכו'. כן הוא בתו"כ (אחרי פ"א) ובקרבן עדה כתב הכי גרסין אר"א בר"ש ולא ימות הרי זה עונש וכו'. והגהתו טבעת מכבלי יומא נ"ג ע"א.

פ"א ה"ה הא אם לא נתן וכו'. תו"כ אחרי פ"א ועי' לקמן פ"ד ה"ה.
פ"א ה"ו במשנה בן קבואל. במתניתא דבני מערבא בן קבואר. ולקמן בירושלמי
הלכה ו' מה נתני קבואר (כגו' מתניהא דב"מ) או קבואל (כגירסתינו). אבל בבבלי
יומא י"ט ע"ב בן קפואל וכו' קבואל. ובפי' רבינו חננאל שם בן קפואר וכו' והיה
טראה לו באצבעו ב"ה כלומר קבואר הוא עכ"ל.

פ"א ה"ז במשנה בדניאל. באגודה (יוה"כ) סי' ג' בספר דניאל. וכן הוא
בברכות ד' ס"ג ע"א וע"ש.

פ"א ה"ו תני במשלי וכו'. בפ"י רבינו חננאל ביומא ד' י"ט ע"ב ירושלמי וכו'
תני במשלי ובתהלים (ובתהלים) מפני שמעמך מפני את השינה עכ"ל.

פ"א ה"ז כהנא שאל לרב. בסנהדרין פ"ו ה"ד כהנא בעא קומי רב. וכן בכ"מ.
פ"א ה"ז וחי ליה (רב). כעין זה בבבלי שבת ד' ס"ו ע"א ומחוי ליה רב
איפוך. וכן בזבחים ס"ח ע"ב ומחוי רב עלה וכו' וכן בכ"מ.

פ"א ה"ז צפר קבואר. בהקדמת ספר יוחסין (ד' לונרון צד 3) ובירושלמי כהנא
שאמר לרב מה ניתני קבואר וכו' וחמי באצבעתיה ספר (צפר) קבואר עכ"ל.
ביוחסין דפוס הראשון (קושטמניא) ובירושלמי כהנא שאמר לרב מה ניתני קבואר
קבואל והוה קיום מצלי באצבעיתיה ספר קבואר עכ"ל. ומגו' היוחסין ראה לאלו
האומרים שרבי כתב המשנה. והראה רב לכהנא בספר שכתוב במשנה קבואר.

פ"א ה"ז במשנה פרחי כהונה. במתניתא דבני מערבא פרחי לוייה (כהונה)
סכים (סכין) לפניו. ובכת"י מהמשנה מהמאירי פרחי ליה, וברמב"ם ה' עבודת
יוה"כ פרק א' ה"ח פרחי ליה סכין אותו (לפניו) וכו'. ובתורת העולה להרמ"א
חלק ג' פנ"ח פרחי ליה וכן הוא בעקידת יצחק סי' ס"ג. הלשון פרחי כהונה מצינו
זכור בהרבה מקומות אבל פרחי ליה לא מצאתי במ"א. ובמשנה ערכין ד' י"ג
ע"ב (לגו' המתניתא דב"מ) וצוערי הליים היו נקרים. ועי' בתוספתא שם.

פ"א ה"ז במשנה באצבע צרדה. במתניתא דב"מ באצבע שרדה (צרדה).
יבתורה העולה הנ"ל באצבע צרדה. ובתוס' מנחות ד' ל"ה ע"ב ד"ה וכו' ובפרק קמא
דיומא דאמרינן בהן גרול שמכין לפניו באצבע צרדה הדבר ידוע שאי אפשר
להשכיע קול אלא כשמכה באמצעי וכו'. ובכסף משנה ה' שבת פרק כ"ג ה"ד
מדהנן וכו' באצבע צרדה עכ"ל ועי' בערוך ערך צרדה ובאור זרוע חלק א'
סי' תקס"ח וברא"ש ובמרדכי ה' תפילין שמוא הערוך.

פ"א ה"ז במשנה עד שמגיע זמן. במתניתא דבני מערבא עד שהוא (ליהא)
מגיע לזמן (זמן) השחימה.

פ"א ה"ז רב חונא (כד' זימאמר הונא) אמר וכו' וד' יוחנן אמר וכו'. מצינו
כמה פעמים שרב חונא חולק בירושלמי ביחד עם ר' יוחנן וכן הוא בברכות פרק ט'
ה"ג ר' יוחנן אומר עובר לעשייתן רב חונא אומר בשעת עשייתן וכן הוא בתרומות
פ"א ה"א ובפסחים פרק ח' ה"ח ר' אבהו בשם ר' יוחנן ורב חונא תרווייהו אמרין
מודה וכו' ורב חונה זה הוא רב חונה הראשון. ראה מכווא הירושלמי בערכו.

פ"א ה"ז כפה לא בנבל ולא בכינור וכו'. בתוספתא יומא פרק א' (הוצאת
צוקערמאנדל שורה 10) ומעסקין אותו כפה ולא בנבל ולא בכינור. ובילקוט
המכירי תהלים מזמור קכ"ז א' אין מעסקין אותו לא בנבל ולא בכנור אלא כפה
זמה היו אומרים אם ה' לא וגו' (ו' מלות אחרונות ליתא כאן ועי' לעיל הלכה
ד') וכן בירושלמי עכ"ל. וקרוי לאמת כי הכונה כאן להמשנה בערכין ד' י"ג
ע"ב לא היו אומרים (קמני הליים ע"ש בפירש"י ובפי' ר"ג) בנבל ובכנור אלא

בפה כדי לתן תבל (תבלין) בנעימה. וע"ש בתוספתא. והנמרא מקשה על ר' יוחנן שאמר ביד והלא קמני הליים לא היו מנגנים ביד אלא בפה. ולפ"ז הני' בהמשנה פרחי ליה היא עיקרית.

פ"א ה"ז נעימה הנאמרת באצבע צרדה וכו'. מכאן המקור למ"ש הפייט במוסף יוה"כ (מחזור בני רומא) נגני דוכן גב הם ישמיעו נעמות צרדה בפה. ובסדר אתה כוננת (קובץ מעשי ידי גאונים קדמונים צד 143) שיר ישוררו פרחי דוכן בפה וחק ערב ונעימות צרדה.

פ"א ה"ח במשנה מקרות הגבר. בזכחים פ"ו: בשניים, ובלהם משנה ה' תמידין ומוספין פ"ב הי"א אמרו במשנה בכל יום וכו' מקריאת הגבר או סמוך לו בין (ליתא) לפניו ובין (ליתא) לאחוריו וכו'. וכן בפיהמ"ש להרמב"ם ביומא (הוצאת הירשפעלד).

פ"א ה"ח אמר ר' מנא לא מסתברא דאי לא. כעין זה בירושלמי שבת פרק א' ה"ד א"ר מנא לא מסתברא דלא וכו' ולקמן ביומא פרק ג' ה"ו א"ר מנא לא מסתברא אלא וכו' ובכתובות פרק א' ה"ה אמר ר' מנא לא מסתברא דלא חליפין וכו' ע"ש. ושם פרק ה' ה"ו א"ר מנא לא מסתברא דלא וכו' ובע"ז פרק א' ה"ו א"ר מנא לא מסתברא וכו' ר' מנא חולק כאן על המשנה ומניה יוה"כ מאשמודת הראשונה וכו'. אבל בבבלי יומא כ' ע"א וזכחים ד' פ"ו ע"ב שקלו ופרו בהמשנה ולא נזכר מדעת ר' מנא.

פ"א ה"ח א"ר יוחנן תרומת הדשן. בבבלי יומא ד' כ"ב ע"א דאמר ר' יוחנן קידש ידיו לתרומת הדשן למחר אין צריך לקדש וכו'. וזה ההיפך מירושלמי ובעבודת מקדש (בס' שתי ידות ללונזאני ד' נ"ח ע"א) והכי איתא בירושלמי סוף פרקא קמא דיומא אמר ר"י תרומת הדשן וכו' ע"ש.

פ"ב ה"א במשנה אומר להן הצביעו. בפ"י רבינו חננאל ביומא כ"ג ע"א אצביעו (הצביעו). ובמחברת הערוך לר"ש פרחין (צבע) דתנן אמר להם הצביעו כלומר עשו גבול באצבעות עב"ל ובשרשי הרד"ק (שורש צבע) והאלף נוספת כי כן מצאנוהו במשנה שנשתמשו בו בפעל הככר ואם היו שניהם שוים הממונה אומר להם הצביעו ופרשו בגמרא תנא התיאו אצבעותיכם למנין עב"ל.

פ"ב ה"א במשנה ומה הן מוציאין אחת או שתיים. בתשובות הגאונים (זכרון לראשונים סי' ש"ל) דתנן אחת מוציאין שתיים אין מוציאין וכו' הכין חוינא דמתניתין הכין תנן ומה הן מוציאין אחת או שתיים ולא ספרש בה המוציא שתיים כמה מונין לו וכו'.

פ"ב ה"א במשנה אנודל. במתניתא דבני מערבא נודל במקדש. וכן הוא בתמיד פ"א. **פ"ב** ה"א זר שתרם. בתוס' יומא ד' כ"ז ע"ב ד"ה למימרא דהא בירושלמי יש זר שתרם ר' יוחנן אמר חייב וכו' ע"ש. ובמשנה למלך ה' תמידין ומוספין פ"ב ה"י אך קשה דבירושלמי דפרקין הובא מחלוקת זה דרב ולוי בשם ר"י ור"ל וריש לקיש פסר ליה לזר ואמרינן מ"ם דר"ל דכתיב עבודת וכו' ע"ש.

פ"ב ה"א לוי אמר אפילו לתרומת הדשן. בבבלי יומא ד' כ"ד ע"א ולוי אמר אף תרומת הדשן וכן תני לוי במתניתא. וכבר העירותי במקום אחר שבירושלמי לא נזכר משנתו של לוי אף כי ר' יוחנן ידע ממנה והשתמש בה.

פ"ב ה"א תפלוגתא דר"י ורשב"ל. ע"י מנחות ד' כ"ו ע"ב. ובמשנה למלך ה' תמידין ומוספין פ"ב ה"י דבירושלמי וכו' הוציא שאר הדשן בפלוגתא דר"י וריש לקיש וכו' ע"ש.

פ"ב ה"א תני אר' יהודה מנין להצתת. הו"כ ויקרא פרק ה' וע"ש כפי' הראב"ד.
פ"ב ה"א דאר' חגינה קומץ וכו'. במנחות כ"ו: ר' חגינה אומר משמשה
 בו את האור.

פ"ב ה"א ר' יוחנן אמר משיאחו האור ברובו. במנחות ד' כ"ו ע"ב ר' יוחנן
 אמר משהצית בו את האור ברובו.

פ"ב ה"א כ"ב כל פרידה ופרידה איתאמרת. כעין זה במעשרות פ"א ה"ג.
 וברמב"ם ה' מעשה הקרבנות פרק י"ב ה"ג משיצית האור ברוב הקומץ. ובמשנה
 למלך שם בירושלמי וכו' מהו ברובו ברובו של קומץ או ברוב כל פרידה ופרידה
 ואכיקו דברוב כל פרידה ופרידה אתמר עכ"ל.

פ"ב ה"א הקמיר בקומצו פעמים כשרה. ירושלמי פסחים פרק ז' ה"ה.
פ"ב ה"א ר' יצחק בי ר' אלעזר שאל. במשנה למלך ה' מעשה הקרבנות
 פרק י"ג ה"ד בירושלמי רפ"ב דיומא ר' יצחק בר רבי אלעזר שאל מעתה כהן
 וכו' ולכאורה נראה דפסול לכל העבודות וכו' ע"ש.

פ"ב ה"א יהודה בי רבי או' כחטאת (בד' זימאמיר כמ"ס: מחטאת) ביר
 וכו'. במנחות ד' י' ע"ב דאמר ר' יהודה בריה דר' חייא מ"ט דר"ש דאמר
 קרא קדש קדשים היא כחטאת וכאשם בא לעובדה ביר עובדה בימין כחטאת
 וכו', יהודה בי רבי הוא יהודה בריה דר' חייא.

פ"ב ה"א ור' שמעון מכשיר. בירושלמי פסחים פרק ז' ה"ה ר' ישמעאל
 מכשיר. ועי' באהבת ציון וירושלים שם.

פ"ב ה"א ותמיה אנא היך רבנן מדמין וכו'. כעין זה בכתובות פרק ד' ד"א.
 ותמיה אנא איך רבנן מדמו כהונה לירושא לא דמי וכו'. ועוד בכ"ס.

פ"ב ה"א והרים אשר תאכל האש. כס' באר שבע בתמיד פרק א' כדהניא.
 בת"כ פ' צו ובירושלמי דיומא פרק בראשונה והרים את הדשן (ב' מלות אחרונות
 חסרות) אשר תאכל האש יכול עצים פי' הדשן שנהיה סן עצי המערכת ת"ל
 עולה פירש את הדשן אשר תאכל האש את העולה אלמא דשן של עולה היא
 ולא של עצים אי עולה יכול אברי עולה פי' קודם שנתאכלו וקרא אותן דשן
 מפני שכבר נשרפו אע"פ שעדיין לא נתאכלו ת"ל אשר תאכל האש הא כיצד
 חזקה סן המאוכלות הפנימיות ויורד ע"כ (בירושלמי) וכו' עכ"ל.

פ"ב ה"א סדר עד שלא תרם. במשנה למלך ה' תמידין ומוספין פ"ב ה"ב
 בירושלמי פ"ב דיומא אמרין סדר עד שלא תרם מפרש ותורם (משחיל ותורם
 מפרק ותורם והקרבן עדה הגיה שם) עכ"ל.

פ"ב ה"א ר' יעקב בר אחא אמר חילפיי שאל וכו' ר' ירמיה אמר חילפיי
 שאל. בסדר הדורות בערבי ר"י בר אחא ור' ירמיה לא זכר בירושלמי דילן.

פ"ב ה"א ולאו מתניתא היא אין לך קודם לתמיד. הוספתא פסחים פרק
 ד' יע"ש. ובמשנה למלך ה' תמידין ומוספין פ"ב ה"ד בירושלמי רפ"ב דיומא נסתפקו
 בקומי: שנתנו ע"ג מערכת לילה וכן באימורין ואמרו לאו מתניהא היא אין לך
 דבר וכו' וירוצו מתני' למצוה ומה צריכה ליה לעכוב עכ"ל.

פ"ב ה"א ציץ מהו שירצה. במשנה למלך ה' ביאת המקדש פ"ד ה"ו בירושלמי
 רפ"ב דיומא ציץ מהו שירצה וכו' ולא ידעתי מהו דהא קי"ל דאין מוטאת וכו'.

פ"ב ה"א חילפיי אמר כשם וכו'. בזבחים ד' כ' ע"א בעי אילפא לדבר
 האומר אין לינה מועלה בקדוש ידים וכו' ע"ש.

פ"ב ה"א מתניה' פליגא על רבי חילפיי. לעיל נזכר חילפיי בלא תואר רבי. וכן הוא נזכר תמיד וכן נצרך לתקן בערלה פרק ב' ה"ג ר' יוסי בשם רבי חילפיי. וצ"ל בשם חילפיי ובירושלמי בבא בתרא פרק ב' ה"ב רבי אילפיי איבעה ממחיא בידה אתא עובדא קומי רבי נסה וכו'. אבל בהגהת מימוני ה' שכנים פרק י"א ה"ז וכספר חפץ ובפיר"ח כתבו גרסין בירושלמי וכו' ר' אילעאי בעא ממחה בידה אתא עובדא קומי ר' יוסי וכו'. וכן הוא בעימור (מודעה) וע"ש ובשו"ת מהר"ם בר"ב סי' רל"ג מדג' בירושלמי וכו' פליעי בעא מימחה בידה וכו'. ובנמוקי יוסף דבבא בתרא פרק ב' (ד' י"ב ע"א) כדגרסין בירושלמי וכו' רבי אלעא בעיא מימחי בידה אתה לקמי דר' נמא וכו'. ביוחסין השלם (צד 111) ובירושלמי ר' אילפי בא לפני ר' אסי וכו' עכ"ל. ונראה שכונן להירושלמי בבא בתרא הנ"ל וגרס קומי ר' אסי כמו שמוכא בהג"מ הנ"ל. בפסיקתא (ותאמר ציון) ר' חילפי בר זמרי. ע"ש הערה ע' מ"ש הרב רש"ב ז"ל. ומ"ש בירושלמי. בכורים חילפי בר בר' דר' אבהו ראה במדרש שמואל כ"ג י"ג ומ"ש שם רש"ב ז"ל.

פ"ב ה"א תלמידו דר' יוחנן בשם חילפיי וכו'. בזבחים ד' כ' ע"א ר' אסי אמר ר' יוחנן משמיה דאילפא כיור שלא שקעו מכערב וכו'.
פ"ב ה"ב במשנה ונשברה רגלו. במתניתא דב"מ. ובכת"י מהמאירי ונפל (ליחא, גם בתמיד פ"א) ונשברה רגלו.

פ"ב ה"ב מה בין בתוך וכו'. בגי' המשנה בירושלמי לתוך ארבע אמות וכו'. במשנה בבלי ליתא לתוך, ושואל הירושלמי אם לתוך ד' אמות לכבש או לטובה, והמלה בין נראה שפ"ס.

פ"ב ה"ב בפירוש תני. בפ' רבינו חננאל ביומא ד' כ"ב ע"ב ירושלמי אר"י בר (בי ר') בון בפרוש הני ר"ח וכו' בתוך (לתוך) ארבע אמות וכו'.

פ"ב ה"ב מהו הצביעו. בפ' רבינו חננאל ביומא ד' כ"ג ע"א בתלמוד ארץ ישראל מהו הצביעו (הצביעו) הוציאו אצבעותיכם (אצבע) עכ"ל ולעיל ביומא ד' כ"ב ע"ב בפ' רבינו חננאל ירושלמי וכו' הנא (מהו) הוציאו אצבעותיכם למנין (ליחא) וכו'. ובערוך ערך צבע ב' ירושלמי וכו' הצביעו הוציאו אצבעותיכם.

פ"ב ה"ב הוציאו אחת מונין לו. בפ' רבינו חננאל ביומא כ"ג ע"א ומצאנו זה הדבר מפורש בתלמוד א"י וכו' הוציאו אחת מונין לו שתיים (שתיים מונין לו) עכ"ל ולכאורה נראה שגרסת רבינו חננאל משונה משלפנינו אבל יותר נראה שבפ' ר"ח ט"ס וצ"ל כמו שהוא לפנינו שתיים מונין לו. כי כן כתוב בפ' רבינו חננאל להלן לשם בזה"ל: ש"מ כשמוציאין אצבעותיהן לפיים מי שמוציא אחת או שתיים מונין לו מה שהוציא וכו'. וכתשובות הגאונים (זכרון לראשונים סי' ש"ל) וז"ל מיהו מפרשא בתלמודא דארץ ישראל דהתם הכין מפרש הוציא אחת מונין לו הוציא שתיים מונין לו אלמא שתיים מונין לו וכו'.

פ"ב ה"ב שלש אין מונין לו. במרכבת המשנה ה' תמידין ומוספין פ"ד ה"ג גירסת רבינו (הרמב"ם) שלש ודלא כגרסת רש"י (ביומא ד' כ"ג ע"א) שלש וכן משמע בירושלמי וכו' עכ"ל.

פ"ב ה"ב מהו אין מונין כל עיקר וכו'. ופי' הפני משה או דילמא אין מונין לו את היתירה שהוציא אבל שתיים מונין לו ולא איפשיטא עכ"ל אבל כפי רבינו חננאל ביומא כ"ג ע"א ובעי ליה התם (בירושלמי) מהו אין מונין לו כל עיקר או אין מונין לו את היתירה ופשמה אין מונין לו את היתירה עכ"ל ולפנינו בכל

בכל ההוצאות חסירה הפשמות שאין מונין לו את היתירה. ובתשובות הגאונים הנ"ל ראיה לדבר דאמרו בתר הבין הציאו שלש אין מונין לו ומקשו סדו אין מונין לו אין מונין לו כל עיקר ופריק אין מונין לו את היתירה וכו' עכ"ל. ומקד אחד היה לפי רבינו חננאל ותשובות הגאונים הנ"ל.

פ"ב ה"ב אין מונין לו את היתירה. בתוספתא יומא פרק א' וסיכה פרק ד' מפורש: לא היו כוציאים שתים וכו' ולא היו מונים להם את היתירה. ובמ' חסדי דוד לר"ד פארדו ביומא פ"א ובירושלמי הכי איתא הציאו א' מונין לו וכו' אין מונין לו את היתירה ארבע (ליתא) ארבע הממנה וכו'.
פ"ב ה"ב ובמל הפייס. כעין זה בירושלמי עירובין פרק י' הלכה י"ב מפני קלקול פייסות וע"ש.

פ"ב ה"ב אין מציאין אנדל. בכבלי יומא כ"ג ע"א גודל אין מונין לו. ובתשובה להרמב"ם ראיתי שהיה לו שם גירסא אחרת וז"ל והיתה הדברעה ביניהם מאי מתין לו אחת אנדל (ליתא) ר"ל כי הברייתא האומרת כי המציא שתים לא ימנה לו אלא אחת הוא אם היה אחד מן השנים גודל עכ"ל וכבר העיר לשנויים אחרים בהברייתא מהרמב"ם הכסף משנה בה' תמידין ומוספין פרק ד' ה"ג.

פ"ב ה"ב הממנה היה מגביה. בקול הרמז ביומא פ"ב משנה א' והכי מוכח בירושלמי ששנו שם הממנה היה מגביה מצנפת וכו' ושם להלן מן הירושלמי לא משמע כן שאמרו שם וז"ל הממנה וכו'.

פ"ב ה"ב כמין קובליים. בחוספתא יומא פ"א ועומדין בקבילין. ועי' בערוך.

פ"ב ה"ב כיצד היה הפייס. בפ"י רבינו חננאל ביומא כ"ג ע"א תעוד אמרו (בירושלמי) כיצד היה הפייס (הפייס) מהלך לימין או (ליתא) לשמאל אר' בון ב"ח סמה (מן טה) דתני מי שזכה בקמורת אומר (אמר) זה שעל ימינו אף (אוי) אתה (את) עמי (ליתא) למחתה וכו'. ובתשובות הגאונים הנ"ל וצריכא ביאתא למידע לימין היה הפייס מהלך או לשמאל ואיה בה התם (בירושלמי) פליגתא ובנמארא דילנא לא אימירא כל עיקר עכ"ל ובסמ"ג (עשין קצ"א) יפירש בירושלמי נשטיענו מן הדין (ג' מלות ליתא) מי שזכה בכף (בקמורת) אימר לזה שעל ימינו זכה עמי (אף את) במחתה עכ"ל. בירושלמי כאן מביא לראיה שהפייס היה מהלך לימין מההוספתא ביומא פ"א אומר לזה שעל ימינו וכו'. וכן גרסו כל הראשונים הנ"ל וכן הוא לקמן בירושלמי פ"ב ה"ד. אבל לפנינו בתוספתא בכל ההוצאות הנרסא אומר לזה שעמו זכה עמי במחתה. וכן הגי' בכבלי יומא ד' כ"ה ע"ב.

פ"ב ה"ב תלמידו דר' יונה. בפ"י רבינו חננאל הנ"ל תלמידו דר' יונה בשם ר' בון בר חייא (בשם ר' חילפיי הכיני וכני' רבינו חננאל בן הוא בירושלמי נדרים פרק ד' ה"ב וכתובות פרק י"ג ה"ב תלמידו דר' יונה בשם ר' בון בר חיה כיני (כן היא) באומר וכו'. והירושלמי נדרים מוכא בסוף ס' הכל בו בשם נאון) לשמאל הפייס מהלך וזה שזכה לימין (הזוכה זכה לימין) מוטב שזוכה מי (למי) שעבר וכו' ע"ש. ובמ' באר שבע בתמיד פ"א (ד' כ' ע"ב) תעדין צריכין אנו למודעי לאיזה צד הפייס מהלך אי לימין אי לשמאל, ינעתי ולא מצאתי כלום בנמרא דידן לכד בירושלמי דיומא פרק בראשונה מצאתי דפליגי ביה אמוראי ח"ל כיצד היה הפייס וכו' תלמידו דרבי יונה בשם רבי

תילפי

חילפי הביני (הביני) לשמאל הפיים וכו' עכ"ל. ונראה שהמלות בשם ר' חילפי הביני הם מעות הסופר שבפל הרברים ממה שכתוב לעיל עמוד ג' שורה 2 סלמטה: בשם חילפי הביני .

פ"ב ה"ג מעשה באחד שקדם וכו'. תוספתא יומא פרק א' ותוספתא שבועות פרק א' וספרי מסעי סי' קס"א בשנים גדולים. ועי' בבלי יומא ד' כ"ג ע"א שמוכא ג"כ התוספתא .

פ"ב ה"ג במשנה הפיים השני. משנתנו שניה גם בתמיד פרק ג' משנה א' בשניים וע"ש במתניתא דבני מערבא .

פ"ב ה"ג במשנה מי שוחט מי זורק. בפירש המשניות להרמב"ם כאן: הוא זורק את הדם והסמוך לו שוחט וכו'. וכן הוא בפ"י הרע"ב ביומא פרק ב' משנה ג' וברע"ב בתמיד פרק ג' משנה א' לפיכך זכה הראשון שהגיע לו הפיים בזריקה והשני הסמוך לו בשחיטה עכ"ל ונראה שגרסתן בהמשנה מי זורק מי שוחט. ואח"כ ראיתי בכ"י הערבי (הוצאת הירשפעלד), בפ"י המשנה להרמ"ם שגם שם הגי' בן והמ"ל העיר שם שבכ"י אחד הגי' הוא שוחט ואח"כ הוא זורק ובפ"י המיוחס להראב"ד בתמיד פרק ד' לפיכך אנו צריכין לפרש הק' מתניתין דקתני לעיל מי שוחט מי זורק דהיינו שממע לפום ריהמא דשחיטה זוריקה הוה ברישא מדישון מוכח הפנימי והמנודה ולא היא דלא הוה וכו' .

פ"ב ה"ג במשנה הראש והרגל. במדרש חזית פ"ד דתנינן הראשון בראש והרגל. **פ"ב** ה"ג במשנה ושתי הדפנות והקרבים וכו'. במתניתא דבני מערבא ובכתי"י מהמשנה מהמאירי ושתי דפנות הקרבים והסולה החביתים (והחביתים) והיין שלשה עשר (י"ג כהנים) זכין בו. ובתורת העולה להרמ"א (חלק ג' פ"ב) נרסינן במשנה וכו' והחזה והגרה (החזה הגרה) וכו' זכו (זוכין בו). ולקמן בירושלמי בהלכה ג' בפסקא דמתניתין זכין בו .

פ"ב ה"ג במשנה והסולת והחביתים והיין. בפ"י הר"ש משאנן בתו"כ (צו פרק ד') וכן הנן במס' תמיד ובפ"ב דיומא הסולת והחביתין והיין .

פ"ב ה"ג מנין לדישון וכו'. בתוס' יומא ד' ג"ט ע"ב ד"ה והרי דבירושלמי דיומא פרק ב' וכו' דגרסינן התם מנין לדישון מוכח (המוכח) הפנימי דכתיב (ליתא) והשליך ונוט' שאינו (אינו) צריך אם לקבוע (לקבע) לה (לו) מקום פירוש לסוראה ונוצה כבר כתוב (כתיב) אצל המזבח ואם (אם) ללמדך שתהא (שיתן) במזרחו של כבש כתיב (כבר כתיב) קדמה ואף (אף) הוא דרש אצל אצל (אצל המזבח אצל המזבח) פירוש ואם ללמד שתהא תרומת הדישן וכו'. מה כאן במזרחו (מזרחו של כבש) אף להלן (כאן) וכו' ע"ש וכל דברי תוס' מובאים בס' באר שבע בכריתות פרק א' (ד' ל"ה) וע"ש. ובהגהת המגיה ברי"טכ"א יומא ד' ל"ג ע"ב ומצאתי בירושלמי וכו' מנין לדישון מוכח הפנימי וכו' ע"ש.

פ"ב ה"ג רבי פדת כשם ר' לעזר. נראה שר' פדת זה הוא בנו של ר' אלעזר בן פדת. ובירושלמי מגילה פרק ד' ה"ז ר' פדת הוה אמורא דר' יסא וכו' דלא שמע מן אביו הוה אמר כן א"ר בשם ר' לעזר. בסדר הדורות לא זכר מזה ומה. ועי' באהבה ציון וירושלים שביעית צד 68 .

פ"ב ה"ג לדישון מוכח הדישון שהוא אסור בהנאה. בתוס' זכחים ד' ס"ז ע"א ד"ה ולא ובפ"י שני דיומא בירושלמי משמע כן קצת דבעי ברישא מנלן דעברין דישון כלל בפנימי. והדד בעי מנלן שהדישון אסור בהנאה וכו'. ועי' בשטה מקובצת שם .

פ"ב ה"ג קל חומר וכו'. בתום' יומא הנ"ל ואיכא דמפיק ליה בק"ו ומה (ליהא) מזבח החיצון אמור בהגאה וכו'. וכן הוא בבאר שבע הנ"ל.

פ"ב ה"ג ר' ועודה בשם ר' חנינה. בברכות פ"ה ה"ב ר' ועירא בשם ר' חנינה היה עומד וכו' ר"ז בשם ר"ח אם לא שאל וכו' ועוד בכ"מ.

פ"ב ה"ג ר' ועירא בשם ר' חנינה קמרת שכבת וכו'. במנחות ד' כ"ו ע"ב והא א"ר ינאי קטורת שפקעה מעל גבי המזבח אפילו קרסין שבה אין מחזירין אותן. בסדר הדורות לא זכר סאמר ר' ועירא בשם ר"ח מירושלמי כאן.

פ"ב ה"ג תלמידי דר"ח בר לולייני. כעין זה ירושלמי הלה פ"ב ה"ז נדרים פ"ג ה"א נזיר פ"ה ה"ג שנועות פ"ה ה"ט ועוד במ"א. מצינו אמורא בשם ר' לולייאני. ע' שח"ט מזמור כ"ד ומ"ש הרב רש"ב ז"ל הערה י"ז.

פ"ב ה"ג מעתה בא' בתקופת מכה. בתו"י יומא ד' פ"ו ע"א וריב"א הביא ראייה דאמרין בירושלמי ר"ש בר ר' יצחק בעי מעתה בתקופת מכת חצי (מחצי) לוג לכל נר מתקופת (בא' בתקופת) תמוז, חצי (מחצי) לוג לכל נר. ובתום' מנחות ד' פ"ט ע"א ד"ה ושיערו ובירושלמי אמרינן דבימות הקיץ היו עושין פתילה גסה ובימות החורף פתילה דקה וכו'.

פ"ב ה"ג בן בני וכו'. בתו"י הנ"ל א"ר יסא (יוסה) בן ביבאי (בבי). ובא"ז ה' צדקה סי' ג' בירושלמי וכו' בן בני. ובתשובות השייכות לספר שופטים מהגהת מימוני סי' א' בירושלמי דפאה וכו' בן בני. ובבבלי יומא כ"ג ע"א בן ביבאי. ובתום' ירד"א ליזמא ד' כ"ג ע"א בירושלמי וכו' בן בני. וכן הוא במהניחא דבני מערבא בשקלים פרק ה' משנה ב' בן בני. ובסמ"ג עשין קצ"ג (דפוס רפ"ב) במס' יומא בן בכרי (בסמ"ג ד' קאפוסם בן בוכרי) היה מסונה על הפקיעות וכו' וכן ישנו בירושלמי בפרק אחרון דפיאה (לפנינו בפאה שם בן בני) עכ"ל. וד' תנחום הירושלמי מביא בן ארזא על הפקיעי ראה בספר ר' הנחום הירושלמי לירידי הרב רב"ז באכער נ"י. ובספר שלמי הגבורים (פרק ל"ו) המסונה התשיעי הוא בני על הפקיע וכו' שזה המסונה בני (בן בני) היה מסונה על ההלקאה עכ"ל. בירושלמי מע"ש פרק א' ה"ג תני בן בני ותתא את הכסף וכו'. מזה נראה שהיה גם תנא בשם בן ביבי. ובירושלמי מנילה פרק ב' ה"ט תנה ר' יוסי בן ביבי תפילין וכו'. ואולי הוא אחד עם בן ביבי הנ"ל. ועי' באהבת ציון ירושלים בשנת צד 109.

פ"ב ה"ג על הפקיע. בסמ"ג הנ"ל היה מסונה (ב' מלוה ליהא) על הפקיעות פי' שהיה ספקיע פתילות וכו'. ובתו"י הנ"ל היה מסונה על הפקיעה. ובא"ז הנ"ל מסונה (ליהא ואיתא בשקלים פ"ה) על הפקיע. ועי' בהשנות הראב"ד ה' כלי המקדש פרק ז' ה"א. ובכסף משנה שם אמת הדבר כי בירושלמי פירשו מה ששנינו במשנה הניכרת בן בני על הפקיע כמו שפי' הראב"ד וכו' דתנן בן בני מכתה על הפקיע וכו'. ובספר שלמי הגבורים הנ"ל ובירושלמי פירשו פקיע שהיה מסונה על הפתילות כהמנורה ומשמחת בית השואבה עכ"ל.

פ"ב ה"ג שהיה מוויג. וכן הוא בדו"ז בשקלים פ"ה הלכה ב' ובפי' רבינו יהודה שם ירושלמי שהיה מוויג את הפתילות אבל בדפוס קראמאשין וויטאמיר כאן ובשקלים הנ"ל מוויג. ובתום' ישנים יומא מ"ז ע"א ומסוג את הפתילות. ובפי' מהר"ש משאנץ בתו"כ אמר פ' י"ג וכן מפרש בירושלמי שהיה מוויג פתילות לפי לילות ארוכין וקצרין וכו' עכ"ל ובפי' ר' ירדאל הצרפתי להו"כ שם ובירושלמי אמר דבקיץ

דבקיז היו עושים פתילה עבה עכ"ל. לעזי וקאהוט ואסמראוו מביאים הירושלמי שהיה מוויג. ונמשכו אחרי דפוס קראמאשין.

פ"ב היג את הפתילות. וכן הוא בירושלמי פאה פ"ח ה"ז ובשקלים פ"ה ה"ב. אבל בכבלי יומא ד' כ"ג ע"א אמר אביי מריש הוה אמינא הא דתנן בן כיבאי מסונה על הפקיע אמינא פתילהא (כמו שהוא בירושלמי) וכו' כיון דשמענא להא דתניא וכו' אמינא מאי פקיע נגדא.

פ"ב ה"ג א"ר יוחנן המיד דר"ש איש המצפה היא. בכבלי יומא ד' י"ד ע"ב א"ר יוחנן מאן תנא סדר יומא רבי שמעון איש המצפה הוא. ובתוספתא יומא פרק א' מי שוחם מי וזרק וכו' דברי ר' שמעון איש המצפה.

פ"ב ה"ג אר"י בר אחא ולא כולה אלא מילין צריכין לרבנן. בכבלי יומא הוא איפכא שמעינן ליה נותן מורחה וכו'. וחולק הכבלי על הירושלמי כי לדעת הכבלי כל מס' תמיד ר"ש איש המצפה הוא.

פ"ב ה"ג בשם ר' אבהו מדות דר"א בן יעקב היא. בכבלי יומא ד' מ"ז ע"א אמר רב התא מאן תנא מדות ר"א בן יעקב היא.

פ"ב ה"ג ר' אחא ר' חנינא בשם ר' שמעון בר רבי. בירושלמי מוכה פרק ד' ה"ה ר' אחא ר' חנינא בשם רב, ובמעשרות פ"א ה"ג ר' חנינא בשם רבי. ובנדרים פרק ג' ה"ד ר' אחא ר' חנינא בשם ר' יוחנן. ובערובין פ"א ה"א ר' אחא ר' חנינא בשם ר' השעיה.

פ"ב ה"ג אמר ר' יוחנן לא קבעו פיים וכו' תיפתר שהיתה השבת. וכן הוא בכבלי יומא ד' כ"ו. ע"א אר' יוחנן אין מפיסין על תמיד של בין הערביים וכו' אמר רב שמואל בר רב יצחק (ר' חזקיה בשם ר' בון בר כהנא) הכא בשבת עסקינן וכו'.

פ"ב ה"ג ר' חזקיה בשם ר' בון בר כהנא. בסדר הדורות צד 128 לא זכר זה.

פ"ב ה"ג לא גזרו וכו'. בתו' מנחות ד' פ"ט ע"ב ד"ה תמיד והיינו דאמר בירושלמי בפרק ב' דיומא אר"י לא גזרו על שני גזירין (גזירין, ובר' זימאמיר גזירין) בשחרית פ' שיהו בשעת הקפרת איברים אר' אמי (ר' יוסה) מהניתין אמרה כן בכל יום קרב (איל קרב) בין הערבים כאחד עשר ולא אמר בשחרית כלום וכו' עכ"ל.

פ"ב ה"ג א"ר מנא ולא שמיע ר' שמי וכו'. בירושלמי נדרים פרק מ' סה"א: ר' מנא נדר וסלק לגבי ר' שמי א"ל אילו וכו' ושרא ליה.

פ"ב ה"ג למה נזרו על שני וכו'. בקול הרמז כיומא פרק ג' משנה ה' וכן מוכח בירושלמי דאמרו שם למה גזרו על ב' גזירין של בין הערבים ולא גזרו על של שחרית וכו' משמע דתקינן להו פיים דהיינו גזרו עכ"ל.

פ"ב ה"ג ותני עלה פעמים בי"ד פעמים במ"ו פעמים במ"ז. בהוספתא יומא פרק א' ככל ההוצאות הגי' פעמים בי"ד פעמים במ"ו. והגר"א הגיה פעמים במ"ז.

ובכבלי יומא ד' כ"ו ע"ב תני ר' חייא פיים פעמים י"ג פעמים י"ד פעמים מ"ו פעמים מ"ז והתניא י"ז דלא כר"א בן יעקב. וההוספתא מוכאה בפ' רבינו חננאל ותו"י יומא שם ד"ה דלא. ולפניהם היתה בהתוספתא הגי' גם פעמים במ"ז.

פ"ב ה"ג הביאנה לפני המוספים. בתו"כ (צו פ"ב) תביאנה יכול לפני הנסכים כשהוא אומר תקריב אף לאחר הנסכים.

פ"ב ה"ג כיני סתני הראש והרגל וכו'. כן מוכא בכבלי יומא ד' כ"ה ע"ב בשם תנו רבנן. וכן מוכא מחלוקת בזה ר"ע ור' יוסי המקור לזה תוספתא יומא פרק ב'. אבל לפנינו בתוספתא בשניים הרבה.

פ"ב ה"ג אר' מנא פשט וכו'. בפ' רבינו חננאל יומא ד' כ"ה ע"ב ירושלמי

הראש

הראש והרגל (לפנינו ואת אמר הכין. ונראה שלפני הר"ח לא היו ג' מלות אלו: ד' מנא מבאר המשנה הראש והרגל פשט ראשיה עקר רגליה) אר' מנא פשט ראשיה (ראשיה) עקר רגליה (רגליה) עכ"ל. ובמאירי ליומא ד' כ"א ומכל מקום בתלמוד המערב אמרו עקר רישיה ופשט רגליה כלומר שהרגל הימיני קודם להנעת ההילוך אחרי שהכנינה ראשה לקום עכ"ל.

פ"ב ה"ד במשנה חדשים לקמורת. במגן אבות להרשב"ץ (אבות פרק ד' משנה י"ג) כמו ששנינו וכו' הפיים השלישי חדשים לקמורת כדי שיוזבו בה הכל וכו' ע"ש.

פ"ב ה"ד במשנה רביעי חדשים וכו'. כפי' רבינו חננאל ביומא ד' כ"ו ע"א הפיים (ליתא) הרביעי (חדשים עם ישנים) מי מעלה אברים מן הכבש למזבח עכ"ל. וכן בכסף משנה ה' מעשה הקרבנות פרק ו' ה"ד תנן הפיים (ליתא) הרביעי (חדשים וכו') מי מעלה אברים וכו'.

פ"ב ה"ד אר"ח מימיו לא הפים וכו'. במלחמות להרשב"ץ (ביומא פרק ב') כדמפורש בירושלמי אר' חנינא (חניניה) מעולם (מימיו) לא הפים אדם לקמורת ושנה אר' יוסי (יוסה) סתני' אמרה כן חדשים וכו'. כל התשובה שהשיב הרשב"ץ במלחמות הנ"ל להר"ה בדבר הפייסות ביוה"כ מביאה בשלימות הבאר שבע בהוריות פ"ג (ד' פ"ז).

פ"ב ה"ד וכן למחתה. במלחמות להרשב"ץ הגי' משונה וז"ל אר' חנינא מתניתא (מתניהה והכוונה להוספתא יומא פרק א') אמרה כן (אר"ח וכן למחתה אר"י מתניתא וכו'. ונראה שהרשב"ץ לא גרס וכן למחתה) מי שזכה לקמורת (בקמורת) אומר לזה שעל ימינו אף אתה (את) למחתה וכו' ע"ש וכן הוא בבאר שבע בהוריות הנ"ל.

ובתו"י יומא ד' כ"ו סוף ע"ב דסבר האי תנא דמחתה לאו מעשרת וכו'. ובדרך חיים (בס' שתי ידות ללונזאני ד' קי"ח ע"ב) ובירושלמי אמר ר' חנינא וכן למחתה נמצא אומר שני כהנים היו מתברכין בכל פעם עכ"ל וגירסוהו משונה.

פ"ב ה"ד מי שזכה. בסמ"ג עשין קצ"א מי שזכה בכף (בקמורת) אומר לזה שעל ימינו זכה עמי (אף את) במחתה (למחתה) כדאיתא בירושלמי עכ"ל ובשור"ת בנימין זאב ס' רנ"ג ומפרש בירושלמי נשמיענה מן הדין מי שזכה בכף אומר לזה שעל ימינו זכה עמי במחתה וכו' יע"ש להלן שטאריך בזה.

פ"ב ה"ד היו מתברכין בכל פעם. כפי' רבינו חננאל ביומא ד' כ"ו ע"א ירושלמי וכו' מתברכין בכל פעם עכ"ל ובמלחמות הנ"ל מתברכין (היו מהברכין) בכל פעם. ובתו"י פ"ב דיומא משנה ב' כדאיתא בירושלמי שני כהנים מתברכים בכל יום (פעם) עכ"ל ועי' לעיל.

פ"ב ה"ד ברך ה' חילו וגו'. בתו"י יומא כ"ו ע"ב והא דחשיב בירושלמי ברך ה' חילו בקמורת (ליתא) ופועל ידיו תרצה במחתה (ליתא) האי תנא סבר דמחתה מעשרת עכ"ל וכפי' רבינו חננאל ביומא כ"ו ע"א ירושלמי וכו' מיכן אמרו ב' כהנים וכו' החותה ומכנים במחתה והמקטיר (ד' מלות אחרונות ליתא) עכ"ל.

פ"ב ה"ד רב אמר ברך ה' חילו וגו'. כעין זה בירושלמי תרומות פרק ח' ה"ב אמר רב ופועל ידיו תרצה וכו'. ועי' בפירש"י פסחים ד' ע"ב סע"ב.

פ"ב ה"ד מעשה באחד וכו'. כפי' רבינו חננאל ביומא כ"ו ע"א ירושלמי מעשה באחד שיבשה זרועו ולא הניח (הניחה) לקיים מה שנאמר ישימו קמורה באפך וכליל על מזבחך (ו' מלות אחרונות ליתא) ברך וגו' עכ"ל.

פ"ב ה"ד לקיים מה שנא' ברך וגו'. בזהר הרקיע להרשב"ץ (עשין ס"ט) היו אומרים חדשים לקמורת לפי שהיא מעשרת וכו' וסמך ליה ברך ה' חילו ולזה נהני לקרא

לקרוא בבית הכנסת ברייתא של פסום הקמורת מוצאי שבת אחר פסוק ויהן לך האלקים עכ"ל.

פ"ב ה"ה במשנה המיד קרב וכו'. בתום מנחות ד' פ"ט ע"ב ד"ה תמיד והכי תנן התם בפרק ב' דתמיד קרב בתשעה בעשרה בי"א (בי"ב) לא פחות ולא יותר עצמו (כיצד עצמו) וכו' ע"ש. ובמתניהא דבני מערבא עצמו (כנירסת החום' הג"ל) בתשעה. ובכת"י מהמשנה מהמאירי הוא עצמו. ובמדרש תהלים נ"ה א' כרתנן תמיד נשחט בי"ב. וע"ש בהערות הרב רש"י ז"ל.

פ"ב ה"ה במשנה ושנים בידם וכו'. בשביעית פ"ט ה"ז שקלים פ"ז ה"ז ונדרים פרק ח' ה"ה מנא המשנה בשניים וע"ש.

פ"ב ה"ה אר"ע כל ששמועו סרוכה וכו'. בתום רה"ש ד' ד' ע"ב ד"ה תפשת ובת"כ תניא ימים שנים יכול ימים הרבה אמר ר"ע כל שמשמעו סרוכה ומשמעו מועט וכו' ע"ש. ובתום סוכה ה' ע"ב ד"ה תפשת ועוד מוכח בהדיא בתו"כ וכו' אמר ר"ע כל שמשמעו מעוט וכו'. ובפירש"י חולין ד' קל"ח ע"א ברייתא היא בת"כ וכו'. ובשול"ת הרא"ש כלל ס"ח אות י"ד וכיוצא בזה מצינו בת"כ וכו' כל שמשמעו מועט וכו' מודדין (מודין) במדה כלה וכו' ע"ש. ומירושלמי דילן לא נזכר.

פ"ב ה"ה ר' מנא אמר משום ר' יהודה. כעין זה בירושלמי ברכות פרק כ' (ד"ז 4. 2. 5) ר' כני אמר משום ר' יודה. ונשנה המאמר במגילה פרק ב' ה"ב ר' מנא אמר בשם ר' יודה. ובברכות פרק ו' ה"ה דהני ר' מנא אמר משום ר' יודה שאמר משום ר"י הגלילי פת וכו'.

פ"ב ה"ה הנהגים לרבות הקרחים. בבכורות ס"ג ע"ב הנהגים לרבות הקרחנין. ופירש"י שם לרבות את הקרחנים שכשרים לעבודה על פסוק זה מצאתיה בהורת כהנים עכ"ל.

פ"ב ה"ה מה עריכה שנאמר להלן. בפי' הר"ש משאנן בתו"כ (ויקרא פרק ו') בירושלמי יליף מנ"ש נאמר כאן עריכה ונאמר להלן וערך הכהן אותם מה עריכה האמור להלן בתמיר של שחר הכתוב מדבר וכו' ע"ש.

פ"ב ה"ה מפני מה פר קרב וכו'. במדרש תהלים סזמור נ"ה א' בשנו' וארבע פיטות היתה שם אר"י כדי להדגיש את העזרה. וע"ש בהערות.

פ"ב ה"ה לפרו של יחיד. במשנה למלך ה' מעשה הקרבנות פרק ו' ה"ט בירושלמי וכו' אמרו וערכו שנים וכו' מכאן לפרו של יחיד שיהא קרב בששה ונראה דרבינו רחה הירושלמי הזה משום דבש"ס דידן למדו וכו' ע"ש. ובמשנה למלך ה' תמידין ומוספין פ"ד ה"ט הן אמת שראיהי בירושלמי סוף פ"ב דפרו של יחיד היה קרב בששה ולפי הירושלמי הזה נוחא וכו' אך רבינו שלא הביא הירושלמי הזה גראה שדחאו מהלכה וכו' עכ"ל.

פ"ב ה"ז במשנה איל קרב לאחד עשר. במדרש חיה פרק ד' דתנינן איל קרב באחד עשר בחמשה עשר (ב' מלות ליתא). ובמדרש איכה (א' א') דתנינן וכו' ואיל באחד עשר.

פ"ב ה"ז במשנה פר קרב וכו'. במדרש איכה (א' א') דתנינן פר קרב בעשרים וארבעה. ובמדרש תהלים נ"ה א' כרתנן וכו' והפר בעשרים וארבעה, וכן הוא במדרש במד"ר פ"ח.

פ"ב ה"ז במשנה הראש באחד והרגל בשנים. כמתנייתא דבני מערבא הראש והרגל בשנים. ותראה שפ"ס הוא. ובפי' הראב"ד בתו"כ ויקרא פ"ז וכן שנינו במס' יומא הראש באחד והרגל בשנים.

פ"ב ה"ו במשנה הקרביים וכו'. במדרש חויה פ"ד סי' ד' דתנינן הקרבים והסלת והיין בשלושה שלשה.

פ"ג ה"א במשנה אמר להם המטנה. באו"ו ח"א סי' ש"ט תנינן אמר להם (המטנה) וכו' זמן השחיטה (אם הגיע) הרואה וכו'.

פ"ג ה"א במשנה אומר בורקי. וכן במתניתא דבני מערבא כאן ובתמיד פרק ג' משנה ב'. אבל במשנה בבבלי יומא כ"ח ע"א אומר ברקאי וכן בהמשנה במאירי ובכפתור ופרח פרק ו'. ועין לקמן בירושלמי בהלכה זו. ובסמ"ג עשין ר"ט (דפוס רפ"ב) הרואה אומר ברק (ליהא) ברקאי. ובשו"ת בנימין זאב סי' קפ"ב וביומא ריש פ"ג א"ל ה' צאו וראו וכו' אומר הרואה ברקי (בורקי) כלומר התחילו בירקי האוד עכ"ל. **פ"ג** ה"א במשנה מהיה. במנחות ד' ק' ע"א מתתיא. ובכפתור ופרח הנ"ל מתיה. וביוחסין (קראקא ש"מ"א ד' כ"ג) מתתיה בן שמואל בפרק ג' דיומא עכ"ל וכן בכ"י אחד בפיהמ"ש להרמב"ם (עי' הוצאות הירושפערלר).

פ"ג ה"א במשנה פני כל המזרח. בסמ"ג עשין ר"ט האיר כל פני המזרח וזה שלמפה אומר לו עד שהוא (ליהא) בחברון כלומר אם הוא יום גדול כל כך שאהא יכול לראות חברון משם. ובשו"ת בנימין זאב הנ"ל הלכה כמריא בן שמואל דמצריך שיאוד כל המזבח (המזרח) לא שיתחיל האוד בנקודה וכו' עכ"ל.

פ"ג ה"א במשנה עד שבחברון. לקמן בירושלמי בהלכה א' בפסקא דמתניתין ולמה עד שהוא (ליהא) בחברון. וכן הוא במתניהא דב"ם ובפירש"י יומא ד' כ"ח ע"א.

פ"ג ה"א במשנה אומר הין. בכפתור ופרח הנ"ל אומר הין.

פ"ג ה"א בורקי ברקת. בפ"י רבינו חננאל בראש השנה ד' כ"ב ע"ב ירושלמי תמן בתמיד (פ"ג) ובמס' יוה"כ (המראה מקום מרבינו חננאל בעצמו) תנינן הרואה אומר בורקי מהו בורקי (בורקי ברקת) תמן אמרי ברק ברקא (ברוק בורקה). ובדפוס זיטאמיר ברוק ברוק'. ועי' בבלי יומא כ"ח ע"ב תניא ר' ישמעאל אומר ברק ברקאי) אנהר מנהרא עכ"ל. ובאור זרוע חלק א' סי' ש"ט בירושלמי וכו' מהו ברקאי ברקת תמן אמרי ברק ברקא נהר מנהרא. ועי' בתוספתא יומא פ"א הוצאות זקערמאנדל שורה 11. ובס' באר שבע בתמיד פרק ג' הרואה אומר ברקאי בירושלמי דיומא מפרש ברקאי (בורקי) הוא ענין פסרה וברקת יש אומרים שהוא ענין ברקים ודעמים וכו' עכ"ל ומכל הגרסאות הנ"ל גירסת רבינו חננאל היא האמיתית.

פ"ג ה"א ועד אחד נאמן. בר"ש בדמאי פרק ד' משנה ו' בירושלמי פריך ועד אחד נאמן בתמיה דאע"ג דבעלמא עד אחד נאמן וכו'.

פ"ג ה"א שנייא היא הכא וכו'. בפ"י רבינו חננאל ביומא ד' כ"ט ע"א ירושלמי ועד אחד נאמן שנייא היא הכא שאת יכול (לפנינו כאן ובירושלמי ראש השנה פרק ב' הלכה א' בכל ההוצאות במ"ס: שאין אתה יכול) לעמוד עליו כלומר כיון שאתה יכול לעמוד עליו הרבר עכשיו אינו משקר עכ"ל. ובפ"י רבינו חננאל בראש השנה כ"ב ע"ב ואקשינן עלה ועד אחד נאמן ופרקינן שנייה היא הכא שאתה יכול לעמוד עליו ואין אתה משקר כבי האי גונא עכ"ל ובאור זרוע חלק א' סי' ש"ט בירושלמי וכו' שנייא היא שאתה יכול (כגירסת רבינו חננאל הנ"ל) לעמוד עליו.

פ"ג ה"א וחש לומר וכו'. בפ"י רבינו חננאל בראש השנה הנ"ל וחש לומר עד דהוא עליל ונפיק (ונפק) מנהורא (היא מנהרה) חכימה לה (היא) מלתא כלומר דבר זה מתברר עכ"ל.

פ"ג ה"א אמר עד אחד וכו'. בפ"י רבינו חננאל בסוף מס' שבת (מדרכו של רבינו חננאל להביא מאמרי ירושלמי סמסכתות אחרות הנוגעים לעניני מס' זו העוסק

העוסק בה במוף המס'. ראה מה שהביא ר"ח בסוף מס' יומא) גירסא ירושלמי בר"ה וכו' אמר עד אחד וכו'. ובפי' רבינו חננאל ביומא ד' כ"ט ע"א ירושלמי וכו' אמר עד אחד נולד בן לפלוני (איש פלוני) בשבת מלין אותו על פיו חשיכה מצאי שבת ממלמלין (אותו) על פיו עכ"ל ובפי' רבינו חננאל בראש השנה כ"ב ע"ב ירושלמי וכו' אמר עד אחד וכו'. ובאור זרוע חלק ב' סי' ק"ג ירושלמי וכו' אמר עד אחד וכו'. ובשבלי הלקט השלם ה' מילה סי' א' ירושלמי וכו' אמר עד אחד וכו'. ובספר כללי המילה לר' יעקב הגזר (קראקא תרנ"ב) לא זכר מהירושלמי הנ"ל ע"ש בצד 42. וכן בשו"ת מהר"ם אל אלשקר סי' צ"ו שאלה תינוק שנולד ע"ש אחר שקיעת החמה וכו' ע"ש ולא זכר ג"כ ירוש' דילן. ובסמ"ג (עשין כ"ח) ג"כ לא זכר הירוש'. פ"ג ה"א ר' אימי ממלמל על פום מליתא. בירושלמי רה"ש פרק ב' ה"א ר' אמי ממלמל על פומה דמלייתה. ובפי' רבינו חננאל בשבת הנ"ל ר' חייה (אימי) אמר (ליתא) ממלמלין אפומא דימלותא. ובפי' רבינו חננאל בראש השנה הנ"ל ר' חייה ממלמל אפומא דמלייתה. ובאור זרוע ח"ב סי' ק"ג ר' ממלמל אפומא דמלייתה. ובאור זרוע חלק א' סי' ש"ט ר' ממלמל ע"פ דמלייתה. ועי' בשבלי הלקט השלם הנ"ל. לעזי וקאהומ ז"ל מגיהים כאן על פומה דמילידתא. וכן הגיה בעל הפי' הקצר הנדפס בר' קראקי. אבל מכפי שנראה בדברי הראשונים הנ"ל היאים שגרסו כגירסת הרפ"ס.

פ"ג ה"א ממלמל על פוב איבריה דוהרא. בירושלמי רה"ש הנ"ל ממלמל על איבריה דוהרא. ובפי' רבינו חננאל שם ושם ממלמל על אברתיה דוהרא. ובאור זרוע חלק ב' סי' ק"ג ממלמל על אברתא דוהרין. ובאור זרוע ח"א סי' ש"ט ר' מתניא (מתניה) ממלמל על אבריה. ועי' בשבלי הלקט הנ"ל. בעל הפי' הקצר הנ"ל מניה במקום ממלמל: מלין. אבל אין גרסת הראשונים הנ"ל כן.

פ"ג ה"א שמשא הוות על סוסיתה. וכן הוא בירושלמי רה"ש הנ"ל. ובפי' רבינו חננאל בשבת הנ"ל ר' ממל (אימי) על פי נשים דאמרי שמשא הוות בסוסיתא. ובפי' רבינו חננאל בראש השנה הנ"ל ר' מאמל על פי נשים דאמרי שמשא הוות בסוסיתא. ובאור זרוע ח"ב הנ"ל ר' מל על פי נשים דאמרן שמשא הוות על סוסיתא. וכן הוא באור זרוע ח"א סי' ש"ט והו' אם מלין בשבת ע"פ נשים וכו' ר' מל על פי נשים דאמרן שמשא הוות על סוסיתא. ובאור זרוע ח"א סי' תקצ"ח ואמר בירושלמי ומלין ע"פ נשים וכו'. ובתשב"ץ ח"א סי' פ"ד וכן בירושלמי פרק אם אינן מכירין רבי מאיר (ר' אמי) מל על פי נשים דאמרי שמשא הוות על סוסים כלומר ועדין היה שבת עכ"ל. ולפני כל הראשונים הנ"ל היתה הגירסא בירושלמי מל ע"פ נשים ולפנינו הגי' ביומא ממלמל על פום נשייא. אולם כרה"ש הנ"ל הגי' מל על פי נשים.

פ"ג ה"א סוסיתה. בשביעות פרק ח' ה"ג מן סוסיתא למיבריא. ובפירש"י בכרמית רבה פ' ל"ב מכריה לסוסיתא מקומות שאינן רחוקות זו מזו עכ"ל.

פ"ג ה"א ולמה עד שהוא בחברון. בפי' רבינו חננאל ביומא ר' כ"ט ע"א ירושלמי וכו' ולמה עד שבחברון כרי (בא) להוכיר זכות אבות שהיו ישנים בחברון (ג' מלות ליתא) עכ"ל ובפירש"י יומא כ"ח ע"ב ומצינו בתלמוד ירושלמי כרי להוכיר זכות אבות מזכירין חברון עכ"ל ובפירש"י מנחות ד' ק' ע"א דיה מתתיא ובתלמוד ירושלמי נמצא שלפיכך היה אומר עד שבחברון ביה"כ (ליתא) כרי להוכיר ישני חברון עכ"ל ובתוס' בכנחות שם ד"ה מתתיא ובש"ס ירושלמי נמצא שלפיכך אומר לו ביום הכפורים וכו'. ובמאירי ליומא ד' כ"ג ע"ב ופי' בתלמוד המערב שזה שהיו שואלין לו מחברון ולא ממגדל אחר לזכור ישני חברון כלומר להוכיר

זכות

זכות אבות שנחברקן עכ"ל. ובסמ"ג עשין ר"ם ומפרש בירושלמי שכדי להזכיר זכות ישני חברקן אומר כן. ובפי' המיוחס להראב"ד בתמיר פ"ג ואמרו בתלמוד ירושלמי למה אמר בחברקן וכו'.

פ"ג ה"ב במשנה והורידו הכהן לבית המכילה. במתניתא דבני מערבא ובכת"י מהמאירי והורידו כהן גדול (ליתא) לבית המכילה. וקאי זה על מה שנאמר במשנה פעם אחת עלה מאור הלבנה וכו'. אבל במשנה בבבלי יומא ד' כ"ח ע"א הורידו כהן גדול (כני המתניתא דב"מ) לבית המכילה. וא"כ היא מילתא באנפי נפשיה. פ"ג ה"ב במשנה וכל המיטיל מים. באור זרוע חלק א' ה' נמ"י סי' ע"ה ותנן וכו' וכל המיטיל את המים וכו'. וכן הוא במתניתא דבני מערבא.

פ"ג ה"ב מאור הלבנה וכו'. בפי' רבינו חננאל ביומא כ"ט ע"ב ירושלמי ומי מחלף (ב' מלות ליתא) מאור הלבנה מתמר ועולה כמקל (מלה אחרונה ליתא ואיאה בבבלי יומא כ"ח ע"ב) ותימור (מאור) של חמה פוסה על פני כל המזרח עכ"ל. פ"ג ה"ב פוסה על פני. בתוספתא יומא פ"א ספורש זה בשניים גדולים. ובבבלי יומא ד' כ"ח ע"ב והתניא רבי אומר אינו דומה תימור של לבנה וכו'.

פ"ג ה"ב מאילת השחר וכו'. בפי' רבינו חננאל ביומא ד' כ"ט ע"א ירושלמי א"ר חנינא מאילת השחר עד שיאיר המזרח וכו'. ובפי' רבינו חננאל בפסחים ד' צ"ד ע"א ירושלמי מאילת השחר עד שיעלה עמוד השחר (שיאיר המזרח) וכו'. ובפירש"י בראשית רבא פ' ג' בברכות ירושלמי וכו' מאילת השחר עד שיאיר וכו'.

פ"ג ה"ב ומשיאיר המזרח, בפי' רבינו חננאל יומא כ"ט ומשיאיר המזרח עד הנץ החמה אדם מהלך ד' מילין (מיל) שנאמר השמש יצא על הארץ ולוט בא צוערה (ח' מלות אחרונות ליתא בירושלמי יומא ואיתא בברכות פרק א' הלכה ב') וא' לדידי חזי לי היא אתרא והוי ד' מילין (מ' מילות אחרונות ליתא לפנינו בירושלמי ואיאה בבבלי פסחים ד' צ"ג ע"ב ושם הגי' והוי חמשה מילין) ועי' במרדכי שבת ספ"ב שהביא הגמ' הפסחים בני' משונה עכ"ל.

פ"ג ה"ב כמו וכמו מילה וכו'. בפי' רבינו חננאל יומא כ"ט וכמו השחר עלה ויאצו המלאכים היה לו לומר כמו השחר עלה וכתב וכמו מלה דדמיא לחברתה כשם שמשאיר המזרח מהלך ד' מיל עכ"ל ובפי' רבינו חננאל בפסחים ד' צ"ד וכמו השחר עלה מדרוה ליה למכתב כמו השחר עלה וכתב וכמו מלה דדמיא לחברתא עכ"ל ועי' בבראשית רבה פ' ג' אות י'.

פ"ג ה"ב איילתא דשחרא וכו'. בפי' רש"י בבראשית רבה פ"ג ובירושלמי ברכות האי (הרא) איילתא דשחרא מאן דאמר כוכבהא הוא מעי למה שפעמים פוחתה פעמים מוספת (ומנין דהיא מקדמא וזמנין דהיא מאחרת) פירוש פעמים מקדמת כוכב לאילת פעמים מאחרת אלא כמין דוקרנין וכו' ע"ש ובהגורן (ח"ד צד 52) סאת ר' מנחם בן שלמה כשחר העולה ונחלק כמין שתי דוקרנין ועולין ומאירין את העולם עכ"ל והעיר שם יירי הרב רב"ז באכער נ"י לירושלמי דילן. פ"ג ה"ב ר"ח רובא ור"ש ב"ח. בירושלמי ברכות פרק א' ה"א ר"ח רבא ור"ש ב"ח. ובמרדכי חיות פ"ו ר' חייא ור"ש ב"ח. ובמרדכי תהלים (הוצאת הרב רש"ב ז"ל) כ"ב י"ג ר' חייא בר אבא ור"ש ב"ח וכו'. וע"ש בהערות.

פ"ג ה"ב לר"ש בן חלפתא בר ר'. בברכות שם בירבי ובסדר הדורות (צד 365) ר' חייא רבה א"ל (לר"ש בן חלפתא) ברבי עכ"ל ומקורו מכאן.

פ"ג ה"ב בתחלה ומרדכי יושב. במתנה כהונה בחיות פ"ו בירושלמי גרס בתחלה ומרדכי יושב בשער המלך וגו' ע"ש. ובמתנה כהונה במדרש אסתר

פ"י הכי גרסינן בירושלמי פרק א"ל הסמונה מהלכין בהדא וכו' הכי גרסינן בירושלמי בשער המלך וכו'.

פ"ג ה"ב אם הפליג מעון מבילה. בירושלמי כלאים פרק ט' ה"ב והא תני כהן וכו' אם הפליג מעון מבילה וכו' ע"ש. ובתוספתא יומא פרק א' ומפליג וע"ש.

פ"ג ה"ב אם לשעה מעון קדוש ידים ורגלים. בהמקדו הוספתא יומא פרק א' בכל ההוצאות לפנינו ליתא כ"ו אבל בזבחים ד' כ' ע"ב יצא חוץ למחיצה חומת העזרה (ר' מלות ליתא) אם לשהות (אם להפליג) מעון מבילה אם לפי שעה (אם לשעה) מעון קדוש ידים ורגלים.

פ"ג ה"ב וסמיכה לא שעה קלה היא. בזבחים הג"ל הכא במאי עסקינן כגון שיצא להסך רגליו ולהטל מים. הא בהריא קתני לה כל המיסך וכו' תני והדר מפרש.

פ"ג ה"ב ישן מעון מבילה. בפ"י רבינו חננאל בזומא ל"ה ע"ב ירושלמי בתחלה זה הפרק תני ישן מעון מבילה נהנמנס וכו' ואוקמוה שם (בירושלמי) שסמך ככותל ישן עכ"ל וברמב"ם ה' ביאת המקדש פרק ה' ה"ג ולא יישן וכו' ואם עשה אתר מארבעתן צריך לחזור ולקדש עכ"ל ולא הזכיר הרמב"ם ששעון מבילה?

פ"ג ה"ב לא היה ישיבה בעזרה וכו'. בפ"י רבינו חננאל בזומא ל"ה ע"ב ותני ר' חייא אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד וריש לקיש ולא אפילו למלכי בית

דוד והאי דכתיב ויבא המלך דוד וישב לפני ה' שישב עצמו בתפלה עכ"ל ולפנינו בשנים. ובפ"י הטיוחם להראב"ד בתמיד בפרק א' ובירושלמי דמס' יומא בפרק א"ל הסמונה וכו' פליגי דאפילו למלכי בית דוד לא היה ישיבה וכו' ע"ש. ובבבא שבע בתמיד פ"א (ד' כ"א) וגדולה מזה מציינו בירושלמי דפסחים יומא שיש אמוראים טובא החולקים על מר ואמרו כי אין ישיבה בעזרה אפילו למלכי בית דוד אלא לכ"ג בלבד שנאמר ועלי הכהן יושב וגו' (ט' מלות אחרונות ליהא) וכו' ע"ש ובאהבת ציון ירושלים לפסחים צד 85.

פ"ג ה"ג במשנה לעזרה לעבודה. במתניתא דבני מערבא לעזרה ולעבודה (לעבודה) אפי' טהור עד שהוא טובל (עד שיטבול). ולקמן בירושלמי בהלכה זו כיני מתניתא לא היה אדם נכנס לעזרה ולעבודה אפילו טהור עד שהוא טובל. וזה אות באות כגירסת המתניתא דבני מערבא בהמשנה. ובפירש"י יומא ד' י"ט ע"א שנינו בפרק ג' אין אדם נכנס לעזרה (לעבודה ליתא) וכו'. ובריטב"א יומא ד' ל' ע"א ונוסחי איכא דלא גרסי לעבודה וכו' ע"ש ובפ"י רבינו חננאל ביומא ד' ל' ע"א אין אדם נכנס לעבודה (לעזרה ליתא) וכו'. אבל בתרי"י שם וגם בפיר"ח גרס אין אדם נכנס לעזרה לעבודה וכו'.

פ"ג ה"ג במשנה עד שיטבול. בתוס' יומא ד' ל' ע"ב ד"ה ר"י שאני הכא דפליג בהדיא (ר' יהודה) במשנה אבל היכי דלא הזכרה במשנה וכו'. ולפנינו במשנה לא נזכר כלל מדברי ר' יהודה.

פ"ג ה"ג במשנה ועשרה קדושין טובל כהן גדול ומקדש בו ביום. במתניתא דבני מערבא ובכת"י מהמאירי במשנה ליתא כל זה ובתוספתא יומא פרק א' בכל ההוצאות ג"כ ליתא. ולעיל ד' י"ט ע"א ותניא חמש מבילות וכו' ובד' ל"א ע"א הנו רבנן חמש מבילות וכו' ובד' ע"א ע"א גמירי חמש מבילות וכו'. ומכל זה נראה שלא היה זה בהמשנה.

פ"ג ה"ג במשנה וכולם בקדוש בית הפרוה. במשנה בבליה (יומא ד' ל' ע"א) על בית הפרוה. ובתשלום אבודרהם צד 47 כדתנן בפ' אל"ה הביאורו (ליתא) לבית הפרוה וכו'.

פ"ג ה"ג במשנה בית הפרוה. כאור זרוע חלק א' ס' תש"פ דתנן חמש סבילות וכו' על נג (בית) הפרוה וכו'. ובאגדה ס' ו' על נג בית הפרוה. ור' הנחום הירושלמי (כפי שמביא הרב ר' ב"ו פראפעססאר באכער נ"י) גורס לשכת הפרוה וכן הוא בבבלי יומא ד' י"ט ע"א. ועי' בתוס' יומא ד' ל"א ע"א ד"ה וכולן.

פ"ג ה"ג לא סוף דבר לעבודה. בתוס' יומא ד' ל' ע"א ד"ה ואין וכן מוכיח בירושלמי דקאמר לא סוף דבר לעבודה אלא אפילו שלא לעבודה. ונתוס' ישנים ביומא שם והא דאמר בירושלמי לא סוף דבר לעבודה הכי פירושו לא סוף דבר לעבודה גמורה וכו' ע"ש. ובבאר שבע בתמיד פ"א (ד' כ') כדאיתא בהדיא בירושלמי דיומא וכו' לא סוף דבר לעבודה וכו' וכן מוכח שם בגמרא דירן וכו' עכ"ל.

פ"ג ה"ג אר' שמי וכיני מה אם וכו'. כן מפורש בתוספתא יומא פרק א' (הוצאת צוקערמאנדעל). הסדר הדרות צד 350 לא זכר ר' שמי מכאן.

פ"ג ה"ג השתחוה או וכו'. בירושלמי נזיר פרק ג' ה"ה מהשתחווה למד ר' יוחנן דתנינן תמן השתחוה או ששהא וכו'. וראה ברמב"ם ה' ביאת המקדש פ"ג הכ"ג. ובכסף משנה שם ובירושלמי פרק א"ל הממונה תנינן תמן השתחוה או ששהא וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ג כמה היא שיעור השתחווה. בירושלמי שבועות פרק ב' ה"ד עד כמה היא השתחווה ר' סימון בשם ר"י בן לוי עד כדי שאילת וכו' ע"ש. ובפ"י רבינו חננאל בשבועות ד' י"ז ע"א מוכח הירושלמי בשנים וז"ל ירושלמי עד כמה היא השתחווה משום ר' יב"ל אמרו כדי וכו' משום ר' יוחנן אמרו וכו' שלום עליך רבי ומודי (ליתא) עכ"ל ועי' ירושלמי ברכות פרק ב' ה"א ובאהבת ציון ירושלים שם.

פ"ג ה"ג ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי. בבבלי שבועות ד' מ"ז ע"ב פליגי בה ר' יצחק בר נחמני וחד דעימיה ומנו ר' שמעון בן פזי ואמרי לה וכו' ועי' ד"ס שם. **פ"ג** ה"ג ר' אבהו מוסיף. בירושלמי ע"ז פרק ד' ה"א ר' אבהו מוסיף על (עד) הודו לד' כי טוב ר' מנא מוסיף על (עד) כי לעולם חסדו על ישראל (כ' מלות ליתא).

פ"ג ה"ד במשנה לבין העם. כמתניתא דבני מערבא ובכת"י מהמאירי מוסיף: קידש ידיו ורגליו.

פ"ג ה"ד מפני מבילת סרך. במקוד בתוספתא יומא פרק א' (הוצאת צוקערמאנדעל) לא היתה מבילה זו אלא מפני הצורך (סרך) פעמים שמומאה ישנה (קרי ישן) בתוך ידו וכו'. ובפ"י רבינו חננאל יומא ל' ע"א סרך מבילה זו כלומר מנהג החמירו עליו וכו'.

פ"ג ה"ד מה חלק ר' יודה וכו'. ירושלמי ברכות פרק ג' הלכה ו' וע"ש באהבת ציון ירושלים צד 90.

פ"ג ה"ד קרץ מצפון בא בה. כן הנוסח בירמיה מ"ז כ' בספרי קעניקאם. אבל לפנינו הנוסח בא בא.

פ"ג ה"ה במשנה ומירק אחר שחיטה ע"י. בחולין ד' כ"ט ע"א ששנינו הביאו וכו' ומירק אחר שחיטתו על ידו. ובפ"י דה"ג בעוקצין פרק ב' משנה ה' כדאמרינן בהביאו לו את התמיד קרצו ומירק אחר וכו'. ועי' בפ"י הרא"ש והר"ש שם ובערוך ערך מירק. ובתו"י יומא ד' כ"ה ע"ב ד"ה או ובמס' חולין ירושלמי (שנדפס בומנינו) ד' י"ג ע"א קרצו ומירק אחר שחיטתו על ידו. וזה כגו' הבבלי בחולין שם. וכן לא מובא שם מאמר הירושלמי ביומא כאן בהלכה זו ר' לעזר בשם ר' הושעיה עד שישחוט בו שנים או רוב שנים. וכבד ידוע דעתי שהירושלמי חולין איננו מהראשונים.

פ"ג ה"ה במשנה וקבל את דמו וורקו. ארבע מלות אלו ליתא בכבלי יומא ד' י"ז ע"א. ובפי' רבינו חננאל שם.

פ"ג ה"ה במשנה את הקמורת. וכן במתניתא דבני מערבא ובבב"י במאירי. אבל במשנה בנמרא בבבלי את הקמורת של שחר (ב' מלות ליתא).

פ"ג ה"ה במשנה ואת החכותים. בבב"י במאירי את החלבים.

פ"ג ה"ה יאחר דבר שנאס' בו בין הערבים. עי' תוספתא פסחים פרק ג' ואין לך מהעכב אחר תמיד של בין הערבים אלא קמורת. ובעבודת מקדש (בס' שהי ידות ללונזאני ד' ג"ז ע"א) ובירושלמי נאמר בתמיד בין הערבים וכו' יאחר דבר שנאמר בו בין הערבים סמוך (סמך) לנרות וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ה אר' הילא כל מדרש ומדרש בעניינו. בירושלמי מגילה פ"א ה"ב אר' אילא כל מדרש ומדרש בעניינו ובחזרות פ"ג ה"ד אר' הילא כל מדרש ומדרש לעניינו. וביבמות פרק ו' ה"ד (ב' פעמים) א"ר הילא כל מדרש בעניינו.

פ"ג ה"ה אמר ר' הילא כל מדרש וכו' והוה ר' זעורה מקלם ליה וצוח ליה בניה דאורייתא. כעין זה בירושלמי גימין פרק ז' ה"ג אמר ליה (ר' אילא) לא מצינו וכו' והוה ר' זעורה מקלם ליה וצוח ליה בנייה דאורייתא. ובבא בתרא פרק ח' ה"ט הני א"ל (ר' לא) לא מצינו אשה נשואה לזה ומעשה ידיה לזה ר' זירא מקיים (צ"ל מקלם) ליה וצוח ליה בנייה דאורייתא. ובירושלמי סנהדרין פרק ו' ה"י והוה ר' זעורה חדי בה סבר מימר בשיטת ר' הילא רביה איתאמרת. וביבמות פרק האשה שלום ה"ג והוה ר' זעירא מקלם ליה (לר' אמי) דו מקום מילתא על בררא. וביבמות פרק ח' ה"ב והוה ר' זעירא מקלם לה דו משים מילתא על בררא.

פ"ג ה"ה הני א"ר יהודה עשתות של ברזל. תוספתא יומא פרק א' (הוצאת צוקערטאנדעל) ר' יהודה אומר עששיות של ברזל וכו'. ובפי' רבינו חננאל ביזמא ד' ל"ד ע"ב תניא א"ר יהודה עששית וכו' ומצאנוהו מפורש בתלמוד א"י תני אר"י עשתות של ברזל היו מרתחין וכו'. ובשור"ת הגאונים (זכרון לראשונים סי' ש"ו) זכתה עששיון ואין הוא כן אלא עששיות של ברזל וכו'. ובמדרכי בסוף מס' נדה סי' תש"ן כמה דברים התירו במקדש ואסרו בגבולין מדרבנן כראשכחן נבי עששיות בנמרא לפי הספרים הגרסי' עכ"ל. בירושלמי דפוסי קראטאשין וזיטאמיר כאן עששיות של ברזל. וכן העתיק לעור קאהומ' ראסמראו ולא ראו ד"ו שהני' עשתות.

פ"ג ה"ה היו מרתחין, בכבלי יומא ל"ד: היו מחמין וכו' והלא מצרף וכו' ע"ש בפירש"י ובשור"ת נודע ביהודא מ"ת חאו"ח סי' כ"ד פ"ש לדינא בזה. וגי' הירוש' לא זכר.

פ"ג ה"ה שאין אבות מלאכות ביום הכפורים. עי' במפרשים שפי' בתמיה.

אבל בירושלמי שבועות פרק ג' ה"ד הרא אמרה שאין אבות מלאכות ביום הכפורים וע"ש. ובכריתות ד' י"ד ע"א אמר רפרם זאת אומרת עירוב והוצאה לשבת

ואין עירוב והוצאה ליום הכפורים וכו' אלא דרפרם ברותא היא. וביזמא ד' ס"י

ע"ב מוכא ג"כ דברי רפרם. ולא אמרו שדברי רפרם ברותא היא. ודעת רפרם כהירוש' הנ"ל ועי' ברי"ף ביצה ס' תתס"ה אבל יוה"כ צריך אפי' עירובי חצירות וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ה שאין תולדות האש כאש. כפי' רבינו חננאל הנ"ל ואוקמיה התם

(בירושלמי) ר' יהודה סבר שאין תולדות אש כאש כלומר כיבוי ריתוח הכרזל

תולדות אש הוא לפיכך אינו בריבוי האש עכ"ל.

פ"ג ה"ה ר' יהושע בר אביון. בר' קראטאשין בר אבון. ובדפוס זיטאמיר בר

אביון. וכיוחסין השלם צד 149 ר' יהושע בר אבון ובסדר הדרות צד 195

ר' יהושע בר אביון וכו' בירושלמי פרק א"ל הממנה. ובהגהות שם השינו ולא ראה

דפוס וניציא. בפסיקתא (יהי כחצי הלילה) ר' יהושע בר אבין חתניה דר' לוי. וכנראה ששם מ"ס. עי' מ"ש שם בהערה ע"א הרב רש"ב ז"ל. ובירושלמי ברכות פרק ה' ה"ה (בר' וניציא (9.3.53) ר' אבון בש"ר יהושע בן לוי. וביוחסין השלם (צד 110) ר' איבון בשם ר' יהושע בן לוי בברכות ירושלמי עכ"ל. ונראה שבוין לירושלמי הנ"ל. ונרם ר' איבון. ואולי ר' איבון זה הוא אביו של ר' יהושע הנ"ל. פ"ג ה"ו במשנה בין דם לאיברים. בשו"ת הרשב"א סי' ע"ט והראיה שהבאת עוד ממתני' בפרק א"ל הממונה דקתני קמורת של שחר היתה קריבה בין אנרים לנככים (בין דם לאיברים) וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ו במשנה של בין הערכים. במתניתא דבני מערבא וככת"י מהמאירי: ושל בין הערכים וכו'. וכן הוא בשו"ת הרשב"א סי' ע"ט.

פ"ג ה"ו במשנה כהן גדול זקן וכו'. במדרכי בסוף מס' נדה סי' תש"ן ואע"ג דתנן פרק א"ל הממונה אם היה כ"ג אסטניס (זקן או אסטניס) מחמטין לו חמין וכו'. פ"ג ה"ו כדי שיהיו כפולים. בר' זוטאמר במ"ס כדי וכו'. ובק"ע הגיה ה"ג כד שיהיו כפולים ולא ראה ר' וניציא.

פ"ג ה"ו רשב"י לא נחה לבית וועדא קם עם ר"ו. כעין זה בירושלמי גיטין פרק ה' ה"ח ובבא קמא פ"ט ה"ג ר' יודן לא נחית לבית ועדא קם עם ר' מנא וכו'. פ"ג ה"ו אמר לוי בר. בר' קדאקא זוטאמר וקראמאשין א"ר בר. והק"ע הגיה ה"ג א"ל בר וכו'. ולא ראה ר' וניציא.

פ"ג ה"ו שתי כהנות וכו'. בפ"י הראב"ד לה"כ (צו פרק ב') אבל בירושלמי נרים לה כלישנא דספרא ומפרש לה שיהו בנדים כפולים לכל אחד ואחד ומפיק מעמא מדכתיב ולבני אהרן העשה כהנות לכל אחד העשה כהנות (ר' מלות אחרונות ליתא) עכ"ל ושם בפ"י הראב"ד (אחרי פרק א') מיהו בגמרא דיומא ירושלמי מפרש כפולין שעשאום שנים שנים כאדם שעושה שתי חלוקים שני מכנסים והיינו דכתיב לבני אהרן ונו' עכ"ל. ובתוס' חגיגה ד' ג' ע"א ד"ה חרש בירושלמי וכו' דתני רבי יוסי ולבני אהרן העשה כהנות רבנן אמרי שתי כהנות לכל אחד וכו' ע"ש ובפ"י הר' ראל הצרפתי להתו"כ שם (הוצאת דובבי שפתי ישנים) בירושלמי דיומא פירשו שהיה כפול ועושים זוגות יחד וכן כתיב ולבני אהרן העשה כהנות עכ"ל.

פ"ג ה"ו למאה בני אהרן וכו'. עי' לעיל פרק ב' ה"ה וערכו בני אהרן יכול סאה ה"ל ועדף הכהן אותם וכו'.

פ"ג ה"ו כד שיהו חדשים. במשנה למלך ה' תמירין פרק ב' ה"י ודע שראיתי בירושלמי וכו' דאמרינן כד שיהיו (שיהו) חדשים אם אומר את שלא ילבש שחקין (שחקים) והא תני ולבשם ואפילו שחקין (שחקים) ר"ח בשם ר' יוסא (יסא) במחלוקה (כמחלוקת) ע"כ (בירושלמי) והנה הירושלמי פליג עם ש"ס דידן וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ו והא תני ולבשם אפילו שחקים. בבבלי יוסא ד' י"ב ע"א ת"ל ילבש לרבות את השחקין. ולקמן בירושלמי יוסא פ"ז ה"ג ולבשם ובלו שם.

פ"ג ה"ו אפילו שחקים וכו'. בזבחים י"ח ע"ב משני יש מהן למצוה יש מהן לעכב.

פ"ג ה"ו עור שעיוכו. בפ"י רבינו חננאל ביומא ל"ה ע"ב ירושלמי וכו' תני (ליחא) עור שעיוכו לשום (לשם) קמיע וכו'. ובכתב יד הנדפס בירחוק אנגלי (משנת 1896 צד 683) ובפ"י אמר להן הסמונה גרסי' בני מערבא תני עור שעיוכו לשם קמיע וכו'. ובמלחמות להרמב"ן בסוכה פרק א' ומצאתי בירושלמי

בפ'

ג

בפ' א"ל המטונה דתני עור שעברו וכו' הנה זאת ראייה ספורשת דבעור של כתיבה עצמה נחלקו ולרבנן לא בעינן (מאזה) לשמה עכ"ל.

פ"ג ה"ו מה פליגין וכו'. ככתב יד הג"ל אמר ר' יוסי (זושה) הינן סברין למימר (מימר) מה פליגין (פליגין) להדיוט וכו' אמ' (ליהא) הדא אמרה וכו'. ובמלחמות להרמב"ן הג"ל ושם (בירושלמי) אמרו אר' יוסי (כני' הג"ל) הינן סברין מימר לא פליגין (מה פליגין) להדיוט הא לנבזה לא וכו' חציבתן לשם קדש (בקודש) ובקדש יחצבו וכו' אריגתן לשם (בקודש) ובקודש יארנו.

פ"ג ה"ו בשם ר' יסא. במלחכות הג"ל ואר"ח בשם ר' יוסי (יסא) במחלוקת (הוא) וכו' פליגי (פליגין) דתניא (דתני) העושה וכו' בו לנבזה (נבזה) מותר להשתמש (בו) הדיוט רבי חנינא בשם ר' יוסי במחלוקת (לפני הרמב"ן לא היה בהירושלמי כאן מה שנכפלו הדברים לפנינו שבע שורות עד ר' חונה וכו') וכו' עכ"ל.

פ"ג ה"ו העושה כלי וכו'. בפ' רבינו חננאל יומא ליה ע"ב תני העושה כלי (כלי להדיוט. וגירסת הר"ח יותר נכונה) עד שלא נשתמש בו הדיוט מותר לנבזה אבל (ליתא) משנשתמש בו הדיוט אמור לנבזה עכ"ל.

פ"ג ה"ו בשעת התשמיש כאחת הן קדושין. בירושלמי מגילה פרק ג' ה"א אין הימר בשעת התשמיש כאחת הם קדושין ומהקדושין.

פ"ג ה"ו שנתקדשו בשמן המשחה. במגילה הג"ל בשמן המשחה וכדס. ועי' לעיל פ"א ה"א ר' יוסי אומר תחת הדם ותחת שמן המשחה. ובספרי נשא כו' מ"ד מגיד שבמשיחה של אלו הוקדשו כל הכלים לעתיד לבוא.

פ"ג ה"ו אבנים שחצבן. בפ' רבינו חננאל יומא ד' ל"ה ע"ב אבנים שחצבם (שחצבן) לשום (לשם) מת אכורין (אכורים) בהנאה (בהנייה) לשום (לשם) חי ולשום (ולשם) מת מותרין בהנאה (בהנייה) עכ"ל.

פ"ג ה"ו הזורק כלי וכו'. בפ' רבינו חננאל הג"ל הזורק כלי וכו' חוץ (כל חוץ) לד' אמות וכו'. ובירושלמי מגילה פרק ג' ה"א הזורק כלי וכו' להק' ד' אמות שלו (ליתא) אמור וכו'. רבינו חננאל קבץ כאן להק' פירושו כל פסקי ההלכות מהירושלמי בהלכה זו ולא זכר שמהירושלמי טקורן. ורוב ההלכות האלו לא נזכרו בכבלי.

פ"ג ה"ו מנין ששני קידושי ידים וכו' עד אף פשיטה בקידוש ידים ורגלים כ"ז מה"כ אתרי פרק ג' בשנים גדולים.

פ"ג ה"ו בד כד. במשנה למלך ה' כלי המקדש פרק ח' ה"ג ובירושלמי אמרי' דר' נחמן בשם ר"ם כשחר כתיב בד כד ד' פעמים וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ו שלבש כהונת. בהוספתא יומא פ"א מעשה (כי רבי) בישמעאל בן פאבי שעשתה לו אמו (ג' מלוח ליתא) כהונת וכו' מעשה בר"א בן חרסום שעשתה לו אמו (ג' מלות ליתא) כהונת וכו' ע"ש ובבלי יומא ל"ה ע"ב הביאו שם ההלכה כהן שעשתה לו אמו כתנת לובשה ועובר בה עבודת יחיד (ד' מלות אחרונות ליתא. בהסקוד בתוספתא יומא פרק ג') ובלבד שיסטרנה לצבור. ואח"כ מוכאה שם המעשה מר' ישמעאל בן פאבי ור"א בן חרסום שעשו להם אמם כהונת וכו'. ובירושלמי כאן לא נזכר מהלכה שכהן שעשתה לו אמו כתנת לובשה וכו' וכן לא נזכר שהכתונה של ר' ישמעאל בן פאבי ור"א ב"ח עשו להם אמם? וההוספתא הג"ל אשה שעשתה כהונת לבנה צריכה למסור לצבור מוכאה-בירושלמי בשקלים פרק א' הלכה א' מגילה פרק א' ה"ו וחענית פרק ד' הלכה ו' אבל ביזמא כאן אין זכר מזה! פ"ג ה"ו מלא אותה וכו'. בפ' רבינו חננאל יומא ל"ה ע"ב ירושלמי מלא אותה ר' אלעזר בן חרסום מים וסיכב (וסכב) את המצב ז' פעמים.

פ"ג ה"ו במשנה ששם קידש. בפירש"י יומא ד' ל"ב ע"ב ד"ה ספקא דאמרין
בסתניהן ששם וקידש (קידש) ידיו ורגליו עכ"ל.

פ"ג ה"ו במשנה ירד וטבל עלה ונסהפנ. ארבע סלות אלו ליתא בפ"י רבינו
חננאל ביומא ל"ב ע"ב וע"ש.

פ"ג ה"ו אי זהו צפוננו וכו'. בתר"ם יומא פרק ג' משנה פ' ובירושלמי לגרסא
אחה איזהו צפוננו של מזבח שרוא כשר לשחיטת (בשחיטת) ק"ק מקירו של מזבח הצפוני
עד כותל העזרה המזרחי (ליהא) ע"כ (בירושלמי) וכו' עכ"ל. והמלות שהוא כשר
בשחיטת קדשי קדשים. ליהא בתריכ וכבבלי יומא ל"ו ע"א. ובפירש"י שם בן
אולם ולמזבח קרף צפון לשחיטת קדשים וכו' אבל בהוספתא זכחים איתא.

פ"ג ה"ו כל"ב אסה דברי רבי. בתל"כ וקרא פ"ו דברי ר' יוסי בר"י. וכן כבבלי
יומא ל"ו ע"א. ובתוספתא זכחים פרק ו' דברי ר' מאיר. ומ"ש כאן דברי רבי נראה
שט"ס כי בסמוך אומר רבי סוסיף מקום דריסת וכו'. ונראה שצ"ל דברי רבי:
ופתרון דברי ר' יוסי בר"י.

פ"ג ה"ו רב ספקד וכו' חוץ מפרה. כבבלי יומא ד' ס"ב ע"א תסתיים דרב.
הוא דאמר פרה פסולה וע"ש.

פ"ג ה"ו ואר' יוחנן לא מצינו שחיטה פסולה בזר. בירושלמי שבת פרק ב' ה"ה
והרי שחיטה בזר כשירה וכו'. וכבבלי יומא מ"ג ע"ב הנא הני קמיה דר' יוחנן כל
השחיטות כשירות בזר וכו' א"ל ר' יוחנן פוק הני לברא לא מצינו שחיטה בזר
פסולה וכו'. ודעה חז"ל כזה לאפוקי מדעת פילא שאמר (2.241) שהשחיטה דוקא
בכהנים. אבל דעה יוסף הכהן בקדמותיה (3.9.1) שהשחיטה כשרה בזר ומקבלה
ואילך לכהן.

פ"ג ה"ו התיב ר' חייא בר בא. כבבלי יומא ד' ס"ב ע"ב מהיב ר' יהושע
בר אבא וכו'.

פ"ג ה"ו ר' ישמעאל בר רב יצחק. צ"ל ר' שמואל בר ר"י.

פ"ג ה"ו א"ר חגי בראשונה הוא אומר וכו'. בפ"י רבינו חננאל ביומא ד'
ל"ו ע"ב ירושלמי וכו' א"ר חגי בראשונה אומרים (הוא אומר) אנא השם ובשניה
אומרים (הוא אומר) אנא בשם וכו' ומתני' בתרווייהו קתני אנא השם וקיי"ל
כמתני' דלגבי ר' לא משגיחין ברבי חייא (נראה שצ"ל בדברי הר"ח לא משגיחין
ברבי חגי ועי' לקמן) וכו'. ועוד יש לומר כיון שאין בהתוספתא אלא ערהי פשעיה
כלא הזכרת אנא השם בתחלה כלל בא ר' חגי לומר בראשונה ובשניה מזכיר
בשניה אנא השם והרואה מעה עכ"ל. וברא"ש יומא פרק ח' סי' י"פ ובירושלמי
גרסינן א"ר חגי בראשונה וכו' וכהב רבינו חננאל ז"ל לא משגיחין לרבי חגי לגבי
סתיתין וכו' וכתב ראבי"ה כיון שפירש ר' חגי בירושלמי דבראשונה אנא השם
ובשניה אנא בשם הכי עבדינן דאמוראי בקיאים בגרסא טפי מינן וכו' עכ"ל ובאר
זרוע ח"ב סי' רפ"א בירושלמי א"ר חגי בראשונה וכו' בפ"י ר"ח כתב לא משגיחין
ברבי חגי כלפי מתני' וג"כ ראיתי בירושלמי (אולי צ"ל בפ"י רבינו חננאל)
בלשון הזה ועוד י"ל כיון דבתוספתא וכו' ובירושלמי (נראה שצ"ל בפ"י רבינו
חננאל) שלפני כתב כך וכו' ואיני יודע אם הוא לשון ירושלמי או לשון פיר"ח
שנכתב בו וכו' נראה למודי רבינו אבן העזרי שכוין שר' חגי פי' בירושלמי
דבראשונה אנא השם ובשניה אנא בשם דהכי עבדינן דאמוראי בקיאי בגירסת
המשניות טפי מינן וכו' אלא שהמשנה נכתבה בלשון נעלם (ברא"ש הנ"ל):
העולם ובס' שושנים לר"ד פארדו ביומא פ"ו, סעתיק הרא"ש: בלשון דעלמא.)
עכ"ל

עכ"ל. ובספר אדם וחוה נתיב ז' חלק נ' ובירושלמי אמר ר' חנאי (חגיגה) בראשונה היה אומר אנא השם וכו'. וכתב ר"ח לא משניחין בר' חנאי לגבי מתניתין וכו'. וכתב ר' אבי"ה כיון שפי' בירושלמי כך הכי עבדינן דאמוראי בקאי בגרסא ספי וכו' אלא שהמשנה נשנית בלשון נעלם עכ"ל. ובשו"ת אבקה רובל למרן סי' כ"ז השאלה השנית בענין השם ובשם של הידרי וכו' וזה הימא איך מניחים המשנה ונמשכים אחר האמורא ירושלמי שלא הסכימו עמו כל הפוסקים זולתי אבי העזרי וראבי"ה (!) שנמשכו אחריו כאמור שהוא בקי בגרסא ספי מינן ופסקו כותיה והנה כבר כתב רבינו חננאל לא משניחין ברבי חגי לגבי מתני' וכו'. ושם להלן צד 34 ועל תמיהת איך פשט המנהג לומר אנא בשם כדעת אמורא ירושלמי שלא הסכימו עמו כמעט כל הפוסקים אין להסוה על זה שהפוסקים נמשכו אחרי גירסת נוסחה המשנה שבידנו וכיון שרבי חגי למרנו נוסחת המשנה שהיה אנא בשם הכי נקמינן דאיהו היה בקי בנוסחאות המשנה ספי מינן וב"ש דתוספתא מסייע ליה עכ"ל. ובב"י טור או"ח סי' תרכ"א וכתב ר"ח לא משניחין וכו' אלא שהמשנה נשנית בלשון העולם ע"כ כלומר שאע"פ שבמשנה כתוב בשנייה אנא השם לישנא דעלמא נקט שדרך העולם לומר בתפלותיהם אנא השם אבל כהן גדול היה אומר בשני אנא בשם עכ"ל. ורב סעדיא גאון אמר שיש לומר אנא השם וכו' (טור או"ח תרכ"א). ובמנהיג סי' ס"ב (צד ס"א) ואמר רבינו האי ז"ל יאמר אנא השם ולא אנא בשם ובלשון זה לא היה כהן גדול אומר אנא השם אלא שם המפורש שהוא בן ארבעים ושתים אותיות ומצוי בישיבה וכו' עכ"ל. ובשו"ת ריב"ש סי' רי"ט לשון רב האי ז"ל שלא כתב הוא שכהן אומר אנא השם אלא כך הוא אומר שלא יאמר אדם אלא בשם ר"ל שיאמר אנא ה' לפי שהכהן גדול לא היה אומר כן בכניו אלא מזכיר שם המפורש וכו' ע"ש. והנה הרבה דברים אנו יכולים ללמוד מכל הצ"ל. כפי שיראה הלומד בעצמו. ורק אעיר שראבי"ה היה הראשון שהבין שר' חגי איננו חולק על המשנה ורק מעיר על הנוסחה המשנה שהיה לפניו.

פ"ג ה"ז כיצד מהורה וכו'. תו"כ אחרי ותוספתא יומא פ"ב ובבבלי יומא ד' ל"ז ע"ב יע"ש שיננים גדולים. ובפי' רבינו חננאל ל"ז ע"ב ירושלמי הנא (תני) כיצד מתורדים (מתורה) אומר (ליתא) עיתי וכו'.

פ"ג ה"ז עשרה פעמים היה כה"ג. תוספתא יומא פרק ב' (הוצאת הרב צוקער-מאנדעל) וע"ש. ובאור זרוע חלק ב' סי' רפ"א ירושלמי עשרה פעמים היה מזכיר את השם וכו'. ובשו"ת הרדב"ז ח"ב סי' תה"י שאלה ממני אודיעך דעתי על מה סמך מסדר סדר עבודה שסדר והכהנים והעם וכו' היו נפלים על פניהם וכו' וזה לא נמצא בתלמוד כלל, תשובה בירושלמי איתא דגרסינן בפרק א"ל המנונה עשרה פעמים היה כהן גדול מזכיר את השם ביוה"כ ששה כפר וכו' וע"ש. ובמשנה בבבלי תוספתא יומא ד' ס"ז ע"א מפורש שם והכהנים והעם וכו'. ובהגהות הגר"א שם לא גרס כל זה וכן בדקדוקי סופרים שם העיר שבספרים הישנים ליתא בספרי המשנה כל זה. **פ"ג** ה"ז מזכיר את השם. בתו"י יומא ל"ט ע"ב עשר פעמים מזכיר כ"ג את

השם וכו' היינו בשם המפורש וכו' וכן מפרש נמי בירושלמי עכ"ל. ועי' לעיל ס"ש המנהיג והריב"ש בשם רב האי גאון. וברימב"א יומא ל"ט ע"ב פי' השם מפורש דאלו השם בכניו הרבה פעמים מזכיר כה"ג וכו' וכן מפורש בירושלמי עכ"ל. ולפנינו ליתא זה מפורש. ומ"ש ברימב"א שם להלן וכבר אמר אנא השם ושמע קולו עד יריחו וכו' שלא היה זה אלא בזמן הנס שהיו ישראל עושין רצונו של מקום וכן מפורש בירושלמי

בירושלמי עכ"ל. זה ליתא ביומא כאן. ובירושלמי מוכה פ"ה ה"ג נמצא שנשמע קולו של כה"ג עד יריחו. ובספר עבודת ישראל ד' ק"ח ע"ב וראיתי בכורה"ם ניגרין ו"ל שכתב משם הירושלמי בפ' א"ל המסנה מיריחו היו שומעין קול כ"ג ביה"כ בשעה שהוא מזכיר את השם ביה"כ וכו'.

פ"ג ה"ו הקרובים היו נופלים. קהלת רבה פ"ג. ובפ"י רבינו חננאל ביומא ד' ל"ז ע"א ירושלמי כשהיה בהן גדול מזכיר את השם וכו'. ובהתוס' סוטה ד' ט' ע"ב ד"ה וכל כדאיתא בירושלמי הקרובים וכו' ונראה דהתם הכי פרושו הקרובים וכו'. ובאור זרוע חלק ב' סי' רפ"א ואמר בירושלמי דפרקין הקרובים היו נופלים וכו' עכ"ל. ובהגהת מרדכי יומא סי' תשכ"ז כתב ריב"א לא מצינו בתלמוד דירן בשום מקום שהיו נופלין על פניהן וכו' אבל בירושלמי גרסינן הקרובים היו נופלין על פניהם וכו' אבל הפייט לא חילק בין קרובים לרחוקים עכ"ל. ובבאר שבע בתמיד פרק ו' כתבו התוס' וכו' כדאיתא בירושלמי הקרובים היו נופלין וכו'. וכיון לדברי התוס' בכוסה הנ"ל.

פ"ג ה"ו עד שהוא מהעלם. בפ"י רבינו חננאל יומא ל"ז סע"ב ירושלמי וכו' עד שהיה (שהוא) מהעלם מהם (מהן) שנאמר (ליתא) זה שמי לעולם לעלם כתיב (ליתא) עכ"ל. ובאור זרוע סי' רפ"א עד שהיה (כגו' ר"ח) מתעלם וכו' זה שמי להתעלם (לעלם) עכ"ל. לעווי ח"ג צד 655 מעתיק מהירושלמי לעלם כתיב. ולפנינו ליתא המלה כתיב.

פ"ג ה"ו בראשונה היה אומרו בקול גבוה. בפ"י רבינו חננאל ביומא ד' ל"ז ע"א ירושלמי וכו' בראשונה היה אומר בקול רם (גבוה) וכו'. וכן הוא בפ"י רבינו חננאל ביומא ד' כ' סע"ב. ובאור זרוע ח"ב סי' רפ"א בראשונה היו אומרים בקול רם משנתרבו הפריצים (משרבו הפרוצים) וכו' ויסר הפייט ואמר ואף הוא וכו' ובגמרא דירן ליתא וכו'. ובתשלוש לאבודרהם (צד 50) והכי אמרי בירושלמי וכו' בראשונה היה אומר בקול גדול משרבו הפריצים וכו' ושמעתי מבליעו בנעימות (בנעימת הכהנים) עכ"ל. ובס' עבודת ישראל ד' ק"ח ע"ב בשם מהר"ם ניגרין מבליעו בנעימות אחיו הכהנים פי' בנעימות בשכמ"ז עכ"ל. ובס' מים חיים להפריח ד' ל' ע"א בירושלמי וכו' בנעימות הכהנים פי' שהיה מבליעו בנעימות באופן שאפילו אחיו הכהנים לא היו סכירין בו ולהל"מ (לחם משנה) אשתמיסתיך הך ירושלמי וכו' עכ"ל. וכיון למ"ש הלחם משנה כה' יוה"כ פרק ב' ה"ו.

פ"ג ה"ו עומד הייתי וכו'. בקהלת רבה פ"ג אר"ט פעם אחת עליהי עם שמשון אחי אמא על הרוכן (ט' מלות ליתא) וכו' וא"ר מרפון פעם אחת שמעתי ונפלהי על פני (ט' מלות ליתא).

פ"ג ה"ו כלפי כהן גדול. בפ"י ר"ש משאנץ בת"כ (מצורע פ"ה) שר' מרפון היה גם קודם החרבן כדאיתא בירושלמי יומא פ"ג הטהי אוני אחר (כלפי ובבבלי קדושין ד' ע"א ע"א אצל כ"ג) כהן גדול עכ"ל. ובתשלוש אבודרהם הנ"ל כלפי כהן גדול וכו'. וכן באור זרוע הנ"ל. והירושלמי דילן סוטה למ"ש בספרי קרח סי' קס"ז וכבר נשתהה ר' מרפון לבוא לבית המדרש וכו' אמר לו רבן גמליאל וכו' וכי יש עבודה עכשיו. ובבבלי פסחים ד' ע"ב סע"ב הגי' וכי עבודה בזמן הזה מנין ועי' בירושלמי יומא פרק א' ה"א אני הוא שראיתי את המעשה ושכחתי וכו'. שוב ראיתי שבמגן אבות להרשב"ץ באבות פ"ב ד' ל"ז ע"ב העיר ע"ז.

פ"ג ה"ו בראשונה היה נסמר. בבבלי קדושין ד' ע"א ע"א בראשונה שם כן שהים עשרה אותיות (ג' מלות ליתא) היו טוכרין וכו'.

פ"ג ה"ו לא היה נמסר אלא לכשירים. בפ"י רבינו חננאל יומא ל"ו סע"ב ואטיקנא (בירושלמי) לא מסרינן ליה לרמאין עכ"ל. ועי' בבבלי קדושין הנ"ל.

פ"ג ה"ו שמואל הוה עבר וכו'. במדרש קהלה פ"ג בשניים גדולים. ובמתנות בהונה שם אינתא פרסייא אשה כארץ פרס וכו' כך משמע בירושלמי דמס' יומא בפרק א"ל המסנה וכו' עכ"ל. ולפנינו הגרסא משונה.

פ"ג ה"ו חד אסי. בירושלמי עירובין פרק ה' ה"ה חד רבי פנחס סלק וכו'. ושם פרק ח' ה"ח חד (המלה חד מוסכת למטה ולא כהק"ע) ר' אירי אמר וכו'. ובפסחים פרק ה' ה"ו ועוד בכ"מ חד בר אבייה וכו'. ובגדה פרק א' ה"א חד ר' טובי אמר. (ר' טובי לא זכר הסה"ד ובסבוא הירושלמי, ואולי אבימי בר טובי נתן בר טובי הם בניו).

פ"ג ה"ו חד אסי בציפורין וכו'. קהלה רבה הנ"ל בשניים. ובפ"י רבינו חננאל ביומא ל"ו ע"ב ירושלמי חד אסי אמר לר' פנחס הא נמסור לך השם (איהא ואנא מסר ליה לך) א"ל ליה אנא יכיל דאנא אכיל מעשר עכ"ל. ובהוס' ריד"א בקדושין ד' ע"א ע"א ירושלמי חד אסי אמר לר' פנחס בן חמאה (חמא) נמסור לך השם וכו'. ובאור זרוע ה' ק"ש סי' ט"ו כוכא הירושלמי בשניים קמנים. ובפסקי הלכות ריקאנטי סי' ס"ז היודע השם הנכבד והנורא צריך שלא יהנה משל אחרים דאמרינן בירושלמי רבי (ליתא) אסי אמר לר' פנחס בן חמא וכו' ע"ש. וביוחסין (קראקא שם"א ד' ק"א ע"ב) ר' פנחס בר חמא שרצה רופא אחד ללמד לו שם המפורש ולא רצה ירושלמי עכ"ל. והבין משה שנאמר כאן חד אסי שזה רופא. והאסי הזה היה אחד מהאיסאים שעליהם מספר יוסף הכהן במלחמות היהודים (2.8.7) שהשביעו את חבריהם לכל יגלה שטין דבר ממסתריהם לאיש זר אשר לא ממתו סודם הוא אף אם יגידוהו על ידי חרב לשמור מכל משמר את ספרי קרשיהם ולהצפין בלבנו את שמות המלאכים הקדושים עכ"ל.

פ"ג ה"ו ומאן דרגיל. בפ"י רבינו חננאל הנ"ל ואמר רב (ב' מלות ליתא) דרגיל בשם לא יכיל מיכול סבר נש כלום עכ"ל ובכפתור ופרח פרק מ"ד ירושלמי חד אסי (כן בהוצאת לונץ אבל בדפוס כרלין חד יוסי) וכו' ואמר רב (בגרסת ר"ח הנ"ל) מאן דרגיל וכו' ע"ש. ובהוס' ריד"א בקדושין הנ"ל ואמר רב דרגיל בשם וכו'.

פ"ג ה"ח במשנה לובש פילוסין. בהשוכות הגאונים (זכרון לראשונים סי' רצ"א) פילוסין לשון יוני הוא ואין אנו מכירין אותו עכ"ל. ובפ"י רבינו חננאל יומא ל"ה ע"א פילוסין והנדרחין שניהן לשון מלבוש דן בלשון יון עכ"ל. וכת"י יומא ל"ו ע"א ד"ה פילוסין פר"ח מלבושין הן בלשון ערבי עכ"ל. וכרימב"א יומא ד' ל"ד ע"ב בשחר היה לבוש פלנסין (פילוסין) של י"ח מנה וכו' יש שפי' פלנסין שהם בגדי פשתן וכו' עכ"ל. ובסיפא בהמשנה פילוסים.

פ"ג ה"ח במשנה אלו נוטל מן ההקדש. וכן בכת"י מהמשנה במאירי. ובפ"י רבינו חננאל יומא ל"ה ע"א. ובמשנה כגמרא בבבלי אלו משל צבור. והב"ח מוחק זה וגורם כמו שהוא בירושלמי. ובהוי"ו יומא ל"ו ע"א והא דקתני במשנה אלו משל צבור היינו אם הוא רוצה וכו'. ובמהניאה דבני מערבא אלו נוטל מן ההר קש. וקשה להבין זה. ובפ"י המשנה להרמב"ם (הוצאת הירשפעלד) ואלו נוטל מן ההקדש. וכת"י אחר פ"א בנין אב לכל הבגדים שיהיה משל קדש. הה"כ מובא בת"י יומא ד' ל"ו ע"א ד"ה בלכד בשניים.

פ"ג ה"ח אי זהו וכו' מקדו של מזבח צפוני גר"ש בהלכתא עילתא. פי'

שכל

שכל המאמר גרמינו לעיל בפרק זה ריש הלכה ז'. וכאן נשנה המאמר וקאי על המשנה בא לו למורח העורה לצפון המזבח. והמעתיק קצר הדברים והעיר שכבר נשנה זה לעיל. ובעין זה לקמן פרק ח' הלכה ג'.

פ"ג ה"ח חמשה דברים היה הסגן. בפ"י רבינו חננאל ביזא ד' ל"ז ע"א ירושלמי חמשה דברים היה הסגן משמש א' הסגן מימינו וכו'. ובערוך ערך סגן ירושלמי חמשה דברים וכו' ע"ש. ובתוס' ר' יהודה ברבי יצחק מפאריו בכרכות ד' י"א ע"ב (בספר ברכה משולשת) דקאמר בירושלמי על ה' דברים הסגן ממונה ואלו הן אומר לו אשי כהן גדול וכו' וכולן מפורשין בסדר יומא על מקומן (והו קצת שלא בדיוק כי רק שני דברים הנמנים בירושלמי כאן. מקורם בסדר יומא ושלשה דברים מקורם במס' תמיד) וכו' עכ"ל. ובתוס' יומא ד' מ"ו ע"ב ד"ה אמר דיורושלמי חשיב ה' דברים שהסגן משמש אשי כ"ג הגבה ימינך לקמן בפרק מרף בקלפי הסגן מימינו וראש בית אב משמאלו בפרק כ"ג (בעלי ה"ה) הראו מקום לפרק כהן גדול בסנהדרין ששם ד' י"ט נזכר זה בכרייתא ולא הביאו מהמשנה דיומא פרק ד' משנה א' הסגן מימינו וראש בית אב משמאלו) והניף הסגן בסודרין מס' המיר וכו' עכ"ל. ודבריהם נובעים מפ"י רבינו חננאל הנ"ל ובתו"י יומא שם והקשה הר"י אלחנן דהא בירושלמי מפרש דחמשה דברים סגן וכו'. ובתוס' מנחות ד' ק' ע"א ד"ה אמר דיורושלמי דיומא שהסגן משמש וכו' בסודרים (בסודרין). וביוחסין קראקא שמ"א ערך ר"ח סגן הכהנים ובירושלמי ה' דברים בסגן וכו'.

פ"ג ה"ח חמשה דברים וכו'. לפי הירושלמי כאן היה הסגן משמש את הכהן גדול רק בחמשה דברים המנוסם כאן. אבל לפי דברי הבבלי יומא ד' ל"ט ר' חנינא סגן הכהנים אמר (וכן הוא בסוטה ד' מ"ב ע"א ר"ח סגן הכהנים אבל בנוזר ד' מ"ז ע"ב ר' חנינא בן אנטיגנוס) למה סגן ממונה (כן גרס שם רבינו חננאל בפירושו וכן מביא רש"י שם בשם רבינו יצחק בן יהודה) שאם יארע בו פסול בכהן גדול נכנס סגן ומשמש החתיו. ומקור הבבלי הוא מהתוספתא יומא פרק א' ששם מחלוקת בזה: למה מפרישין כהן אחר תחתיו שאם יארע בו פסול ישמש תחתיו (כמו שהוא במשנתנו ריש יומא) ר' חנינא בן גמליאל (ושם בכת"י אחר ר' חנינא סגן הכהנים) אומר לכך הסגן ממונה שאם יארע בו פסול ישמש החתיו. ובירושלמי לא נזכר מדעת ר' חנינא סגן הכהנים הנ"ל. ובבבלי מנהדרין ד' י"ט ע"א היינו סגן היינו ממונה. וגם מזה לא נזכר בירושלמי. ועי' מ"ש הפראפעסאר שירער בספרו ח"ב צד 265.

פ"ג ה"ח הסגן אומר לו אשי כ"ג הגבה ימינך. בתוס' מנחות ק' ע"א ד"ה אמר בירושלמי וכו' אומר לו אשי כ"ג הגבה שמאלך (ימינך, וכן הוא במשנה יומא פרק ד' משנה א') וברמב"ם ה' עבודת יום הכפורים פרק ג' ה"א הגבה ימינך. אבל בשנוי נוסחאות וגרסאות למשנה חזרה מכ"י ישן (פראנקפורט תר"ן צד 76) הגבה שמאלך. ומכבר מצינו בזה חלוקי נוסחאות בתוספתא יומא פ"ג (הוצאת צוקערמאנרל) הגבה ימינך. ושם בכתב יד אחר הגבה שמאלך.

פ"ג ה"ח אשכרוע פסקינון. בפ"י רבינו חננאל יומא ד' ל"ז סע"א ספקינון (פסקינון). ובז"י הראב"ד לתו"כ (סצורע פ"א) מדרש אגדה כבראשית רבה (פמ"ו וע"ש) תאשר זה פקמינס (וכן הוא בירושלמי כתובות פרק ז' הלכה י"א בד"ו ותאשור פיקמינה) וכו' ונראה לי כי הוא העץ שצובעין בו אדום שנקרא בראזיל בלע"ז עכ"ל. ובתשלום אבודרהם צד 51 ומפרש בירושלמי מהו אשכרוע

פסקינון

פסקינן הוא בערבי וכו'. ושם בהערה א"א בכ"י שלי הגוסס הישר בוקסינן
והוא בערבי אלבקס עכ"ל.

פ"ג ה"ח רבי שמואל אחי דרב. בס' שיח יצחק ביומא ד' ל"ז ע"א
ירושלמי ר' שמואל אחי דרב בעי אבדו מהו לעשות תחתייהן של זהב וכו'
כלומר דלאחר שעשאן בן גמלא של זהב אם אבדו מהו שיהא הצבור צריכין
לעשות של זהב דוקא וכו'. הרב בעל שיח יצחק השתמש תמיד בהירושלמי
דפוס וויניציא. ומ"ש בירושלמי כאן ר"ש אחי דרב. בלא ספק המלה דרב
היא ר"ה דרבי ברכיה. ור' שמואל אחי דר' ברכיה נזכר בהרבה מקומות
וכן לקמן בפרק ד' ה"א. ור"ש אחי דרב לא נזכר בשום מקום. וכן נזכרו
במקומות אחרים בני רב במ"ס כמו בירושלמי שבת פרק ז' ה"ב ר' אחא בר
רב כרי לימע זכרות של חיטה וכו' נראה שצ"ל ר' אחא בשם רב כמו שהוא
בירושלמי עירובין פרק ז' ה"ה ר' אחא בשם רב הלכה כר"א בן תדאי וכו'.
וכן שם פרק י' ה"ח ר' אחא בשם רב אסוד וכו'. וכן בכמה מקומות.
ובירושלמי ע"ז פרק ב' הלכה א' (ברפוס זיטאמיר) א"ר יודן בריה דרב ט"ס.
וברפוס וויניציא שם הגי' בריה דר'. ובוודאי חסר שם שם האב. וצ"ל דר'
שלום. ובעין זה בכבלי מ"ק ר' י"ז ע"ב בנידסת הרי"ף והרא"ש מאי תברא
אמר רב יצחק בריה דרב וכו'. ובאמת ברי"ף כה"י הגירסא בריה דרב יהודה.
וכן הוא שם הגי' לפנינו. ועי' דקדוקי סופרים שם. ובסדר הדורות (צד 243)
ר' יצחק בריה דרב פ' מגלחין עכ"ל. וסמך על הגי' המשובשת הנ"ל.

פ"ג ה"ח ביום טרובה וכו'. ברוקח סי' שע"ו ירושלמי וכו'. ונעשו (ועשו)
דדי (דרין) זה על גב (גבי) זה (אמר ר' יונה) ביום וכו' משום (משם) כלי
פתוח (פחות) ברובו והתחתן אין בו משום (משם) אורו של כלים (כלי).

פ"ג ה"ח אמת המים היתה מושכת לו מעיטס. העיר עיטס נזכרת בדה"א
ד' ל"ב ודה"ב י"א ו'. ובהעתקת השבעים ביהושע ט"ז נ"ט. ובזכחים ד' נ"ד ע"ב
סבור לטיבנייה בעין עיטס וכו' וע"ש בפירש"י. ובכבודות מ"ד ע"ב מדרי דכבל
מהדרי סיא לעין עיטס. ובהשובות הרשב"א סי' ק' מדרי דכבל וכו' כלומר
העומדים על נהרות כבל וכו' ונהרות כבל מחזירין המים לעין עיטס ששם כהן
גדול מובל ביום הכפורים וכו'. ובהרות העולה להרמ"א חלק ב' פי"ז נראה
דהיה מקום יותר גבוה בארץ ישראל מראש המזבח דהרי אמרינן וכו' עין
עיטס גבוה וכו' וע"ש שהאריך בזה. יוסף הכהן בקדמוניות 8.7.3 מספר
סהעיר עיטס שהיתה קרובה לירושלים כשהי שעות ושהיתה מקום שעשוע של
שלמה והיו בה הרבה מעינות מים. וראזענסיללער כך ב' מחלק השני צד
294 מכאר שמעין חתום וגן נעול הכונה לעין עיטס וע"ש שהאריך בדבריו בזה.

פ"ג ה"ח מעיטס. בכבלי יומא ד' ל"א ע"א עין עיטס גבוה מקרקע עורה
וכו'. ובפי' רבינו חננאל שם כדגרסינן בהלמוד א"י בנמרא דבן קמין וכו' אריב"ל
אמת המים היתה מושכת בו (לו) מעין (ליתא) עיטס וכו' עכ"ל. ובפי' רבינו
חננאל ביומא ל"ז ע"ב וגרסי' בירושלמי וכו' מושכת לו מעין עיטס. וכן הוא
ברמב"ם ה' ביאה המקדש פרק ה' המ"ו וע"ש בכסף משנה שהביא ירושלמי
דילן. וכן הוא בכמה מספרי הראשונים. ראה לקמן בסמך. ובתום ריד"א
בעירובין ד' ק"ד (מהדרה תנינא) אמת המים היו ממשיכים אותה מעין עינים
(מעיטס) כדאמרינן בפרק א"ל הממנה שהיו ממשיכין מעין עינים וכו' וכדאמרינן
בירושלמי גבי ים שעשה שלמה שהמים היו נמשכין אליו מעין עינים עכ"ל.

פ"ג

פ"ג ה"ח והיו רגלי שבררום וכו'. ברוקח סי' שע"ז אמת הים (המים) וכו' והיו רגלי השורים (בכל ההנאות בירושלמי בט"ם: שבררום) פתוחים (פחותין) כרמונים עכ"ל ובחי' היטב"א במכות ד' ד' ע"א והיינו היא דים של שלמה שהרצו בירושלמי שרגלי השורים (כגרסת הרוקח הג"ל) היה פחותין כמוציא רסון ועשו כן ברגלי השורים כדי שיהא נראה לכל שהוא נקוב מכל צד עכ"ל ובתוס' פסחים ד' ק"ט ע"ב ד"ה בים ובירושלמי פריך והא שאובין הן (ג' מלות ליתא) וכו'. ומשני תפתר בשהיו רגלי השורים שהיה עומד עליו נקובים כמוציא רסון וכו'. והא דנקט כמוציא רסון היינו לבטל השורים מהודת כלי וכו' עכ"ל. ובחי' הרמב"ן לבנא בהרא ד' ס"ד ואיכא דקשיא ליה הא דגרסינן במס' יומא בגמרא דבני מערבא ים שעשה שלמה בית מבילה לכהנים היא וכו' וקשיא להו ולאן כלי הוא ומפרקי כההוא דאמר ריב"ל אמת המים מושכת לו מעיטם והיו רגלי שולים (כן הגירסא בהרמב"ן גם בדפוס הראשון וייניציא רפ"ג) פתוחים (בד' וייניציא בהרמב"ן פחותים, אבל בדפוסים האחרונים פתוחים) כרמונים וכו' ע"ש ובמרדכי בסוף נדה סי' תשס"ה ים שעשה שלמה האיך ממבילין בו וכו'. ואומר אני דתחלונו היה מנוקב בשוליו וכאין המים להוכו מעין עיטם וכו' עכ"ל. וברא"ש בסוף מס' נדה סי' ח' ולמדנו מזה שכוהר לעשות ניגית גדולה וכו' ויעשה למטה בשוליה נקב וכו'. ובמדר יו"ד סי' ר"א סעי' מ"ב כלי שניקב בשוליו אפילו כל שהוא אינו חשיב עוד כלי וכו' ע"ש. ובכפיהור ופרח פרק ו' והיו רגלי השורים פתוחים (כגרסת הרוקח) כרמונים ובפי' הירד"א במלכים ב' ו' כ"ג וכבר אחז"ל והלא כלי הוא ואין מבילה בכלים? אכר ריב"ל אמת המים היתה נמשכת וכו' י"ל שלא היו המים שאובים אבל היו רגלי הבקרים (כמו שנהוב בדה"ב) נקובים מלמטה וכו' עכ"ל. ולפי הג"ל יש כאן ארבע גרסאות: השורים. הבקרים. שולים. שבררום. אמנם גרסתנו והיו רגלי שבררום נראה שנובעת ממ"ש במדות פרק ג' הובא בירושלמי יבמות פרק י"ב ה"א דתני תמן כיוור היה בין האולם ולמזבח ומשוך כלפי דרום וכו'. אבל גירסא זו לא פגשהיה אף לאחד מן הראשונים ורק כזכאת מר"ש אבוהב בשו"ת דבר שמואל סי' ש"י, שלפניו היה כבר הירושלמי דפוס קראקא, (ראה אהבת ציון וירושלים לתרומת צד 162) וגם בספר שלמי הגבורים שמחברו כהנו בוויניציא וחי גם לאחר הדפסת הירושלמי בוויניציא מביא נ"כ הגי' והיו רגלי השורים. כמו שהבאתי להלן בסמוך. ומ"ש בגליון השטה מקובצת בככורות ד' ג"ה סעי"ב (בש"ס ד' וילנא תרנ"ב) אזה כ"ח ומפרשי דרגלי (שבררום) [השורים] היו נקובים כמוציא רסון עכ"ל ונראה מזה כאלו שהיה בהוס' בכורות שם ד"ה שמא, רגלי שבררום והרב ר' בצלאל מניה, השורים". אולם בשטה מקובצת על בכורות הנדפס בס' מזבח כפרה (לחורנו תק"ע) ליתה הגהה זו. ואיני יודע מאין לקחו בד' וילנא הג"ל זה? ובודאי נובע הגהה זו מאיזה מניה אחרון שרצה לתקן בההוס' על פי הירושלמי הנדפס וקלקל בהגהתו. ובספר אחד מהאחרונים ראיתי שכ' ותיבת שבררום הוא פ"ס יצ"ל שברדים וכו'. ואין להגהה זו שום מעם.

פ"ג ה"ח ר' שמעון בר כרסנא בשם ר' אחא. ברוקח סי' שע"ז ר' שמעון בן ברסנא בשם ר' הא. ובסמ"ג עשין רמ"ח גרסינן בירושלמי דיומא בפרק א"ל המטונה ר' שמעון בן כרסנא בשם ר"א וכו'. ובספר בעלי הנפש להראב"ד (שער המים) ובגמ' דבני מערבא במס' יומא גרסינן ר"ש בר ברסנא בשם ר"א. ובשו"ת יבין ובעו סנכדי הרשב"ץ חלק א' סי' ס"ח ואמרו בירושלמי דיומא פרק הוציאו לו (צ"ל אמר להם) א"ר יצחק (ר' שמעון) ים שעשה שלמה וכו'. ובשו"ת דבר שמואל לר"ש אבוהב סי' ש"י כדגרסי' בהלמוד ירוש' פ"ג דסס' יומא וזה לשונו ר"ש בר כרסנא בשם ר"א..

פ"ג ה"ח הים בית מבילה וכו'. בפי' רבינו חננאל ביזמא ד' ל"ו ע"ב וגרסינן בירושלמי הים הזה (ליתא) בית מבילה וכו' והיו רגלי השוורים (עי' גירסת הראשונים לעיל) פחותים כרמונים עכ"ל ובעתך ערך סכנה וגרסינן בירושלמי הים הזה בית מבילה לכהנים היה שנאמר והים לרחצה לכהנים (בערוך דפוס הראשון: הכהנים) בו ואקשינן לאו כלי הוא ופרקינן כההוא וכו'. ובתו' ביזמא ד' ל"ח ע"א ד"ה דהווי פ"ח וכו' וגרסינן בירושלמי הים הי' בית מבילה לכהנים שנאמר הים לרחצה לכהנים בו ואקשינן לאו כלי הוא ופרקינן כההוא דא"ר יהושע ב"ל אמת המים היתה (ליתא) מושבת לו מעין עיטם והיו רגלי השוורים פתוחים (כגרסת הסמ"ג והרוקח הנ"ל) כרמונין עכ"ל. וכיון לפי' רבינו חננאל הנ"ל והיה לפניו פי' ריח בשניים. ובשורת הרשב"א חלק ג' סי' רכ"ח ובירושלמי של ספ' יומא הקשו היאך מובלין בו ולא כלי הוא ומהרץ דכלי (רגלי) השוורים נקובין הן כמוציא רמון וכו' עכ"ל. וברד"ק ברה"ב ד' כ"ד ובתלמוד ירושלמי סקשה ולא כלי הוא כלומר היאך היו מובלין לתוכו והלא כלי הוא ואין מבילה בכלים ומתקן אריב"ל (ליתא. ועי' להלן) אמת המים היתה נמשכת לו מעין עיטם והיו רגלי השוורים פתוחים ברמונים (כרמונים) כלומר סתחת לארץ וכו' עכ"ל. וברוקח סי' שע"ז הים בית המבילה (מבילה) לכהנים היה (הוא) והיה (והים) לרחיצה וכו' והיו רגלי השוורים פתוחים ברמונים נמצא אם לא היו פתוחים כרמונים לבטל תורה כלי כמוציא רמון לא היתה מבילה מועלת וכו' עכ"ל. וברשב"א סכות ד' ד' ע"א אלא שרוקשה להם ז"ל הא דאמרין בירושלמי במס' יומא נבי ים שעשה שלמה שהיו כהנים מובלין בו דאמרין ולא כלי הוא ומתקן רגלי השוורים היו פתוחין כלומר נקובין כמוציא רמון וכל שנקוב כמוציא רמון יצא מהורת כלי והירצו דהתם לרווחא דמלתא עשו כן ולא שהיה צריכין לכך ותדע דהא ברגל אחר נקוב כמוציא רמון סני ורגלי כל השוורים למה לי וכו' ע"ש. ובהגהת מרדכי קדושין סי' תקנ"ט ויש להכשיר כל גדול מחויק יותר מס' סאה כמו ים שעשה שלמה ואצ"ל שהיה נקוב ברגלי השוורים כרמונים (כמו שאמרו בירושלמי) אלא שהחמיר שלמה בקדשים וכו' ע"ש. ובשורת דבר יטמא הנ"ל הים בית המבילה וכו' לכהנים הוא (ליתא) בו ולא כלי הוא אמת המים מושבת בו (לו) מעיטם והיו רגלי שבדרום פתוחים (כני' הראשונים הנ"ל) כרמונים ע"כ (בירושלמי) הרי שבהיות לו שם צורת כלי בנקיבת קצת רגלי הבקר נתבטל וכו'.

פ"ג ה"ח ולא כלי הוא. בסמ"ג עשין רמ"ח (דפוס רפ"ב) ומקשה לאו כלי הוא בתתיה ומתקן כההוא (ברפוסים האחרונים בסמ"ג: כההוא) ראש ר' יהושע בן לוי (ו' סלות ליתא) אמת המים מושבת לו מעין עיטם והיו רגלי השוורים פתוחים (כני' הראשונים הנ"ל) כרמונים ומה שנעשו כן זהו שיהו מוציאין ומביאין המים מעין עיטם בריוח עכ"ל. ובספר בעלי הנפש להראב"ד הנ"ל לאו כלי הוא כההוא דריב"ל אמת המים מושבת לו מעין עיטם והיו רגלי השוורים פתוחים כרמונים כלומר השוורים והים שעל גביהן נקובים כרמונים לפיכך אין תורה כלי עליהן עכ"ל. ובהוס' בכורות ד' נ"ה ע"ב ד"ה שמא דבירושלמי קאמר חיים לרחצה הכהנים בו ומצאש דרגלי השוורים וכו' ע"ש. ובשורת יבין ובעו הנ"ל והקשו שם (בירושלמי) ולא כלי הוא כלומר ואיך תעלה מבילה בכלים ותירצו א"ר יצחק (ריב"ל) המים היו מושבין לו ממעין עיטם והיו רגלי השוורים פתוחים כרמון פי'. שמעין עיטם היה גבוה מאד מהר הבית והיו המים נמשכין דרך צינורות אל הים הזה והיו רגלי השוורים פתוחים כרמונים ומה שהיו

שהיו פתוחים כרמונים אינו לבמלו אלא לרבות בו המים לפי שהיו בו שיעור ק' מקאואה וכו' עכ"ל. ובס' שלמי הגבורים (מאנמוכה שע"ב) פרק כ"ז ובגמרא ירושלמית מקשה ולא כלי הוא? היינו היאך היו מובלין לתוכו והלא כלי הוא ואין מבילה בכלים? ומתקן אמר ריב"ל אמת המים היתה נמשכה לו מעין עיטם והיו רגלי השוורים פתוחים כרמונים (גירסתו כגרסת הסמ"ג הנ"ל) כלומר מתחת לארץ והיו באים לו משם המים שהיו נכנסין ועולים לתוכו דרך רגלי השוורים שהיו פתוחים מתחתיהם וחלולים דכיון שנפתח הכלי כמציא רמון אין לו אחר זה דין כלי עכ"ל.

פ"ג ה"ח מקום שאוגרין וכו'. בפ' עזרא לר' בנימין בן יהודה (קובץ על יד כרך ו' צד 6) גרסינן ביומא ירושלמית כלי (מקום) שגור (ע"ש בהערות) שאוגרין בו דם מלה כמו מזרקת עכ"ל. ועי' במבאר בעזרא א'. מ' בשם הראב"ע. ובפ' הראב"ע בעזרא שם פירשו בירושלמי שאוגרין וכו' שלא מן הספר עכ"ל. וג' מלות אחרונות נוספו מהמעתיק.

פ"ג ה"ח מחלפים השעה. בפ' רבינו חננאל יומא ל"ז ע"ב מחלפין (מחלפים) וכו' אלו הסכינים (הסכינין) כדהניא במס' סרות (כיו דהנינן המן. והמראה מקום הוא סר"ח בעצמו) היא היתה נקראת (הוא היה נקרא) בית החליפות וכו' את סכינהם (את הסכינין) עכ"ל, ובפירש"י עזרא א' מ' מחלפים הם סכינים והוא ל' בית החלפות שע"כ שהיו נוהגין בה הסכינין היתה נקראת לשכת בית החלפות עכ"ל. ומסקר מכאן ועי' ירושלמי סוף סוכה הוא היה נקרא בית החלפות וכו'.

פ"ג ה"ח אמר קונביהא. בפ' רבינו חננאל יומא ד' ל"ז ע"ב ירושלמי הרין אמרנאין וכו' וחד אמר קונברתא (קונביהא) וכו' עכ"ל.

פ"ג ה"ח הרגם עקולם. בפ' הר"ש משאנץ בתו"כ (בהר פרק א') עקולם שם אדם ואפשר שהוא אונקלם הנר כדאמרינן תרגם עקולם עכ"ל. ועי' מ"ש באהבה ציון וירושלים בשבת צד 78 ובמאור עינים פנ"ה.

פ"ג ה"ח לקבל למפרס. בפ' רבינו חננאל הנ"ל לקבל למפרס. ובמעריך ערך למפרס בירושלמי דיומא ד' מ"א לקבל נברשתא הרגם עקולם למפרס לשון ספרדי שמש הוא ולמדנו מכאן שהיה על דניאל הרגום עכ"ל.

פ"ג ה"ח ר"ש בן לקיש בשם ר' ינאי. גם בבבלי יומא ד' ל"ז ע"ב אמר ריש לקיש משום ר' ינאי באלף בית.

פ"ג ה"ח נחושהן היה מצהיב ויותר יפה משל זהב. גם יוסף הכהן במלחמות 5.5.8. יאמר: והנחשת היא יקרה עוד גם מזהב ופז רב עכ"ל.

פ"ג ה"ט במשנה בא לו אצל פרו וכו'. המשנה י' מתחלת בן קמין עשה וכו'. וכן ה' הסדר לפני רז"ל. עי' זכחים כ' ע"א ת"ש בן קמין עשה וכו'. והא מדרישא ר' אלעזר ברבי שמעון סיפא נמי ר' אלעזר בר' שמעון דקתני רישא בא לו אצל פרו וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ט במשנה ופר היה עומד בין האולם. בסמ"ג עשין ר"ט שנינו שפרו (פר וכן ברש"י יומא ל"ז ע"א שפרו) היה עומד בין אולם למזבח פי' בצפון כנגד איר שבין אולם למזבח עכ"ל.

פ"ג ה"ט במשנה סמך שתי ידיו עליו. בסמ"ג הנ"ל: בין קרניו (ליתא) ועי' בבבלי יומא ד' ל"ז ע"א ומניח שתי ידיו בין שתי קרנות של זבח.

פ"ג ה"ט במשנה אנה השם עיתי וכו' אנה השם כפר וכו'. אבל במתניתא

רבני

דבני מערבא אנא השם וכו' אנא בשם וכו'. ובאור זרוע חלק ב' סי' רפ"א ובסתני' גרמינן בתרווייהו אנא השם בודוי ובכפרה וכו' ובספר אחר נמצא הראשון אנא השם והשני אנא בשם עכ"ל ובראב"ן (ד' ע"ה) ומצאתי בספר אחר הראשון אנא השם והשני אנא בשם אבל בת"כ ובסדר המשנה מצאתי שניהם אנא השם עכ"ל. ובתוס' יומא ל"ה ע"ב ד"ה אנא בירושלמי יש דבראשונה אמר אנא השם ובשניה אנא בשם כפר נא וכו'. ובפי' הרא"ש ביוטא פרק ח' ובירושלמי יש הזכרת השם שניה בודוי היה אומר אנא בשם כבי"ה עכ"ל. ובלקושים מהלכות אמרכל בסדר עבודה באתה חונניה (כוננה) ראשונה אנא השם שנייה אנא בשם ולא בשום הפלה אחרת עכ"ל. ובתורת העולה להרמ"א (חלק ג' פרק נ"ח) ובירושלמי איתא אנא בשם כפר נא עכ"ל ועי' לעיל פרק ג' הלכה ז' צד 35. ובהלכות רי"ץ אבן ניות בה' יוה"כ.

פ"ג ה"ט במשנה עיתי פשעתי וכו'. וכן במשנה בבליה יומא ד' ל"ה ע"ב, אבל בתורת העולה להרמ"א חלק ג' פנ"ח חמאתי עיתי פשעתי וכו'. ועי' לקמן פרק ד' ה"ב במשנה. ובלקושים מהלכות אמרכל ד' כ"ג.
פ"ג ה"ט במשנה והן עונין אחריו וכו'. בפי' המשניות להרמב"ם (הוצאת הירשפעלד) לפני ה' תסירו והכהנים והעם העומדין בעזרה כשהיו שומעין וכו'. וסן והכהנים וכו' ליתא לפנינו.

פ"ג ה"ט במשנה הסנן בימינו. במתניתא דבני מערבא מימינו. ובבבלי יומא ל"ט ע"א למה סנן מימינו וכו'. ובתוס' נויר ד' מ"ו ע"ב ד"ה למה ובפרק טרף בקלפי גרסינן למה סנן מימינו. פי' לימינו. ובשמה מקובצת כנויד שם סנן מימינו ואית דגרסי לימינו עכ"ל.

פ"ג ה"ט במשנה וראש בית אב. במתניתא דב"ט ליתא מלה אחרונה.
פ"ג ה"ט במשנה שני גורלות של אשכרוע. לקמן בה"ח בפסקא דמתניתין ושל (של) אשכרוע היו. ובערוך הגירסא אשכרוע וביחוסין (קראקא שם"א ד' נ"ז ע"ב) וכן במשנה בפ' א"ל המסונה הגורלות שהיו של עץ או (ד' מלות ליתא) של אשכרוע וכו'.

פ"ג ה"ט במשנה בן גמלא של זהב. במתניתא דב"ט בן גמלה. ובפירש"י יומא ל"ז ע"א יהושע (ליתא) בן גמלא. וביחוסין השלם צד 89 בפרק ג' דיומא יהושע בן גמלא עשה הגורלות וכו'.

פ"ג ה"ט ואלו לגנאי ביה גרמו וכו'. בירושלמי שקלים פרק ה' ה"ב ובבבלי יומא ל"ח ע"א ובמדרש חזית פ"ג כל המאמר בהרבה שניים וע"ש במהנות כהונה שהביא ירושלמי דילן.

פ"ג ה"ט שמעון בן לגס. בשקלים הנ"ל בן לונה. ובבבלי יומא ד' ל"ח ע"א ר' ישמעאל (שמעון) בן לונה. ועי' בדרדוקי סופרים שם.

פ"ג ה"ט הרי מעלה עשן לגנדי. בחו"י יומא ד' ל"ח ע"א ד"ה ה"ג מיהו יש ספרים שכתוב בס' במס' שקלים מעלה עשן עומד לגנדי וכתוספתא כתוב ראיתי כנגדי וכו' ע"ש.

פ"ג ה"י במשנה בן קמין וכו'. בשו"ת הגאונים (זכרון לראשונים סי' מ"ז) ששינו עשה שנים עשר דד. וברוקח סי' שע"ז ירושלמי וכו' בן קמין עשה י"ב דדים (דד) וכו' פוסלין (נפסלין) בלינה אבל ברוקח בדרום פאנו רס"ה ירושלמי דאמר בפרק אמר להם המסונה בין קמין עשרה או שנים עשר דדים לכיור שלא היו בו אלא שנים. וכתשב"ץ חלק ג' סי' ל"ז ואמרו עליו ועל בן

קמין שהיה כ"ג זכר צדיק לברכה עכ"ל ולפנינו ליתא זה במשנה על בן קמין ודיק לקמן בגמ' בפרק זה ה"מ על מי נאמר וצ"ל על בן קמין וחביריו. ובילקוט משלי תתקמ"ו על הראשונים נאמר זכר צדיק לברכה בן נמלא ובן קמין ומונבו המלך והילני אמו ונקנוד (מ' מלות אחרונות ליתא לא בירושלמי ולא בבבלי) מיכירין אותן לשבח וכו' ע"ש.

פ"ג ה"י במשנה שלא היו בו. בכסף משנה ה' בית הבחירה פרק ג' ה"ח הנן וכו' שלא היו לו (בו) וכו'.

פ"ג ה"י במשנה אף הוא עשה וכו'. בפ' רב האר גאון בכלים פ"ח משנה ב' כדאמרינן וכו' גם (אף) הוא עשה וכו'. ובשמה מקובצת בזכרים ד' כ"א ע"א דתנן אף הוא היה עושה מוכני וכו' ע"ש.

פ"ג ה"י במשנה מוכני לכיור. במתניתא דב"מ מוכני לכיור. ובערוך השלם (ערך מכנה) מיכני לכיור. וכן גרס בספר המליצה (כפי שהביא הרב רב"ו באכער נ"י בספרו צד 40). וברוקח סי' שע"ז (ד' פאנו רס"ה) אף הוא עשה מכנה (מוכני) לכיור שלא יהו מנמין (מיטיו) פוסלין בלינה.

פ"ג ה"י במשנה מוכני המלך. במתניתא דב"מ מוכני המלך. ובערוך ערך מוכני בפרק אמר להם המכונה מוכני (מוכני) המלך עשה כל ידות הכלים. ועי' מ"ש בערוך השלם. ובסדר החכמים לניבוער ח"ב צד 75 בכת"י אחד מוכני המלך. ובמנחות ד' ל"ב סע"ב של בית מוכני המלך. ונשנה זה בירושלמי מנילה פרק ד' ה"ב של בית מלוון וכו' וכדפוס זיטאמיר שם מלוין. וכתוספתא מנילה פ"ד (הוצאה צוקערס). בית מולכו.

פ"ג ה"י במשנה הילני. בערוך הלני. ובסדר החכמים ח"ב צד 75 בכ"י אחד הילאני. וביחסין השלם צד 89 והילנית אמו וכו'. וכן הוא בגמ' סוכה ד' ב' ע"ב בר' זיניציא בהילנית המלכה. עי' דקדוקי סופרים בסוכה שם אות ב'. ובפ' המיוחס להראב"ד בתמיד פ"א גבי נברשת שעשתה הילנה מלכה עכ"ל.

פ"ג ה"י במשנה עשתה נברשת. בתום ברכות מ' ע"ב ד"ה לק"ש דאמרינן ביומא אף היא (ב' מלות ליתא) עשתה וכו'. ובתוספות ר' יהודה ברבי יצחק (בספר ברכה משולשת) בברכות שם הא דאמרינן ביומא פ' אמר להם המכונה אף היא (כגו' ההום) כי דברי ההום בברכות עיקרם בפ"י ר"י בר' יצחק הנ"ל) עשתה נברשת של זהב בשעה שהחמה זורחת בה נצוצות יצאין ממנה ידעו כל העם שהגיע זמן של ק"ש (מ"ו מלות אחרונות ליתא לפנינו במשנה ובבבלי יומא ל"ז ע"ב הביאו זה בשם הנא) וכו'. והחלת זמנה דיום היו אחר הנץ כאותה משנה דיומא וכו'. אין נכון להעמיד המשנה דיומא כר"ש וכו' כהיא משנה דיומא וכו' וכן משנה דיומא וכו' ואב"י קאמר אחר הנץ במשנה דיומא וכו' עכ"ל. ובפ"י ר"י בר"י הנ"ל מוכא בלא הזכרת שמו בהום הרא"ש בברכות (בס' ברכה משולשת ד' ז') והא אמרינן ביומא אף היא עשתה וכו' אחר הנץ החמה במתניתין דיומא וכו' משום ר"ע כמתניתין דיומא וכו' עכ"ל. וכן הוא בפ"י הרא"ש בברכות פרק א' סי' י'. וכן נראה באמת מהפסקא דמתניתין בירושלמי הלכה זו (ר"ז 41.1.20) אף היא עשתה מבלה של זהב וכו' שבשעה שהיתה החמה זורחת היו הגיצות מנהזין ממנה היו ידעין שזוהי החמה. שכל זה היתה בגוה המשנה. וכדפוס זיטאמיר בירושלמי הגיהו בגליון: צ"ל לעיל קדם אף היא עשתה מבלא עכ"ל ולא ידעו שכל זה היא פסקא דמתניתין. ועוד ראיה מירושלמי סוטה פרק ב' הלכה ב' (ד"ז 18.1.14) תמן תנינן אף היא עשתה

עשתה טבלה של זהב וכו' שבשעה שהחמה זורחת וכו' והיו יודעין שזרחה החמה. הרי ספורש שכל זה היתה בהמשנה. וכן הוא בתוספתא יומא פרק ב' (הוצאת צוקערמאנר על שורה 18) והגר"א הגיה בהתוספתא שם עשתה נברשת של זהב שעל פתח הדיכל שבשעה שהמה זורחת וכו' עכ"ל. והגההו נביעה שהגיה התוספתא על פי גירס' גמרא בבבלי יומא ל"ז ע"ב. ולפלא על גירסת הגמרא בבלי הנ"ל שהביאה התוספתא יומא הנ"ל על הפסקא דמתניהין הילני אכו עשתה נברשת של זהב וכו' ושם הגירסא והכל יודעין שהגיעה זמן ק"ש. וכן גרס ר"י גר' יצחק הנ"ל ובירושלמי ובתוספתא הנ"ל והיו יודעין שזרחה החמה. ומהסימן שהגיע זמן ק"ש אין כל זכר, וכנירסתינו בגמ' בבלי יומא הנ"ל כן גרסו רב נסים נאן ורבינו חננאל בשבת ד' קי"ד ע"ב וביומא ל"ז ע"ב והרז"ה במאור והרמב"ן במלחמות בברכות ריש פרק א' וע"ש. היוצא לנו מדברינו: א) שלפני הירושלמי היתה הגמרא בגוף המשנה אף היא עשתה טבלה של זהב שפרשת סוטה כהובה עליה שבשעה שהיתה חמה זורחת וכו'. ב) לפני הגמ' בבלי לא היתה כל זה בגוף המשנה והביאה המאמר מהתוספתא. ולא על הסיפא דהמתניתין אף היא עשתה טבלה וכו' רק על הרישא הילני אכו עשתה נברשת של זהב וכו'. והגמרא סקשה מיתוכי הקורא את שמע וכו' אסר אביי לשאר עמא דבירושלים. ולפי גרסת הירושלמי אין קושיא. ג) לפני רבוהינו הרמב"ן והרז"ה במאור בריש ברכות ובעלי התוס' בבבלי יומא שם גרסו כג' הגמ' בבלי ורק אחד המיוחד ר' יהודה בר' יצחק מפאריו גרס בהמשנה כגרסת הירושלמי. ד) ר' יהודה בר"י הנ"ל גרס וידע כל העם שהגיע זמן של ק"ש. וזה נוסה לגירסת הבבלי אבל בירושלמי והתוספתא אין זכר לג' זו. ה) הגר"א הגיה התוספתא להשוותה להבבלי אבל מקור התוספתא מהמשנה לג' הירושלמי. ו) הנהגת הגליון בירושלמי ד' יוסאמיר שהמאמר שבשעה שהיה החמה וכו' צ"ל לעיל קודם אף היא עשתה טבלה ללא צורך וללא אבה.

פ"ג ה"א במשנה בן קמצר. בתוס' ריד"א ביומא ל"ח ע"א כן קמצא (ב' פעמים) וכן הוא בילקוט משלי ר' תתקמ"ו בדפוסו שאולונקא וויניציא ולחנם הגיהו שם בר' ווארשוו בן קמצר. ואולי יש איזה התייחסות לבר קמצא זה עם בר קמצא הירדוע?

פ"ד ה"א במשנה הסגן בימינו וראש בית אב בשמאלו. ו' מלות אלו אלו ליתא במתניתא דבני מערבא. וכנראה שלא היו ג"כ לפני בעלי התוס'. עי' לעיל פ"ג ה"ח צד 39 וכן ליתא במס"ג עשין ר"ם.

פ"ד ה"א במשנה ר' ישמעאל אומר. וכן הוא בתו"כ אחרי פ"ב אבל בעקידה יצחק שער ס"ג ר' שמעון אומר. כמה פעמים מצינו חילוף כזה. עי' סבוא להסע"ר שלי צד 11 ולעיל פרק ג' סוף ה"ם.

פ"ד ה"א במשנה והן עתין אחריו ברוך שם כבוד וגומ'. בבבלי תענית ט"ז ע"ב והן עתין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. ובירושלמי ברכות פרק ט' ה"ב והענית פ"ב ה"א תני לא היו עתין אמן בבית המקדש ומה היו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. ובברכות פרק ו' ה"א אמר ר' תנחום בר יודן צריך לומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד שלא להזכיר שם שמים לבטלה.

פ"ד ה"א לא סוף דבר וכו'. בתו"י יומא ד' ל"ם ע"א ובירושלמי לא סוף דבר וכו'.

פ"ד ה"א רביא שני חומין. בהו"י הנ"ל רביא שני חומין אחד שחור ואחד לבן וכו' ת"ל גודל (גודל אחד) לה' שיאא ניכר (שדוא) לה' גודל (וגודל אחד) לעזאול שיאא ניכר (שהוא) לה' עכ"ל.

פ"ד ה"א ויכהוב עליהם. בתר"י דג"ל וכן פריך (בירושלמי) משני צדדות וכו' ומשני הכי דבעינן כהיבה סמך עכ"ל. ובס' מים חיים להפרי"ח (ד' ל' ע"א) ובירושלמי פרכינן רביא שני צדדות וכו' ופרכינן הו ויכהוב עליהם וכו'.

פ"ד ה"א חקקים היו. בפ"י רבתי חננאל ביזמא ד' ס"א ע"א ירושלמי הבהיבה שעל הגודלות חקקים הן עכ"ל.

פ"ד ה"א ותני כן בשתי קלפיות וכו'. מקור הברייתא נעלמה ממני. ובבבלי נבא כהרא ד' קכ"ב ע"א הא כיצד אלעזר מלוכש אורים ותומים וכו'. ומפרחי כהונה שנוכר בירושלמי ליתא שם.

פ"ד ה"א בשלשה דברים נתחלקה א"י וכו'. בספרי פנחס סי' קל"ב יותן נחלתו שומע אני מעורבבים ת"ל כגודל וכו' מניד שלא נתחלקה ארץ ישראל אלא ברוח הקודש.

פ"ד ה"א אלו הכספים. בספרי פנחס הנ"ל כניד שלא נתחלקה ארץ ישראל אלא בשמיון בית כור כנגד בית סאה ובית סאה כנגד בית כור. וע"ש בילקוט.

פ"ד ה"א חן כל מקום בעיני יושביו לא היתה א"י נתחלקה. זה סוהר קצת למ"ש כבבלי מגילה ד' ו' ע"א וזבולוק מהרעם על מדותיו היה שנאמר וזולוק וכו' ע"ש.

פ"ד ה"א ותני כן נ' חיינן וכו'. בבבלי סוטה ס"ז ע"א בשם ר' יוחנן. ובערך ערך חנא בשם רבי חנינא וע"ש. ובחפת אליה רבה בס' ראשית חכמה המאמר משונה חן אשה וכו' חן מקח על מקחו חן הורה על עושיה ו"א אף הן מקום על יושביו.

פ"ד ה"א ר' אבא בריה דר' פפי ר' יהושע דכיכנין בשם ר' לוי. כן מצינו בירושלמי ומדרשים בכמה מקומות. הסדר הדורות צד 11 לא הביאו מכאן.

פ"ד ה"א שהוא בושר בחלקו של חבירו. כבראשית רבה ספלי"ד לב בשר לב כוסר של חבירו. וע"ש כמהנה כהונה וכיפה מראה.

פ"ד ה"א יכול יהן שני גודלות וכו'. עי' הו"כ אחרי פ"ו פרק ב' ובהו"י הריסב"א יומא ד' ל"ז ע"א אבל לא בעינן לומר שיהנם שניהם על זה ושניהם על זה בלא גודל דא"כ בטלה הורה הגרלה ואין כאן גודל אלא דאי וכו' וכן הוא בירושלמי עכ"ל. ובהו"י יומא ל"ז ע"ב ד"ה יכול י"ל תחילה יגדיל כהלכה ואח"כ יקיים מצות נתינה ליהן שניהם על כל אחד וכן מפרש בירושלמי עכ"ל.

פ"ד ה"א יהן של שם וכו'. בהוס' יומא ד' ל"ז ע"א ד"ה יכול כמו שיש בירוש' לאחר שנתן של שם על של שם ושל עזאול על שם עזאול יחליף יהן של זה על של זה לקיים מה שנאמר גודלות וכו' ע"ש.

פ"ד ה"א ולא דא קדמיחא. בפ"י ר"ש משאנץ בהו"כ (אחרי פ"ב) מיהו בפרק טרף בקלפי נגמרא ירושלמי פריך ולא הדא (דא) היא (ליתא) קדמתא בתמיהא ומשני דהכי קאמר משנתן של שם ועל שעיר של שם וכן של עזאול על של עזאול יחזור יחליף ת"ל וכו' עכ"ל. ובתוס' יומא ד' ל"ז ע"א ד"ה יכול אבל בירושלמי פריך אהא דקאמר יכול יהן וכו' ולא דא היא קבייתא וכו' ע"ש.

פ"ד ה"א קודש מלמטן וכו'. בבת"י הגדפס בירחוק אנגלי (משנת 1895 צד 694) ובמס' יומא בפרק טרף בקלפי וכו' נרמי בני מערבא נמי קדש ל' (ליתא).

ואיתא בירושלמי מגילה פרק א' הלכה י' מלמטן והשם (ושם) מלמעלין עכ"ל. וברמב"ם ה' כלי המקדש פרק ט' ה"א קדש מלמטה לה' מלמעלה. ובכסף משנה שם בפרק כמה אשה וכו' אלא ששם כתוב י"ד ה"א מלמעלה וקדש למ"ד מלמטה

וכו'

וכו' ולפנינו בשבת ד' ס"ג ע"ב הגירסא משונה. ובשו"ת בנימין זאב סי' קפ"ט ואינו נראה להתוס' דבפ"ק דסוכה וכו' אלא הכי מסתבר קדש ל' בתחילה שיטה תחתונה וכו'.
פ"ד ה"א כמלך שהוא יושב וכו'. במאור עינים פרק נ' ובירושלמי דיומא פרק מרף מוסיף כמלך היושב על קתדרין שלו וכו' ע"ש וברישב"א שבת ד' ס"ג ע"ב ובירושלמי מוכח כדברי רש"י וז"ל שאמרו והיה דומה כמלך היושב על גבי קתדרא (קתדרין) שלו וכו'. ועי' בחי' הרשב"א שם.

פ"ד ה"א ודכותה אחד מלמטן ושם מלמעלן. ברמב"ם ה' עבודה יוה"כ לא נזכר דין זה שהגורלות היו כתובים כן אחד מלמטן ושם מלמעלן. ומדוע נשמט זה?
פ"ד ה"א הגורל עושהו חמאת וכו'. בכבלי יומא ד' מ' ע"ב ת"ש ועשהו חמאת הגורל עושהו חמאת וכו' סתם סיפרא מני ר' יהודה וקא הני הגורל עושה חמאת וכו' וע"ש בפירש"י והא בה"כ היא דהאי קרא בספר ויקרא כתיב עכ"ל. ובפ"י רבינו חננאל שם וזו הברייתא היא שניה סתמא בתו"כ שנקרא ספרא וכו' עכ"ל.
 ולפנינו בתו"כ ליתא. וכבבלי נזכר הברייתא הנ"ל עוד בשלשה מקומות ולא נזכר שם ע"ז סתם ספרא ר' יהודה. ובכריתות ד' כ"ח ע"א מיהיבי ועשהו חמאת הגורל עושהו חמאת ואין השם עושהו חמאת ואין כהן עושה חמאת (ד' סלות אחרונות ליתא) וכו'. אבל בפראגמטנס מתלמוד בבלי כריתות (שיצא לאור ע"י הרב רש"י שעכמער נ"י) מיהיבי ועשהו חמאת הגורל עושה חמאת ואין השם עושה חמאת שיכול והלא דין הוא וכו'.

פ"ד ה"א מהניתא פליגא על ר' יניי לא הגריל ולא נתודה כשר. מ"ש מתניהא הכונה לתוספתא יומא פרק ד' (הוצאת צוקערמאנעל צד 188 שורה ו'). ולפנינו שם כתוב אף על פי שלא הגריל כשרים וע"ש בהנהגות. ובתוס' יומא ד' כ' ע"א ד"ה תני ואח"כ מצאתי ברייתא זו שניה בתוספתא עכ"ל. בספר דורות הראשונים ח"ב צד 280 השיג על מהרא"ה וזי"ס שכתב שר' ינאי לא חרל לחלוק על משנת רבי. ומביא וזי"ס לראיה גם מיומא כאן. ולא התעורר וזי"ס גם בעל דורות הראשונים כי מ"ש כאן מתניהא פליגא על ר' ינאי איננה משנה רק ברייתא.

פ"ד ה"א והוא שנתן מתנת הפר. במרכבת המשנה ה' מעשה הקרבנות. פרק י"ח ה"א בגירסא משונה וז"ל דאיתא בירושלמי וכו' שני שעירי יוה"כ שיחטמן בחוץ וכו' מ"ד חייב (סברין מיטר) הגרלה מעכבת ומ"ד פטור (סברין מיטר) אין הגרלה מעכבת וכו' א"ר בא והוא שנתן מתנות (מתנת) פר (הפר) שהפר מעכב את השעיר (ר' סלות אחרונות ליתא. ולפנינו להפך הגירסא) ע"כ (בירושלמי) פי' דסוכר יש מחוסר וכו' עכ"ל.

פ"ד ה"א פר מעכב את השעיר השעיר מעכב את הפר. בכבלי יומא ד' מ' ע"א ע"א ת"ש פר מעכב את השעיר ושעיר אין (ליתא) מעכב את הפר. ובתוספתא סנחות פרק ו' (הוצאות צוקערמאנרל וכן בשארי הוצאות) הפר אין (ליתא) מעכב את השעיר והשעיר אין (ליתא) מעכב את הפר. נמצא ששלש נוסחאות בזה. נוסחת הכבלי. נוסחת הירושלמי. ונוסחת התוספתא. ונוסחת התוספתא לא היתה לפני הירושלמי כי בסמוך בירושלמי: ניתני אין השעיר מעכב את הפר אר"ש בר אבדימי הדא דתימר אין השעיר מעכב את הפר וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ב במשנה ולנשחט כנגד וכו'. בפי רבינו חננאל ביומא ד' מ"ב ע"א הא דקתני במתניהא ולנשחט כנשפט (ליתא) כנגד בית שחיטהו וכו'. ובסדר עבודה לרבינו יוסף ב"א (קובץ מעשה ידי נאונים צד 24) צוג השיג נשחט כחוק. ובפ"י ד' חיים (שם צד 122) וידה לו לכתוב צוג השיג נשחט ומשתלח כחוק וכן הוא

במשנה

במשנה בפירוש עכ"ל. ובפי' הרא"ש ביומא פרק ח' ובקדר אתה כוננת כתיב אף שעיר של שם יעמידנו כנגד בית שחימהו ותימא וכו'.

פ"ד ה"ב במשנה ונתודה וכך היה אומר אנא השם עייתי וכו'. במשנה בבבלי יומא ד' ט"א ע"ב ונתודה וכך היה אומר אנא השם חטאתי וכו'. וזהו מחלוקת ר"מ חכמים בתו"כ אחרי ובירושלמי יומא פרק ג' ה"ז ע"ש ובבבלי. ובילקוט' מס' אמרכל (בספר חמשה קנטרסים) כתב אבי העזרי בת"כ הניא כרבנן חטאתי עייתי פשעתי וכן פסק בתשובת הגאונים וה"ג ובפי' ר"ח וכו' עכ"ל.

פ"ד ה"ב במשנה אנא השם וכו' אנא השם כפר וכו'. וכן במשנה בבבלי יומא ד' ט"א ע"כ אבל במתניתא דבני מערבא אנא השם וכו' אנא בשם. ועי' לעיל פרק ג' משנה ט'.

פ"ד ה"ב רשב"ג בשם ר"י וכו'. שקלים פרק ד' הלכה ב'. ובבבלי יומא ד' ט"א ע"א משקלה שקל ואין לי לפרש וכו'. ובפי' רבינו חננאל יומא ד' מ"ב ע"א ואין לי לפרש טצאנו בתלמוד א"י כי עשרה זווין הן ב' סלעים ומחצה וכך כתוב שם רשב"ג בשם ר"י ג' לשונות וכו'.

פ"ד ה"ב אמר ר' בא ב"ז וכו'. בשקלים הנ"ל ר' חונייה דבית חורון ר' בא בר זבדא בשם ר"ש בן הלפתא (חלפתא) וכו'. ובפי' רבינו חננאל הנ"ל היה לו הגרסא גם כאן בן ח"ל ר' חונייה דבית חורון ר' אבא בר זבדא בש"ר שמעון בן חלפתא וכו'. אבל בשביעית פ"ט ה"א אמר ר' בא בר זבדי הורי ר' חונייה דמן חורון בבית חורון כהדא דר' יודא. ונראה שר' חונייה דבית חורון היו שנים. ובבראשית רבה פ' ע"ג אות י' נזכר ר' הונא דבית חורון (בילקוט שם חורין) ועי' נבויער צד 50. והיה עוד אמרוא בשם ר' חונייה ראה בראשית רבא פע"ז ופ' פ"ה ועוד בכ"ט במדרש. ובירושלמי בבא כהרא פרק ח' הלכה ח' אחתיה דר' חונייה וכו' אעפ"כ אפיק ר' אמי. ובשבעות פרק ה' ה"א ר' חונייה בשם ר' ירמיה וכו' ושם פרק ג' ה"י ר' חונייה ר' יעקב בר בון בשם ר"ש בר נחמן. ובגדרים פ"ג ה"ג ר' חונייה ר"י בר אבון בשם רשב"ג.

פ"ד ה"ב בעשרה זין. בדפוס ויטאמיר בירושלמי כאן בעשרה זין וכן הוא בשקלים הנ"ל עשרה זין. ובפי' רבינו חננאל הנ"ל בעשרה זווין וכו' ע"ש. ובפי' הראב"ד לתו"כ (שמיני פרק ד') זין גרסינן ולא גרסינן זין וכו' איתא בירושלמי וכו' עכ"ל. ובפראנמענט כת"י מתלמוד בבלי כריהות (שיצא לאור ע"י הרב הג' רש"י שעכמעה) הני' בכריהות פרק ו' משנה ח' זין. ועי' אהבת ציון וירושלים בתרומות צד 78.

פ"ד ה"ג במשנה שהוא ממרם. בתשלום לאבודרהם (צד 58) כרתנן נהני למי (שהוא) שממרם וכו' שלא יקרוש (יקרש) עכ"ל. ובס' אדם וחיה (בסדר עבודה) ונתנו למי שממרם כלומר למי שמנדנדו כדי שלא יקרוש חרץ לפתח החיכל בשורה ד' של הרצפה עכ"ל. ומ"ש למי שמנדנדו זהו מרמב"ם ה' עבודה יוה"כ פרק ד' ה"א.

פ"ד ה"ג במשנה הרובד הרביעי שבהיכל. בעקדת יצחק שער ס"ג על הרובד הרביעי שבעזרה וע"ש. וכן הוא בסדר אתה כוננת בסדר רב עמרם גאון צד 50.

פ"ד ה"ג במשנה שלא יקרוש. במתניתא דבני מערבא שלא יקרוש (יקרש) ועי' מנהיג ד' כ"א ע"א דם שקרש וכו' כאן בחטאות הפנימיות וכו' ומכל והזה אמר רחמנא והאי בר מבילה והואה הוא.

פ"ד ה"ג במשנה ופנה נחלים אילך ואילך וחתה מן המעוכלות הפנימיות.

במתניתא

במתנתא דבני מערבא ליתא כל זה ושם הגרסא חתה וירד וכו'. וכן היתה הגרסא
 גהמטשנה בגמ' בבבלי' יומא ד' מ"ז ע"א ובפי' הראב"ד בתו"כ (אחרי פ"ג) נזכר
 שהי הנוסחאות הנ"ל בהמשנה וז"ל מדקאמר גחלי אש וכו' שמע מינה כי הנחלים
 עיקר וכו' וספני זאת הגירסא השנויה כאן כתבו במשנה במס' יומא פרק שני שעירים
 (צ"ל טרף בקלפי) נמל את המחתה ועלה לראש המזבח ופנה את הנחלים
 אילך ואילך חתה מן המאובלות (המעובלות) וכו' יש נוסחאות שאין כתוב בהן
 אלא כך: נמל וכו' המזבח חתה וירד והניח וכו' וגם הנוסחא הזאת איפשר
 לקיימא וכו' עכ"ל.

פ"ד ה"ג במשנה המעובלות הפנימיות. בתום' זכחים ד' ס"ד ע"א ד"ה מן
 אומר ר"ה דבני נחלים של יוה"כ לא גרסינן מן המאובלות (כגו' הראב"ד הנ"ל
 ועי' לעיל בפרק ב' ה"א חתה מן המאובלות הפנימיות וירד) הפנימיות וכו' ע"ש
 ובתום' זכחים ד' פ"ו ע"ב ד"ה וחציו כדתנן נמל מן המאובלות הפנימיות וכו'
 ע"ש ובפי' המפרש בהמיר ספ"א אבל גבי נחלי יום הכפורים לא גרסינן מאובלות
 אלא הכי גרסינן חתה וירד דהתם בעינן נחלים גמורים וכו' עכ"ל. ובה"ו יומא
 ד' ס"ד ע"ב ד"ה נחלים ודבינו שמואל כתב נמי דבסדר המשנה לא גרים ליה
 וכו'. ובפי' ר"ש משאנן בתו"כ צו פ"א פרק ב' אבל גבי נחלים של קמורת לא
 גרסינן מן המאובלות דמעותהו בנחלים דכתוב גחלי אש עכ"ל. ועי' בהשגות הראב"ד
 פ"ג מה' ה' ה' ה' שאין זה בנוסחאות המדויקות לענין קמורת. ובכ"מ שם.
פ"ד ה"ג במשנה הרובד הרביעי שבעורה. במהניתא דבני מערבא על הרובד
 שבעורה. ונראה שעל הגי' זו כחנה הגם' לקמן בהלכה זו כיני סתניתא על
 הרובד הרביעי שבעורה. ושפי' שנצרך לגרום בהמשנה על הרובד הרביעי שבעורה.
 ולפי זה קאי הכיני סתניתא על הסיפא דסתני' ולא על הרישא כמו שהבינו כל
 המפרשים. ובשו"ת ר' מנחם עזריה מפאנו סי' י"א הני רישא הרובד הרביעי
 שבהיכל והדר תני סיפא שבעורה ושניהם אחד לפי שמהנו וכו' שמצאתי ברייתא
 מפורשת כדברי בספרא דבי רב דתניא ושחט וכו' על הרובד הרביעי שבהיכל
 וכו' והביא ונתן שם בטקום שהוא נתן לאחר למרס על הרובד הרביעי שבהיכל
 (י"ב סלות אחרונות ליתא בתו"כ אחרי פ"ב לפנינו וע"ש בפי' הראב"ד) ע"כ כך
 היא שניה בספר קדמון ומונה וכו' עכ"ל.

פ"ד ה"ג חתה והקמיר ונשפך וכו'. במ' מים חיים להפר"ח (ד' ל"ב ע"א)
 בירושלמי בפרק טרף בקלפי אמרינן שאם הקמיר ועדיין לא נשפך הדם אע"פ
 שנשפך אח"כ אין בכך כלום ובש"ס דילן לא משמע כן דהא וכו' ע"ש.
פ"ד ה"ג ר' חנינה ור' יונתן תריהון אמרי אפילו בדם. אבל בבבלי יומא ד'
 ס"ט ע"א והאמר ר' חנינא בפר ולא ברמו של פר וכו' וע"ש.

פ"ד ה"ג דאמר ר' חנינה ר' בא בשם ר' יוחנן אפילו בדם. הלא בסמוך למעלה
 כבר נזכרו ר' חנינה ור' יונתן תריהון אמרינן אפילו בדם? ור' חנינא לא יאמר
 בשם ר' בא? ונראה שצ"ל דאמר ר' בא ר' חיה בשם ר' יוחנן. או דאמר ר' בא
 בשם ר' יוחנן. והמלה חנינה מ"ס מסה שכתוב למעלה. ועי' לעיל צד 1.

פ"ד ה"ג נתפור ממנה. בירושלמי חנינה פרק ג' ה"ב דהנינן הסן נתפור
 ממנו וכו'. ובתום' חנינה ד' כ"ג ע"ב ד"ה שאם דהנן נתפור ממנו קב נחלים
 מכבדן לאמה. בירושלמי דפוס וויניציא נשנה המאמר נתפור ממנו וכו' בסוף
 הלכה ג'. ובאמת המאמר קאי על המשנה ה' בכל יום חתה בשל ארבעה קבין
 וכו'. ובדפוסו יומאמר וקראמאשין נשנה זה בריש הלכה ד'.

פ"ד ה"ג מכבדן לאמה. בירושלמי חגיגה פ"ג ה"ב א"ר בון בר כהנא (ברישב"א יומא ד' מ"ד ע"ב כובא הירושלמי וגורם אר' אבדן) תפתר בנחלים של יום הכפורים שכמה שהוא חותה הוא סכנים וכו' ועי' בתוס' יומא ד' ס"ו ע"ב ד"ה כי ושוב מצאתי בתוס' המיד של ר' ברוך בר' יצחק שהקשה הקושיא וכו' וכתב שרבינו נסים ז"ל הקשה אותה במגלת סתרים וכו' והיריץ דבירושלמי בקשה זאת הקושיא וכו' וזהו מפני המיוחס להראב"ד בתמיד פ"ג. ובתוס' חגיגה ד' כ"ג ע"ב ד"ה שאם ובפי' ר"ש משאנץ בהו"כ צו פרק ב' הביאו ג"כ הירושלמי. ולפנינו בירושלמי יומא כאן אין זכר מסאמרו של ר' בון בר כהנא הנ"ל?

פ"ד ה"ד במשנה בכל יום הוהה וכו'. הו"כ אחרי פ"ו בשנויים קמנים.
פ"ד ה"ד אמה נמודה. בשקלים פ"ו ה"ו באמה גדומה. ובזבחים ס"ב ע"ב באמה גדומה ובהוס' שם ד"ה באמה ובערוך פירש גרומה ברי"ש וכו'. ובשטה מקובצת שם לכך נראה כגירסת הערוך גרומה וכו'. ובפי' ר"ש משאנץ להו"כ (ויקרא פ"ו) באמה גדומה ברי"ש גרים הערוך כלומר באמה גדולה וכו'. ובס' מים חיים להפ"ח (ד' כ"ט ע"ב) בירוש' לא היה בה אמה גמורה (גמורה) והיום וכו'.
פ"ד ה"ד לא היה בה גרתיק. בתו"י יומא ד' מ"ה ע"א ד"ה בכל וריב"א הביא ראיה מן הירושלמי הגרים בכל יום לא היה גרתק היום היה לה (בה) גרתק כדי שלא יבזה (הכוה) נראה פירוש וכו'.

פ"ד ה"ד כדי שלא תכבה. בתוס' יומא מ"ד ע"ב ד"ה בכל ובירושלמי גרסינן גרתק שלא יכווה (הכבה) ונראה לריב"א כעין גרתק של עור היה עשוי וכו' עכ"ל. ובס' עבודת ישראל (ד' קל"ז) וההוס' כתבו דבירושלמי גרסינן גרתק שלא יבזה וכו'.
פ"ד ה"ד ואינו חוצץ. בתוס' יומא מ"ד ע"ב ד"ה בכל ופריך בירושלמי ואינו חוצץ ומשני קובעו במסמר כלומר על ידי מסמרין היה נקבע וכו' ובספר מים חיים להפ"ח (ד' כ"ט ע"ב) ופריך בירושלמי ואינו חוצץ ומשני קובעו במסמר כלומר ע"י מסמרים היה נקבע וכו' ורבינו (הרמב"ם) לא פסקה לפי שמתנייה (בבבלי) בלשון בן הסנין דהו' יחידאה וט"הו בירוש' מיתיה לה כסתמא משמע דהכי ס"ל וכו' עכ"ל.
פ"ד ה"ד שבעה זהבים וכו'. שמות רבא פ' ל"ה ס' א' ושם נסמן.

פ"ד ה"ד זהב מהור וכו'. בתוס' יומא מ"ד ע"ב ד"ה זהב זהב טוב מפרש בירוש' כשצורפים אותו אינו נחסר כלום עכ"ל. ולפנינו נאמר זה על זהב טהור ולא על זהב טוב.
פ"ד ה"ד א"ר יצחק טובי וכו'. מדרש בראשית רבא פמ"ו ס' ב' ושם נסמן.
פ"ד ה"ד מעשה במנורת. בכרייתא דמלאכת המשכן פ"י איטי בן עקיבא אומר מעשה וכו'. ובבבב"ר רבא פ"ב והא הני ר' יוסי בר' יהודה מעשה במנורות בית המקדש וכו'. וע"ש במהנות כהונה שהביא ירושלמי דילן. ועי' שקלים פרק ו' הלכה ג'.

פ"ד ה"ד דינר זהב. כבמדבר רבא הנ"ל דינר גורדייני. ובחזיה פ"ג פסוק עמודי עשה כסף משקל גורדייני. ובירושלמי כתובות פ"ו ה"ז וקדושין פ"ב ה"ד הדין דינרא קורדיינא שיערו כחצי זהב כל שהוא.

פ"ד ה"ד לשם מקומו הוא נקרא. בתוס' יומא ד' מ"ד ע"ב ד"ה זהב מפרש בירושלמי וכו' זהב טופו על שם מקומו עכ"ל.

פ"ד ה"ד דתנינן תמן תפן של זהב וכו'. בחולין ד' צ' ע"ב דתנן גפן של זהב וכו' ופירש"י גפן כמין גפן היה עשוי וכו'. ולפי נוסחתינו בהירושלמי מבואר שהגפן של זהב היה בבית ראשון. ובפי' הרא"ש בחמ"ד פרק ב' וז"ל ובירושלמי מפרש ששלמה בחכמתו נטע גפן של זהב והוא מוציאה פירות של זהב בכל שנה והוא

והוא זהב פרוזם ובכית שני עשר כמין דלית של גפן עכ"ל. ועי' שמות רבא פ' ל"ה ס"ו א'. ובפי' הריד"א למלכים ח' והיתה הגפן ההיא פליאה לעיני כל דואיה והעיר יוסף בן גוריון שראה אותה וכן העירו רבים מסופרי רומא שראה שמה שהולכו אותה הרוסים והניחוחה בכית אלקיהם עכ"ל.

פ"ד ה"ד אמר רבי יצחק חנינא בר יצחק. צ"ל אמר ר' חנינא בר יצחק. ובמדרש במדבר רבא פ"ב ס"ו ד' א"ר חנינא בר יצחק יום שהכניס מנשה צלם וכו'. שוב ראיתי ביפה מראה כאן שהגי' שם אר' חנינא בר יצחק.

פ"ד ה"ה במשנה בתוך שלושת קבין. בתום' ובחיים ד' נ"ח ע"ב ד"ה ר"י כרתנן וכו' ר"א בכל יום היה (ליתא) חותה בשל סאה ומערה לשל (בתוך) שלשת קבין וכו'. ובילקוט עה"ת ר' תקע"ג ומערה לתוך שלשה קבין וכו' ע"ש שניים.

פ"ד ה"ה פטום הקמורת וכו' בכריתות ד' ו' ע"א בשניים. ובס' בית נכות הלכות חלק ב' צד 59 נדפס מכתב יד דע ראססי ירושלמי פטום הקמורת ושם מובא ירושלמי דילן באיזה שניים ע"ש. ובמחברת הערוך לר"ש פרחון ערך קצע ובפרק פטום הקמורת וכו' ובס' הורת העולה להרמ"א פרק ל"ז ח"ב דגרסינן במשנה פטום הקמורת וכו'. ולא נזכר במשנה רק בכריתות. ובשו"ת רדב"ז חלק

ד' ס"ו ל"ה על ברייתא זו שאנו רגילין לומר פטום הקמורת כיצד כו' תשובה צריכים אהם לדעת כי ברייתא זו אינה שניה בשום מקום בלשון זה וכו' עכ"ל ולא זכר ירושלמי דילן. ובס' המנהיג (צד ז' ד"ב) אך פטום הקמורת ירושלמי (פי' נוסחת הירושלמי) או בבלי (נוסחת הבבלי כריתות) שנהגו לאומרו משבת לשבת מנהג טוב בעיני לאומרו וכו' עכ"ל. ובארחות-חיים (סדר תפלת מוצאי שבת ס"ו י') וסדר פטום הקמורת בגמ' דכריתות בפ"א בפיוור אך הלשון משתנה מעט ואין שם פטמה לחצאין ולא משנת בר קפרא ולא ברייתא להקמיר כזית בחוץ ובירושלמי דורעים במסכת ערלה איהנהו עכ"ל. ולפנינו במס' ערלה אין רמז מזה.

פ"ד ה"ה מור וקציעה. בס' השרשים לר"י בן ננאח שורש קצע אמרו מר (מור) וקציעה ושכולת (שיכולת) נרד וברכס וכו' הקושם (קושמ) שנים עשר וכו' עכ"ל ועי' בפי' הרמב"ן עה"ת (שמות ל' ל"ד).

פ"ד ה"ה ג' מאות וס"ה מנים. בכת"י דע ראססי הנ"ל שלש מאות וששים ושלשה (צ"ל ושמונה) מנים היו בה (ליתא) שלש מאות וששים וחמשה (ד' מלוג אחרונות חסונה לפנינו) כנגד וכו'. ובשו"ת הגאונים (זכרון לראשונים ס"ו ס"ד) מצאו בתלמוד תנו רבנן הקמרת היתה נעשרת שלש מאות וששים ושמונה (בכת"י ושמונים) מנים שלש מאות וששים וחמשה כנגד ימות החסה ושלשה (בכת"י ושלשים) סנים אחרים וכו' וכה אמרו בשאלה אנו מוצאין בפרט יתר מזה הכלל בששה עשר כי הפרט וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ה חמר חורין-עתיק. בכת"י הנ"ל חורין עתיק. וכן הוא בכריתות ו' ע"ב. ובאבורהם (סדר שחרית) מביא חמר חור פ"י יין שאינו לבן וכו' עתיק פ"י ישן וכו' עד כאן היא ברייתא שנויה בפרק קמא דכריתות ובירושלמי דיומא עכ"ל וכן הגרסא בסוד או"ח ס"ו קל"ג ובכסף משנה בה' כלי המקדש פרק ב' ד"ה. ובנראה שכן גרס גם הרמב"ן עה"ת דברים ל"ב כ"ו ח"ל ונהוג בלשונם להוסיף בתארים יין וכו' חורין עכ"ל ובבבלי בכא בתרא ד' צ"ז ע"ב חמר חורין מהו. וע"ש בדקדוקי סופרים. ולא הביא מ"ש בת"ב"ן חלק א' ס"ו פ"ה שמביא הגמרא בבבא בתרא הנ"ל וגורם חמר חוריאן ושם להלן בהשכ"ן כתוב: בברייתא דפטום הקמורת דתניא התם אם לא מצא יין קפריסין מביא חמר חוריאן

חוריאן (חוריון) וכן הוא בתשב"ץ חלק א' סי' נ"ז. ובר"ן פסחים סי' השע"ט גרסתו בפרק הכוכר פירות חמר חוריאן (כגרסת התשב"ץ) מהו וכו'. ונראה שזה איזה מקום שמשם היה יין נדע. וגם ביחזקאל נזכר שם חורון.

פ"ד ה"ה מלח סדומית רובע. בכת"י הג"ל רובע הקב (ליתא). ובכסף משנה ה' כלי המקדש פרק ב' ה"ב ובירושלמי וכו' מלח סדומית רובע כלומר רובע הקב וכו' ע"ש. ובפרי חדש (א"ח סי' קל"ב) אמרו משכו של מהר"י אשכנזי ז"ל שלא היה אומר רובע הקב דסהם רובע שבתלכוד הוא רובע הקב ולא היה אומר אלא רובע גרידא וכו' עכ"ל.

פ"ד ה"ה מלח סדומית וכו'. בהוספתא מנחות פרק ט' מלח זו מלח סדומית וכו' ע"ש אבל בהוספתא מנחות פ"ו (הוצאת צוקערמאנ') אבל הדם והיין והעצים והקמחית אין מעותים מלח. ועי' מנחות ד' כ"א ע"א אי רבנן קשיא קטרה וע"ש בפירש"י. **פ"ד** ה"ה ר' נתן אומר. באבודרהם (סדר שחרית) ר' נתן הבבלי (ליתא). וכן הוא בעבודת מקדש (בס' שהי ידות ללוגיאט ד' ג"ד ע"א).

פ"ד ה"ה כפית הדרן. ובהשונות הגאונים (זכרון לראשונים סי' ס"ד) מלח סדומית (סדומית) וקפת (כפית) הדרן וכו' ע"ש. ובפירש"י בבבא קמא ד' פ"ב ע"ב גינת ורדן כך שמה והיא היתה צריכה לקמורת והיית כפית הדרן וכו'.

פ"ד ה"ה חמר בה אחת סממניה. במאדרי ליומא ד' ס"ז ואעפ"י שלא נתפרשו בתורה אלא ד' גמף ושחלת וחלבנה ולבונה אף האחרות כדרך שנשנו בבב"יתא ובתלכוד המערב של מסכת זו הלכה למשה מסיני הם עכ"ל יוסף הכהן (במלחמות 5.5.5) יאמר: וחבית הקמורת עם שלשה עשר הסמנים (בכריתות ד' ו' ע"ב ובמדרש שיר השירים פ"ג י"א סמנים היו בה וכו') אשר הזבאו משרשי הים, מארץ נושבת, וממדבר לא אדם בו, ירמוזן כי לה' הים והוא עשורו ובידו מחקרי ארץ וגם מדבר שממה ידיו יצרו. וכלם ברא לכבודו עכ"ל.

פ"ד ה"ה רשב"ג אומר הצדי. בבבלי שבת ד' כ"ו ע"א ר' שמעון בן אלעזר ובירושלמי שבת פ"ב ה"ב תני ר"ש בן אלעזר אומר אין מדליקין צודי ספני שהוא שרף ובכריתות ד' ו' ע"ב ר"ש סתם וכו' וכן הוא בשלמי הגבורים ובפי' הרמב"ן עה"ת שסות ל' ל"ד רבן גמליאל אומר וכו'. ובש"ת דבר שמואל לר"ש אנהב סי' רפ"א דחנינן ההם בבב"יתא ר"ש בן אלעזר אומר אין מדליקין בצדי וכו'. ובאבודרהם (סדר שחרית) רשב"ג אומר וכו' לא בא לחלוק אלא לפרש מהו צדי עכ"ל ובכסף משנה ה' כלי המקדש פרק ב' ה"ג וכתב הרמב"ן וכו' נראה שסכוד (הרמב"ם) כי רשב"ג בא לחלוק וכו' יותר נכון לומר שרשב"ג בא לפרש דברי ה"ק וכו'. ועי' בתוס' בנדה ד' ח' ע"א ד"ה קמף.

פ"ד ה"ה בודית כרשניה. בבית יוסף סי' קל"ג ונירסת הירושלמי בודית כרשניה (כרשניה) למה היא בא (והנה באה) יין קפריסין למה הוא (היא) בא וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ה ספני שהוא נאה. בכת"י דע ראס"י הג"ל כרי שתהא נאה. ובבית יוסף (מור א"ח סי' קל"ג) יש בין הבבלי והירושלמי חילוק בגירסא וכו' והירושלמי גרס ספני שהוא נאה עכ"ל. ובס' שלמי הגבורים (פרק פ"ז) אמנם דעו כי גרסת הנס' בכלית וכו' כמו שסוגית הגמרא ירושלמית היא גם כן בשני הדברים שהיא נאה ושהיא עזה וכו'.

פ"ד ה"ה יין קפריסין. בפירש"י כריתות ד' ו' ע"א יין קפריסין שבא ממקום ששמו קפרס וכו' עכ"ל. ועי' בערך ערך קפרס. ואצל ספראבא (684) מצינו שהאי קפריסין היתה עשירה ביין.

פ"ד ה"ה שהיא עזה. בכת"י הנ"ל שהיה עזה. ובבית יוסף הנ"ל והירושלמי גורם מפני שהיא עזה. ובס' באר שבע בכריתות פרק א' וכן הוא בירושלמי פרק מרף בקלפי אך לשם גורם מפני שהיא עזה וגי'סת נמרא דירן עדיף מפני שגורם כדי שתהא נאה וכו' עכ"ל.

פ"ד ה"ה והלא מי רגלים יפין לה (בכת"י דע ראססי הנ"ל יפין לכל) וכו'. בשו"ת דראב"ן הירחי (נגזי ירושלים צד כ') ואולי סמכו החכמים על ההוא דפסום הקמורה ירושלמי דקתני והלא מי רגלים יפין לה אלא שאין מכניסין מי רגלים (ריח רע) במקדש (לעזרה) מפני הכבוד ובתלמוד בבלי אלא שאין מכניסין ריח רע לעזרה מפני הכבוד וכו' וכפי הטעם שבירושלמי דלא הלי מעמא דריח רע וכו' עכ"ל ובמנהגו (צד 118 דפוס ברלין) ובירושלמי ובבבלי אלא שאין מכניסין ריח רע בעזרה מפני הכבוד וכו' וזהו בלשון ירושלמי דלא הלי מעמא בריח רע ע"ש שהלשון משובש. ועי' זכחים ד' ע"ח ע"ב מי רגלים רואין אותו כאלו הן מים ובפירש"י שם דמי רגלים מין מים הן עכ"ל וכתום' שם ד"ה הא ושם ד' צ"ה ע"א. ובס' באר שבע בכריתות פרק א' אביא לו ראייה מבוארת ומבוררת שאין להשיב עליה בשום פנים דמי רגלים דהכא בפסום הקמורה איירי נמי במי רגלים כמש' מדברי הירושלמי דקאמר והלא מי רגלים יפין לה אלא שאין מכניסין ריח רע וכו' ומדקאמר אלא שאין מכניסין ריח רע אלמא דמי רגלים ממש קאמר וכו' עכ"ל.

פ"ד ה"ה והלא מי רגלים וכו'. בשו"ת רדב"ז ח"ב סי' תרנ"ג שאלה ממני אוריעך הא דהני בפסום הקמורה והלא מי רגלים יפין לה אהיכא קאי אבורית כרשינא או איין קפריסין וכו' תשובת סדר הקמורה וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ה שאין מכניסין ריח רע לעזרה מפני הכבוד. כעין זה בירושלמי מועד קמן פרק ג' ה"ב הני מטפחות ספרים אין מכבסין אותן במי רגלים אבל מכבסין אותן בנהר ובורית מפני הכבוד. ובגרסא שהוקנת כפי' רבינו חננאל במועד קמן ד' י"ח ע"ב ירושלמי הני מטפחות ספרים אין מכבסין אותן במי רגלים מפני הכבוד אלא מכבסין אותן בנהר ובורית עכ"ל וע"ש בתום' ד"ה מספרים ובר"ן שם סי' אלף קצ"ה. ובבבלי רה"ש ד' ל"ג ע"א דהני אבא שאול אומר מים או יין וכו' מי רגלים אסור מפני הכבוד.

פ"ד ה"ה וכשהיה מירק. בכריתות ד'ו' ע"ב ובשהוא שוחק (פירש"י המסונה אומר כן לשוחק) אומר הדק היטב היטב הדק דברי אבא יוסי בן יוחנן, וע"ש בשטה מקובצה שם. ובפי' הקצר בירושלמי ד' קראקא ולפי זה נראה שמילת המהדק הוא מעות כופר וצ"ל הירדק מלשון הדק היטב עכ"ל והיה לפניו גי' משונה.

פ"ד ה"ה שהקול יפה לבשמים. במנחות ד' פ"ז ע"א שהריבור יפה לבשמים.

פ"ד ה"ה חימר בה אחת מסמנייה או שנתן בה מעט דבש היתה פסולה. המאמר משובש שהרי לעיל כבר מפורש נתן בה דבש פסולה חסר בה אחת וכו'. אבל בכת"י דע ראססי הנ"ל הגרסא חסר אחת מסמנייה או שלא נתן לתוכה מעלה עשן נהחייב מיתה עכ"ל וכן הוא לעיל בירושלמי יומא פרק א' הלכה ה' ובה"כ אחרי פ"א. וכתום' ישנים ביזמא ד' ג"ג ע"א ד"ה ותיפוק על מה ששנינו בפסום הקמורה והיא ברייתא שניה בירושלמי חסר מכל סי' וסי' או שלא נתן לתוכה מעלה עשן או שחסרו חייב מיתה עכ"ל ובסמ"ג לוחין ש"ג אומר רבינו יצחק דהא (כן בדפוס קאפוטס אבל בד' רפ"ב ליתא מלת דהא) דתניא בירושלמי ומביאה בפסום הקמורת חסר מכל סמן וסמן או שלא נתן לתוכה מעלה עשן כל שהוא (כ' מלות אחרונות ליתא בכת"י ובתנ"י הנ"ל) או שחסר אחת מכל מסמנייה חייב מיתה עכ"ל.

פ"ד ה"ה לא נתן להוכח מלח. כמ' באר שבע בכריתות ד' ו' ע"א ואע"ג דאיתא בירושלמי פרק טרף בקלפי לא נתן להוכח מלח חייב מיתה לפי דעתו מ"ס הוא וכו' עכ"ל ועי' לעיל.

פ"ד ה"ה או שנתן להוכח מעלה עשן. בכת"י הנ"ל או שנתן כתובה מעט רבש היתה פסולה. ובס' באר שבע הנ"ל וכן משמע בהדיא בירושלמי בפ' טרף בקלפי דקאמר חסר בה וכו' או שלא (ליתא) נתן להוכח מעלה עשן וכו'. וכן בספרו צידה לדרך (ד' ק"ל ע"א) וכן משמע בהדיא בירושלמי פרק טרף בקלפי דקאמר חסר בה אחת מסממנים או שלא נתן להוכח מעלה עשן וכו' חייב מיתה עכ"ל. ובמסנה למלך ה' כלי המקדש פרק ב' ה"ג וראיתי בירושלמי פ"ד דימסא ה"ה וכו' או שלא (כגו' הבאר שבע) נתן להוכח מעלה עשן וכו' עכ"ל. והיה לפנייהם הירושלמי בכתיבת יד.

פ"ד ה"ה אר' ועורה. בכת"י הנ"ל אמר זעירא. ובה"י יומא ד' נ"ג ע"א ד"ה ותופוק והיא ברייתא שנייה בירושלמי וכו' אר' זעירא (ועובר) משום הכנסה יתירה מאי האי דאמר משום הכנסה יתירה אי דהויד על הביאה חייב וכו' והר' מנחם פ"י משום הכנסה יתירה כלומר בהכנסה יתירה של יום הכפורים וכו' ואין נראה וכו' ועוד דבירושלמי דמכילתין פרק טרף בקלפי קאמר א"ר זעירא עובר משום הכנסה יתירה אלמא לאו איום הכפורים קאי. הר' אלחנן עכ"ל ובספ"ג לאווין ש"ג בירושלמי וכו' אמ"ר זעירא (כן בספ"ג ד' רפ"ב. אבל בד' קאפוסט תקס"ז הגי' ועובר משום וכו') משום הכנסה יתירה פ"י חייב משום ואל יבוא בכל עת אל הקודש שנכנס להיכל בחנם עכ"ל. ובארחות חיים (סדר מצ"ש סי' י"א) בשם הרמב"ם והכי אמרו' בירושלמי וכו' א"ר זעירא חייב אף משום הכנסה יתירה כלומר בשם שחייב מיתה כשנכנס בקטורה חסרה או שלא היה בה מעלה עשן כך חייב מיתה אם היה נכנס ישם ללא מצוה כלומר שלא בשעת קטורה וכו'. ובריטב"א יומא ד' נ"ג ע"א בירושלמי נרסין על מה ששנינו בפסום הקטורה וכו' אמר ר"ז משום הכנסה (יתירה) וסידי בשלא הקטירה וכו' עכ"ל ובצידה לדרך הנ"ל אר"ז ועובר משום הכנסה יתירה ומקאמר ועובר משום הכנסה יתירה משמע שר"ל מלכד שחייב מיתה וכו' עכ"ל וד' נוסחאות בזה (א) בעלי תוס' ישנים ור' מנחם וספ"ג נרסו משום הכנסה יתירה. (ב) ר' אלחנן נרס עובר משום הכנסה יתירה קרוב לגירסתינו וכן לעיל בפרק זה הלכה ג' משם הכנסה יתירה. ולקמן בפרק ה' הלכה ב' שהוא עובר משם (כד' זימאמיר משום) הכנסה יתירה. (ג) הריטב"א נרס משום הכנסה. (ד) ונוסחאות הרמב"ם חייב אף משום הכנסה יתירה. ובפירש"י כריתות ד' ו' ע"א ד"ה חייב וכו' מעייל קטורה שלא כהלכתה ביאה ריקנית היא וחייב מיתה עכ"ל תראה שמקורו בירושלמי כאן. וגירסת רש"י בירושלמי נגרסת בעל תו"י הנ"ל.

פ"ד ה"ה אלו היה נתן להוכח וכו'. בתוס' כריתות ד' ו' ע"א ד"ה ואם כדאיתא בירושלמי אלו היה נתן בה רבש מעט לא היה כל העולם יכול לעמוד בריחה ת"ל כל רבש עכ"ל ולפנינו בשנים.

פ"ד ה"ה פיטמה הצי"ם. בכריתות ד' ו' ע"ב לפיכך יחיד שפיטם לחצאין חייב דברי רבן שמעון בן גמליאל שאמר משום הסנן. ובשטה מקובצת שם שאמר ר' שמעון משום בן הסנן.

פ"ד ה"ה רבי אמר כמדתה היתה כשורה. מכאן הסקור למ"ש בסדורי תפלה בשם ר' יהודה זה הכלל אם כמדתה כשירה לחצאין וכו'. ומ"ש כאן: רבי

הצינו

הציגו שם בשם ר' יהודה. ובפי' לפטום הקמרה מאיזה ראשון שנדפס מכת"י בספר בית נכות הלכות חלק ב' צד 62. ובארחות חיים ה' שבת סי' י"א גורסים בירושלמי ר' יהודה אומר אם כמדתה וכו'. ועי' באהבת ציון וירושלים בשבת צד 37 מ"ש על מה שמצינו שם הני ר' יודה. ובבבלי שם בשם רבי.

פ"ד ה"ה חצי כל סממן. בכתב יד הנ"ל חצי של סממן וסימן.

פ"ד ה"ה אחת לששים לשבעים שנה. בכריתות ד' ו' ע"ב מותר הקמורת אחת לששים או לשבעים וכו'. וכתום' שבעות ד' ו' ע"ב ד"ה אחר דתניא בפ"ק דכריתות דא' לע"ב שנה היו בו חצאים של שיריים א"א לפרש אלא וכו'. יש ספרים דלא גרסינן שהים אלא אחת לשבעים שנה והו לא וכן יש בירושלמי פרק מרף בקלפי וכו' עכ"ל. וכן הוא בס' באר שבע בכריתות פ"א ד' ל"ו ע"ב. וכתום' מעילה ד' י"ד ע"ב ד"ה מותר כדאמר ההם פעם לששים שנה או לשבעים שנה היו בה חצאים כלומר וכו'. ובשמה מקובצת בכריתות ד' ו' ע"ב בירושלמי לא גרס לששים אלא לשבעים וכו' ובירושלמי לא גרס לששים אלא לע"א וכו' וברייתא ירושלמית גרים אחת לע"ב וכו' ע"ש. ובשו"ת רדב"ז ח"ג סי' תקל"ד זאלת ממני להודיעך דעתי כמה שנתקשו בו כל בעלי הריבין דהא דגרסינן וכו' אחת לששים או לשבעים שנה וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ה באה חציים. המלה חציים ליתא בכתב יד הנ"ל.

פ"ד ה"ה פחות סכיות בפנים פטור. בזבחים ד' ק"ט ע"ב ת"ר וכו' חצי פרס בפנים פטור וכו' ופירש"י לאו דוקא חצי פרס נקט דהוא הדין לכזית אלא וכו'. ובירושלמי כאן פחות סכיות.

פ"ד ה"ה רבי ועורה בשם רבי ירמיה. עי' מ"ש באהבת ציון וירושלים בשבת צד 61. שוב ראיתי בארחות חיים הנ"ל הני' ר' ירמיה משום ר' זירא אומר וכו'.

פ"ד ה"ה ר' יוסי בי ר' בון וכו'. בכת"י דע ראססי הנ"ל ר' יוסי בר אבין ור' יוסי בר זבירא אמרו מדקתני רישא כזית בחוץ חייב וסיפא פחות סכיות בפנים פטור מכלל דלא נפטרו הצבור ידי חובתן וכו' עכ"ל ולפנינו ליתא כל זה ולא נזכר כלל ר' יוסי בר זבירא.

פ"ד ה"ה בשם ר' ירמיה. בסדר הדרות צד 244 ר' יוסי בר אבין בזמנו (בזמן ר' ירמיה) עכ"ל ואולי מקורו מכאן.

פ"ד ה"ה מן מה דתני הקמיר וכו'. בכת"י דע ראססי הנ"ל מן מה דתני הקמיר כזית (בחוץ) חייב מינה את שמע פחות סכיות (בפנים) פטור. ובמשנה למלך ה' מעשה הקרבנות פרק י"ט הי"ד ודאיתי בירושלמי וכו' פחות סכיות בפנים פטור וכו' ולא יכולתי להלום גירסא זו דקאמר פחות סכיות בפנים וכו' ואי לאו דמסתפינא אמינא דמעות נפל בספרים והגירסא הוא כזית בפנים פטור כלומר וכו' ע"ש. והרב בעל משנה למלך הגיה בהירושלמי בכדי להשוות הירוש' עם מה שנאמר בזבחים ק"ט ע"ב לפי פירש"י שם. ואינו מוכרח כלל להגיה. ובס' מגילה ספר להרב ר"ב קאויש (קושמניא) חלק ראשון ד' קס"ה ע"ג ודע דבירושלמי וכו' תני הקמיר כזית בחוץ וכו' וגראה לי דהכי פירושו דס"ל וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ה דקה מה ת"ל. ת"כ אחרי פ"ב פרק ג' וע"ש.

פ"ד ה"ה חוץ מקידוש הראשון. בתוספתא מנחות פרק א' כיצד מקדש ידיו והגלו בכלי שרת בפנים וכו' וע"ש. ובס' מים חיים להפרי חדש ד' כ"ט ע"ב (אמשרדם ת"צ) בירושלמי. בפ' מרף בקלפי וה"ג התם חוץ מקידוש הראשון א"ר יוסי (יוסה) ואפילו מקידוש הראשון ופרכינן עלה דר' יונה מהא דתניא כל הכלים.

שהיו

שהיו במקדש היו ראון לקידוש ידים ורגלים ומשני חוץ מקידוש הראשון ופרכתן נמי עליה דר' יוסי מהא דתנן הכיור וחכין מעכבין כלומר דלר' יונה ניחא דההיא בקידוש ראשון ומשני ההיא דמקומן (מקומן) מעכב כלומר שיהיה בין האולם ולמזבח אבל לעולם דלא בעינן כיור אלא אחד מכלי שרת אפי' לקידוש ראשון וכו' עכ"ל. פ"ד ה"ו במשנה דברי ר' מנחם. כאן חולק ר' מנחם על ר' יוסי. ובירוש' שביעית פרק ד' ה"א ר' יוסה (כד' זימאמר שם ר' יוסי) בשם מנחם וע"ש באהבה ציון ירושלים צד 26. ונראה שר' מנחם שם הוא אמורא ולא תנא.

פ"ד ה"ו ר' יעקב בר אחא בשם ר' שמואל בר אבא. בסדר הדורות צד 235 בשם שמואל ב"א עכ"ל ומכאן מקורו של בעל סדר הדורות.

פ"ד ה"ו הרי אינן מעכבין ודוחין. בתשב"ץ חלק ג' סי' ל"ז ובירושלמי אמר שאפילו דבר שאין מעכב דוחה שבת עכ"ל ובפי' הר"ש משאנן בתו"כ (אחרי פ"ד) והוה לאברים ופדרים דלא מעכבא ודחו שבת עכ"ל.

פ"ד ה"ו ר' ירמיה בשם ר' פדת נחלי וכו'. והו מפורש בתו"כ אחרי פרק ג'. למאמר ר' ירמיה בשם ר' פדת כאן ולקבן פרק ה' היכה ז' וכן בירושלמי נדרים פרק ג' ה"ב ושבועות פרק ג' ה"י ר' ירמיה בשם ר' פדת כאן במעמיד וכו' אין זכר בסדר הדורות צד 251 ולא בערך ר' פדת.

פ"ד ה"ו ר' יהושע בן לוי אמר אין לחם הפנים נפסל וכו' ר' יוחנן אמר וכו'. כאן מפורש מי האומר נפסל ומי האומר אינו נפסל אבל במנחות ד' צ"ה ע"א איבעיא להו לחם הפנים נפסל במסעות וכו' ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי חד אמר נפסל וחד אמר אינו נפסל וכו'.

פ"ד ה"ו ר' חיה בשם ר' יהושע בן לוי. בסדר הדורות צד 132 לא זכר זה.

פ"ד ה"ו ר' יעקב בר אחא ר' אמי בשם ר' אלעזר. בסדר הדורות צד 234 לא זכר מכאן.

פ"ד ה"ו א"ד יוחנן קדשים נרחין. בזבחים ס': בשם דתניא וע"ש במסורת הש"ס.

פ"ד ה"ו אף במסעות בשעת מסעות וכו'. במדרש בסדר רבה פ' ד' אות ט"ז מובא כל המאמר בשניים. ובפי' ר"ש משאנן בתו"כ (צו פ"א) ובירוש' וכו' קאמר ר' שמעון שנאמר ודשנו וגו' הא אילו היה המזבח דולק (דליקה) לא היה כגד ארגמן נשרף בתמיה ומה עביד ליה ר' יהודא (יודה) פי' והלא כגד היה נשרף ומשני פסכתו כופין עליה (עליו) מלמעלה עכ"ל. ובפי' הראב"ד בתו"כ שם ובמס' יומא בירושלמי גרסינן מה מקיים ר' יהודה ודשנו את המזבח וכו'. ובתשב"ץ חלק ג' סי' ל"ז בירושלמי בפרק סרף בקלפי וכו' אע"ג דליה ליה קיום האש דדריש אש המיד לענין אחר חייש ללא דלא תכבה וכופין על מזבח הנחושת פסכתו כדי שלא יהא נשרף כגד ארגמן כדאיתא בירושלמי ההם עכ"ל.

פ"ד ה"ו כי דאמר ר' יודה בן פוי ואכל תו'. בפי' הר"ש משאנן בתו"כ הנ"ל ומה (מה) מקיים ר' יהודא (יודה) ודשנו את המזבח דרוי (ירוח) כההיא ואכל ושבע ודשן (ולא גרם דאמר ר' יהודה בן פוי כי מה בא לחדש ר' יודה בן פוי?) כלומר שזיה שבע ממה שעליו שהאש היה מכוסה עליו פסכתו עכ"ל. ובפי' הראב"ד בתו"כ הנ"ל מה מקיים ר' יהודה ודשנו את המזבח כדכתיב (ג"כ) לא גרם דאמר ר"י בן פוי) ואכל ושבע ודשן עכ"ל.

פ"ד ה"ו במשנה הכהנים עולין במזבח. במתניתא דבני מערבא הכהנים עולים במזרת של כבש (כ' מלות ליהא ואיתא במשנה ככבלי יומא מ"ג ע"ב) וכו'.

פ"ד ה"ו במשנה והיום עולין באמצע ויורדין באמצע. רי"א לעולם כה"ג עולה וכו'. וכן במתניתא דב"ס. אבל במשנה בבליה הנ"ל והיום כ"ג עלה באמצע.

דורך באמצע ה"א העולם כ"ג עולה וכו' וע"ש בגליון ד' מ"ה ע"א. וכפי המשניות להרמב"ם כג' הירושלמי. וכן הוא בגוף הערכו. רק בבי' אחד הגי' כגירסת הבבלי.

פ"ה ה"א במשנה את הכף ואת המחטה. בילקוט עה"ת ר' הקע"ג (ברפוס ה' הראשונים וויניצא ושאלוניקא) תנן הוציאו לו את הכף ריקם מלשכת הכלים ומחתה גדושה של קטורת מלשכת בית אבטינס (י' מלות אחרונות ליתא לפנינו במשנה. ובבבלי יומא ד' מ"ז ע"א מוכא זה בשנים כשם דתניא) וכו'. ובסמ"ג עשין ר"מ (ד' רפ"ב) כפרק הוציאו לו שנינו הוציאו לו כף ריקן וכו'. ונראה שהיה לפנינו כג' הילקוט.

פ"ה ה"א במשנה וחפן וכו' לפי קוטנו. במתניתא דבני מערבא ובמאירי חפן וכו' לפי קוטנו (קוטנו).

פ"ה ה"א במשנה וכך היתה מידתן. במתניתא דבני מערבא וכך היתה מידתה. וכן הוא בת"ב אחרי פ"ו פרק ג' כך (וכך) היתה מידתה. וכן במשנה בבבלי יומא ד' מ"ז ע"א ושם בגמ' ה"ש וכך היתה מידתה מאי לאו וכו'.

פ"ה ה"א ולא כבר הנינה נמל את המחטה. בבבלי יומא ד' מ"ז ע"א מחטה הנא ליה נמל את המחטה וכו' הם מחטה דגחלים והכא מחטה דקטורת.

פ"ה ה"א כינו מתניתא את הכף ואת הכוך. כסדר אתה כוננת (כסדר ר"ע גאון) ומוציאין לו כף ריקם וכלי (לא מחטה) מלא קטורת וכו'. והמקור מירושלמי כאן.

פ"ה ה"א מהו כף מניס. לקמן בפ"ו משנה ו' ובפסחים פ"ה משנה ו' במגס. ובסדר עבודה לרב סעדיה גאון (קובץ מעשה ידי גאוניס קדמונים צד 15) יציאו לו באהב כף ומניס בנועם. וצ"ל כף מניס. והמקור מכאן. וע"י אהבה ציין ירושלים בפסחים צד 82.

פ"ה ה"א שתהא הכאתה בקודש. בכ"מ ה' כלי המקדש פ"ב ה"ו ובירושלמי וכו' פטמה בחולין וכו' קדש היא שתהא היתה בקדש וכו'. (ובס' באר שבע בכריתות ד' ו' בירושלמי וכו' איתא פטמה בחולין וכו' מ"מ דר' יוסי ב"ח קדש היא שתהא היתה (וכן הוא בשקלים פ"ד ה"ה אבל כיומא כאן במ"ס: הכאתה) בקדש עכ"ל. הרב ר' יששכר בער בעל באר שבע וצידה לדרך היה רב בפחמא: זמת בשנת שפ"ג השהמש בספריו בירושלמי כתיבת יד כמו שנראה במקומות רבים שנכחאותו משונות ולא ראה ירושלמי דפוסו וויניצא וקראקא (ע"י לעיל פרק ב' ה"א ופ"ג ה"ב ופרק ד' ה"ה ובמקומות אחרים) אף כי בסוף ימיו היה בוויניצא להדפיס ספרו באר שבע. ראה מ"ש הוא בהוריות ד' ו' ע"ב אחר זמן רב שגמרתו כל החבור הזה באתי לוויניצא על מנת להדפיסו בא לידי שם בוויניצא ספר לחם משנה וכו' עכ"ל.

פ"ה ה"א א"ר הושעיה תפתי באומן משל בית אבטינס שהיה וכו'. בכריתות ו' ע"ב א"ר הושעיה כאותה הניתנת לאומנין בשכרן. ושל בית אבטינס לא נזכר. ובפירש"י בכריתות שם ד"ה המקדיש ובגמרא מפרש באומני בית אבטינס שהיו נוטלין קטרת וכו' עכ"ל וכיון לירושלמי. ובבאר שבע בכריתות ו' ע"ב בירושלמי וכו' תפתי באומן משל בית אבטינס היה נוטל בשכרו קטורת וכו' ע"כ (בירושלמי) וכו' ע"ש.

פ"ה ה"א א"ר שמואל בר רב יצחק מקיציס בה את המזבח. בבבלי שבעות ד' י"ב ע"ב א"ר שמואל בר רב יצחק ומודה ר"ש כשערי חמאת שאין מקצין בגופן

בגופן אלא ברמיהן וכו'. וכתוספתא שקלים פרק ב' איזה הוא קייץ המזבח שלוקחין את העולות ומקייצין בהן המזבח.

פ"ה ה"א אר' חנניה בן תרדיון תניי ב"ד. בשקלים פרק ד' ה"ה ליתא ב' מלות בן תרדיון. וכן בקרושין פרק ב' ה"ח אר' חנניה הנאי ב"ד הוא וכו'. ונראה שהיה כתוב אר"ח ת"ב. ופתר מעתיק אחד המלה ת"ב: בן תרדיון.

פ"ה ה"ב במשנה החיצונה פרופה וכו'. בשו"ת הרדב"ו (בלשונות הרמב"ם סי' כ"ה בסוף ח"א) והגן נמי החצונה היתה (ליהא) פרוסה (פרופה) מן הדרום וכו' ושם בסוף התשובה: דחצונה פרוסה בדרום וכו' ע"ש.

פ"ה ה"ב במשנה וסהלך ביניהן. במתניתא דבני מערבא ובמאורי מהלך (ומהלך) ביניהם עד שהוא מגיע (שסניע) לצפון הגיע לצפון הפך (והפך) פניו לדרום מהלך (הלך) וכו'.

פ"ה ה"ב במשנה יצא ובא לו דרך כניסתו. לקמן בהלכה ג' בפסקא דמתניתין יצא ובא לו כדרך (דרך) כניסתו. ובמשנה בבלי יומא נ"ב ע"ב ובחולין ד' י' ע"ב בדרך בית כניסתו. ובילקוט דברי הימים ב' ר' אלף פ"ג תנן גבי כ"ג יצא ובא לו דרך בית (ליתא) כניסתו. וכן הוא במתניהא דב"ם ובמאירי.

פ"ה ה"ב במשנה תפלה קצרה. במתניתא דבני מערבא מוסיף: כבית החיצון וכן הוא לקמן בירושלמי בהלכה ג' בפסקא דמתניתין. וכן דוא במשנה בגמרא בבלי יומא ד' נ"ב ע"ב. ותענית ד' כ"ד ע"ב ועי' דקדוקי סופרים שם. וכבר העירותי בכמה מקומות לדוגמאות כאלו שנכחאות המתניהא דבני מערבא מהאימות לנוסחאות הבבלי ולא להירושלמי.

פ"ה ה"ב במשנה ולא היה מאריך. במשנה בגמרא בבבלי הנ"ל מאריך בהפלתו (ליתא). ועי' בדקדוקי סופרים בתענית ד' כ"ד מע"ב מה שהביא בזה. **פ"ה** ה"ב חופה את פס ירו במחבת. במנחות ד' י"א ע"א הא כיצד חופה שלש אצבעות על פס ירו וקומץ במחבת וכו'. ועי' בשו"ת הרדב"ו ח"ב סי' התי"ב שאלה על מ"ש וכו' פושט פס ירו וקומץ וכו' ע"ש.

פ"ה ה"ב ומוחק באצבעו. בהמקור כהו"כ (וקרא פ"ט פרק י') ומוחק בגודלו באצבעו מלמעלה ולמטן וע"ש. ובבבלי יומא מ"ו: מוחק בגודלו מלמעלה ובאצבעו קמנה מלמטה.

פ"ה ה"ב ר' יעקב בר אחא ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי. במדר הדורות צד 231 לא זכר מכאן.

פ"ה ה"ב ריב"ל שאל חפן ומה וכו' אין תימר חפנים וכו'. לעיל בפרק ד' ה"ג ריב"ל שאל חפן ומה מהו וכו' מה צריכה ליה בחפניו דכתיב ומלא חפניו ברם הבא וכו'. וא"כ הלא נפשטה שאלת ריב"ל?

פ"ה ה"ב אפילו כבן קמחיה. בבבלי יומא ד' מ"ו ע"א אמרו עליו על רבי ישמעאל בן קמחית שהיה חופן ארבעת קבין כמלוא חפניו וכו'.

פ"ה ה"ב אפילו כבן נמלא. בפירשי ביומא ל"ו ע"א יהושע בן נמלא. ובפני' הר"ש משאנץ להו"כ (אחרי ו' פ"ב) והקמן לפי קטנו כד' יהושע (ב' מלות ליתא) בן נמלא דמוכח במס' יומא ירושלמי עכ"ל. ושם בפני' הנ"ל (אמור פרק ב') וא"ת למה לא היה סמונה סאחיו הכהנים והלא אדם חשוב היה וכו' וי"ל ששם דבעינן גדול בקומה יהושע קמן היה דאמרינן ביומא והרים ממנו בקמצו אפילו כבן נמלא שלא היה מחויק קוצצו (ירו) כשני ותים עכ"ל. ובפני' פסום הקמרת (בבית נכות הלכות חלק ב' צד 62) והכי אמרינן ביומא הגדול לפי גדלו וכו'

וכו' אפילו כבן נמלא שלא היתה ידו מחוקת אלא כשני זיהים עכ"ל. ובין לירושלמי דילן. ובהשב"ץ חלק ג' סי' ל"ו ובפרק א"ל המסנה הזכירוהו (ר' יהושע בן גמלא) לשבח שעשה גורלות וכו' עכ"ל. ואפשר לשער שבן קמין שנוכר לעיל פרק ג' משנה י' שעשה י"ב דד לכיור וכו' הוא גם כן יהושע בן גמלא. ונקרא בן על שם קמנתו כמו שמוכח מירושלמי כאן. שוב ראיתי בס' כבר לאדן בהגהות ירושלמי מר"ם לזנאני וז"ל אפילו כבן נמלא. וכהב בצדו: דרך סגי נהור נקרא בן עכ"ל והנאני.

פ"ה ה"ב שלא היתה ידו מחוקת אלא כשני זיהים. לעיל בירושלמי יומא פרק ב' ה"א מעתה כהן שאין ידו מחוקת כשני זיהים פסול מן העבודה.

פ"ה ה"ב קיבל בימינו וכו'. המשנה דזבחים כזבחה גם לעיל פ"ב ה"א.

פ"ה ה"ב סכרין מימר אם החליף (וגהן הכף בימינו והמחטה בשכאלו) פסול. ברמב"ם ה' עבודה יוה"כ פרק ד' ה"א ולפיכך היו מן הדין שיוליך המחטה בשמאלו וכף הקמדה בימינו וכו'. אולי היה גי' הרמב"ם כאן משונה משלפנינו.

פ"ה ה"ב על איזה כהן הוא עובר. בירושלמי שבוטות פרק ב' ה"ב הסן תנינן הוציאו לו את הכף ואת המחטה על אי זו מהחייב על הראשונה או על האחרתה חברייא אמרי על הראשונה אמר לך ר' יוסי וכו' אלא כי נן קיימין על הראשונה. ולפנינו הגי' קמיעה.

פ"ה ה"ב אמה מרקסין עשרים אמה לבית קדש הקדשים. במתניהא דבני מערבא במדות פרק ד' משנה ז' ואמה מרקסין ועשרים אמה לבית קדש הקדשים. ובמשנה בגמ' כבלי עשרים אמה בית קדש הקדשים.

פ"ה ה"ב מירקסין. בירושלמי כלאים פ"ח ה"ה בר"ז מריכסין. ועי' לעזי.

פ"ה ה"ב מה סבפנים מבחוץ. במי' רבינו חננאל ביזמא ד' ג"א ע"ב והיתה נקראת אמה מרקסין הוא לשון יוני פנים וחוזן וכך מפורש בהלמוד ארץ ישראל עכ"ל. ובערוך ערך מרקסין פי' מרקסין לשון יוני פנים וחוזן כלומר מספקא להן אי כלפנים אי כלחוץ וכך מפורש בירושלמי עכ"ל. ובפירש"י יומא ד' ג"ב ע"א מרקסין לשון פנים וחוזן הוא כך ראיתי בהלמוד ירושלמי ודאיה לדבר וכו' עכ"ל. ובס' שלמי הגבורים (מאנוכזה שע"ב, פרק י"ד) כהב רש"י ז"ל מרקסין וכו' כך ראיתי בנמרא ירושלמית וכו' עכ"ל. ועי' באהבת ציון ירושלים בכלאים צד 86. **פ"ה** ה"ב אמר ליה ר' מנא. בס' חסדי דוד לד"ד פארדו ביזמא פ"ב אבל בירושלמי משמע וכו' ח"ל מה סבפנים וכו' א"ר חזא (א"ל ר' חנא) והכתוב וכו' כלומר וכו' עכ"ל.

פ"ה ה"ב ועש את בית קודש הקדשים עשרים אמה. בכלאים הגי' ועש את בית קדש הקדשים עשרים אמה אורך. ועשרים (בר' זיסאמיר שם בס"ס: עשר) אמה רוחב. ולפנינו ברה"ב ג' ח' בשנויים.

פ"ה ה"ב וראשי פסיפסין. במדות פ"ד משנה ה' ובראשן פספסין מבדיל וכו'. ובמתניתא דבני מערבא שם ובראשם פספסין מבדיל בעליה בן קדש (כבלי הקדש) קדש (פ"ס) לבין הקדשים (קדש הקדשים).

פ"ה ה"ג במשנה משנימל הארון. במדרש ויקרא רבא פ' כ' ט"ו ד' בשנר לשון ח"ל דתנינן תמן משנימל הארון היתה שם אבן שתיה וכו'. ובמדרש שה"ש פ"ג אות ד' דתנינן משנימל הארון וכו' ולסה נקראת שהיה שממנה הושתה כל העולם הה"ד מצדן סכלל. יופי (י"ב מלות אחרותה ליתא לפנינו במשנה ואתא לקמן בהלכה ד' בשם ר' חייא). והמעין במי' רבינו חננאל ביזמא ד' נ"ה ע"ב שכ'

שכ': אכן היתה שם ושתייה היתה נקראת שממנה העולם נשתה עכ"ל. ונראה שכן היה גם לפני כהמשנה והגהו מעתיק הפסקא דמתניתין. וגרסתו בהגמרא בבלי משונה משלפנינו).

פ"ה ה"ג במשנה ועליה היה נותן. בכתניתא דב"מ היא נותן. ובש"ת הרדב"ן ח"ב סי' תרל"ט דתנן ביומא משניטל וכו' ועליה היה נותן פי' המחתה של קמורת עכ"ל ובתוספתא יומא פ"ג עליה היו מקמירין קמורת שלפני ולפנים. **פ"ה ה"ג** דברי ר' מאיר. ובבבלי יומא ד' נ"א ע"ב דברי ר' יהודה. אבל בפ' רבינו חננאל שם הני' בין למזבח למנורה וכו' דברי ר' מאיר. וכן הוא בכ"ז אחר בגמרא בבלי שם. עי' דקדוקי סופרים שם.

פ"ה ה"ג איה הניי הניי ממזבח הזהב ולמנורה וכו'. בתוספתא יומא פרק ג' (הוצאת צוקערמאנדעל) נכנס ומהלך בהיכל עד שנמצא בין מזבח הזהב למנורה (בכת"י אחר ולמנורה).

פ"ה ה"ג מהלך ביניהן וכו'. בפ' רבינו חננאל ביומא ד' נ"ג ע"א ירושלמי דהה מהלך בין ב' פרוכות (ג' מלות ליתא) ודוחק באצילי ידיו כדי שלא ישרפו בפרוכת (כדפוס וויניציא שלא ישרפו הפרכות, אבל כדפוס ויטאמיר כפ"ס: כדי שלא ישתפו הפרכות, וכן הוא כדפוס פטרקוב) וכו'. ובפ"ה הרא"ש ביומא פרק ה' (סדר עבודת יוה"כ) ואיתא בירושלמי שדוחק באצילי ידיו שלא ישרף הפרוכת עכ"ל ובתורה העולה להרמ"א חלק ג' פנ"ח ואיתא בירושלמי שהיה דוחק הפרוכת (ליתא) באצילי ידיו שלא ישרוף הפרוכת עכ"ל.

פ"ה ה"ג מניח את הכף בארץ וזורקה באויר וקולטה במחתה. כן הוא בשם הירושלמי בפ' רבינו חננאל ביומא ד' נ"ג סע"א אבל הקרבן עדה כתב ה"ג מניח את המחתה בארץ וזורק הכף באויר וקולטה וכו'. ועי' בבבלי יומא ד' מ"ט ע"ב. **פ"ה ה"ג** בודרה ברנלו. בפ' רבינו חננאל הנ"ל בודרה בגודלו (ברנלו). ובפירש"י יומא ד' מ"ט ע"ב ומעלה בשני גורלי' וע"ש בריטב"א. וברטב"ם ה' עבודת יוה"כ פרק ד' ה"א ומערה הקמורה בגודלו. ונראה שמקורו מכאן וגם כנ"י רבינו חננאל הנ"ל.

פ"ה ה"ג אמר ר' יוחנן וכו'. בפ' רבינו חננאל הנ"ל ר' יוחנן אמר וכו' היא פושה (פוסה) חורדת עכ"ל. ובמעריך ערך פס בירושלמי דיומא ד' מ"א (ד' מ"ב ע"ג) פוסה חורדת וכו' ענין השפלה עכ"ל.

פ"ה ה"ג א"ר שמואל בר אבדמא. בבבלי יומא נ"ג. א"ר שמואל בר נחמני אר"י.

פ"ה ה"ג יהי רצון מלפניך וכו'. בהקרא רבא פ"כ בשנויים.

פ"ה ה"ג שלא יגבהו שררה. בסדר אתה כוננת (קובץ מעשה ידי גאונים קרטונים צד 115) נבהל לשוע בקוצר בהיכל לבל רדות עם קודש רב בצעיר. וכן בסדר עבודה ליוסי בן יוסי (שם צד 8) שוע בעד עם בקוצר בהיכל אשר לא ישור רב על צעיר. ומקורן מהירושלמי כאן. וכאהבת ציון וירושלים כברכות צד 196 הבאתי מהראשונים שגם רוב פיומי הקליר על פי הירושלמי הטה. ובפ' רבינו חננאל יומא ד' נ"ג ע"ב ירושלמי ולא יגביהו עמך ישראל שררה זה על זה עכ"ל. ובתשלום אבודרהם (צד 55) ובירושלמי כוסף שנת שובע וכו'. שוב ראיתי בת"י ביומא נ"ג ע"ב ד"ה מאי בירושלמי מסיים בה ולא יגביהו שררה זה על זה וזהו שיוסד הפייס לבל רדות וכו' עכ"ל. ובסמ"ג עשין ר"ט ובירושלמי מסיים בה ולא יגביהו שררה זה על זה ע"כ הירושלמי עכ"ל. ובקרא רבה פ"כ רבנן דקסרין אמרו על אחינו שבקסרין (ג' מלות אחרונות ליתא בכל ההוצאות בירושלמי

בירושלמי לפנינו) ולא יגביהו שררה עכ"ל. וגירסת הכדרש יש לה זכר קמן בספורי יוסף הכהן במלחמות 2.13.7 שבהן ועושר ובכח וגבורה יהר שאת יותר עז ליהודי קסרי. ושהיה להם המיר ריב ומלחמות עם היונים שבני העיר. ואולי ע"ז רמזו שלא יגביהו שררה.

פ"ה ה"ג ועל אנשי השרון. ירושלמי סומה פרק ח' ה"ז בשני. ובזקרא רבא הנ"ל רבנן דרוסא אמרו (ג' מילות ליתא) על אהינו (ליתא) שבשרון וכו' ובהשלום אבודרהם (צד 55) ועל אחינו (בגרסת המדרש) אנשי השרון וכו' ובאגודה (תענית כ"י י"ז) מזה יסד הפייט ועל אנשי השרון עכ"ל.

פ"ה ה"ג אמרו שמעון הצדיק היה. בתו"י יומא ד' נ"ג ע"ב מעשה באחד וכו' בירושלמי אמר שמעון הצדיק היה עכ"ל.

פ"ה ה"ג בעון קומי ר' אבהו וכו'. כעין זה לעיל פרק א' ה"ה וע"ש. **פ"ה ה"ג** אני אומר הקב"ה היה. במדרש ויק"ר פ"כ בשניים. ובתו"י יומא ד' י"ט ע"א ולקמן גבי מעשה דשמעון הצדיק וכו' פריך בירושלמי בה"ג ומתריך כבוד הקב"ה היה עכ"ל. ובתו"י יומא ד' ל"ט ע"ב בירושלמי פריך והכתיב וכל אדם וכו' ומתריך כבוד הקב"ה הוא היה עכ"ל. ובהוס' מנחות ד' ק"ט ע"ב ד"ה נודמן בירושלמי פריך והכתיב וכל אדם וכו' ומשני דשטא שכינה (הקב"ה) היתה עכ"ל. ובאור זרוע ה' ק"ש כ"י ח' ופריך עלה בירושלמי בפרק הוציאו לו בעון קמי ר' אבהו והכתיב וכל אדם וכו' ע"ש שניים. ובבחי (פ' אחרי) דרשו רז"ל במס' יומא של ירושלמי אפילו אותן שכל בהן ודמות פניהם פני אדם וגו' וכו'. ובס' שלמי הנבורים (מאנמוכה שע"ב) פרק מ"ה ויכנס פתאום ימות כי המשרתים אשר שם סביב השכינה יפגעו בו ומבואר דרשו בירושלמי במס' יומא וכל אדם לא יהיה באהל מועד אפילו אותם שכתוב בהם ודמות וגו' וכו' עכ"ל.

פ"ה ה"ד במשנה על כן הזהב. במתניתא דב"ט עד כן הזהב. **פ"ה ה"ד** עד שלא ניטל הארון. בפ"י רבינו חננאל יומא ד' נ"ד ע"ב ירושלמי הני עד שלא ניטל וכו' ומשניטל (משניטל הארון) וכו' ובפ"י הרא"ש יומא פרק ח' (בסדר עבודה יו"כ) ובסדר אתה כוננת כהוב מטמם עיניו וכו' אדרבא כתוך הירושלמי משמע שאינו צריך והכי איתא בירושלמי עד שלא ניטל הארון היה נכנס ויוצא לאורו של ארון וכו'. ומובא הרא"ש בב"א א"ח סי' תרכ"א. ובהורה העולה להרמ"א חלק ג' פנ"ח ובסדר אתה כוננת שהיה סוגר עיניו ויצא וכתב הרא"ש דאינו צריך וכן הוא בירושלמי עכ"ל. והנוסח באתה כוננת מטמם עיניו נמצא בסדר ר' עמרם נאן צד 50. אבל באתה כוננת הנדפס בקובץ מעשה ידי גאונים קדמונים (בערלין תרט"ז צד 145) ליתא. **פ"ה ה"ד** היה מנשש. בפ"י הר"ש משאנץ בתו"כ (אמור פי"ג) בירושלמי הני עד שלא ניטל הארון וכו' היה מנשש ונכנס מנשש ויוצא פי' כהן גדול ביום הכפורים עכ"ל.

פ"ה ה"ד אמר ר' יוחנן למה נקרא שמה אבן שהייה וכו'. נראה שהיה כתוב אמר ר"י: ור"ת ר' יוחי, כי כן הוא בשם ר' יוסי בתוספתא יומא פרק ג' וע"ש. **פ"ה ה"ד** כתיב מזמור לאסף וגו'. עי' תוספתא יומא שם ובבבלי יומא ד' נ"ד ע"ב.

פ"ה ה"ד ר' שמואל בר חנניה. בירושלמי ברכות פרק ב' ה"ד (דפוס חייניצא 4.4.39) ר' שמואל בר חנינא בשם ר' הושעיא. (בסדר הדורות צד 358 לא גלה המקור) ובמועד קטן פרק א' ה"ח ר' יסא הורי לשמואל

בר חנינא, ובמדרש תהלים כ"ב י"מ (הוצאת הרב רש"ב ז"ל) ר' שמואל בר-חנינא וכו' וע"ש בהערות.

פ"ה ה"ד כמפורד. כפי' רבינו חננאל יומא ד' נ"ה ע"א ירושלמי כמסברד (כמפורד) פי' יש כי שאומרים ששטה ידו עד מבורו עכ"ל. ובערוך ערך מצליף ירושלמי כמצליף כמסברד פי' ששטה ידו עד מבורו עכ"ל. ובהוס' זבחים ד' ל"ח ע"א ד"ה כמצליף ירושלמי כמצליף כמסברד פי' בערוך ששטה וכו'. ובתשלום אבודרהם צד 56 וספרש בירושלמי כמצליף כמסברד פי' ששטה ידו על מבורו עכ"ל. ובס' עבודה ישראל (אזכור תצ"ו) ד' קע"ה ור"ח פי' כמגדנא כמו הסכה וכו' וספרש בירושלמי כמצליף כמסברד פי' ששטה ידו על מבורו עכ"ל והיה לפניו פי' רבינו חננאל בנוס' אחרת מכפי שנדפס בש"ס ודלנא.

פ"ה ה"ד אר' יוחנן כדו שלא יטעה. בכבלי יומא ד' נ"ה ע"א ר' אלעזר אמר שלא יטעה בהזאות ר' יוחנן אמר אמר קרא וכו'. ובלחם משנה ה' עבודה יוה"כ פרק ג' ה"ה דבירושלמי אמרו בשם ר' יוחנן מעבא דשסא ישכח וזיק דגמרא דידן ובגמ' בירושלמי פליגי וכו' ע"ש. ובס' חכמי דוד לר"ד פארוו ביומא פ"ב ואמנם עכשיו ראיתי בירושלמי הני' איפכא דר' יוחנן אמר שסא יטעה ואפשר דהרמב"ם גרס הכי גם בש"ס דידן וכו' עכ"ל.

פ"ה ה"ד שלא יטעה. בתר"י יומא ד' נ"ה ע"א והני נמי ששטע בירושלמי דגרס התם אר' יוחנן כדו שלא יטעה אר' זעירא (זעורא) כדו שיגמור הזאתו (הזויתו) מתוך שבעה משמע וכו' ע"ש. ובה' הריטב"א ביומא שם כן אמרו בירושלמי מאי שלא יטעה (ג' מלות ליתא) אמר ר' זעירא כדו שיגמור של ספה (כ' מלות ליתא) מתוך שבע עכ"ל.

פ"ה ה"ה במשנה הביאו לו את השעיר וכו'. באו"ז ח"ב סי' מ"ח בדהגן ביומא וכו' הביאו לו את השעיר וכו' אלמא דהחלה לוקח דם השעיר שרוצה להזות ממנו ואח"כ מניח דם השעיר שכבר הזה ממנו וכו'.

פ"ה ה"ה במשנה ולא היה מתכוין להזות. בתוס' יומא ד' מ"ז ע"א ד"ה כמצליף כהדיא תנן וכו' לא היה מתכוין (להזות) לא למעלה ולא למטה (לא למטן ולא למעלן) וכו'.

פ"ה ה"ה במשנה ולא היה מתכוין להזות לא למטה ולא למעלן אלא כמצליף. בכת"י מהמשנה שהמאירי ליתא כל זה. ובמתניתא דבני מערבא איתא רק המלות אלא כמצליף. ונראה שלפני הנמ' בבלי לא היה במשנה זו המלות אלא כמצליף, ראה יומא ד' מ"ז ע"א והתנן הזה ממנו וכו' התם (עי' דקדוקי סופרים שם) כמצליף. ובזבחים ד' ל"ח ע"א והתנן הזה וכו' הוא (עי' ד"ס שם) כמצליף. ואם היו לפנייהם בנות המשנה המלות אלא כמצליף לא היתה מקום לקושי' הגמרא אלא כודאי לא היו. וסרה בזה קושי' התוס' ביומא ובזבחים שם ד"ה כמצליף. במסורת הש"ס ביומא ובזבחים שם ציינו והתנן יומא ד' נ"ג ע"ב. והיא משנה ד' בפרק ה'. וזהו שלא בריוק שצ"ל על הכיפא דמהניתין (בר"ה בירושלמי משנה ה' ומשנה ו').

פ"ה ה"ה במשנה על כן השני שדויה בהיכל. במשנה בבבלי' יומא נ"ד ע"א על כן הזהב (ליתא) השני שבהיכל. ובעקרת-יצחק שער ס"ג יצא והניחו על כן הזהב שהיה בהיכל. ובפי' רבינו חננאל יומא נ"ה ע"א על כן השני וכו'.

פ"ה ה"ה יבול על מצחה. בכבלי יומא ד' נ"ה ע"א כנגד עוביה של כפורת. ובפי' רבינו חננאל שם כנגד טפחה של כפורת הוא עוביה והוא מצחה הכל אחד

הוא

הוא שיש נוסחאות מהחלפות לפיכך הוצרכו להודיע שהכל מעם אחד הם עב"ל. זכפי רבינו חננאל ביומא ד' מ' ע"א וזוה ממנו אחת למעלה וז' פעמים כדוכל על פני הפרוכת וכו' עב"ל ועי' לקמן כגמרא בהלכה זו ובערוך ערך מפח א'.

פ"ה ה"ה מה כפורת שנ' להלך על מצחה וכו', שנאמר כאן על מצחה. בדפוס קראקא זיטאמיר וקראמאשין כב' מקובות במעות המעתיק: על מצחה. **פ"ה ה"ה** לא על נגה. גם יוסף הכהן בקדמוניות 3.10.3 מבאר בן שהיה לא על נגה.

פ"ה ה"ה והוה אותו לפני הכפורת מלבד וכו'. כל המאמר י"ה שורות עד אף דם הפר למעלן אחת. מקורו בתו"כ אחרי פ"ו בשנים גדולים ועי' בבלי יומא נ"ה ע"א.

פ"ה ה"ה הקודש (כד' זיטאמיר הקדש) צריך וכו'. תו"כ ויקרא דבורא דחובה פ"ג. ובמרכבת המשנה ה' עיה"כ פרק ד' ה"ב ומצאתי און לי בירוש' דפרקין הקדש צריך לכון הזאותו (ליתא) נגד (כנגד) הקדש (פי' בין בדי ארין) א"ר נחמיה לפי שמצינו וכו' ע"ש ובמשנה למלך ה' מעשה הקרבנות פ"ה ה"ג. **פ"ה ה"ה** אמר ר' נחמיה וכו' ת"ל אשר לפני ה'. כפי רבינו חננאל ביומא נ"ח ע"כ א"ר נחמיה לפי שמצינו וכו' ת"ל אשר לפני ה' וכו'. ובהערות המגיה בש"ס שם נראה דצ"ל יצא אל המזבח עב"ל. ולא ראה שהר"ח גרס בבבלי בהמאמר כפי גרסת הירוש' וכן הוא בתו"כ אחרי פ"ו.

פ"ה ה"ה או אינו מדבר אלא וכו'. תו"כ אחרי פ"ו וע"ש. **פ"ה ה"ה** חטאת שקבל דמה וכו'. תוספתא זבחים פרק ח'. בבלי יומא נ"ז ע"ב ותו"כ ויקרא דבורא דחובה פרק י' בשנים גדולים.

פ"ה ה"ה והן נשפכין לאמה דבדי רבי. וכן לעיל הפלוגתא דרבי ודר"א בי ר' שמעון. אבל בכל המקומות שציינתי לעיל ליתא הסלות דבדי רבי.

פ"ה ה"ה רבי אומר אומר אני וכו'. בזבחים ד' ע"ה ע"א רבי אומר רואין את המתנה אם יש בה כדי לזה וכדי לזה כשרה ואם לאו פסולה (רואין את הדם אם יש בו כדי מתנה אחת מזה וכדי מתנה אחת מזה כשר וכו'). בלא ספק הבריותות המובאות בירושלמי כאן הן מועתקו בירושלמי סדר קדשים הנאבד מאתנו. **פ"ה ה"ו** במשנה וכך היה מונה נמל. בעקידת יצחק שער ס"ג וכך היה מונה וכו' יצא והניחו וכו'. (ד' סלות אחרונות ליתא).

פ"ה ה"ו במשנה וכך היה מונה עירה וכו'. בעקידת יצחק הנ"ל וכך היה מונה וכו' יצא והניחו וכו'. (ד' סלות אחרונות ליתא).

פ"ה ה"ו ויתחיל בקרן מזרחית דרומית. בלחם משנה ה' מעשה הקרבנות פרק ה' ה"ד ובבב"ד עלה ברעתי להביא לו ס"ע לפירוש זה מדברי הירושלמי שהקשה על פתני' ואמר ויתחיל מקרן מזרחית דרומית אר' אילא (הילא) וכו' ע"ש שהאריך בזה. ובמרכבת המשנה ה' עיה"כ פרק ד' ה"ב וראיתי לבאר הירושלמי שהביא הלחם משנה וכו' ע"ש.

פ"ה ה"ו שני הכהנים ברחו. בבבלי יומא ד' נ"ם ע"א בשנים גדולים.

פ"ה ה"ו מאן דעבד הכין לא חשש. בתו"כ יומא ד' נ"ם ע"ב ד"ה שני אי נמי אי עבד הכי עבד אי עבד הכי עבד לר' ישמעאל. וכן מצאתי בירושלמי דלר' ישמעאל לא פליגי (ד' סלות אחרונות ליתא) עב"ל ובס' מים היים להפר"ח (ד' ל"א ע"ב) ולענין ההקפה אי הוי ביד או ברגל משמע וודאי שחזר בו רבינו

מ"ש

סמ"ש בפי' המשנה שאין הלכה כר"א ופסק פה כר"א וכו' דאמרינן בירושלמי
דמאן דעביד הכי לית חשש וכו' ע"ש.

פ"ה ה"ז במשנה התחיל מחמא. בפי' רבינו חננאל יומא נ"ח: ליתא מלה אחרונה.
פ"ה ה"ז במשנה מהיכן הוא מתחיל. תו"כ אחרי פ"ו וע"ש. ובשו"ת הרשב"א
סי' שפ"ח אמרת שהוקשה לך במה ששנינו וכו' מהיכן הוא מתחיל כו'.
פ"ה ה"ז במשנה שם גומר על המזבח וכו'. וכן הוא במתניתא דבני
מערבא. אבל במשנה בבבלי יומא ד' נ"ח ע"כ משכּ היה גומר וכו'.

פ"ה ה"ז במשנה ר' אליעזר אומר וכו'. בתו"כ אחרי פ"ו ר' יהודה אומר
משם (ר' מלות ליהא) ר' אלעזר. ובפי' רבינו חננאל ביומא נ"ט ע"א ר' אלעזר
(אליעזר) אומר וכו'. ובשו"ת הרשב"א סי' שפ"ט וכן הוספתי תמה במשנה זו
ג"כ במה שאמר ר' אליעזר במקומו הוא (היה) עומד כלומר שאינו צריך הקפת
רגל וכו' ע"ש. בסדר הדורות צד 54 מעיר המניה ביומא פ"ה משנה ז'
גרסתינו ר' אלעזר עכ"ל ולא ראה ד"ו.

פ"ה ה"ז עליו לא על גחליו. בתו"י יומא ד' נ"ט ע"ב ד"ה אינו בירושלמי
מסיק ליה מן והוה (ליתא) עליו ולא על אפרו (גחליו) עכ"ל. ובמים חיים
להפריח (ד' ל"א ע"ב) בירושלמי מפיך לה מהוה עליו ולא על אפרו (אפריו)
עליו ולא (לא) גחליו עכ"ל.

פ"ה ה"ז אית תני תני צפוני וכו'. בבבלי יומא ד' נ"ט ע"א תניא
חנניה אומר בצד צפוני הוא נותן ר' יוסי אומר בצד דרומי הוא נותן וכו'.
ובמרכבת המשנה ה' עיה"כ פרק ד' ה"ב וראה זה מצאתי בירושלמי אית תני
תני צד צפוני וכו' פי' דבירושלמי דלא גרים כברייהא ר' יוסי אומר וכו' ע"ש.
פ"ה ה"ז אמר ר' יוסה זה סימן וכו'. תו"כ אחרי פ"ו פ"ג ותוספתא יומא
פ"ב. ובזבחים ד' נ"ח ע"ב בשנים גדולים.

פ"ה ה"ז וגר המערבי. בס' חסדי דוד (פי' על ההוספתא יומא פ"ג) וכ"ה
בירושלמי ובסו"ס עלה ר"י בשם ר' פדת גחלים שבכל יום וגר מערבי (המערבי)
וכו' והכי פירושו וכו' ע"ש.

פ"ה ה"ז אית תני תני אם כילה כיפר. בתו"כ אחרי פ"ד ובבבלי יומא
ד' ס' ע"ב ובזבחים ד' נ"ב ע"ב אם כפר כלה וכו' דברי ר' עקיבא. וע"ש בגליון
מה שהעיר מהילקום.

פ"ה ה"ז בשם ר' יהושע בן לוי אין השיריים מעכבין. בזבחים ד' נ"ב ע"ב
ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי חד אמר משמעות דורשין איכא בינייהו וחד אמר
שיריים מעכבין איכא בינייהו תסתיים דר' יהושע בן לוי הוא דאמר שיריים
דמעכבי דאר"י בן לוי וכו'. ובירוש' כאן מפורש דעות ר' יהושע בן לוי ור' יוחנן.
פ"ה ה"ז מה אם שירי חמאת וכו'. עי' תו"כ וקרא חובה פ"ג ובבלי ובזבחים
נ"ב ע"א בשנים גדולים.

פ"ה ה"ז דתנינן מה לתתונים וכו'. הרי"כ צו פ"ה ובזבחים נ"ב ע"ב
בשנים גדולים.

פ"ה ה"ז דתנינן וכפר וכו'. תו"כ אחרי פ"ה ובבלי יומא ד' ס' ע"ב
בשנים גדולים.

פ"ה ה"ז זה לפני ולפנים. בבבלי יומא ד' ס"א ע"א ועוד ב"ג מקומות שם
בשניים, ובפי' ר"ש משאנן בתו"כ (אחרי פ"ה) וכפר את מקדש הקדש זו לפני
ולפנים מפרש בירושלמי מתנות (ליתא) שלפני ולפנים אהל מועד זה היכל (ההיכל)

מתנות שבהיכל (ב' מלות ליתא) המזבח כמשמעו מתנות (ליתא) שבמזבח הזהב-
 יכפר אלו עזרות (אף על העזרות) וכו' עכ"ל. ובפי' הראב"ד בה"כ שם (פרק
 ה') מפרש בירושלמי דיומא זה לפני ולפנים מתנות של לפני לפנים אהל מועד
 זה הכל מתנות שבהיכל, המזבח כמשמעו, מתנות שבמזבח הזהב יכפר אלו
 עזרות (גירסת הראב"ד שזה לגירסת הר"ש משאנץ הג"ל).

פ"ה ה"ז כפרה בעזרות לא השיריים. בפי' הראב"ד בה"כ הנ"ל אלו שיריים
 שנשפכין ליסוד מזבח החצון שהוא בעזרה וד' יהודה קתני לה (גירסתו בהירוש'
 משונה ור' יהודה לא נזכר בהירושלמי רק בבבלי יומא ד' ס"א ע"א) וכו' עכ"ל
 ועי' בתוס' זבחים ד' ס"ב ע"א ד"ה כגן.

פ"ה ה"ז הני מועילין היו בדמים. הוספתא זבחים פרק ו' (הוצאת צוקער-
 מאנדעל) ובבבלי יומא נ"ט ע"א בשנים גדולים.

פ"ה ה"ז א"ל ומה בידך. כעין זה במעשר שני פרק ד' ה"ז א"ל (ר' חונא)
 ומה בידך. ובנימין פ"ו ה"א נשנה המאמר ושם הגי' במ"ס א"ל ואה מה בידך.
 ובברכות פרק ב' ה"ה א"ל ומה בידך וכו'. ובעירובין פרק א' ה"א א"ל (ר'
 זעירא) ומה בידך וכו' ובנימין פ"א ה"ב א"ל ומה בידך. ועוד בכ"מ.

פ"ה ה"ז והוה ר' זעורה חדי בה סבר וכו' א"ל ומה בידך וכו'. כעין זה
 בירושלמי מנהדרין פרק ז' הי"ג והוה ר' זעורה חדי בה סבר מימר בשיפת ר'
 הילא רביה איתאמרה. ועל דר' לעזר בי ר' שמעון איתאמרת אמר ליה ומה בידך
 ועל דרבנן איתאמרת ובע"ז פרק ב' ה"ג הורי ר' לעזר במיחד והוה ר' זעירא
 חדי בה. ובגדה פרק א' ה"א תני מעת לעת וכו' והוה ר' זעירא חדי בה. אבל
 בצחוק שלא בדברי הורה לא צחק ר' זעירא. ראה בבבלי נדה ד' כ"ג ע"א עד
 כאן הביאו ר' ירמיה לר' זירא לידי גיחוק ולא נחיק. ופירש"י שם ור' זירא מחסיר
 שפי עכ"ל. ועי' באהבת ציון וירושלים במעשרות צד 127 על מה שנמצא
 בירושלמי הלשון וקסמא בירא.

פ"ה ה"ח במשנה על כולן וכו'. בפי' רבינו חננאל יומא נ"ט ועל כולן.
 וכן בה"כ אחרי פ"ו. ובמרכבת המשנה ה' עיה"כ פרק ד' ה"ב גם במשניות
 גרסינן ועל כולן היה נותן מלמעלה למטה (מלמטה למעלה) למשנה וכו' ע"ש
 ובשול"ת הדרב"ז (בלשונות הרמב"ם סי' כ"ה בסוף ח"א) דהתן ועל (על) כולן היה
 (הוא) נותן מלמטה למעלה וכו' ע"ש.

פ"ה ה"ח במשנה חוץ מו. בשול"ת הרשב"א סי' שפ"ט ומהניתן וכו' חוץ
 מו כלבד (ליהא).

פ"ה ה"ח במשנה הזה על מיהרו. בבבלי יומא ד' ט"ז סע"א והתנן הזה
 כסנו (ליהא) על מהרו וכו'. ובפי' רבינו חננאל שם ע"ב והתנן וכו' וחזר (ליהא)
 והוה על מהרו וכו'. ובפי' הראב"ד לה"כ (אמור פ"ז) על מהרה פי' על גלוייה
 של מנורה כדתנן כיומא הזה על מהרו של מזבח וכו' ומפרשים אנלויא דמזבח
 כלומר וכו' ע"ש. ובפי' ר"ש משאנץ שם על מהרה של מנורה על גלוייה כדאמרינן
 על סידרו של מזבח וכו'. ובעקידת יצחק שער ס"ג ומחטא במקום מהרו כלומר
 שהיתה הנחלים הנה והנה ומחטא על מהרה המזבח וכו'.

פ"ה ה"ח במשנה היה שופך על יסוד דרומי. בתוספתא יומא פ"ג ובזבחים
 פרק ו' מוסף: ר' שמעון אומר אילו ואילו ליסוד מערבי. ובירושלמי לא נזכר
 לקמן בגמרא מדעת ר' שמעון.

פ"ה ה"ח במשנה מהערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון. כעין זה בתמורה ד'

ל"ד ע"א וזורקן לאמה ומתגלגלה והולכת לנחל קדרון. וע"ש בשמה מקובצת. ובמדות פרק ג' בשנה ב' מתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון וע"ש בפ"י הרא"ש. פ"ה ה"ח במשנה ומועלין בו. בהוס' ריד"א בעידובין ד' ק"ד ע"א כרתגן וכו' ומועלין בהן. ובמתניהא דבני מערבא ומועלין בהם. ובפירש"י מעלה ד' י"א ע"א ד"ה יצא כדתנן אלו ואלו מתערבין לאמה (באמה) וכו' ומתלין בהן. וע"ש בפ"י רגמ"ה.

פ"ה ה"ח הנעשות בחוץ כנגדי זהב. כן הגי' בתוספתא יומא פרק ג' בכל ההוצאות. אבל בכבלי יומא ד' ס' ע"א אבל דברים הנעשין כנגדי לכן וכו'. וכן הגיה הק"ע בירושלמי כאן וזה עפ"י הכבלי הג"ל.

פ"ה ה"ח וחכמים אוסרים. בכבלי הג"ל ר' נחמיה אומר וע"ש.

פ"ה ה"ח ר' הושעיה בשם ר' פס. בכבלי יומא ד' ס"א. אמר ר' אפס במתנות שנהיכל. ובסדר הדורות (צד 76) ר' אושעיא אמר בשמו (בשם ר' אפס) עכ"ל וכיון לירושלמי דילן. ובכראשית רבה פ"י אות ד' אר' הושעיא דרש רבנא אפס וכו'. פ"ה ה"ט במשנה האמור על הסדר. בכבלי מנהדרין ד' מ"ט ע"ב האמורים (האמור) על הסדר וכו' לא עשה ולא (ליהא) כלום.

פ"ה ה"ט במשנה הקדים מעשה. בכ"ט ה' עבודת יהו"כ פ"ה ה"ד אם (ליהא) הקדים מעשה וכו'.

פ"ה ה"ט במשנה הקדים דם השעיר לדם הפר. ברמב"ם ה' עבודת יהו"כ פרק ה' ה"ד הקדים דם השעיר לדם הפר בקדוש הקדשים קודם שיגמור עבודתו (ג' מלות אחרתהו ליתא במשנה וכן ליתא בשנוי נוסחאות גרסאות מרמב"ם וכתב יד ד' 76).

פ"ו ה"א במשנה ולקחהו כאחת. בס' הן עשיר ובלקחהו כאחד במשנה דיוקניה וכן בנוסח המשנה בירושלמי גרסינן וכו' ע"ש.

פ"ו ה"א במשנה עד שלא הגדיל. וכן הוא בכת"י מהמאירי. אבל במתניהא דבני מערבא עד שלא הגדיל (הגדיל) סת יקח זוג לשני אם משהגדיל (ואם משהגדיל) סת יביא שנים (בהמאירי זוג) ויגדיל (ויגדיל) עליהם כתחילה (בתחילה). פ"ו ה"א נאמר כאן שני וכו'. ספרי שופטים ס"י ק"צ. ומובא הספרי בכסף משנה וברב"ז ה' עדות פרק ט' ה"ב. ובתוס' נדה ד' ג' ע"א ד"ה כל ובירושלמי פוסל אשה לזקן אית דילפי מועמדו שני אנשים שני שני (ע"י הגהת הב"ח) מעל פי שנים עדים (לפנינו משנתה הגי') ואית דילפי מושארו שני אנשים במתנה ע"כ. ובתוס' הרא"ש ביבמות ד' ס"ה ע"א ד"ה מי ואשה אינה הארה לזקן וכו' ובירושלמי דיומא פ' שני שעירים יליף מנז"ש דשני נאמר כאן ועמדו שני אנשים ונאמר להלן ע"פ שנים עדים וכו' עכ"ל. ובתשב"ץ חלק א' ס' ע' וכן בירושלמי דיומא פרק שני שעירים ילפי' לה בנ"ש שני שני דכתיב על פי שני עדים וכו'.

פ"ו ה"א מעתה אין האשה דנה. ספרי שופטים ס' ק"צ יכול אף אשה תהיה כשרה לעדות וכו'. וע"ש בהערות מהר"ם א"ש ז"ל. ובמקום אחר העירותי על מ"ש במגלת תענית פרק י' שהיו הצדוקין יושבין בסנו דרין שלהם ינאי המלך ושלטינן המלכה יושבת אצלו. שנראה מזה שלדעת הצדוקים אשה כשרה לזקן. אולם המאמר חסר בכת"י אחד שם. ראה סדר החכמים חלק ב' צד 16. פ"ו ה"א מעתה אין האשה דנה. בירושלמי מנהדרין פרק ג' ה"י הגרסא הרי למדנו שאין האשה דנה ולא מעדה. ובשבתות פרק ד' הלכה א' הרי למדנו

לסדרו שאין האשה דנה מעתה אין האשה מעידה. ובפי' רבינו חננאל במנהדרין ד' ל' ע"א ירושלמי כיצד וכו' סוגיא דשמעתא (כוונת הר"ח לסוגיא דשמעתא בירושלמי) הרי לסדרו שהאשה לא דנה ולא מעידה עכ"ל ובתוס' יבמות ד' ס"ה ע"ב ד"ה מי ובהדיא איתא בירושלמי דיוטא מעתה שאין אשה מעידה אינה דנה עכ"ל ובהוס' גימין ד' פ"ח ע"ב ד"ה ולא מיהו בירושלמי דיוטא יש מעתה דאין אשה מעידה אינה דנה (כגרסת התוס' הנ"ל) וכו'. ובתוס' שבועות ד' כ"ט ע"ב ד"ה שבועות וכן יש בירושלמי מעתה שאין האשה מעידה אינה דנה עכ"ל ובחי' הרשב"א והריטב"א שבועות ד' ל' ע"א וכן אמרו בירושלמי אשה לא דנה ולא מעידה וכו' עכ"ל. ובס' באר שבע בשו"ת (ד' צ"א ע"א) והלא הלכה רווחת בישראל דאשה פסולה לדון כדאיתא בירושלמי דיוטא ע"ש עכ"ל.

פ"ו ה"א ר' יוסה בי בי ר' בון ר' חונה בשם רב יוסף. בירושלמי מנהדרין הנ"ל ר' יוסי בי ר' בון בשם רב יוסף. ובשבועות הנ"ל ר"ב בי ר' בון רבי הונא (חונה) בשם ר' יוסי (יוסף) וכשבת פרק ט' ה"א וע"ז פ"ג ה"ח ר' יוסי בי ר' אבין ר' חונה בשם ר' יוסף מנין שאין אומר וכו'. ולעיל יוסא פרק ה' ה"א אר"י בי ר' בון אמרה רבי חונה קומי ר' יוסה. ובמנהדרין פרק ב' ה"ה רב הונא בשם ר' יוסי. ועי' באהבת ציון ירושלים לשבת צד 109.

פ"ו ה"א ונאמר להלן שני ישארו וגו'. בתוס' נדה ד' נ' ע"א ד"ה כל ואיה דילפי (בירושלמי) מרשאר שני אנשים במחנה עכ"ל וברא"ש שבועות פרק ד' ס' א' והכי איתא בירושלמי דפרקין נאמר כאן שני (על פי שנים עדים) ונאמר להלן ישארו שני אנשים במחנה מה להלן אנשים וכו' ע"ש ובשו"ת הרדב"ז ח"ה סי' ש"א ס"ז שאלה וכו' נשים פסולות לעדות מן ההורה שנא' עפ"י שנים עדים וכו'. ובספר חקת הדיינין (ויען תרכ"ד) ד' ל"ז ע"א ובירושלמי בבב"ק ופ"א (ליהא) לומדין דאשה פסולה לדון דכתיב ישארו שני אנשים במחנה וכו' וההם כתיב ועמדו שני אנשים ובעדים הכתוב מדבר ומה לגבי עדות אנשים ולא נשים אף לגבי דיינים אנשים ולא נשים שהרי ישארו שני אנשים לגבי דיינין כתיב וכו' עכ"ל.

פ"ו ה"א ולא קמנים. בירושלמי מגילה פ"ב ה"ה ונדה פרק א' ה"ד ואין עדות לקמן וע"ש.

פ"ו ה"א מסביר פנים כנגד אחד. במגן אבות להרשב"ץ לאבות פ"א (רי"ג ע"ב) בסבר מלשון תרגום רואה אנכי וגו' חוי אנא ית סבר וכו' ובירושלמי פרק שני שעירי אזהרה לדיין שלא יסביר פנים לזה ועיז פנים לזה נראה שהסבר הוא הפוך העוות והכעס עכ"ל.

פ"ו ה"א משום ר' ישמעאל אמרו. תוספתא מנהדרין פרק ו' וע"ש.

פ"ו ה"א צריכין העדים להיות עומדין. ספרי שופטים סי' ק"צ ועמדו שני האנשים הדיינין יושבין והעדים עומדים וע"ש בהערות.

פ"ו ה"א אף הנידונין צריכין להיות עומדין. בספרי הנ"ל ועמדו מצה בנידונים שיעמדו.

פ"ו ה"א בשעה שהן מקבלין עדותן. וכן הוא בירושלמי שבועות פרק ד' ה"א בשעה שמקבלין עדותן. אבל בירושלמי מנהדרין פרק ג' ה"י הגירסא אף הנידונין צריכין לעמוד (צריכין להיות עומדין) בשעה שמקבלין דינן שנאמר אשר להם הריב לפני ה' (ו' סלות אחרתות ליתא לפנינו ביומא). וכן מוכח בירושלמי בריף מנהדרין סי' אלף י"א וע"ש. ובר"ן שבועות סי' אלף קכ"ז אבל

אבל בשעת גמר דין דברי הכל דיינין בישיבה ובעלי דין בעמידה ובירושלמי
בפרק זה בורר משמע דבעלי דין בעמידה בשעת עדות עכ"ל ובנמוקי יוסף
בסנהדרין סי' אלף ג' ובירושלמי וכו' רבא (ר' בא) בשם רב הונא אמר
צריכין העדים להיות עומדין בשעת עדותם שנאמר ועמדו שני האנשים ר' יהודה
אומר (ר' ירמיה בשם ר' אבהו) אף הנידונין צריכין להיות עומדין בשעה
שמקבלין דינם שנאמר אשר להם הריב לפני ה' עכ"ל ועי' בפ"י ר"ש משאנן
בת"כ קדושים פרק ד' בירושלמי גרסינן מכאן לדיינין שקבלו עדות מעומד
שדנין עפ"י עדותן וכו' ע"ש.

פ"ו ה"א רב אמר שני שבין זוג שני ר' יוחנן וכו'. בבבלי יומא ד' ס"ד
ע"א אמר רב שני שבזוג ראשון יקרב שני שבזוג שני ירעה ר' יוחנן אמר שני
שבזוג ראשון ירעה שני שבזוג שני יקרב וכו'. וזה איפוך מהירושלמי.
פ"ו ה"א דא"ר יתה בשם ר' זעורה. ראה אהבה ציון ירושלים כלאים צד 68.
פ"ו ה"ב במשנה ויאמר אם של שם וכו'. לקמן בהלכה זו כיני מתניהא
יביא שנים ויגדיל עליהם בתחילה ויאמר וכו'. וכן הוא בכת"י אחד בהמשנה
בגמרא. עי' דקדוקי סופרים כיומא ד' ס"ב ע"א.

פ"ו ה"ב במשנה והשיני ירעה עד שיסתאב וכו'. ר"י אמר תמות וכו'. בת"מ
דהא דאמר ר"י תמות לאו על אותו שאמר ת"ק ירעה וכו' ע"ש. אבל בת"כ
אחרי פרק ב' הגי' בהמשנה משנה: והשני ימות דברי ר' יהודה וחכמים
אומרים (ב' סלות ליהא) ירעה עד שיסתאב ומכר ופלו רסיו לנדבה.

פ"ו ה"ב במשנה שאין חטאת ציבור סתה. בת"כ הנ"ל ליתא. ובשקלים
פרק א' ה"ד דתנן שאין חטאת צבור מתה ר"א תמות וכו'.

פ"ו ה"ב במשנה ועוד אמר ר' יהודה נשפך וכו'. בת"כ אחרי פרק ב'
זה בלא שם ר' יהודה וע"ש.

פ"ו ה"ב שלא להזכיר וכו'. בכ' הון עשיר ירושלמי תני בר קפרא עון
וכו' שלא להזכיר גנדין (כן בד' וויניצא אבל בד' זיטאמיד גנדין) של ישראל
ע"כ (בירושלמי) וכו'.

פ"ו ה"ב עד מתי הוא הייה וכו'. הוספתא יומא פרק ד' בשנויים.

פ"ו ה"ב הירד מעכב. בפ"י הר"ש משאנן בת"כ (אחרי פ"ד) ומיהו מביאין
מירושלמי דודאן (צ"ל הירד) מעכב עכ"ל.

פ"ו ה"ב ע"ד דר"ש וכו'. וכן הוא בירושלמי שבועות פרק א' ה"י. ובבבלי
יומא ד' מ' ע"ב בהיפך שר' יהודה סובר ירד לא מעכב ור"ש סובר ירדו מעכב.
ובמרכבת המשנה ה' עיה"כ פרק ה' ה"מ וכן מפורש בירושלמי וכו' ע"ד דר"י
ירדו (הירד) מעכב ע"ד דר"ש אין ירדו מעכב וכו' ע"כ (בירושלמי) ואע"ג דיש
כאן היפוך הנרמא ופ"ס וכו' עכ"ל.

פ"ו ה"ג במשנה ונתודה. במשנה בבבלי יומא ד' ס"ו ע"א ונתודה. ובמתניתא
דבני מערבא ונתודה.

פ"ו ה"ג במשנה אנא השם עון פשעו וכו'. וכן הוא במתניתא דבני מערבא.
אבל במשנה בבבלי הנ"ל חטאו עון פשעו וכו'. ובאו"ז ח"ב סי' רפ"א אנא השם
חטאו עון וכו'. וכבר העירוהי לעיל פרק ד' ה"ב צד 49 שזה מחלוקת ר"מ
וחכמים. ובלקטים מהלכות אמרכל (ויען הרכ"ד ד' כ"ג ע"א) כתב אבי העזרי
בת"כ תניא כרבנן חטאתי עויתי פשעתי וכן פסק בתשובות הגאונים וה"ג (עי'
בה"ג התצאת מקיצי נרדמים צד 154) ובפ"י ר"ח ובספר אבי העזרי וריב"א

פסקי

פסקו כולם בחכמים וז' יהודה ממנצא הנהוג לומר כר"ם ערתי פשעתי חמאתי עכ"ל.
פ"ו ה"ג במשנה אנה השם וכו' אנה השם. וכן במשנה בבבלי יומא ד' ס"ו
 ע"א אבל במתניתא דבני מערבא אנה השם וכו' אנה בשם. ועי' לעיל פ"ג
 ה"ט במשנה.

פ"ו ה"ג במשנה כפר נא וגו'. במתניתא דבני מערבא כפר נא לענות
 ולפשעים ולחטאים שעו ושפשעו ושחטאו לפניך עמך בית ישראל ככתוב בהודת
 משה עבדך לאמר כי כיום הזה יכפר וגו' לפני ה' תטהרו והם עונין אחריו ברוך
 שם כבוד מלכותו לעולם ועד. הבהנים והעם העומדים בעזרה וכו'. וכל זה ליתא
 לפנינו אבל איתא במשנה בבבלי יומא ד' ס"ו ע"א. ועי' בשו"ת אבקה רובל למרן
 סי' כ"ז השאלה השלישית בנתינת הגדול וכו' סדר המסדר אחריו והכהנים והעם
 וכו' לפי שהיו אמרנו שהוא טעות במשנה וכו' ע"ש ולעיל צד 36 בשם הרדב"ז.

פ"ו ה"ג במשנה ערשלא מציפורין. במשנה בבבלי יומא ס"ו ע"א ערשלא
 ישראל היה. ובמתניתא דבני מערבא ערשלא מציפורין. ובכתי"י מהמשנה מהמאורי
 מעשה והולכו ארי שעלה מציפורי. ובשו"ת בנימין זאב סי' כ' בשלח יבמות
 וכו' כך אמרתי לך יוחנן בן יונהן אריה דמכפר שידא וכו' ע"ש ולפנינו ביבמות
 הגי' משנה.

פ"ו ה"ג עתי שיהא עתיד עתי שיהא מוזמן וכו' לא הוא עתיד. וכו'.
 בהמקור בת"כ (אחרי פ"ד) ובבבלי יומא ד' ס"ו ע"א ליתא המלות עתי שיהא עתיד.
פ"ו ה"ג שלחו ביד שנים וכו'. בפ"י הר"ש משאנן בה"כ (אחרי פ"ו)
 ובירושלמי קא בעי שלחו ביד שנים מהו שיממאו בגדים נשמענין מן הכא
 המשלח ולא משלח את המשלח (המשלח). ובבבלי יומא ס"ו ע"ב ואין השולח
 את המשלח) הדא אמרה שלחו ביד שנים אינו מממא בגדים וכו' עכ"ל
 ולפנינו בשנוי.

פ"ו ה"ג כך תהו בשלום. תוספתא יומא פרק ד' בשניים גדולים. ובבבלי
 יומא ד' ס"ו ע"ב אהא בשלום. ובתו"י יומא ד' ס"ו ע"ב אהא בשלום כלומר
 אהא כמותו שהיה בריא מאד וכן הוא בירושלמי ובתוספתא פ"ג ודלא כפירש"י
 עכ"ל. ולפנינו הנוסח משונה. לעזי מתרגם כפי נוסח הדפוס.

פ"ו ה"ג וחכ"א וכו'. בפ"י הר"ש משאנן בתו"כ (אחרי פ"ו) ובירושלמי וחכ"א
 חלה המשלח (השלוח) משלחו ביד אחר עכ"ל.

פ"ו ה"ג כל ימים שהיה שמעון הצדיק. בס' מים חיים להפר"ח (ד' ל' ע"ב)
 בירושלמי אמרין כל ימים שהיה שמעון הצדיק וכו' והמרקיין אוכלין אותו
 ופירוש סרקין הם אנשים רקים ופוחזים עכ"ל. ובמעריך ערך סרק בירושלמי
 דיומא וכו' והמרקיין אוכלין אותו פי' ערביים עכ"ל.

פ"ו ה"ג שמת שמעון הצדיק וכו'. בבבלי יומא ד' ל"ט ע"א הגי' משונה.
 ובילקום המכירי (תהלים ע"א ב') ת"ד מ' שנה שמש שמעון הצדיק וכו' וכן
 בירושלמי עכ"ל.

פ"ו ה"ג והגרננים היו פושטין את ידיהם. עי' בבבלי יומא ל"ט ע"א. ובקדושין
 ד' נ"ג ע"א והגרננים חולקים סאי חולקים חוטפים כדקתני סיפא מעשה וכו' ע"ש.
פ"ו ה"ג היה נקרא בן האפן. בתוספתא מוטה פ"ג היה נקרא בן קמצן
 וע"ש בהערה. ובבבלי יומא ל"ט ע"א בן חמצן. ובירושלמי ע"ו פרק ה' ה"ר ד'
 ירמיה אכיל חמצין. ופי' המפרשים מין קמניות. ולפי"ז הבבלי שגורס בן חמצן
 ובירושלמי שגורס בן האפן שחת.

פ"ו ה'ג והו נועלין דלתות ההיכל מבערב ומשכימין ומוציאין אותן פתוחין. גם יוסף הכהן במלחמות 6.5.3 מספר: שער המזרח אשר לחצר ביה ה' הפנימית וכו' השער ההוא נפתח פתאם בשעה הששית בלילה באפס יד ובלו מנע איש וכו' עכ"ל.

פ"ו ה'ג וקינא בו שמעון אחיו. במנחות ק"ט ע"ב בשניים גדולים. ובילקוט המכירי. (ישעיה צד 110) וכן ביומא ירושלמי ארבעים שנה וכו' הרי חוניו (נחונין). ובבבלי סגילה י' ע"ב בית חנוי, ובכת"י בגמרא שם נחונין. ובערך ערך חוניו והגאון גודם חנוי. ובאשכול חלק א' צד 28 בית חונאי. ועי' אהבת ציון וירושלים שביעיה צד 6) וכו' וקנא בו יהודה (שמעון) אחיו וכו' האיך נחר (נחור) עליה בסוף וכו' ע"ש. ובשלשלה הקבלה (ערך שמעון הצדיק) כנראה בירושלמי דיומא ומנחות לפי שנולדה קטמה בין חנוי ושמעי (שמעון) אחיו על הכתובה גדולה עכ"ל.

פ"ו ה'ג וקרא עליו את הפסוק הזה ביום ההוא וגו'. כן מפרש גם יוסף הכהן המקרא הזה על מובח חניו במצרים. ראה במלחמות היהודים 7.10.3 ובקדמוניות 18.3.1 וראה מ"ש בהערותי לסדר עולם רבה פכ"ג הערה מ"ט. **פ"ו** ה"ד במשנה מפני הבבליים. בתוספתא יומא פ"ד מפני אלכסנדריים. ולקמן בהלכה ד' אלכסנדריון היו אומרים וכו'. ומה נראה שגרסו במשנה כן. אבל בבבלי יומא ד' ס"ו ע"ב לא בבליים היו אלא אלכסנדריים וכו'.

פ"ו ה"ד במשנה תשעים רים. בערך גודם רום. ובשמה מקובצת בבבא מציעא ד' ל"ג ע"א וזה רים ואית דגרמי רום בוא"ו לפי שיש באותו חשבון רס"ז אמות וכו' עכ"ל ובתוס' חלוין ד' קכ"ב ע"ב ד"ה לגבל דפרת המיל ז' ומחצה רים וכו'.

פ"ו ה"ד תני עשר סוכות וכו'. תוספתא יומא פרק ד' בשניים גדולים. **פ"ו** ה"ד שאין יצר הקע תעב וכו'. ירושלמי נדרים פרק מ' סה"א שאין יצר הרע תאב וכו'. ובחי' המאירי ליומא ד' נ"ט ע"ב וכמ"ש בתלמוד המערב אין היצר תאב (תעב, ובדפוס ויטאמיר תאב) אלא בדבר האסור לו עכ"ל. ובס' מנוח (ד' ל"ו ע"א) ובירושלמי וכו' גרסינן אין (שאין) יצר הרע תאב אלא לדבר (דבר) האסור לו. עכ"ל. ובירושלמי סנהדרין פרק ב' ה'ג ואומר ליצרו הרע האבנה דבר האסור לך וכו'. לעזי מניה כאן תאב. ולא ידע מני' הראשונים הנ"ל. **פ"ו** ה"ד ד' מנא סלק למבקרה לר' חנוי וכו'. בכלבו ס' ס"ט ירושלמי ר' חנינא (מנא) הוה יתיב קמיה דר' חנאי ביום הכפורים א"ל צחינא טובא א"ל זיל שהי בהר שעתא אשכחנינה א"ל מהו צחותא עכריה א"ל מכיון דשרית לי אולא לה שמעינן מינה שאין היצר תאב אלא בדבר האסור לו הלכך שפיר דמי למיעבד הכי עכ"ל ולפנינו בשניים. ובארחות חיים (ה' יוה"כ ס' י"א) ירושלמי ר' חנינא הוה יתיב קמיה דר' ינאי ביוה"כ א"ל צחינא טובא וכו' ע"ש ולפנינו הגי' משונה. ובס' מנוח הנ"ל כהא דר' מנא (מנא) סלק למבקרה לר' חני וכו' א"ל מה עבדת לצחותך (עכרת ההוא צחותך) א"ל כד שרית לי אולית ליה (לה) הלכך שפיר דמי למיעבד הכי והראב"ד הביאו ברשא שלו אך לא הביאו כאשר הוא עכ"ל. (רדשת הראב"ד לא נזכר באוצר הספרים להרה"ח בן יעקב ז"ל). לעזי וקאהומם ערך צחן סעתיקים: מאי עכרת צחותך. ולפנינו מה עכרתה הוה צחותך.

פ"ו ה"ד ר"ח בר בא וכו'. בס' מנוח הנ"ל כדגרסינן בירושלמי פ"ב שעירי

ר' חייא בר בא הוה משתעי ההיא (הדין) עוברא וכו' אמרה ליה אבא צחינא (צחינא אנא) אמר לה אורבן צבתר כלומר כתר לי זעיר וכו' עכ"ל.

פ"ד ה"ד רבי אחא וכו'. בס' מנוח הנ"ל ר' אחא כד סתפני (מפני) מוסף (מוספא) הוה אמר קומיהן אחנא (אחינן) מאן דאיה מינוק (מייניק) יוול בניניה כלומר מי שיש לו תינוק ילך בשבילו להברותו עכ"ל.

פ"ד ה"ה היו קושרין אותו בחלנתוהין. בבבלי רה"ש ד' ל"א ע"ב רומא ט"ז ע"ב בשנויים גדולים.

פ"ד ה"ה בראשונה היה קושרין וכו'. כל המאמר מובא בנוסח חדש בעקרה יצחק שער ס"ג וז"ל ובירושלמי דבס' שבת בתחלה היו קושרין כל אחד ואחד מישראל לשון של זהודית (ז' מלות ליתא) בעליותו (ליתא) בחלונות וכפי מעשיו של אותו האיש היה מראה לו (ח' מלות ליתא) והיו מתביישין זה מזה התקיט שלא היו קושרין אלא בחיל ועדיין היו מתביישין כל ישראל כשלא היה מלבין (י"ד מלות אחרונות ליתא) התקיטו שיהיו קושרין בהיכל שלא היה נראה לאנשים ונשים (ה' מלות ליתא) ועדיין היו מתביישין התקיטו שיהא כלו בראש השעיר המשתלח ולא היה רואה אלא מוליכו לברו והוא מקשר לשון של זהודית חצו בסלע וחצו בין קרניו ודוחפו ולא היה מניע אל חצי ההר עד שנעשה כלו איברים איברים (ל"ד מלות אחרונות ליתא) עכ"ל. ובמאירי בשבת ד' פ"ו ע"ב וכתב לומר המערב אמרו בתחלה היה כל א' וא' קושר בחלונו והיו מתביישים זה מזה התקיטו שלא יהו קושרים אלא באיל (ונראה שצ"ל בחיל כנירסת העקדה הנ"ל) ועדיין היו כל ישראל מתביישין כשלא היה מלבין התקיטו שיהיו קושרים אותו בהיכל ועדיין היו מתביישים התקיטו שיהיו קושרים אותו בראש שעיר המשתלח עכ"ל. הרב ר' יצחק עראמע בעל עקירת יצחק חי כל ימיו במדינת ספרד ומה בנעאפאל בשנת רנ"ד. והיה לו ירושלמי סתוקן כפי שנראה כאן שהביא גירסא חדשה יבונה. וכן עי' לקמן בפרק ח' ה"ט. ובכר הביא בעל אור זרוע ח"א סי' השע"ח גירסא חדשה בירושלמי וכתב ושוב מצאתי בספר שהובא בספרד. וידוע שנוסחת ספרד נגמ' בבלי היו ג"כ לשב כפי הראשונים.

פ"ד ה"ה שעונותיו של אדם. בירושלמי שבת פרק ט' ה"ג אם יהו חטאיו של אדם כפי שניו כשלג ילבינו יותר מיכן (ר' מלות אחרונות חסרות ביומא כאן) כצמר יהו אר"י ענתודרייא וכו'. (כאמר ר' יודן חסר ביומא כאן) ובילקוט המכירי ישעיה (צד 13) מובא ירושלמי דילן.

פ"ד ה"ה כאנש דסלק ממבריא לציפורן עד וכו'. כעין זה בירושלמי נדרים פרק ז' ה"ו לית אורחיה דבר נשא מיחמי חבריה בפומא בעי מיסד במיכריה חמתיה. פ"ד ה"ה רבי זריקן אמר ר' זעודה שאל פרים הנשרפין ושעירין הנשרפין וכו'. כל המאמר עד סוף הפרק, מ"ה שורות עד אף הכא כן, אין לו שייכות לסתניתין ביומא שההלכות הנזכרות בכל המאמר אינן נוגעות לקרבנות יום הכפורים. תזכרו בירושלמי כאן בדרך אנב לפי שאמרו במשנתנו בא לו אצל הפר ואצל השעיר הנשרפין. ובגמרא יומא בבלי כאן אין זכר מכל ההלכות של ר' אלעזר שנזכרו בירושלמי כאן, אף כי נזכרו בבבלי קצת מהלכות. במקומות אחרים (בזבחים ד' ק"ד וד' ק"ה ועוד במקומות אחרים). ולפי דעהי כל המאמר הנ"ל מקורו היה בירושלמי סדר קדשים (מס' זבחים) ומשם התהק כאן כל המאמר. ונשאר בהלכות אלו הלכה אחת מר' זכיי הקדמון שאמר ר' יוחנן בשמו. (עי' להלן). ואיננו ר' זכיי ששנה קומי ר' יוחנן. עי' מבוא הירושלמי ערך ר' זכיי.

פ"ו ה"ה ר' חייא בר בא אמר ר' לעזר שאל פרים וכו' שיצאו וחזרו וכו' .
 בזבחים ד' ק"ה ע"א בעי ר' אלעזר פרים ושעירים הנשרפין שיצאו וחזרו וכו' ע"ש .
 פ"ו ה"ה התיב ר' בא וכו' . בזבחים הנ"ל אמר ר' אבא בר ממל ת"ש .
 פ"ו ה"ה ר' לעזר שאל פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין שניטבו וכו' .
 בזבחים ק"ד סע"ב בעי ר' אלעזר יציאה מהו שתועיל בפרים הנשרפים ושעירים
 הנשרפים וכו' ע"ש .

פ"ו ה"ה פרים הנשרפין וכו' . בתוס' זבחים ד' ק"ה ע"א ד"ה מחוסר ובידוש'
 נרכינן בסוף פרק שני שעירים רבי אלעזר (לעזר) שאל פרים הנשרפין ושעירים
 הנשרפים (הנשרפין) מהו שיטמאו (שיטמו) בגדים בלא הכשר ובלא (בלא)
 טימאה מפני שסופן לטמאות (לטמות) מומאה חמדה השיב (התיב) רבי (ליהא)
 שמואל קפודקיא כעתה יטמאו (יטכו) אימורים (את אימוריהן) אלא כשפרשו
 (בשפירשו) ואפילו הימא (הימר) דלא (לא) פירשו כהדא אין מי חמאת מטמאין
 (מטמין) דבר לחזור ולטמאות (ולטמות) ממנו עכ"ל . ובס' חסדי דוד לר"ד פארדו:
 בפ' להתוספתא יובא פ"ג ה"ל הירושלמי ר"א שאל פרים וכו' שיטמא (שיטמו)
 (אוכלך כצ"ל) בלא הכשר וכו' ע"ש .

פ"ו ה"ה חוץ לחומת ירושלים . במנחות ד' ע"ח ע"ב ר' יוחנן אמר חוץ
 לחומת בית פאני . וע"ש בהגהת רע"א ובתור"מ במנחות פרק ז' משנה ג' והראה
 לי וכו' בירושלמי פ"ו דיומא ר' יוחנן אמר חוץ לחומת ירושלים וכו' עכ"ל .
 פ"ו ה"ה הרי נבילת עוף המהור וכו' . ירושלמי חגיגה פ"ג ה"ב .

פ"ו ה"ה תני ר' זכוי . בירושלמי נדה פ"ג ה"ב ר' יוחנן בשם ר' זכוי .
 פ"ו ה"ו במשנה ודחפו לאחוריו וכו' שהוא נעשה איברים איברים . אבל
 בתרגום ירושלמי (וקרא מ"ז כ"ב) ודחיניה רוח ויקא מן קדם ה' רמות . הרי
 שלא דחפו שום איש רק מת השעיר בדרך נס .

פ"ו ה"ו במשנה בא לו אצל הפר . לקמן בפרק זה בהלכה ה' בפסקא
 דמתניתין בא לו אצל פרו . ועי' לעיל פרק ג' משנה ט' .

פ"ו ה"ו במשנה והוציא את אימוריהן . ברמב"ם ה' עבודת יוה"כ פ"ג ה"ו
 חזר אצל הפר והשעיר שהוא דמן לפנים וקודעין ומוציא את אימוריהן ונותנם
 בכלי (במגס) ומקטירן ע"ג המזבח . ובכסף משנה שם לישנא דמתניתין נקב
 היה ראוי לכתוב להקטירן וכו' ע"ש . ובכסף משנה ה' מעשה הקרבנות פרק ז'
 ה"א דתנן הוציא (והוציא) את אימוריהן ונתנם (נתנם) במגס והקטירם (והקטירן)
 וכו' . ובעקידת יצחק שער ס"ג גוהן בכלי שרת (במגס) והקטירן וכו' . וגם בפסחים
 פרק ה' משנה י' נתנן במגס . אבל בסמ"ג עשין רכ"ג נתנן בכלי .

פ"ו ה"ו במשנה קלען במקלות . אבל במשנה שבמשניות קלען במקלעות
 וע"ש בפ' הרע"ב ובג' הבבלי כן בסדר אתה כוננת בסדר ר' עמרם גאון ד' ג"א .
 פ"ו ה"ח במשנה אמרו לו לכה"ג . בעקידת יצחק שער ס"ג אמרו לכהן איש
 כהן גדול (ג' מלות ליהא) וכו' .

פ"ו ה"ח במשנה דידכאות . במדרש אסתר פ"א פסוק ויהי כימי דורכיאות וכו' ע"ש .
 פ"ו ה"ט במשנה ועד בית חורון . במתניתא דבני מערבא ועד בית חרורו .
 ובבבלי סהמאירי בית חרורו . ובתשובות הגאונים (ברלין תר"ח ס' ק"י) וכך
 אנו שונן שלשה כילין מירושלים עד בית חרורו עכ"ל ועי' כערוך ערך חרר .
 ובתרגום ירושלמי וקרא מ"ז כ"ב וסיק צפירא על מזבחי דבית חרודי .

פ"ו ה"א במשנה ואם לאו באיסמלית . בתשלום אבודרהם צד 63 ותנן בא .

לו וכו' ואם לאו קורא (ליתא) באצמליה (ובן במשנה בגמרא בבלי) לבנה (לבן) משלו. ובמתניתא דבני מערבא לבן שלו.

פ"ז ה"א במשנה חזן הכנסת וכו'. באור זרוע ח"א סי' קי"ד בפרק אלו נאמרין ובפרק בא לו החזן נוטל ספר תורה ונותנה (ונתנו) לראש הכנסת. וראש הכנסת נותנה (נותנו) לסגן והסגן נותנה (נותנו) וכו'.

פ"ז ה"א במשנה וכה"ג עומד ומקבל. באור זרוע חלק ב' סי' רכ"ז דתנן וכו' וכהן גדול עומד ומקבלו.

פ"ז ה"א במשנה וקורא ועומד. במתניתא דבני מערבא וקורא עומד. ובכת"י מהמאירי ליתא כ"ו. ובמשנה בבבלי (יומא ס"ח ע"ב) וכהן גדול עומד ומקבל וקורא וכו'. ובהגהת הבי"ח שם ס"א עומד וקורא עכ"ל ובמשנה סוטה פ"ז משנה י' המלך עומד ומקבל וקורא יושב.

פ"ז ה"א במשנה וקורא אחרי מות. בס' התרומה סי' ל"ט דתנן ונטול ספר תורה וקורא בו (ליתא) אחרי מות ואך בעשור ובעשור שבחומש הפקודים קורא על פה וכו'. ולפנינו בשנויים. ועי' בכסף משנה ה' הפלה פרק י"ב הכ"ג.

פ"ז ה"א במשנה את התורה. בר"ף סגילה פ"ד סי' אלף קל"ב וגולל ספר (ליתא) תורה וכו' ובעשור לחודש (ליתא) שבחומש הפקודים וכו'.

פ"ז ה"א במשנה כתוב כאן. המלה כאן ליתא במתניתא דכ"ט כאן ובסוטה פ"ז משנה ט'. ובראב"ן סי' מ"ב כדאמר' ביומא וכו' שקדתי לפניכם כתיב (כתוב) כאן עכ"ל.

פ"ז ה"א במשנה ובעשור שבחומש הפקודים. בראב"ן סי' מ"ב ואמרין נמי בסדר יומא ובעשור שבחומש הפקודים קוריהו (קורא) ע"פ.

פ"ז ה"א במשנה ועל המקדש. בכת"י מהמאירי ועל המקדש בפני עצמו (ב' מלות ליתא) ועל ישראל בפני עצמן (ב' מלות ליתא) ועל ירושלים בפני עצמה (ב' מלות ליתא) ועל הכהנים בפני עצמן (ב' מלות ליתא) וכו'. וכן במשנה בגמ' בבבלי. ובס' מים חיים להפ"ח (ר' ל' ע"ב) יש גרסאות במשנה אית דגרסי על המקדש בפני עצמן ועל ירושלים בפני עצמן וכו' ע"ש.

פ"ז ה"א במשנה ועל ישראל. במשנה בבבלי ועל ירושלים בפני עצמה (ר' מלות אחרונות ליתא) וכו'. וברש"י סוטה ד' מ' ע"ב וכן על ירושלים ובמס' סוטה ירושלמית מפרש לה עכ"ל ולפנינו ליתא.

פ"ז ה"א במשנה ועל שאר התפילה. במשנה סוטה פ"ז מ"ט ושאר תפילה.

פ"ז ה"א מנין לקריאת הפרשה. בהוי"ו ובר"טב"א ביומא ד' ס"ח ע"א ובירושלמי בעי מנין לקריאת הפרשה ר' אירי בשם ר' יוחנן (ר' יצחק) כתיב ויעש וכו' מכאן לקריאת הפרשה לומר דאפילו צוואות יש לו לעשות כאשר צוה לומר שיקראם וכו' עכ"ל. ובתשלו"ם לאבודרהם צד 68 ואמר' בירושלמי מנין לקריאת הפרשה וכו' מכאן לקריאת הפרשה פי' להודיע לכל שעשה כאשר צוה ה' עכ"ל ובס' שיח יצחק על יומא וס' מים חיים להפ"ח (ר' ל' ע"ב) בירושלמי מנין לקריאת הפרשה ר' אירי בשם ר' יצחק (כנוסחת הדפוס) ויעש וכו'.

פ"ז ה"א ר' אירי בשם ר' יצחק. בסדר הרורות לא בא זכר מהמאמר.

פ"ז ה"א בכל אהר את אמר וכו'. בפ"י רבינו חננאל ביומא ד' ס"ט סע"א ירושלמי בכל אהר איתמר (את אמר) הולכין אצל (אחר) התורה והבא (את אמר) מוליכין את התורה אצלו (אצלן) אין (אלא) ע"י שהן אנשים (בני אדם) התורה מתעלה בהם (כהן) עכ"ל ובמנהיג (ר' ל"ב רפוס ברלין) מנהג היה בקרואן למר

עקבא

עקבא נשיאה שהו מכינין לו כסא של כבוד בכית הכנסת מצד הארון ולאחר שקראו בתורה כהן ולוי היו מורידין לו התורה ואיה סמך לדבר בירושלמי דיוסא פרק בא לו בכל אתר אתר אמר הולכים אצל התורה ובאן את אמר מוליכין התורה אצלו אלא על שהן בני אדם גדולים בתורה ומתעלה כהן (לפנינו בשנתיים) וכו' ואיה בגמ' דסוטה ירושלמי מגילת סתרים עכ"ל וכונת המנהיג שלקח כל זה מספר מגילת סתרים לרב נסים גאון. ובס' תשלום לאבודרהם צד 68 וכתב רבינו נסים במגילת סתרים שמנהג היה בקירסאן מר עוקבא נשיא שהיו מכינין לו בבית הכנסת מצד ההיכל מושב וכסא של כבוד ולאחר שקראו בתורה היו מורידין לו ספר תורה וקורא בו והראיה מירושלמי זה עכ"ל ולעיל שם: ואמר' בירושלמי בפרק בא לו בכל אתר אתר אמר הולכין אצל תורה והכא את אמר מוליכין ספר תורה אצלו אלא ע"י שהם בני אדם גדולים התורה מתעלה בהם עכ"ל. וביוחסין (קראקא ד' קכ"ג) וחזן הכנסת טוריד ס"ה לראש גלות וכל העם עומדים והוא מקבל ספר תורה בידו ועומד וקורא בה עכ"ל ובאור זרוע חלק א' ה' ק"ש ס' מ' ש"ס דנכון וכשר הדבר ליראי השם ב"ה כשרוא חולה שיכול לכוין שיבואו עשרה להתפללו עמו ואם הוא אדם חשוב בעירו מביאין לו ספר תורה בביתו שקראו בו עשרה שמתפללין עמו דאמר בירושלמי ביוסא פרק בא לו בכל אתר אתר אמר הלך אצל תורה וכה את אמר מוליכין את התורה אצלם אלא ע"י שהם בני אדם גדולים התורה מתעלה בהם עכ"ל. ובאור זרוע שם ס' קי"ד אבל דפריך לעיל בירושלמי בכל אתר אתר אמר הולכין אחר התורה וכה את אמר מוליכין את התורה אצלו אלא ע"י שהם בני אדם גדולים התורה מתעלה בהן (הנוסחאות משונה קצת למה שהביא האו"ז למעלה) אם כן משמע דרוקא שהחזן הוא גדול החזן שהוא מופלג בתורה ובגדולה דוקא או מותר לו לאחר להושיט לו ספר תורה אבל אדם בינוני לא וכו' עכ"ל האו"ז. ובהגהת אשר"י בברכות פרק א' ס' ז' חולה שיכול לכוין יבואו עשרה ויתפללו עמו ואם הוא אדם חשוב בעירו מביאין לו ספר תורה בביתו וקראו אותה בעשרה שמתפללין עמו סא"ז (מאור זרוע) עכ"ל וכיון למ"ש האור זרוע ה' קיש הב"ל. ובתוס' ריד"א ביוסא ד' ס"מ ע"א ירושלמי בכל אתר אתר מר הולכין אצל התורה וכה מוליכין התורה אצלו אין (בגמ' רבינו חננאל הג"ל) ע"י שהן אנשים גדולים התורה מתעלה בהן עכ"ל ובמאורי ליוסא ד' ס"ב ובתלמוד המערב אמרו בכל אתר אתר הולכין אצל התורה וכה את מר מוליכין את התורה אצלו פירוש כהן גדול ביה"ב ומלך בפ' הקהל וכו' עכ"ל ובמאורי בסוטה ד' מ' ע"א ובתלמוד המערב אמרו בכל אתר אתר אתמור הולכין אצל התורה וכה אתמר מוליכין את התורה אצלו ע"י שהיו גדולים (שהן בני אדם גדולים) ר"ל מלך וכהן גדול התורה מתעלה בה (בהן) עכ"ל. ובשו"ת מהר"ם ברני ברוך (הוצאת הרב בלאך ס' כ"ג זכנ הוא בשו"ת מהר"ם בר"ב ס' כ"ג בדפוס סדילקאוו) ב"א החבושין בכית האסורים אין מביאים אצלם ס"ת אפי' בר"ה וי"כ מדאמר בירושלמי פ' בא לו בכל אתר אתר אמר הלך אחר תורה והכא את אמר מוליכין התורה אצלם אלא ע"י שיש (ליתא) בני אדם גדולים איני יודע אם התורה נתעלתה בהם או הם לא יעלו אצלה (י"א מלות אחרות ליתא בכל ההוצאות בירושלמי. והרב בלאך סתקן לחנם) עכ"ל. ובמרדכי רה"ש ס' השי' מצאתי בהשוכה אחת דבני אדם החבושים בכית האסורים אין מביאים אצלם ס"ת אפילו בר"ה ויהי"כ כדאמרין בירושלמי בפרק בא לו בכל אתר אתר אמר הולכין אתר תורה והכא תימא מוליכין

סוליכין תורה אצלו אלמא ע"י בני אדם שהם גדולים התורה נתעלה בהם עכ"ל. ובתשב"ץ חלק ג' סי' קנ"ו שאלת קהל בררו עשרה בני אדם לעשות המצות וקריאת ספר תורה וכו' ואח"כ אמרו להם תתנו לנו שכר המצות שעשיתם וכו' תשובה וכו' ובירושלמי מוכיח בן שאמרו ביזמא פרק בא לו כל אתה את אומר הלך אחר תורה וכאן את אומר סוליכין התורה אצלו אלא ע"י בני אדם גדולים. החורה מתעלה בהם וכו'. ושם סי' קצ"ד עוד שאלת מי שהקדיש ס'ה לבית הכנסת ורוצה להתגדל בו ולהעלותו לבימה הוא או אחר תחתיו אם רשאי בכך וכו' תשובה וכו' וכמו שאמרו בירושלמי על ידי בני אדם גדולים התורה מתעלה בהם וכו' ע"ש. והנה הרבה עיקרי דינים למדו הראשונים הג"ל מהירושלמי זה. כפי שיראה הלומד בעצמו. ולא יפלא בעיני הלומד המבין שנוסחאת מהר"ם ברבי ברוך בהירושלמי משונה מרוב נוסחת הראשונים כי להר"ם בר"ב היה ירושלמי ישן שנוסחאתו היו משונות. ראה בתשובות מהר"ם בר"ב סי' ע"ט (הוצאת הרב בלאך. וכן הוא בר' סדילקאו) ובירושלמי שלי זקן לא גרסינן אפילו שלמים (בר') וויניציא בנדה פרק א' ה"ה הגי' עד כ"ד חדש שלמין אבל בירושלמי כתובות פ"ה ה"ו ליתא מלת שלמין).

פ"ז ה"א תמן מייבלין אוריתא גבי ריש גלותא. בפ"י רבינו חננאל ביזמא ס"ט סע"א והא תמן סוליכין (מייבלין) אורייתא (אוריתא) גבי ריש גלותא. ובמנהיג הג"ל והא תמן מובילין אוריתא גבי ר"ג. וכן הוא באות זרוע ה' ק"ש סי' ט'. ובהוס' ריד"א ביזמא ס"ט ע"א והיו תמן סוליכין אורייתא (כני' ר"ח הג"ל) גבי ר"ג. וכן במרדכי הג"ל. ובשו"ת מהר"ם בר"ב הג"ל והא תמן מובילין אורייתא לגבי (גבי) ריש גלותא. ובמאירי בסוטה ד' ט' ע"א ותנינן מובילין אוריה (והא תמן מייבלין אוריתא וכן הוא בירושלמי סוטה פ"ו ה"ה) גבי ריש גלותא כלומר ואינו לא מלך ולא כהן גדול וכו' עכ"ל.

פ"ז ה"א שורעו של דוד משוקע שם. וכן הוא בירושלמי סוטה פ"ז ה"ה. אבל בפ"י רבינו חננאל ביזמא שם ע"י זרעו של בית (ליתא) דוד משוקע שם. ובהוס' ריד"א ביזמא ס"ט ע"א תמן ע"י שאירעו (שורעו) של בית דוד (כני' ר"ח הג"ל) משוקע שם. ובשו"ת מהר"ם בר' ברוך הג"ל ע"י שורעו של דוד משוקע בהינן (שם). ועי' במרדכי ובאו"ז הג"ל. ובמאירי בסוטה הג"ל ע"י ששם זרעו של דוד משוקע שם. ובכת"י בסדר החכמים (חלק א' צד 196) אלין ראשי גלותא יכניה שאלתיאל זרובבל ומשולם וכו'. ובסדר עולם זוטא (סדר החכמים חלק ב' צד 70) שאלתיאל בן יהויכין חכמים דברוהו בגולה וכו'. ומני' ירושלמי כלאים פרק ט' הלכה ד' ובאהבת ציון ירושלים שם צד 70.

פ"ז ה"א אינן עבדין לו כמנהג אבהתהון. וכן הוא בירושלמי סוטה פ"ז ה"ה. ובפ"י רבינו חננאל ביזמא ס"ט ע"א אינן עבדין (לו) כמנהג אבהתהון. ובמנהיג הג"ל אינן עבדי' כמנהג אבותיהם. ובמאירי בסוטה ד' ט' ע"א נון עבדין לון כמנהג אבותיהם. ובשו"ת מהר"ם בר' ברוך הג"ל עבדין להון מנהג אבותיהן. ובאור זרוע ה' ק"ש סי' ט' אינן עבדין לי' כמנהג אבהתהון. ובהוס' ריד"א ביזמא ס"ט אינן עבדין לי' כמנהג (כמנהג) אבהתהון. וגירסת כל הראשונים הג"ל נוסות שמה שעשו להדיש גולה, שמסרו לו הספר תורה לקרותו בה, עשו עפ"י מנהג תורה כמנהג אבותיהם. וזה היסוד בעיני כל חוקר דבר לאמתו שבאמת המנהג הזה. היה נהוג רק לכבוד ריש הגולה, אבל לא עפ"י דין תורה. והנה מצאתי במרדכי רה"ש סי' הש"י (ככל הדפוסים וגם בר')

דיווא) שגרם בהירושלמי: אינון עבדין ולא (לו) כמנהג אבותיהם עכ"ל וגירסא זו ישרה בעיני. ויהיה פירושה שמנהג זה נהוג רק לפי כבוד ראשי גולה, לפי שהיו מבית דוד, אבל לא כמנהג ישראל עפ"י דין תורה. או שפירוש הדברים ז"ל כמנהג אבותיהם אבות ראשי הגולה. כי עפ"י רוב לא שמרו ראשי הגולה מנהגי ישראל כראוי. עי' בבבלי שבת ד' נ"ה ע"א א"ל ר' זירא לר' סימון לוכחינהו מר להני דבי ריש גלותא א"ל לא מקבלי מינאי א"ל אע"ג דלא מקבלי לוכחינהו מר וכו'. וכמה פעמים התירו לראשי הגולה שלא עפ"י דין ישראל. ראה בירושלמי שבת פרק י"ב ה"א רב המטנא הורי לריש גלותא להתיר שולחן של פרקים בשבת וכו'. ובביצה פרק א' ה"ז רב חונא הורי לריש גלותא לצאת בכסא וכו'. ובבבלי בבא מציעא ד' צ"א ע"ב אמר רב אשי הא סילתא בעי מינאי דבי רב נחמיה (צ"ל בר נחמיה. וכן הוא בירושלמי שבת פ"ב ה"א ר' יודה בן פזי הורה לאילין דבר נחמיה כן. ובמ"ק פ"ג ה"ה איתתיה דבר נחמיה וכו' ובירושלמי נישין פרק ג' סה"ז (ד' ויניציא 45.1.49) כהדא אלן דרב נחמיה וכו'. אבל במלחמות להרמב"ן בנישין פ"ג בתלמוד א"י וכו' כהדא אלן דבר נחמיה. והמהרש"ל הגיה בבא מציעא הנ"ל דבי רבנא ר' נחמיה. אין צורך להגיה. ועי' בערוך השלם ערך אביי (צר ח'). ריש גלותא מהו להכניס מן וכו' ופשטי להו לאיסורא דלא כהלכתא משום פריצותא דעבדי. ובבבלי בתוכות ד' ס' ע"ב והא רב נחמן שרא להו לבי ריש גלותא שאני בי ריש גלותא דלא הדר בהו. ועי' בשאלתות ס' י"ד גירסא אחרת בזה. ובירוש' מגילה פ"ג ה"ב. יעוד מצינו דוגמאות רבות כאלו ואין כאן מקומו להאריך בזה. שוב ראיתי שבדברי המרדכי הנ"ל שרו בה נרנא איזה טהאחרונים. ראה בספר עבודת ישראל (אזכיר תצ"ו) ד' ר"ו ע"א וז"ל בהגהת מרדכי וכו' מדקאמר בירושלמי בפ' בא דו כבל אתה את אמרת וכו' אינון עבדין ולא כמנהג אבהתהון עכ"ל וכו' ע"ש ובשו"ת מהר"ם ספאדוואה ס' פ"ח במרדכי וכו' מדקאמר בירושלמי בכל אתר יכו' אינון עבדין ולא כמנהג אבהתון עכ"ל המרדכי שהוא בירי מקלף וספר מדיק וכו' עכ"ל. ובשו"ת ר' יעקב לבית הלוי (ויניציא שצ"ב ד' פ"ו ע"א) הגהת מרדכי וכו' מדקאמר בירושלמי וכו' תמן ע"י זרעו של דוד משוקעים אינון עדין ולא כמנהג אבהתיהון ואית דגרסי אינון עבדין ולא כמנהג אבהתיהון עכ"ל (המרדכי) וכו' ע"ש שהאריך בזה. ורואים אנחנו גם מכאן שלרוב רבותינו שגרו באפריקא ובאירופא היה הירושלמי כאן בגירסא משובשת ורק להמרדכי לבד היה הירושלמי בגרסא מהוקנת ואנכי הראיתי בספרי לדוגמאות רבות כאלו.

פ"ז ה"א ואין מדלגין מנביא וכו'. הוספתא מגילה פרק ד' וע"ש.

פ"ז ה"א ובנביא של שנים עשר מותר. בתוספתא הנ"ל ובנביא של שנים עשר מדלגין (מותר) ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לראשו. (בכ"י בהוצאת צוקערמאנדעל: לתחלתו) (ו' סלות אחרונות ליתא לפנינו). ועי' בכסף משנה ה' תפלה פרק י"ב הי"ג.

פ"ז ה"א שאין גלין ס"ת כרבים. בירושלמי מגילה פ"ד ה"ה שאין גולים ס"ת כרבים. ובסומא פרק ז' ה"ו לפי שאין גוללין ס"ת. ובתו"י יומא ד' ע' ע"א ד"ה ובעשור ומביא ראיה מן הירושלמי דקאמר התם במכילהין אין גוללין (גלין) ספר תורה כרבים וכו' והתניא (והא תנינן) קורין (קורא) וכו' שנייא היא שהיא סדרו של יום תדע (לך) דאמר ריש לקיש (ר"ש בן לקיש) בכל אתר אסור לקרות (בכל מקום אינו קורא) בעל פה וכאן קורין בעל פה (והכא קורא). ובת"י הי"טב"א

בימא

ביומא שם הקשו בירושלמי והא קתני (והא תנינן) קורא אחרי מות וכו' ופריק שניא היא מפני וכו' ונראה שכך פירושו דאך בעשור התירו לנלול ולא חשו לטורח צבור כיון שהוא צריך לסדרו של יום אבל לחזור ולנלול בעשור שבחומש הפקודים אינו מעיקר הקריאה וכו' עכ"ל. ובסמ"ג עשין ר"ם (ד' רפ"ב) בירושלמי מקשה אהא דאין גוללין בצבור והא הני קורא אחרי (מות) ואך (בסמ"ג בדפוסים אחרונים: ואף) בעשור שניא היא שהיא סדרו של יום תדע דאמר ר"ל בכל (אתר כן בד' קאפוסט) אסור לקרות בעל פה וכאן קורא על פה פידוש התירו גלילה מועטת מפרשה אחרי לפרשת אמור מפני שהוא סדרו של יום אבל גלילה טרובה לא רצו להתיר והתירו לקרות אותה בעל פה מפני שהוא סדרו של יום ואינו אלא כמניד עבודת היום עכ"ל. ובשו"ת מהר"ם אל אלשקר סי' צ' אכריזין שלהי פ"ב דמנילה אין גוללין ספר תורה בצבור מפני כבוד הצבור ומעשים בכל יום שגוללין ב"ט ובר"ח כשאין שם ספר תורה אחר עכ"ל ולא זכר ירושלמי דילן. פ"ז ה"א כדו שישמענו. במנילה הנ"ל אמר ליה (ב' מלות ליתא) כדו שישמענו.

פ"ז ה"א שנייא היא שהיא סדרו של יום. כעין זה בירושלמי מנילה פרק ד' ה"ב הרי פרשת עמלק א"ל שנייא דוא שהיא סדרה של יום. אבל בארנות חיים ה' קריאת התורה סי' י"ג בנוסח אחר: ירושלמי והרי פרשת עמלק דליכא אלא ט'? הוא עושה מעשה קטוע לפיכך הפרשה קטוע (ז' מלות אחרונות ליתא בכל ההוצאות) ובעשור (ה' מנילה ד' ק"ד) פריך בירושלמי ומשני שנייה היא שהיא סדרו של יום עכ"ל.

פ"ז ה"א והכא קורא. במגלה וכוטה הנ"ל קורא על פה (ב' מלות ליתא). ובדמכ"א יומא הנ"ל ומן הירושלמי הזה למדנו תירוץ למה שהקשו היאך היה קורא כהן דברים שנכתב על פה ועוד פרשת ק"ש ופרשה את קרבני לחטי וגם פסוקים אחרים שאנו קורין בבית הכנסת על פה כפסוקי דזמרא וכו' והנכון בזה מה שנראה מן הירושלמי שלא אסרו לקרוא על פה אלא דברים שנכתב שהם מחובת קריאה בצבור אבל פסוקים שאדם קורא לשנון בעלמא או דרך שבת ותפלה והדאה אינו בכלל זה וכו' עכ"ל ובכלכו סי' י"ג ובירושלמי מפרש דברים שנכתב וכו' שזהו דוקא בספר תורה שמא יאמר חסר משם אבל בהפלה אין לחוש כלל עכ"ל. ובארנות חיים (מאה ברכות סי' י"ד) ובירושלמי מפרש דוקא בס"ת שמא יאמרו חסר משם אבל בהפלות אין לחוש כלל עכ"ל.

פ"ז ה"א ר' יוסה ספקר לבר עולא וכו'. המאמר משובש כאן ובמנילה פ"ד ה"ה ובסוטה פרק ז' הלכה ו'. אולם באור זרוע חלק ב' סי' מ"ח כונא המאמר בגרסא מהוקנת וז"ל סידה בירושלמי פ' ואלו נאמרין ובמ"ם (מס' סופרים) פ' הקורא בתורה משמע שתחלה מוציא אחת וקורא בה וסחורה ואח"כ מוציא שנייה וקורא בה וסחורה דאמר ההם ר' יוסי היה ספקר לרב (לבר, ובמס' סופרים פי"א (הוצאה מיללער) ג"כ הגירסא לרב עולא) עולא חונא דכנישתא דבבלאי כד הוא חד אורייתא תהי ניל לה אחורי פרוכתא וכד דאיתן תרהי תהי מייבל חדא ומייתיה חדא כלומר הולך האחת. ואח"כ תביא השנייה ותקרא בה. מייבל פי' כמו טובילנא מנא לבי מסחא עכ"ל. ובד"ם בשו"ע סי' קמ"ו סע"ה ה' ובא"ז (ובאור זרוע) כ' בשם הירושלמי דכשמוציאין ב' ס"ת אין להוציא השניה עד שמחזיר הראשונה למקומה ואנו אין מנהיגו כן וכו' ע"ש. וכן להאור זרוע הנ"ל.

פ"ז ה"א לבר עולא. בירושלמי שבת פרק ד' ה"ב לסדרא דבר עולא. ובביצה פרק א' הלכה ו' ברייתא דסדרה דבב עולא.

פ"ז ה"א תהא גייל לה. בירוש' מגילה פ"ד ה"ה ההי גיילא (כד' וימאמר במ"ס : גי לא) אחורי פרוכתא. ובסוטה פרק ז' ה"ו כדי חורה אורייתא תונייל לה לחורי פרוכתא. **פ"ז** ה"א להדי פרוכתא. במגילה הנ"ל אחורי פרוכתא. ובסוטה הנ"ל לחורי פרוכתא. ולפי שאין גוללין ספר תורה בציבור מפני כבוד צבור (בבלי יומא ד' ע' ע"א וע"ש בהגרע"א) לכן נללו הספר אחורי הפרוכת. ובארחות חיים (ה' קריאת ס"ת סי' ט"ה) אין גוללין ס"ת מפ' לפ' בצבור מפני מורה צבור נוסחי אחרינא מפני כבוד צבור וכו' עכ"ל.

פ"ז ה"א שמתה ברכות וכו'. בפ' רבינו חננאל ביומא ד' ע' ע"א ירושלמי ומברך עליה ח' ברכות. וכתו"י יומא שם ד"ה שמתה שמונה ברכות כלן מפורשות בירושלמי עכ"ל ובהשלום לאבודרהם צד 64 אלו השמונה ברכות לא נהפרשו בתלמוד שלנו אבל הם מפורשים בירושלמי בפרק בא לו. ובחי' הריטב"א ביומא ד' ע' אין ברכות אלו מפורשות בתלמוד שלנו אבל בירושלמי פרשה וכו'. ובכסף משנה ה' עבודה יום הכפורים פרק ג' ה"א חתימת הברכות שאינם מבוארות בנכרא אבל בירושלמי שם נזכרו קצתם עכ"ל.

פ"ז ה"א הבוחר בתורה. בפ' רבינו חננאל הנ"ל על התורה בא"י (ג' סלות ליתא) הבוחר בתורה. ובהשלום אבודרהם הנ"ל הראשונה על התורה כמו שאנו מברכים בקריאת התורה בצבור אשר נתן לנו תורת אמת וכו' (י"ב סלות אחרונות ליתא לפנינו) וברמב"ם ה' עבודת יה"כ פרק ג' ה"א בעת שקורא מברך לפניו ולאחריה כדרך שמברכין בבית הכנסת עכ"ל וכן הוא בסמ"ג עשין ר"ט. ועי' הוספתא יומא פ"ד.

פ"ז ה"א שאהך נירא ונעבד. בירושלמי סוטה פרק ז' ה"ו שאותך לבדך ביראה נעבד. ובערוך ערך שמן פי' בירושלמי על העבודה שאותך לבדך ביראה נעבוד. ובפי' רבינו חננאל הנ"ל ועל העבודה בא"י (ג' סלות ליתא) שאהך ביראה נעבוד. ובהשלום אבודרהם הנ"ל על העבודה רצה ה' אלקיני בעמך ישראל ותפלתם תקבל ברצון בא"י המקבל עבודה עמו ישראל ברצון (ט"ז סלות אחרונות ליתא). וברמב"ם שם בשניים. ובילקוט שמואל ר' פ' מילמדנו שאהך לבדך ביראה נעבוד. ובמאירי בסוטה ד' מ' ע"ב ואומר עבודה ר"ל ברכת רצה ה' אלהינו בעבודתנו וכו' ונעבוד אותך ביראה וחיהם בה הבוחר בעבודת עמו ישראל עכ"ל.

פ"ז ה"א על ההודייה. בפ' רבינו חננאל הנ"ל על ההודאה בא"י (ג' סלות ליתא) הטוב לך להודות. ובערוך ערך שמן על ההודאה הטוב לך להודות. כן הוא בערוך דפוס ראשון פיורו רל"ז וע"ז. ובערוך השלם לא התעורר ע"ז. ובהשלום אבודרהם הנ"ל על ההודאה מורים אנחנו לך ועד תשלום הברכה (תוכן הברכה ליתא) עכ"ל. ובמאירי בסוטה הנ"ל ואח"כ מברך ברכת הודאה ר"ל מדיים אנחנו לך וכו' כדרך שהיא נתקנת בשמונה עשרה עכ"ל. ולפינו ליתא:

פ"ז ה"א מוחל עונות וכו'. בפ' רבינו חננאל הנ"ל על מחילת העק בא"י (ג' סלות ליתא) מוחל עונות עמו ישראל (ברחמים). וברמב"ם הנ"ל בא"י מוחל עונות עמו ישראל ברחמים. ובמאירי ליומא ד' ס"ב והתבאר בתלמוד המערכ שחותם בה ברוך אתה ה' (כני' הר"ח) מוחל לעונות (עונות) עמו ישראל (ברחמים) עכ"ל. ובמאירי בסוטה הנ"ל ואח"כ מברך על מחילת עק ר"ל ברכת סלות לעו חותם:

והואם וכו'. ובחי' הרימב"א ביומא ד' ע' אבל בירושלמי פרשוה שאומר רצה ומורים וסלח לנו אבינו כתקנם (ו' מלות ליתא) וכו'. וכן הוא בסמ"ג עשין ר"ט, ובתשלום אבודרהם הנ"ל על מחילת העון מחול לעונותינו ביום הכפורים הזה (ה' מלות אחרונות ליתא) וכו'. ובתורה העולה להרמב"א ח"ג פרק נ"ח על עבודה רצה וחוהם וכו' ברוך אתה ה' הבוחר במקדש כך כתב הרא"ש והרמב"ם כתב שוכן בציון וכו'. פ"ז ה"א הבוחר במקדש. בפ"י רבינו חננאל הנ"ל על המקדש בא"י (ג' מלות ליתא) הבוחר במקדש וכו' ע"ש. ובמאירי יומא הנ"ל ונתבאר בתלמוד המערב שהוא חותם בה השוכן בציון (לפנינו הגי' משונה) ובמאירי כסוטה הנ"ל ומברך חמישית על המקדש ענינה שיעמידהו האל על מכונו וחותם בה בא"י השוכן בציון עכ"ל. ובהשלום אבודרהם הנ"ל על המקדש ענינה שיעמוד המקדש ותהיה שכינה בהוכו (לפנינו אינו מבואר) וחותם בא"י (כג"י הר"ח) הבוחר במקדש עכ"ל. וראה ברמב"ם הנ"ל, וברימב"א הנ"ל ומברך על המקדש ברכה בפני עצמה ויהא ענינה שיעמוד בית המקדש ושכינה בתוכו וחותם שוכן בציון עכ"ל. ובסמ"ג עשין ר"ט ומברך על המקדש ברכה בפני עצמה שהיא ענינה שיעמוד ביהמ"ק ושכינה בתוכו וחותם בא"י שוכן בציון.

פ"ז ה"א הבוחר בישראל. ברש"י סוטה ד' מ' ע"ב ועל ישראל מתפלל על ישראל וחותם ברוך הבוחר בעמו ישראל וכן על ירושלים ובמסכת סוטה ירושלמית בפרש לה עכ"ל. ובפ"י רבינו חננאל הנ"ל ליתא זה. ובמאירי הנ"ל והתבאר בתלמוד המערב שחותם בה הבוחר בישראל עכ"ל. ובתשלום אבודרהם הנ"ל על ישראל שיושיע השם את ישראל ולא יסור מהם מלך (ח' מלות ליתא) וחותם בא"י הבוחר בישראל עכ"ל. וכן הוא ברמב"ם הנ"ל ובחי' הרימב"א הנ"ל. ובסמ"ג עשין ר"ט ומברך על ישראל ברכה בפני עצמה שהיא ענינה שיברך הקב"ה את ישראל ויושיעם וכו' ואלו שהי ברכות אין נזכר מטבע שלהם בתלמוד אלא בירושלמי אומר שכך היה הענין וכן מפורשות כלם בירושלמי עכ"ל. ובספר שלמי הגבורים פרק ס"ו (מאנמוכה שע"ב) דעו כי הברכות האלה אשר סדר הרמב"ם ז"ל וכו' כפי נוסח המשנה של פרק בא לו דיומא וכו' צריכים אנו לומר שנוסח משנתו היתה ועל ישראל ושאר תפלה וכו' ע"ש.

פ"ז ה"א הבוחר בכהנים. בפ"י רבינו חננאל הנ"ל ליתא זה. ובמאירי יומא הנ"ל והתבאר בתלמוד המערב שחותם בה מקדש הכהנים (הבוחר בכהנים) עכ"ל. ובתשלום אבודרהם הנ"ל ועל הכהנים ענינה שירצה השם מעשיהם ועבודתם ויברכם וחותם בא"י הבוחר בזרעו של אהרן (לפנינו ליתא כ"ו) עכ"ל. וכן ברמב"ם הנ"ל. ובחי' הרימב"א הנ"ל וחותם בא"י מברך הכהנים עכ"ל. ובסמ"ג עשין ר"ט ומברך הכהנים ברכה בפני עצמה והיא ענינה שירצה המקום מעשיהם ועבודתם ויברכם וחותם בא"י מקדש הכהנים עכ"ל.

פ"ז ה"א על שאר תפילה וכו'. בבבלי יומא ד' ע' ע"א ת"ר ושאר התפלה דנה תחינה בקשה מלפניך וכו'. וע"ש ברמב"ם וסמ"ג הנ"ל. ובמאירי בסוטה ד' מ' ע"ב ומברך שמינית דרך תפלה ובקשה על כלל העולם (לפנינו ליתא) ובפרט על ישראל וחוהם שומע תפלה וכן נתפרשו חתימות אלו בתלמוד המערב עכ"ל. פ"ז ה"א בא"י שומע תפילה. בבבלי יומא הנ"ל וחותם בשומע תפלה. ובפ"י רבינו חננאל יומא הנ"ל בא"י שומע תפלה.

פ"ז ה"ב במשנה נעשית כאחת. במתניהא רב"ם היתה כאחת.
פ"ז ה"ב אר"י זו דברי וכו'. בתו"ס יומא פ"ז משנה ג' ובירושלמי אמר

ר' יוחנן זו דברי ר"א ור"ע אבל דברי חכמים כולם היו קרבים עם תמיד של בין הערבים ולזה נראה שבחן הפיימן וכו' עכ"ל. ועי' בהגהת הגר"א בנליק הגמ' יומא ד' ע' ע"א.

פ"ז ה"ב הכל מודין בהוצאת כף ומחתה שהיא לאחר תמיד בין הערבים. לפי הבבלי יומא ל"ב ע"א מתחלה הוצאת הכף ואחרי כן תמיד של בין הערבים. ובפי' הרמב"ן עה"ה (יקרא ט"ז כ"ג) אבל אנו מצאנו בירושלמי אמר ר"י הכל מודים בהוצאת הכף והמחתה שהיא לאחר תמיד של בין הערבים וכן כתב הרב ר' משה וכן הסדר השנוי במשנתנו וכו' עכ"ל. ובחי' הרמב"ן יומא ד' ע' ובדקתי ומצאתי בירושלמי אר"י הכל מודים בהוצאת כף ומחתה וכו' וליכא למומר דירושלמי פליג אנמרא דילן בהוצאת כף ומחתה וכו' ע"ש ובמנהיג (צד 49 ד. ברלין) בירושלמי פרק בא לו הכל מודים בהוצאת כף ומחתה לאחר התמיד עכ"ל. ובהשלוש אבודרהם צד 66 וכן היא דעה הרמב"ן ז"ל והביא ראיה מדאמרי' בירושלמי אר"י הכל מודין בהוצאת כף וכו'. ועי' בלחם משנה ה' עבודת יוה"כ פרק ב' הלכה ב' בענין המחלוקת של הרמב"ם ורש"י בזה.

פ"ז ה"ג כשירות של מעלן. בפי' רבינו חננאל יומא ד' ע"א ע"ב ירושלמי למה משמש בפנים (ליתא) וכו' ע"ש. ובפי' הרמב"ן עה"ה (יקרא ט"ז ד') ובקרא רבא כשירות של מעלן כך שירות של מטן וכו'. וכן הוא ביקרא רבא פכ"א. ובבחי' (אחרי) אמרו במדרש יק"ר כשירות של מעלן וכו'. ובהשלוש אבודרהם צד 41 אמרו בירושלמי וכו' אמר ר"ח בר אבא (בא) כשירות של מעלן וכו'. ה"ב עבודת הקודש לר"ם ניגדן כשירות של מעלה כך שירות של מטה מה למעלה (למעלן) ואיש אחד וכו' אף למטה (למטן) וכו'.

פ"ז ה"ג מפני מה כה"ג משמש. יקרא רבא פכ"א בשנדים. וכן מוכח הירוש' בפי' רבינו חננאל יומא הנ"ל ולמה בחוץ (ליתא) בח' וכו'.

פ"ז ה"ג א' ר' לוי שאין קמיגור נעשה סניגור. כעין זה בשם ר' לוי בירוש' ראש השנה פרק ג' הלכה ג'. ובפי' ר"ח הנ"ל ולמה אינו נכנס לפניו (ליתא) וכו'.

פ"ז ה"ג תני ר' חייה ולבשם וכו'. הוי"כ פ' אחרי. ומובא בשנדים ביקרא רבא פכ"א. ובבחי' (אחרי) והמצא עוד בירושלמי דמס' יומא תני ר"ח ולבשם יבלו (ובלו) שם שם היו מרקיבין (שם היו גנחין) ולא היו כשרים ליוה"כ הבא ע"כ (בירושלמי) עכ"ל. ובעקידת יצחק שער ס"ג ולבשם יבלו שם תני ר"ח מלמד שמתעין גניזה וכו' עכ"ל.

פ"ז ה"ג כשרים הם לכהן הדיוט. בכריתות ד' ו' ע"א ומה ת"ל והניחם שם שלא ישתמש בהן ביום הכפורים אחר. ובפראנסענט מתלמוד בבלי הגי' שם והניחם שם שאמורין ללבשן כהן גדול יום הכיפורים אחר.

פ"ז ה"ג ועל מה נחלקו על אבנטו של כהן הדיוט וכו'. בבבלי יומא ד' י"ב ע"ב כי אתא רבין אמר וכו' לא נחלקו אלא באבנטו של כהן הדיוט בין בשאר ימות השנה בין ביוה"כ וכו' ע"ש.

פ"ז ה"ד במשנה ואת שבעת כבשים וכו'. באתה כוננת (בסדר ר"ע נאון ד' נ"א) יצא ועשה את אילו ואת איל העם ואת אימורי החמאת ואת פר העולה ואת שבעת כבשים המימים ואת השעיר הנעשה בחוץ ואת התמיד של בין הערבים וכו'. וזה דלא כר' אליעזר ור"ע. ועי' לעיל פרק זה ה"ב.

פ"ז ה"ה במשנה נכנס להוציא. כמתניתא רב"ם נכנס והוציא וכו'. וברמב"ם ה' עבודת יוה"כ ספ"ד ונכנס לקדש הקדשים ומוציא את הכף וכו'.

פ"ז ה"ה במשנה ופשט ירד וטבל וכו' עד סוף המשנה לא היה לפני התו"ר יוסא ד' ע' ע"ב ד"ה יצא. וברמב"ם הנ"ל איתא.

פ"ז ה"ה כתונת היתה מכפרה וכו'. מדרש חזית פ"ד כל הסאתר בשניים. פ"ז ה"ה ל"ב אמה היה בו. במתנה כהנה ביקרא רבה פ"י אכנט ל"ב אמה היה בו הכי גרסינן בירושלמי פ' בא לו וכו' וברמב"ם ה' בלי המקדש פ"ח ה"ט והאכנט רוחבו כמו שלש אצבעות ואורכו ל"ב אמה סקפו ומחזירו וכו'. ובמשנה למלך ה' כלי המקדש שם ובירושלמי ס"פ בא לו איתא שהיה אורכו ל"ב אמה ע"ש עכ"ל.

פ"ז ה"ה לה"ד לא היתה לו כפרה. במתנה כהנה הנ"ל ובירושלמי נרם לא היה לו כפרה. ובמ"כ בחזית הנ"ל: וגירסת הספר היא בירוש' בפ' בא לו עכ"ל.

פ"ז ה"ה אורים שהן מאירין לישראל וכו'. בבבלי יוסא ד' ע"ג ע"ב למה נקרא שמן אורים ותומים אורים שמאירין את דכריהן תומים שמשליכין את דכריהן יא"ה בנבעת בניסין וכו' ע"ש.

פ"ז ה"ה וישאל דוד וכו'. בבבלי יוסא ד' ע"ג ע"א בשניים. ובפ"י רבינו חננאל ביוסא ד' ע"ג ע"ב ירושלמי ישאל דוד בה' וכו' ע"ש שניים.

פ"ז ה"ה אית תניי תני הקול וכו'. בפ"י רבינו חננאל הנ"ל אית הנא תני וכו' ע"ש. ובכסף משנה ה' כלי המקדש פרק ט' ה"ו ובירושלמי ס"פ בא. לו אית תניי תני הקול היה שומע וכו' ע"ש.

פ"ז ה"ה אית תניי תני הכתב כולט. בבבלי יוסא ד' ע"ג ע"ב כיצד נעשית ר' יוחנן אמר בולטות ריש לקיש אומר מצטרפות.

פ"ז ה"ה והא לית ח' בשבטים. בהו"י יוסא ע"ג ע"ב ובירושלמי בעי לה הכי הא לא כתוב חצ"ק ומתדק אברהם יצחק ועקב כתוב שם עכ"ל.

פ"ז ה"ה ולא צד"י. בבבלי יוסא הנ"ל והא לא כתיב בהו צד"י אמר רבי שמואל בר יצחק אברהם יצחק ועקב כתיב שם והא לא כתיב טו"ה אמר רב אחא בר יעקב שבטי ישראל כתיב שם. וברמב"ם ה' כלי המקדש פרק ט' ה"ו וכותב בתחלה למעלה מראובן (ד' סלות ליתא) אברהם יצחק ועקב וכותב למטה מבנימין (ג' סלות ליתא) שבטי יה כדו שהיה כל האוהזת מציות שם עכ"ל וזכר הכהן במלחמות 5.5.7. יאמר: ובמבעות ההן (אשר בשתי כתפות האפור) שהי אבנים שהם גדולות יקרות מאד ועליהן ספתחים שמות בני ישראל. ועל החשן היו שהים עשרה אבנים יקרות אחרות גם עליהן ספתחים שכות בני ישראל עכ"ל.

פ"ז ה"ו במשנה את הקמורה. במתניתא דבני מערבא ובכת"י מהמאירי את הקמורת של בין הערבים (ג' סלות ליתא) ובהו"י יוסא ד' ע' ע"ב ד"ה יצא נכנס להקמיר (והקמיר) הקמורת.

פ"ז ה"ו במשנה והטיב את הנרות. בחי' הרמב"ן בשבת ד' כ"ב ע"א והיינו דתנן במס' יוסא נבי תמיד של בין הערבים ומטיב את הנרות ולא הדלקה דיקא כמו שפירש"י ז"ל וכו' ע"ש ובשו"ת הרשב"א סי' ש"ם. אבל באהה כוננת (דכרד רב עמרם גאון ד' ג"א) ולהטיב את הנרות ולהקריב את הראש ואת האברים של בין הערבים (ח' סלות אחרות ליתא בהמשנה לפנינו).

פ"ז ה"ו במשנה ירד וטבל עלה תסתפנ. במתניתא דב"ם ובסדר רב עמרם גאון הנ"ל ובכת"י מהמאירי ליתא כל זה. ובס' ט"ס חיים להפריי הרש (ד'

ג'ם ע"ב תריך להעביר הקולסום על אלו ד' הינות ירד וסבל ועלה גסתפג שהם כהובים בשבש עכ"ל.

פ"ז ה"ז במשנה בשכונה כלים. בילקוט שמואל ר' ק"ג תמן הנינן כה"ג משמש בשמנה בנדים (כלים) וכו' ע"ש ובבבלי סנהדרין ד' ס"ט ע"ב בשמנה כלים.

פ"ז ה"ז כמשנה ומעיל וציץ. כסדרש חזית פ"ד דתנינן תמן כה"ג משמש וכו' וציץ נזר הקדש (ב' מלות ליתא) ובבבלי סנהדרין הג"ל כנרסתינו.

פ"ז ה"ז במשנה למלך ולב"ד. במשנה בבלי יומא ד' ע"א ע"ב ובילקוט שכואל ר' ק"ג ולאב ב"ד וכן הוא בכת"י במאירי. אבל במהניתא דבני מערבא

ובפ"י רבינו חננאל ביומא ד' ע"ג ע"ב וברסב"ס ה' כלי המקדש פ"י הי"ב הג"ל לב"ד.

פ"ה ה"א במשנה ובסיכה. במהניתא דבני מערבא ובסיכה. ובירושלמי ברכות פ"ג ה"ד תמן הנינן יוה"כ אסוד באכילה ושתייה (ובשתייה) וברחיצה

וכיכה (ובסיכה) וכו'. וכתענית פרק א' ה"ו תמן תנן יוה"כ אסוד באכילה

ובשתייה וכו' ע"ש.

פ"ה ה"א אסוד ר' הילא לפהות מכשיעודין נצרכה. בבבלי יומא ד' ע"ג ע"ב אסוד ר' אילא ואיהומא רבי ירביה לא נצרכה אלא לחצי שיעור. ובירושלמי

הרמב"ם פרק ו' ה"א וכודה רשב"ל ביוה"כ (דאפילו בכחצי שיעור אסוד הוא).

יבבבלי יומא הג"ל נזכר מחלוקת בזה מר' יוחנן ורשב"ל. ובירושלמי כאן אין

זכר מזה.

פ"ה ה"א יכול ישב לו בחמה וכו' עד ולמה ששה. כל המאמר פ"ו שורות מקורו בה"כ אחרי פרק ז' בשנויים. וכן מובא בבבלי יומא ד' ע"ד ע"ב וע"ש.

פ"ה ה"א עינר אב ביה נפש. בה"כ אחרי פרק ז' עתוי שיהא בבית נפשתיכם. וע"ש במסרת התלמוד. ובש"ה הרשב"ש בן הרשב"ץ סי' כ"ג

והמעם משום דכתיב כי כל הנפש אשר לא העתה וגו' ואמרינן בספרי דבר שהנפש תלויה בו אכילה ושתייה עכ"ל ובבבלי יומא ד' ע"ד ע"ב ענוי שהוא

אבירה הנפש. ועפ"י הבבלי הגיה הקרבן עדה בירושלמי כאן. ועי' בדקדוקי סופרים ביומא כאן. ובמגדל עז ה' שביבת עשור פ"א ה"ז ובירושלמי ובספרי

תענו את נפשותיכם עינוי הוא שהוא אבוד הנפש ואי זה הוא זה אכילה ושתייה עכ"ל.

פ"ה ה"א כנגד ששה עינויין. ברוקח כ"י רמ"ז ירושלמי הני (ליתא) ו' עינויין כנגד ו' הכהובים (האמורין בפרשה) והא ליתא (ליתנן) אלא ה' אמר

ר' הנהומא אחר במסוף דאך בעשור (ואחד מסוף ברחיצה, המפרשים פני משה והקרבן עדה דחקו עצמם לחנם בזה, ונראה שהמלה ברחיצה מוסכת למטה

והיא פסקא דמתניתין ברחיצה).

פ"ה ה"א ר' זעורה בר חמא ר' יוכי בי ר' חנינא בשם ריב"ל. בירושלמי תענית פ"א ה"ז זעורה (בלא ר') בר חמא יוסה בריה דר"י בן לוי

וכן בבבלי יומא ד' ע"ח ע"א ר' יוסף בריה דריב"ל ובפ"י רבינו חננאל ביומא

ד' ע"א ע"א ירושלמי ר' זעירא וכו' בשם ריב"ל וברא"ש (תענית פ"ד סי' ל"ט) ירושלמי וכו'. ובכפהור ופרח פרק ו' צד 18 זעירא בר חמא בריה דר' יחושע בן לוי בשם ריב"ל. וכתום' תענית י"ג ע"א ד"ה אכר ירושלמי יוסף

בריה דריב"ל. ובמאירי ליומא ד' ס"ט ע"א ובתלמוד המערב אמרו ר"י בריה דריב"ל. ובבבלי הלקט השלם כ"י רע"ב בירושלמי בתענית פרק קטא זעירא בר

חמא יוסף בריה דריב"ל. בסדר הדורות צד 194 ר' יוכי בר חנינא בשכו (בשם ריב"ל) ירושלמי פ' יוה"כ ה"א עכ"ל ולא העיר על גידסת הראשונים הג"ל.

פ"ח.

פ"ה ה"א בשם ריב"ל בהענית צבור וכו'. בבבלי יומא ד' ע"ח ע"א בשם ר' יהושע בן לוי מטפחת היה לו בערב יוה"כ ושורה אותה במים וכו'. וזה ש"א כהירושלמי דכאן. ובאור זרוע חלק ב' סי' רע"ז ובירושלמי טייתי להא דר' יהושע בן לוי ואינו מכוון להלכוד שלטו ולכן לא נהבתי עכ"ל ובמנהיג (צד 59 צ"ב) ומצאתי בכוף יומא (ירושלמי) ערב (ליתא) יוה"כ וכו'. ועי' בפירש"י יומא ע"ח ע"א ד"ה מטפחת ואני שמעתי דהכי גרסינן ערב יוה"כ מביאין לו: כמטפחת וכו' ע"ש.

פ"ח ה"א בהענית צבור מרחיץ. בפ"י רבינו חננאל ביומא ע"ח ע"א בהענית צבור מרחיץ פניו וידיו (הגליו) כדרכו. ובכפתור ופרח פרק' בתענית צבור מרחיץ וכו'. ובשבלי הלקט השלם סי' רע"ב בתענית צבור מרחיץ ידיו וכו' רש לפרש הירושלמי מרחיץ ידיו הינו ראשי אצבעותיו וכו' ע"ש. ובארחות חיים ה' יוה"כ סי' י"ה ובכלבו סי' ס"ט דאמרינן בירושלמי בתענית צבור רוחץ (מרחיץ) ידיו וכו'.

פ"ה ה"א בתשעה באב מרחיץ. בפ"י רבינו חננאל ביומא ע"ח ע"א ובמ' באב מרחיץ ידיו ומעבירן על פניו. וכן הוא בכפתור ופרח פ"ו ובאשכול ח"ב צד 15. וברא"ש תענית פרק ד' סי' ל"ט ירושלמי במ' באב מרחיץ ידיו ומעביר על פניו. ובמור או"ח סי' תקנ"ד ירושלמי מ"ב רוחץ ידיו ומעביר ע"ג עיניו (על פניו) פ"י לאחר שננבם ועדיין לחות קצת עכ"ל ובמאירי ליומא ס"ט בתשעה מרחיץ ידיו ומעבירן על עיניו (כני הג"ל) וכו'. ובארחות חיים הג"ל ובמ"ב וכו'. אבל בהוס' תענית י"ג ע"א ד"ה אמר ירושלמי וכו' בהשעה באב וכיוה"כ (במ"ב) מרחיץ ידיו וכו' ביוה"כ וכו' מרחיץ ידיו ומקנה במפה ומעביר על גבי עיניו (על פניו) עכ"ל ובמנהיג הג"ל ובערב (ליתא) השעה באב רוחץ את ידיו ומעבירם על עיניו סוף הירושלמי חולק ואינו עיקר דאמר בבבלי אסור לאדם להושים אצבעו קטנה במים וכו'.

פ"ח ה"א ומעבירן על פניו. ברין תענית פרק ד' סי' תתל"ח וגרסינן בירושלמי במ"ב וכו' על פניו ואם היה לפלוף על גבי עיניו ודרכו לרחץ במים רוחץ (י' מלות אחרונות ליתא) וכו'.

פ"ח ה"א ביוה"כ מרחיץ ידיו. בפ"י רבינו חננאל ביומא ע"ח ע"א וביוה"כ מרחיץ ידיו וכו' ע"ש. ובכלבו סי' ס"ט וביוה"כ רוחץ (מרחיץ) ידיו וכו'. אבל בארחות חיים הג"ל וביוה"כ מרחיץ ידיו וכו'. ובה' יום הכפורים לרייץ אבן גיאות צד נ"ב ובירושלמי ביוה"כ מרחיץ את ידיו ומקנחן במפה (ומעביר את המפה על פניו לא גרס) עכ"ל וראה בכפתור ופרח ובשבלי הלקט ובמאירי הג"ל. ובמ' סנוח ד' ל"ז ע"א ואמרינן בירושלמי ביוה"כ מרחיץ את (ליתא) ידיו ומקנחן במפה ומעביר את המפה מעל (על) פניו עכ"ל ובה' קצובות דרב יהודאי נאון (בית נכות ההלכות צד 23) אבל פניו ידיו ורגליו אסור להושים ידיו במים אפילו אצבע קטנה אלא שורה מטפחת מערב היום במים ומחמה ומניחה ולמחר מעבירה על גבי עיניו וידיו בלבד עכ"ל וזה שלא כהירושלמי. ועי' לעיל ובפרדס רש"י סי' קע"ח וסי' ק"פ.

פ"ח ה"א ר' יונה תרי מרמוטה. בפ"י רבינו חננאל ביומא ע"ח ע"א ר' יונה הוה (ליתא) הרי מרמוטא (מרמוטה) יהיב לה תיתבו (תותי כדה). ובהענית פרק א' ה"ו תחות כדה). ובתום' תענית י"ג ע"א ד"ה אמר ירושלמי וכו' ר' יונה תרי מרמוטי (מרמוטה) יהיב הותי כרעיה (כדה) פ"י היה סנוח מרמוט

מפרטות תחת הכר כדי ללחלוץ ומעבירי על גבי עיניו. עכ"ל ובמרדכי יומא סי' תשכ"ה וגרסין בירושלמי ר' יונה תרי מפרותיה ויהיב ליה תחות כרא עכ"ל ובארחות חיים סי' י"ח ר' יונה תרי סממוטא ויהיב ליה תחת כרא עכ"ל ובכלבו סי' ס"ט ר' יונה תרי סממוטא ויהיב ליה תחות כרא ע"כ (בירושלמי) עכ"ל שוב ראיתי בירושלמי ד' קושטנטינא תענית פרק א' ושם הגי' הוהי כרא .

פ"ח ה"א והא תני אין בין השעה באב לת"צ אלא איסור מלאכה במקום שנהגו . וכן הוא בתענית פ"א ה"ו . ומקשה הגמרא מזה על ר' יהושע בן לוי שמבדיל בין תענית צבור למ"ב . ולא השיבה כלום . אבל בבבלי פסחים ד' נ"ד סע"ב מוכא זה בלשון ברייתא מתיבי אין בין השעה באב לתענית צבור אלא שזה אסור בעשיית מלאכה וזה מותר בעשיית מלאכה במקום שנהגו הא לכל דבריהם זה וזה שוין ואלו גבי תענית צבור תניא כשאמרו וכו' אר' פפא הנא קולי קולי (בפי' רבינו חננאל שם הנא חומרי חומרי קתני) קתני . וזר' ידושע בן לוי לא נזכר כלל .

פ"ח ה"א היה הולך אצל רבו . בפי' רבינו חננאל ביומא ע"ח ע"א היה הולך אצל רבו וכו' . ובבבלי יומא ד' ע"ז ע"כ ההולך להקביל פני אביו או פני רבו וכו' . הרב אצל הלמיד מאי וכו' . ובפי' רבינו חננאל שם רב אצל הלמיד מאי ולא איפשיטא עכ"ל אבל בתוספתא יומא פרק ה' (הוצאת הרב צוקערטאנרעל) מפורש : היה עובר להקביל פני אביו (בירושלמי ליתא ג' מלות אחרונות) ופני הלמידו היה עובר כדרכו וכו' . שוב ראיתי בה' יום הכפורים לרי"ץ אבן גיאת (ד' נ"ג) ובתוספתא מצינו היה הולך וכו' פני תלמידו וכו' ומשבשת היא וכו' עכ"ל ובעימוד ה' יוה"כ ובתוספתא גרסינן פני רבו או פני ת"ח וכו' ושבשתא וכו' . ומוכא זה ברא"ש יומא פ"ח סי' י"ז . וראיתם שמפני שהתוספתא לא נזכרת בבבלי לפי זה משובשת היא איננה מוכרחת . ובהניא סי' פ' ובתוספתא גרסינן פני רבו או פני ת"ח הגדול וכו' .

פ"ח ה"א אצל בתו . בפי' רבינו חננאל ביומא ע"ח ע"א או סי' שגדול ממנו (ד' מלות ליתא לפנינו) וכו' . ולא גרס אצל בתו . ובירושלמי תענית פרק א' ה"ז או (ליהא) אצל בתו . וברי"ף יומא פרק ח' או סי' שגדול ממנו בחכמה וכו' . ובהלכות גדולות הוצאת מקיצי גרדמים צד 153 או פני מי שגדול ממנו וכו' . ומה זה אצל בתו? ולא אצל בנו? אמת שבעירובין ד' פ"ו ע"א במשנה ר' שמעון אומר אפילו הניח ביהו והלך לשבות אצל בתו וכו' . ובבבלי בגמ' שם ודוקא בתו אבל בנו לא דאמרי אינשי וכו' . אבל האם אפשר לומר שמותר לילך ביהו"כ אצל בתו לשום הענוג? ושמעתי שיש מי שגורם כאן אצל גהו . ואולי טעמם מטה שאמרו בבבלי יומא ע"ז ע"כ שומרי פירות עוברין וכו' . ובשרה יהושע בפרק קסא דתענית אבל מה יעשו בירושלמי הוה דבהדיא קאמר או אצל בתו וכו' עכ"ל אבל לדעתי הגירסא הישנה היתה כאן : אצל רבו או מי שגדול ממנו (כמו שהיה לפני רבינו חננאל) בתו' (ר"ל בתורה) . והמעתיק לא הבין המלה בתו' והעתיק בתו . ובשאלות סי' קס"ז מביא המאמר בגירסא משונה וז"ל שנו רבותינו ההולך להקביל פני רבו או לשמוע דברי הורה וכו' ולחזור מהו שיחזור אמר רב יוסף מותר לחזור שאם אתה אוסר לו לחזור אף לילך אינו הולך עכ"ל וכ"ז אינו לפנינו .

פ"ח ה"א הורי ר' בא כהן תנייא . ברכות פרק ב' ה"ז ובתענית פרק א' ה"ז הגי' הורי ר' בא כהן תנייא . אבל בירושלמי מו"ק פרק ג' ה"ה הורי ר' בא

בד כהן תנייא, ונראה שהמלה בר במ"ק ט"ס, ובפי' רבינו חננאל ביומא ד' ע"ח ע"א ובאור זרוע חלק ב' סי' רע"ז ובסמ"ג לוחן סי' ס"ט לא גרסו כאן המסמר הורי ר' בא וכו'.

פ"ח ה"א הורי ר' אחא וכו'. בפ"י רבינו חננאל ביומא ד' ע"ח ע"א הורי ר' אחא וכו'. ובפי' רבינו חננאל במועד קמן ד' כ"ד ע"א ירושלמי אבל (ליתא זכנ ליתא בהענית פרק א' ה"י ובמועד קמן פרק ג' ה"ה) שבא מן הדרך וכו' ע"ש. ובאור זרוע חלק ב' סי' רע"ז בירושלמי בשמעתין ובפ"ג בתענית הורי ד' בא (ר' אחא) בכא מן הדרך והיו רגליו כיהות (קיהות) עליו שמותר להרחיצן במים ותניא נפי הכי בתוספתא וכו' עכ"ל ובסמ"ג לוחן ס"ט תניא בירושלמי הורה ד' אחאי (אחא) בכא מן הדרך והיו רגליו כהות (כני' הנ"ל) מותר (שמותר) לרחצם (להרחיצם) במים ובתוס' ביומא תניא וכו' עכ"ל ובמור או"ח סי' תקנ"ד ירושלמי מי (ליתא) הבא מן הדרך ורגליו כיהות מותר לרחוץ במים עכ"ל ובהגהת סימוני ה' שניתת עשור פרק ג' אות ד' אפילו בא מן הדרך קאמר בירושלמי וכו' שהורה ר' אחא שמותר לרחוץ במים עכ"ל.

פ"ח ה"א הני אבל ומנורה. תוספתא תענית פרק א'. ובפי' רבינו חננאל ביומא ע"ח ע"א אבל ומנורה המהלכין (שהיו מהלכין) בדרך מותר (מותרין) לכשיבואו לעיר (בעיר אבל בתענית פרק א' ה"ו לעיר) יחלוצו. ובפי' רבינו חננאל במ"ק כ"ד ע"א הני אבל ומנורה וכו' ע"ש. ובשבלי הלקט השלם ה' שמחה סי' ל"ב ירושלמי הני אבל ומנורה וכו'. ובהגהת סימוני ה' תענית פרק ה' אות ק' תניא באבל רבתי אבל ומנורה וכו'. ובתורת האדם להרמב"ן (ענין האבלות) באבל תניא אבל ומנורה וכו'. וכן הוא לפנינו במס' שמחות פרק ה'. ובארחות חיים (ה' ט"ב סי' י"ג) ירושלמי אבל ומנורה וכו' ומשיבואו לעיר חולצין פי' כשיבנו לעיר וי"א כשיבואו בבית אשר ילינו בו וכו' עכ"ל ובמרדכי ה' אבל סי' תתקי"ג עוד תניא במס' שמחות אבל ומנורה וכו' ע"ש.

פ"ח ה"א ביום הכיפורים בין סיכה וכו'. בעימור ה' יוה"כ ירושלמי סיכה בין שהוא של תענוג וכו' ע"ש. אבל בסמ"ג לוחן ס"ט (ד. רפ"ב) והא דגרסינן בירושלמי הדין דאת אמרת בסיכה שהיא של תענוג אבל שאינה של תענוג מותר שמה אינו מתיר אלא כגון לחולה ולחמטין עכ"ל ובהגהת סימוני ה' שניתת עשור פרק ג' ה"ט גרסינן בירושלמי הדין דאיתמר בסיכה של תענוג אבל בסיכה שאינה של תענוג מותר פירוש בחולה כדמשמע בגמרא דידן וכ"כ בספר המצווה עכ"ל וכוון להסמ"ג הנ"ל. ולפנינו מפורש בין סיכה שהיא של תענוג בין סיכה שאינה של תענוג אמר. וכמניד משנה בה' שניתת עשור שם ובחי' הרימב"א ביומא רפ"ח סביא הירושלמי כגירסת הדפוס. וכן הוא בפ"י רבינו חננאל ביומא ע"ח ע"א.

פ"ח ה"א במ"ב ובתענית ציבור וכו'. בשבלי הלקט השלם ה' שמחות סי' ל' גרסינן בירושלמי במ"ב ובתענית ציבור סיכה שהיא של תענוג אסור שאינה של תענוג מותר עכ"ל וכן הוא בפ"י רבינו חננאל ביומא ע"ח ע"א. ובאהבה ציון ירושלים בברכות צד 58 הארכתי בענין זה יעו"ש.

פ"ח ה"א הוא הני שזת סיכה. בסמ"ג עינין ל"ב ותניא נמי בירושלמי שזת סיכה לשהיה לאיסור וכו' כנוסח הדפוס. אבל כרא"ש יוסא פרק ח' סי' ב' וכן הביא רביה ריב"א (רחש עינין מדרבנן) מן הירושלמי דתניא (והא הני) סיכה כשהיה לאיסור ולתשלומין וכו' וליום (ביום) הכפורים לא (ליתא) לאסור

ולא

לא לענוש (אבל לא לענוש) עכ"ל. שוב ראיתי בתרושי הר"א מורחי על הספ"ג שם (בר' קאפוסט ד' י"א ע"ב) ה"ל אבל מצאתי נוסחא אחרת בקצת ספרים מספרי הרא"ש שכתוב בהם ונזם הכפורים לא לאסור ולא לענוש ולפי זה שמענין שפיר דסיכה רזם הכפורים אינה אלא מדרבנן וכו' אבל דאיכא הנוסחאות שכתוב בהם לאסור אבל לא לענוש וכו' עכ"ל.

פ"ה ה"א אמר ר"א לית כאן. בתענית פרק א' ה"ו אין (ליתא) לית כאן סך לית כאן שותה דלכן דבר שהוא בא מחמת (ליתא) שני וכו'.

פ"ה ה"א דל כן דבר וכו'. עי' ס"ש באהבת ציון ירושלים בשבת צד 119.

פ"ה ה"א אמר ר' אלעזר בשם ר' סימיו. כ"ז נשנה לקמן בפרק זה ה"ג זע"ש. ובפי' הרמב"ן עה"ת (דברים כ"ו י"ד) וראיתי בירושלמי ר' אליעזר בשם ר' סימאי אומר לא נתתי ממונו למת מה אנו קיימין אם להביא וכו' ע"ש. ובאהבת ציון ירושלים בשבת צד 119.

פ"ה ה"א תני כל אלו שאמרו. כפי' רבינו חננאל ביומא ע"ח ע"א ירושלמי זכו' כל אלו שאמרו אסורין בנעילת הסנדל יצא לדרך נועל הניע לדרך חולץ עכ"ל.

פ"ה ה"א וכן באבל זמן במטרה. כפי' רבינו חננאל ביומא הנ"ל ליתא כ"ו. זכבבלי סו"ק מ"ו ע"ב וכן אתה מוצא במטרה ואבל סאי לאו אכולהו לא אשאר.

פ"ה ה"א אית תני תני יוצאין באנפליא וכו'. בחי' הרשב"א ביבמות ד' ק"ב ע"ב ר"ה אלא וגרסין נמי בירושלמי בהדיא יוצאין באנפליא של בגד

ומדקאמר יוצאין ולא קאמר מטיילין אלמא אפילו לצאת בחוץ שרי והא דנקט בכרייתא (ביבמות ד' ק"ב סע"ב) מטייל הוא באנפליא בתוך ביתו לאו דוקא אלא אנב רישא נקט זכו' עכ"ל. זברין יומא ס' תהקם"ח דבאנפליא אפילו

ברשות הרבים שרי והכי נמי מוכח בירושלמי דגרסין ההם אית הנוי תני יוצאין וכו' ומדקתני סתמא יוצאין משמע דאפילו ברשות הרבים עכ"ל. ובבאורי מהרש"ל לספ"ג ה' יוה"כ ואין נראה לחלק בין בית לרשות הרבים באיסור נעילת סנדל ועוד מדקתני בירושלמי יוצאין באנפלאות וכו' משמע אפי' ברשות הרבים וכו'.

פ"ה ה"א באנפליא וכו'. בירושלמי יבמות פרק י"ב ה"א יוצאין באנפלייא

ביוה"כ. ובתענית פרק א' ה"ו יוצאין באנפלייא ביוה"כ. ובפי' רבינו חננאל

ביומא ד' ע"ח ירושלמי זכו' יוצאין באנפליא ואקימנה (בירושלמי) באנפליא של

בגד ביוה"כ וכו' עכ"ל. ובה' רי"ף אכן גיאת (ה' יוה"כ) ובירושלמי תני וכו'.

זבאר זרוע חלק ב' ס' רע"ו בירושלמי וכו' אית תני תני יוצאין באנפלייא וכו'.

זבאר זרוע ח"ב ס' תמ"ג גירסת הירושלמי פ"ק דתענית אית תני תני יוצאין

באנפלייא וכו'. ובסמ"ג לוחן ס"ט (ד' רפ"ב) ובירושלמי דיומא אמרין יוצאין

באנפליאות של בגד וכו'. וכן מובא הירושלמי בשבלי הלקט השלם ה' שמחיה

ס' ל"ב וס' ש"ד ובהגהת מימני ה' אבל פ"ה אות ד'. ועי' ירושלמי מגילה

פרק ג' ה"ב ראו אותו יוצא במנעל פחות ביוה"כ וכו' ובא"ו ח"ב ס' רע"ז

במנעלים פחותים פירוש קרועים עכ"ל.

פ"ה ה"א אמר רב חסדא. זמן בתענית פ"א ה"ז. ובאר זרוע ח"ב ס' רע"ז

ובס"מ עלה בירושלמי פרק קמא דתענית אר' חסדאי (חסדא) אין יוצאין

זכו'. ונראה שלא היה לפניו כ"ז בימא ירושלמי. ובאדרת חיים (ה' יוה"כ ס' כ"ב)

ירושלמי אית הנא תני יוצאין באנפליא ואית הנא תני אין יוצאין בתב

הר"י מקור' לא פליגי הא בשל עור הא בשל בגד וכו' עכ"ל. והו' ספורט בירוש'.

זבוראי גם לפניו לא היה זה בירושלמי. ועי' סמ"ק לוחן רב"א.

פ"ח ה"א מאן דמר יוצאין באמפליא של בנר. בהוספתא יומא פרק ח' הלכה ה' (הוצאת צוקערמאנרעל) יוהכ"פ אסור וכו' ובנעילת הסנדל וכו' ואפי' באנפליא של בנר. והתוספתא מובאה בר"ן יומא סי' תתקס"ח וע"ש. ובסמ"ק לוחן רכ"א ובתוספתא אסור באנפלאות עכ"ל. וכדו' הרשב"א ביבמות ד' ק"ב ע"ב סאריך בזה. וכה' קצובות דרב יהודאי גאון (בית נכות ההלכות ח"א צד 28) אבל כל מעל וסנדל וכל (צ"ל מכל) מין עוד ומין של עין אסור עכ"ל.

פ"ח ה"א ר' יצחק בר נחמן וכו'. בפ"י רב האי גאון בכלים פרק כ"ו סוליס כדגרסינן בכפורים של ארץ ישראל ר' יצחק סליק לגביה ר' יהושע בן לר בלילא צומא רבא נפיק לגביה לבוש סוליסה (כן ביומא אבל בתענית פ"א ה"ו סוליסיה) א"ל מהו הבן (דין) א"ל אסמנס (אסתנים) אני וכו' עכ"ל ובפ"י רבינו חננאל ביומא ע"ח ריב"ל נפיק לבוש סוליסיה וכו'. ובתוס' יבמות ק"ג ע"ב ד"ה המסוליים דאמר בירושלמי ריב"ל נפק בסולייא (סוליסיה) בלילי צומא רבא. ובאור זרוע חלק ב' סי' רע"ז והו' אמרינן בירושלמי וכו' ר' יצחק בר נחמן וכו' לבש סוליסא בלילי תעניתא (צומא רבא) הלכך מותר לצאת ביום הכפורים באנפילייא של בנר עכ"ל. ובעימור ה' יוה"כ לבוש סולות' וכו'. ובתוס' הרא"ש ביבמות ד' ק"ג ע"ב פרט לסנדל המסוליים שם סנדל הוא דאמרינן בירושלמי ריב"ל נפק בסולייסא בליל צומא רבא. ובמנהג צד 58 (ד"ב) ירושלמי וכו' סליק לגבי ריב"ל בכל (ליל) צומא רבא וכו' ע"ש. ובשו"ת בנימין זאב סי' דמ"ח ואמרינן בירושלמי וכו' לסולייסא פירוש למנעלה וכו'.

פ"ח ה"א א"ל מה הוא דין. בתענית פרק א' ה"ו הגי' א"ל מהו הכין. ובערך ערך סלייס מובא ירושלמי דילן. ובדפוסו פיורו רל"ו ורע"ז ליתא הסלות א"ל מה הוא דין. ובערך השלם לא התעורר ע"ו.

פ"ח ה"א ר' שמואל בר נחמן סלק וכו'. בירושלמי תענית פרק א' ה"ו (בד' ויניציא 64.3.56) ר' יהושע בר נחמן. ובסדר הדורות (צד 196) ר' יהושע בר נחמן אחיו של ר"ש לא מצאתי עכ"ל. ונראה שהיוחסין כיון לגירסת הירושלמי בתענית הנ"ל. ור' יהושע בר נחמני נזכר עוד במדרש וקרא רבא פס"ו אות ט'. ובחי' הרשב"א יבמות ד' ק"ב ע"ב ד"ה אלא מדגרסינן בירושלמי ר' שמואל בר נחמן וכו'. ועל מ"ש בירושלמי כאן לבוש סוליסה. כבבלי יומא ד' ע"ח ע"ב בסנדל של שעם. ועי' בערך ערך שעם.

פ"ח ה"א מה הוא דין. בתענית פ"א ה"ו מהו הכין. ובאור זרוע ח"ב סי' רע"ז ליתא הסיום שרק לאסתנים מותר ללבוש סוליסה.

פ"ח ה"א ר' סמי חסנה. בירושלמי תענית פרק א' ה"ו ר' שמו חסניה. ובשלמי הנכורים סביב הר"ף יומא סי' תתקס"ו לשון ריא"ו מותר לו לאדם לכוון סודר על רגלו ולצאת בו ביה"כ וכן מותר לנעול אנפליא של בנר כמר שמבואר בתלמוד א"ו וכו' וכן מתיר בתלמוד ארץ ישראל לאסתנים לנעול אפי' מנעל של עוד עכ"ל ולפנינו אינו מבואר יפה.

פ"ח ה"א חד תלמיד וכו'. בפ"י רבינו חננאל ביומא ד' ע"ח ע"א ירושלמי וכו' חד תלמיד וכו' דמלביש (מלבש) סוליסיה דהוה אסתנם (ב' מלות אחרונות ליתא, ולפי סוגיא דהירושלמי מפורש שהקשו על התלמיד, הלא ריב"ל היה אסתנם?) מן הדא דריב"ל עכ"ל.

פ"ח ה"א חד תלמיד מן דר' מנא הווי לחד מן קרבוני דנשיא מלבש סוליסה. בתענית פ"א ה"ו למילבוש סולייסיה. ומהתלמיד של ר' מנא זה נמצא

עוד הדראות כאלו לקולא כמו בירושלמי סוכה פ"ב ה"ט חד תלמיד מן דרבי
 מנא הדרי לחד מן קריבור דנשייא יצא אין ספרדיחין עליו שיחזור לא שמיע ר"ג
 וכו'. ובמ"ק פ"ג ה"ה חד תלמיד מן דרבי מנא הדרי לחד מן קריבור דנשייא
 משהוא זוקפה שוב אינו כופה. ואולי התלמיד דר' מנא הזה הוא אחד עם סה
 שזכר בירושלמי יבמות פרק ט"ז ה"ט חד אריסמון בעי קומי ר' מנא וכו'.

פ"ח ה"א א"ל ר' יהושע בן לוי איסתנים הוה. בתענית פ"א ה"ו ליתא כל זה .
פ"ח ה"א אתי חמי ברחיצה . בס' השלמה בברכות (צד 14) ועוד ראה
 מן הירושלמי דתני יוה"כ אסור ברחיצה ובהשמיש הסטה ואמר בהשמיש הסטה
 וכו'. ובשבלי הלקט השלם סי' שט"ו ירושלמי ברחיצה הוא אסור בתשמיש
 הסטה לא כ"ש . ובעיטור ה' מילה ובה' יוה"כ ירושלמי בפרק יוה"כ אסור באכילה
 ובשתיה כו' אסור בהשמיש הסטה לא כ"ש , וכתניא סי' פ' ירוש' ברחיצה אסור וכו'.

פ"ח ה"א תפטר במקום שאין מובלין . כאשכול חלק א' (צד 1) סיהו
 הקנתא דעזרא בטלוח דמהחילה לא נהפשטה גזירה בכל ישראל כדאיתא
 בירושלמי יומא עכ"ל . ובס' השלמה הנ"ל איצטרך למהני במקום שאין מובלין .
 ובשבלי הלקט הנ"ל תפטר במקום שנהגו שלא לטבול או וכו'. ובעיטור הנ"ל
 תפטר קודם שתיקן וכו' או במקום שנהגו שלא לטבול ש"ט במנהגא תליא מילתא
 יכו' עכ"ל . וכתניא הנ"ל תפטר במקום וכו' כהב בעל עשרת הדברות ז"ל ש"ט
 טבילה לבעלי קריין במנהגא תליא מילתא עכ"ל . וכין להנ"ל . ובארחות חיים
 (דיני ערב דה"ש סי' ג') ובירוש' טשמע דמקומות יש מובלין יש שאין מובלין עכ"ל .

פ"ח ה"א ר' יעקב בר אחא וכו' . בתשב"ץ חלק א' סי' ק"ב איכא מ"ד
 שלא תקן עזרא טבילה אלא לבעל קרי שמשמטמהו והכי גרסינן התם (בירוש')
 ר' יעקב בר אחא (ר' ייסה ר"י כ"א , ובירושלמי ברכות פרק ג' ה"ג ר' ייסא ,
 ובתענית פ"א ר' אימי) בשם ריב"ל אין קרי אלא המשמש מטהו (בהשמיש
 הסטה) פי' ובהשמיש המטה בלבד תקן עזרא טבילה לבעלי קריין ר' חונא
 (הינא) אכר אפילו ראה עצמו נאות (ניאות) בחלום (תוך חלום) , ובברכות הנ"ל
 בחלום) פי' שהמשמש מטהו בחלום גם הוא מעון טבילה בתקנת עזרא הוון
 בעו כימר ובלבד מאשה משמש מטהו בחלום אבל ראה קרי בחלום שלא ע"י
 השמיש המטה לא יהא מעון טבילה וכו' עכ"ל .

פ"ח ה"א ראה עצמו ניאות . בתשב"ץ חלק א' סי' קט"ו המשתמש וכו'
 שזהו לשון נאות כדאמרינן וכו' ובירושלמי פרק קמא דתעניות ובפרק בהרא
 דיומא נאות (ניאות) בחלומו והוא המשמש בחלומו וכו' ע"ש .

פ"ח ה"א בעלי קריין מובלין כדרך צנעה . בפסיקתא (הוצאת הרב מהר"ם
 א"ש ז"ל) פ' מ"ה ילמדנו רבינו כי שהוא רואה קרי ביוה"כ וכו' כך שנו
 יביתנו מי שראה קרי ביוה"כ רוחץ כדרכו ביוה"כ בלבד שילך ורחץ במקום.
 צניע וכו' . וע"ש בהערות .

פ"ח ה"א אית לך לכימר באותו הגוף הקדוש . בתשב"ץ חלק ב' סי' ע"ב
 אמרו בירושלמי וכו' כשראו ר' יוסי טובל בצנעה לקריו ביוה"כ אמר דבו ביום
 ראה קרי שלא מחמת השמיש ומשם הוכיחו דתקנת עזרא היתה אפילו לרואה
 קרי שלא מחמת השמיש שאם דוקא מפני השמיש וד' יוכי טבל מפני השמיש
 ערב יום הכפודים ושכח לטבול אי אפשר לאותו גוף קדוש לומר עליו ששכח עכ"ל .
פ"ח ה"א המלך על שם מלך וגו' . בבבלי יומא ד' ע"ח ע"ב מ"ט מלך

משום

משום דכתיב מלך וגו'. ובאור זרוע ח"ב סי' רע"ז הגי' אמר רבא בר זבדא אמר רב (ו' סלות ליתא) מלך ביפיו וגו'.

פ"ח ה"א הכלה ספני איבה. בכבלי יומא שם כלה מ"מ כדי שלא תתגנה על בעלה. ובאור זרוע הנ"ל הגי' בלה מ"מ אמר רב (ב' סלות ליתא) כדי שלא תתגנה על בעלה.

פ"ח ה"א הוינן סברין מימר על סופה אשכח תני על כולהון. מחלוקת ר"א וחכמים על מלך וכלה וחיה. וכן הוא בכבלי יומא ע"ח ע"ב דתניא המלך והכלה לא ירחצו את פניהם ר' חנניא בן תרדיון אמר משום ר' אליעזר המלך והכלה ירחצו את פניהם וכו'. ובה' יוה"כ לר"ץ אבן גיאת (צד נ"ה) הוינא סברין מימר פירש והחיה אשכח תני אכולהון וכו' ע"ש. ובעיטור ה' יוה"כ ירושלמי הו' סוברין וכו' כגירסת הדפוס, ובתו"י יומא ד' ע"מ ע"א ד"ה המלך פליגי רבנן אכולהו כמו שאמר בהדיא בירושלמי וכו' וכן נראה דאין לנו לומר שחולק הירוש' על תלמוד שלנו כיון שאנו יכולין ליישבו וכו' עכ"ל. ובשבלי הלקט השלם סי' שי"ד ירושלמי הוינן סברין מימר על סופא אשכח הנא איכו להון וחכמים אוסרין בשניהן פי' ברחיצת פנים של מלך וכלה ובנעילה סנדל של חיה ופסק רבינו ישעיה זצ"ל כרבנן דיחיד ורבים הלכה כרבים עכ"ל. ובס' שיח יצחק ביומא ד' ע"ג ע"ב ח"ל שבולי הלקט כ"י סי' שי"ד ירושלמי הוינן סברין מימר על סופא הנא איכו להון וחכמים אוסרים בשניהם וכו' עכ"ל. ובתניא סי' פ' ירושלמי הוינן סברין למימר על סופא הנא איכו להון וחכמים אוסרין בשניהן (אשכח תני על כולהון) עכ"ל. ובאור זרוע חלק ב' סי' רע"ז ירושלמי סברי (סברין) מימר על כולהון (על סופא) אשכח תני על סופה (על כולהון) וכו' ושם להלן באו"ו: והלכה כר' אליעזר דסתם לן הנא כוהויה כדמפרש בירושלמי דלא פליגי חכמים דסתני' כי אם אסיפא דהינו אחיה אבל אמלך וכלה לא פליגי וקיי"ל בתחולין סתם במתני' וכו' עכ"ל וגרסתו להפך משלנו. ובס' מנוח ד' ל"ו ע"ב ואטרינן בירושלמי דפליגי אכולהו וכו' עכ"ל ובפירש"י יומא ד' ע"ג ע"ב דברי ר' אליעזר אכולהו קאי מלך וכלה וחיה עכ"ל ומקורו מהירושלמי כאן. וג' נוסחאות בזה. א) גי' ר"ץ אבן גיאת, רש"י, העיטור ותו"י וס' מנוח, שוה לגי' שלנו. ב) גי' האור זרוע מהופכת משלנו. ג) גי' השבולי הלקט ובעל התניא מתאמת בעיקרה לגי' שלנו רק לפניהם היתה הגי', דתנא איכו או איכו להון. ואיכו נזכר בירושלמי רק לפרקים רחוקות. ועי' אהבת ציון ירושלים בפסחים צד 77.

פ"ח ה"ב במשנה וכנרעיתה. במתניהא דבני מערבא כאן ובכלים פרק י"ז וכלעיתה. ולקמן בירושלמי בהלכה ב' ניתני כמה וכלעיתה.

פ"ח ה"ב במשנה והשוותה מלא לונמיו חיוב. במתניתא דבני מערבא ובבת"י מהכשנה במאיירי ובמדרש אנדה ויקרא ט"ו כ"ד. כמלוא לנמיו חיוב. וכן הוא בכלים פרק י"ז משנה י"א. אבל במשנה בבליה (יומא ע"ג ע"ב) מלא לונמיו. **פ"ח** ה"ב במשנה המשקן מצטרפין לכמלוא לונמיו. וכן הוא במתניהא דבני מערבא ובמדרש אנדה הנ"ל אבל במשנה בבליה הנ"ל למלוא לונמא.

פ"ח ה"ב למעך את חללו וכו'. בערוך ערך כתבת ב' פי' רבינו נסים זצ"ל כמה שני קא קשיא ליה והוה מצטרפא עלה וכו' וכמה קשיא קשי לי עלה עד דאשכחנא פירוקא בנמרא דבני מערבא והכי גרסינן התם א"ד יוסי (יוסה) זאת אומרת שהוא צריך (שצריך) למעך את חללה (חללו) דלכן (דל כן) מתני (ניתני) כמה וכנרעיתה (וכנלעיתה) וכחללה (ומחללה) והכין בירוהא דמילתא כי הכותבת

הכותבת הגסה אינה דביקה בנרעינתה אלא יש בין גופה ובין נרעינה חלל וכו'.
 זיהינו דאמר ר' יוסי ואת אומרת צריך למעך חללה כדי שידבק גופה של כותבת
 בנרעינתה ולא ישאר בה חלל וכו' עכ"ל. ובתוס' יומא ד' ע"פ ע"א ד"ה
 כותבת ובערוך פי' בערך כותבת בשם רב נסים נאן וצ"ל גרם בגמ' דבני
 מערבא אמר ר' יוסי ואת אומרת שהוא צריך למעך את חללה פי' שאם לא כן
 (דל כן וכן בפי' הר"ש בכלים פרק כ"ו משנה ד' ובירושלמי וכו' פי' דל כן כסו
 דאם לא- כן וכו' עכ"ל) ניתני כמותה ונרעינתה וכחללה והבין ברירא דמילתא
 כי הכותבת הגסה וכו' עכ"ל. ובתנ"י שם ד"ה כותבת שעל זה אומר בירושלמי
 צריך למעך וכו'. ובעימור ה' יוה"כ וקא כיבעיא ליה בחללה או בלא חללה ולא
 איפשיטא בנמרא דילן וסדרסין בירושלמי ואת אומרת צריך למעך חללה דאל"כ
 ליתני וכו' ש"ס דליתא לדרב אשי (בבלי יומא ד' ע"פ ע"א) דאמר גסה תנן
 וכו' עכ"ל ובסמ"ג ליון ס"ט (ד' רפ"ב) וגרסין בירושלמי הדא אמרה צריך למעך
 חללה שאין משערים אלא בה ובנרעינתה וכו'. וכשבלי הלקמ השלם סי' ש"ב
 וכתניא סי' פ' וספרש בירושלמי מדקאמר כמותה ונרעינתה ואת אומרת שצריך
 למעט (למעך) חללה עכ"ל. ובארחות חיים ה' יוה"כ סי' ו' ובכלבו סי' ס"ט
 ירושלמי וצריך למעך חללה וכו'. ובמאירי ליומא ד' ע' ובתלמוד המערב נראה
 שפרשה בדרך אחרת וששיעור בנרעינתה גדול משיעור שלא בנרעינתה וכו'
 וס"ט שם פסקוהו לחומרא והוא שאמרו שם אמר ר"י צריך למעך את חללה
 וכו' ומ"ט כל הפוסקים הביאוה כפי' ראשון ופסקו כרב אשי וכו' עכ"ל. ובס' מנוח
 (קושמנדינא הע"ה ר' ל"ד) ואמרו' בירושלמי צריך למעך חללא דאל"כ ליתני
 כמותה וכו' וזה הירושלמי בא לפרש שלא המעה לשער בכותבת שליטה דנפיש
 שיעורה וכו' וצ"ע איך הניח הרב (הרמב"ם) זה הירושלמי והר"ף הביאו (לפנינו
 כר"ף יומא פ"ח ליתא, והר"ן סי' תהק"ע כתב הרב אלפסי ז"ל לא כתב משניות
 הלכות אלו וכו' ע"ש) עכ"ל.

פ"ה ה"ב ככותבת נמרית. בס' מנוח כפרה בשמה מקובצת בכורות ד'
 ג"ה ע"א דאמר קרא והורדן יגבול. ובהוס' לעיל נ"ד ב' כגון של נמר ונמורי
 גי שהורדן היה מפסיק ביניהם הרא"ש ז"ל עכ"ל ובפאה פ"ד משנה ג' בית
 נמר. ובירושלמי כתובות פרק ב' ה"ז עד נמרין. והוא עיר במדיא.
 פ"ה ה"ב תני מלא לוגמיו מה ופליג. בקרבן עדה הכי גרסין תני כמלא
 לוגמיו וכו' ע"ש. ובהגהתו השוה הירושלמי עם הבבלי יומא ד' פ' ע"א והא אן
 תנן מלא לוגמיו אימא כמלא לוגמיו. אבל באמת גרסת הירושלמי בהמשנה כמלא
 לוגמיו. ע"י לעיל. והנמרא בבלי גרס בהמשנה מלא לוגמיו. ובחי' הריטב"א
 ביומא ד' ע"ג ירושלמי תני מלא לוגמיו כל חד וחד בדיריה דבדיריה מיתבא
 דעתיה בלאו דיריה לא מיתבא דעתיה תמן הנינן (בכלים פרק י"ו משנה י"א
 ולפנינו בשנויים. ועי' בהלכות גדולות הוצאת מקיצי נרדמים צד 156) הכל
 כפי מה שהוא אדם מלא קומצו מנחה מלא חפניו קמורת מלא לוגמיו כיום
 הכפורים (כ"ט מלות אחרונות ליתא לפנינו בכל ההוצאות) עכ"ל. שוב ראיתי
 כי מקור דברי הריטב"א בה' יה"כ לרי"ף אבן גיאת ושם צד נ"א בירושלמי תני
 (ס"ט וצ"ל תני) מלא לוגמיו וכו' ע"ש וגירסת רי"ף א"ג חסר לפנינו בהירושלמי.
 ובס' מנוח ד' ל"ד אבל שיעור כותבת שוה לכל אדם וכו' דקים להו לרבנן דכל
 אינש מיתבא דעתיה בככותבת מידו כ"ע טובא ועוג מלך הבשן פורתא והכי
 איהא בירושלמי (כני' רי"ף א"ג והריטב"א הנ"ל) וכו' וגרסין בתוספתא (גם
 המאירי

המאירי הביא זה בשם התוספתא והיא משנה ספורית בכלים הג"ל הכל לפי מה שהוא אדם סלא קסצו וכו' עכ"ל. וכחי' מהר"ם חלאוה בפסחים ד' ק"ו ע"א ד"ה המקדש ואכתי אינא למידק דתנן במס' כלים יש שאמרו הכל לפי מה שהוא אדם וכו' וכיזן דכל אדם משערין כמלא לונמזו וכו' עכ"ל. והיא קושית הירושלמי לגי' הג"ל. ועי' במדרש איכה פ"א פסוק כל עמה עד כמה מתיישבת נפש רבי אומר ככותבה ר' חנניה אמר כנרונרות.

פ"ח ה"ב ר"ח בר אדא בעי קומי ר' מנא ולמה לא תנינתה וכו'. כעין זה בירוש' פאה פ"ו ה"ב כתובות פרק ח' ה"א ר' פנחס בעא קומי ר' יוסי ולמה לא תנינתה מקולי ב"ש וכו'. ובבבלי יומא ד' פ"א ע"א מתקין לה רב הושעיא א"ב הוה ליה מקולי ב"ש וכו'.

פ"ח ה"ג במשנה אבל ושתה ועשה מלאכה. במתניתא דבני מערבא ובכת"י במאירי ובמדרש אנדה ויקרא מ"ז כ"ד אכל ועשה מלאכה וכו'. וכן במשנה בבבליה. ועל כריתות י"ח ע"ב אכל ושתה וכו' דקתני שתה ציר וכו'. ומדסיפא רבי רישא נמי רבי וכו' ע"ש.

פ"ח ה"ג במשנה אבל אוכלין וכו'. במתניתא דבני מערבא אכל ועשה מלאכה (ב' מלות ליתא) אבלין שאינן ראויין וכו'.

פ"ח ה"ג במשנה מחנכין אותן. בר"ן יומא סי' התקע"א אבל מחנכין אותן לפני שנה ולפני שנתיים (שהים) סמוך לפרקן (ב' מלות ליתא) כדי (בשביל) שיהיו רגילין במצווה כך היא הגירסא ברוב הנוסחאות אע"פ שלא כתבה כן הרב אלפסי ז"ל וכו' עכ"ל.

פ"ח ה"ג כמשנה קודם שנה וקודם שתיים. במשנה בבבליה יומא ד' פ"ב ע"א לפני שנה ולפני שתיים. ובפי' רבינו חננאל שם הגי' קודם שנה וקודם שתיים. כמו שהוא בירושלמי. ובאור זרוע ח"ב סי' רע"ח קודם שנה קודם שנתיים כדי שיהיו (בשביל שיהיו) רגילין במצוות (למצוות).

פ"ח ה"ג אין אכילה בכלל שתיה. בתוספתא פסחים פרק א' ושתיה ואכילה אין סצמרפין וכו'.

פ"ח ה"ג מנין שהשתיה בכלל אכילה וכו'. בתוס' שבועות ד' כ"ג ע"א ד"ה גמר. דר' יהודה יליף דשתיה בכלל אכילה כדיליף בירושלמי מברכותיב ובל דם לא תאכלו ואי בשקרש והתניא דם שקרש אינו לא אוכל ולא משקה אלא כמו שהוא והתורה קראה אותו אכילה עכ"ל. ועי' שם בגליון הגרע"א שמביא הירושלמי ומתמה על התוס'. ובפי' הר"ש במע"ש פרק ב' משנה א' אמרינן בירושלמי וכו' ר' יונה שמע לה וכו' ע"ש הרבה שניים.

פ"ח ה"ג ר' חנניה וכו'. בפי' הר"ש שם והדר קאמר (בירושלמי) ד' חנינא בשם ר' פנחס שמע לה מהדא שבועה שלא אוכל ואכל וכו' ע"ש.

פ"ח ה"ג גר"ש בה"ל קדמייתא. פי' כי המאמר מניין שהוא סחור בעשה. כבר נשנה לעיל בזה הפרק הלכה א' וע"ש. וכן הוא לעיל פרק ג' הלכה ח' גר"ש בהילכתא עליתא ע"ד מקורו של מונח הצפוני וכו' ג"כ כוונתו שזה המאמר נשנה שם לעיל הלכה ז'. ועל הלשון גר"ש עי' מה שכתבתי באהבת ציון וירושלים פסחים צד 13.

פ"ח ה"ג אזהרה למלאכת היום וכו'. בתו"כ אמור פי"ד בשניים.

פ"ח ה"ג בעי מה הוה ליה למימר ביה לא העונה וכו'. המאמר קשה הבנה אבל בשבלי הלקט השלם סי' שי"ב ובתניא סי' פ' ועוד מפרש ה"ם (בירושלמי).

כד אכילות שבתורה בכזית והנא בככותבות ומשני דהא לא כתיבא ביה אכילה
אלא עינו דכתיב וכל הנפש אשר לא העונה וקים להו לרבנן דככותבות
מייחבא דעניה בבציר מהכי לא עכ"ל.

פ"ח ה"ג אמר רב תושעיה השמר פן ולא תענה הא תלת אהרן. בבבלי
יזמא ד' פ"א ע"א מתקף לה רב הושעיא נכתוב רחמנא השמר פן לא תענה
א"כ נפישו להו לאוי.

פ"ח ה"ג א"ר זעורה דהא אמרה למדין גז"ש. כעין זה בירושלמי סנהדרין
פרק שביעי ה"ח אמר ר' זעורה דהא אמרה למדין מגז"ש (גז"ש) אפילו סופנה
מצד אחד אמר ליה (ליתא) ר' יודן לית דא פשימא (ג' סלות ליהא) על דר"ע
דר"ע אמר גז"ש (למדין מגז"ש) אע"פ שאינו סופנה.

פ"ח ה"ג דר' עקיבא אמר למדין מגז"ש אע"פ שאינה סופנה. בבבלי
נדה ד' כ"ב סע"ב דאמר רב יהודה אמר רב שמואל משום ר' ישמעאל (בפי' רב
נסים גאון בשבת ד' ס"ד ע"א הגי' בפרק המפלת אמר רב יהודה אמר שמואל
משום ר' וכו'. אבל בפי' רבינו חננאל בכבא קמא ד' כ"ה סע"ב הגי' אמר רב
יהודה אמר שמואל משום ר' ישמעאל) כל גז"ש שאינה מופנה כל עיקר וכו'
מופנה מצד אחד לר' ישמעאל למדין ואין מושיבין לרבנן למדין ומשיבין וכו'.
והחלוקות בזה ר' ישמעאל ורבנן נזכרה בבבלי בכמה מקומות. (עי' יבמות
ד' ע"ד ע"א הניחא למאן דאמר למדין ואין משיבין וכו' ופירש"י פלוגתא דר'
ישמעאל ורבנן וכו'). אבל מדעת ר' עקיבא שזכר בירושלמי אין זכר בבבלי.
וכנגד זה בבבלי שבת קל"א ע"א ושמעינן ליה לר' אליעזר דאמר מופנה מצד
אחד למדין ומשיבין וכו'. ובפי' רב נסים גאון שם דע שאע"פ שלא מצאנו לר'
אליעזר בפירוש שאמר דבר זה יודעים אנחנו אותו מדבריהם וכו' ועם זה לא
נתיחד בחלוקה בזה הדבר אלא ר' ישמעאל והשאר שזו כולם בדבר אחד כי
מופנה מצד אחד למדין ומשיבין ידענו כי ר' אליעזר בכלל החכמים שישו
עומד וסובר כמותן שאילו היה חולק עליהן בדבר זה היה נזכר עם ר' ישמעאל
וכיון שלא הזכירה החלוקה אלא בר' ישמעאל בלבד נתברר כי ר' אליעזר
אינו שוה לו וכו' עכ"ל. אבל בירושלמי לא נזכר מדעת ר' אליעזר. וזכר
כאן מדעת ר' עקיבא תלמידו. ועי' בפירש"י יבמות ד' ע' ע"ב ד"ה ושמעינן
ולקמן פרק מצות חליצה (ד' ק"ד ע"א) שמעינן לר' אליעזר דאמר מופנה מצד
אחד למדין וכו' ע"ש ובערוך ערך גז"ש לא נזכר פי' לא נמיר ר"ע
גז"ש אלא הוא דרש לעצמו וכו'.

פ"ח ה"ג הכוסס חיטי תרומה. בערוך ערך קס ב' בירושלמי מקום את
החטה בק' עכ"ל.

פ"ח ה"ג הכוסס חיטי תרומה משלם וכו'. ברדב"ז ה' תרומות פרק י' ה"ז
בירושלמי דתרומות פ"ו הכוסס את (ליתא) החמה (חיטי) של (ליתא) תרומה
משלם וכו' והיה ראוי לפסוק כחכמים וכו'.

פ"ח ה"ג מדין חכמים וכו'. בערוך ערך סבל וספורש בירושלמי מדין
חכמים לרבי כמנמע (כן בד"ו בזמא כאן אבל בשבת פי"ד ה"ד ובתרומות
פ"ו ה"א במנמא) חומץ של תרומה אחר מיבולו (מיבולו, אבל בשבת הנ"ל
מיבולו) שמשלם (משלם ובשבת הנ"ל שהוא משלם) קין וחומש שהחומץ מיישב
(מיישב, ובשבת הנ"ל מיישב, ובתרומות הנ"ל מיישב) את הנפש ודברי רבי

ספורשין

מפורשין ביום הכפרים (יומא ד' פ"א ע"ב) עכ"ל. ובל דברי הערוך סיעתקים ספ"י רבינו חננאל בשבת ד' ק"א ע"א וע"ש. ובכריתות ד' י"ח ע"ב.

פ"ח ה"ג לאחר שיכלו. ככסף משנה ה' הרומות פ"י ה"ו בירושלמי פרק יוה"כ ופ"ו דתרומות תני (ליתא) הכוסס את החטים של תרומה משלם וכו' סודים (סודין) חכמים לרבי דמנמע חומץ של תרומה (לאחר שיכלו לא נרס) שהוא משלם קרן וחומש שהחומץ משיב את הנפש דש לתמוה על רבינו למה פסק כרבי וכו' ע"ש.

פ"ח ה"ד במצנה עד שהשוב נפשה. בפ"י רבינו חננאל ביומא ד' פ"ב ע"א עד שהיישב (מתשוב) נפשה. ובמשנה בבבלי עד שתשוב נפשה. ובכריתות אנדה (יקרא מ"ו כ"ד) (הוצאת רש"ב ז"ל) עוברת שהריחה ממעטין (מאכילין) אותה וכו'.

פ"ח ה"ד בתחילה תוחבה. בתוספתא יומא פ"ה ושהריחה תרומה תוחבין לה כרוסב. ובפ"י רבינו חננאל ביומא ד' פ"ג ע"א ירושלמי בתחילה תוחבין (תוחבה) לה (ליתא) וכו' ע"ש ובבבלי יומא ד' פ"ב ע"א.

פ"ח ה"ד שהי עוברות באו לפני ר' מרפן וכו'. כעין זה בבבלי יומא ד' פ"ב ע"ב לפני רבי ור' חנינא ע"ש. ובפ"י רבינו חננאל ביומא ד' פ"ג ע"א ב' עוברות באו לפני ר' מרפן שלח (לנבן) הרין תלמידין (תלמידים) ואמרו להו (אמ' לך אולק ואמרן לך) יומא דין (כ' מלות ליתא) צוטא רבא אמרין לחדא (לקרטיא) וכו' ע"ש.

פ"ח ה"ד חולה אמר יכול אני. בבבלי יומא ד' פ"ג ע"א אמר ר' ינאי (ג' מלות ליתא בירושלמי) חולה אומר צריך וכו'. וברי"ף ורא"ש שם אמרו רבי ר' ינאי חולה וכו'. ובה' יוה"כ לרי"ץ אבן גיאת ד' נ"ו בירושלמי חולה אומר יכול אני פירש לצום וכו'. ובאור זרוע ח"ב סי' ר"פ ירושלמי חולה אומר יכול אני ורופא וכו'. ובמדרכי שבת סי' תס"ד חולה אומר צריך ורופא אומר אינו צריך ר"י בר שלמה היה ספרש כל האי צדיך דשמעתא שנראה לו שימות אם לא יאכילהו דסבור להסתכן בכך וכו' ע"ש ובכפתור ובפרח פרק מ"ד (הוצאת לתן צד הרמ"ז).

פ"ח ה"ד לא צורכא אלא. באו"ז הנ"ל לא צורכא דלא (אלא).

פ"ח ה"ד חולה אומר יכול אני ורופא אומר אינו יודע. בה' יוה"כ לרי"ץ אבן גיאת הנ"ל בירושלמי וכו' ורופא אומר אינו יודע וכו'. ובתורת האדם להרמב"ן שער הסנה (צד 10) ירושלמי חולה אומר יכולני (יכול אני) לצום (ליתא) ורופא אומר אינו יודע ר' אבהו בשם ר' יוחנן נעשה ספק וכו'. ובעיטור ה' יוה"כ ד' ק"ה ירושלמי חולה אומר יכולנא ורופא אומר אי"ר אבהו בשם ר' יוחנן נעשה ספק נפשות ודוחין (ע'י להלן) עכ"ל ובר"ן יומא סי' התקע"ד ירושלמי חולה אומר יכולני לצום ורופא אומר אינו יודע וכו'. ובמגיד משנה ה' שביחה עשור פרק ב' ה"ח וכתוב בירושלמי חולה אומר יכולני לצום (כגו' הנ"ל) וכו' וכתבדו מקצת בעלי הלכות עכ"ל. ובספר אדם חוה נתיב ז' חלק ב' חולה אומר יכולני להתענות ורופא אומר אינו יודע מאכילין אותו כך פשוט בירושלמי עכ"ל.

פ"ח ה"ד ורופא אומר אינו יודע. בתניא סי' פ' ירושלמי חולה אומר יכולנא ושנים אומרים אינו צריך (ד' מלות ליתא ובבבלי יומא ד' פ"ג ע"א לא צריכא דאיכא אחרינא בהדיה דאמר לא צריך מאכילין אותו ע"פ בקיאיין וכו' ע"ש) ורופא אומר אינו יודע וכו' וע"ש בהערות. וברא"ש יומא פ"ח סי' י"ג ירושלמי

ירושלמי וכו' דרופא וכו'. ובארחות חיים ה' יח"כ סי' י"א בירושלמי חולה וכו' ע"ש. ובכ"י שמה בארץ (ד' ר' ע"ב) אבל אם הרופא הוא מסופק והחולה אומר א"צ אין חוששין להאכילו משום ספק רופא היה הפך הירושלמי שהביאו הפוסקים חולה אומר יכולני לצום דרופא אומר איני יודע ר"א בשם ר"י נעשה ספק נפשות וספק נפשות להקל ופסקו הפוסקים כהך ירושלמי והוא דבר קשה לע"ד וכו' ע"ש ובכ"י מנחו (ד' ל"ה ע"ב) ואמרו בירושלמי חולה אומר יכולני לצום וכו' ע"ש.

פ"ח ה"ד ר' אבהו בשם ר' יוחנן נעשה וכו'. בכבלי יומא פ"ג ליהא זה. ובר"י א"ג הנ"ל נעשה ספק (בספק) נפשות וכל ספק נפשות רוחה (את השבת) עכ"ל. ובהר"ת האדם להרמב"ן נעשה ספק נפשות וספק נפשות להקל (ג' מלות ליהא) ורוחה את השבת עכ"ל. ובאור זרוע הנ"ל וספק נפשות להקל (כני' הנ"ל) ורוחה את השבת עכ"ל. ובר"ן יומא הנ"ל וספק נפשות להקל ורוחה את השבת וכו'. וכן הוא במגיד משנה הנ"ל.

פ"ח ה"ד ספק נפשות רוחה את השבת. לקמן בפרק זה משנה ה' ובהוספתא שבת פרק מ"ו וע"ש ובשאלתה סי' ל"ח וע"ש בגליון.

פ"ח ה"ד מנין שמאכילין אותו דבילה וכו'. בהוספתא שבת פרק ט' מנין לבי שאחיו בולטום שמאכילין אותו דבילה קעילית (של תרומה) שנאמר ותנו לו פלח דבילה וכו'. ובהוצאת צוקערמאנדעל ליהא בכה"ל אחד הסלה קעילית.

פ"ח ה"ד ר' חונה אמר וכו'. בפ"י רבינו חננאל ביומא ד' פ"ג ע"ב ירושלמי רב הונא עשרים וארבעה עשרונות שאכל (שאכל דוד) לרעבן (ברעבן) אכלן עכ"ל ולפנינו הגי' משתה.

פ"ח ה"ד ר' יוחנן כמחיה כן וכו'. בכבלי יומא ד' פ"ג ע"ב אמר ר' יוחנן פעם אחת אחוזי בולטום ורצתי למזרחיה של האנה (ד' מלות אחרונות ליהא) יקיימתי בעצמי (וקרן עליה) החכמה תחיה בעליה.

פ"ח ה"ד נבילה ותרומה וכו'. בהוספתא יומא פרק ח' (הוצאת צוקערמאנדעל) נבילה ותרומה מאכילין אותו תרומה.

פ"ח ה"ד סבל ושביעית מאכילין אותו שביעית. וכן בכבלי יומא ד' פ"ג ע"א. ובפ"י רבינו חננאל וברא"ש ובהר"ת האדם להרמב"ן הגי' שם נבלה ושביעית נבלה סבל ושביעית וכו' ועי' באור זרוע ח"ב סי' ק"ח.

פ"ח ה"ד אמר ר' יוסה קשיתה וכו'. ירושלמי הרוסות פ"א ה"ה וע"ש באהבת ציון ירושלים שהבאתי שנוי נוסחאות בשם הראשונים.

פ"ח ה"ד תרומה בעין מיתה ונבילה וכו'. בתשב"ץ חלק ג' סי' קצ"ח וכן מוכח בירושלמי בפרק בתרא דתרומות דמקל בבטול תרומה יהיה מנבילה אע"ג דתרומה כמיתה ונבילה בלאו גרידא משום דתרומה מדרכנן וכו' וע"ש שהאריך בזה ובש"ת סהר"ם אל אלשקר סי' ס"ד בשם הסמ"ג היה מוכיח מן הירושלמי דאוסר נבלה חסוד מאיסור תרומה וכו' ע"ש ובכפתור ופדח פרק ל"ד והוצאה לזנץ צד תק"ט).

פ"ח ה"ה במשנה החושש בגרונו. בכפתור ופרח פרק כ"ד ותנן נבי החושש בפ"י (בגרונו. ועי' בבלי יומא ד' פ"ד ע"א) מטילין לו (בהוכו) סם בשבת. ובהלכות פסוקות (וררסילים תרמ"ג צד 22) החושש פ"ו (כני' הנ"ל) מטילין להוכה סם ואפילו (ליחא) בשבת וכו' ע"ש ובמהניחא דבני מערבא החושש בפ"ו מטילין להוכו וכו'.

פ"ח ה"ה רוח תודה עולה עליו. בדפוסי וימאסיר קראמאשין ופמרקוב
במ"ם: רוח חזוית.

פ"ח ה"ה רב ושמואל חד אמר וכו'. בכבלי יומא ד' פ"ג ע"ב ספורש רב
אמר נשים כשפניות משחקות בו ושמואל אמר רוח רעה שורה עליו. ובפי'
רבינו חננאל שם שמואל אמר רוח חזוית (צ"ל תוית) עורה עליו עכ"ל והיה
לו הגי' בכבלי כמו בהירושלמי.

פ"ח ה"ה גרמני עבריה דר"י נשייא. בירושלמי שבת פ"ו ה"ט גרמניא
עבריה דר' יודה נשייא וכו' אתא כלב שומה וכו' ע"ש ובע"ז פ"ב ה"י גרמנא
עבריה דר"י וכו' ובה' יו"ב לרי"ץ אבן גיאת צד נ"ו בירושלמי עבריה דר' יודן
נשיאה (נשייא) נשכו וכו' ע"ש ובאהבת ציין ירושלים בשבת שם צד 82.

פ"ח ה"ה שעקצו חוורבר וחיה. בירושלמי ברכות פרק ח' ה"ה שעקצי
חוורבר וחיה וכו'. וכן הוא במדרש בראשית רבה פ' פ"ב וע"ש.

פ"ח ה"ה וכלכד פרדה לבנה. בירושלמי כלאים פרק ח' ה"ג ושבת פרק ה'
ה"א דברי חכמים כל מין פרדות אחד וע"ש.

פ"ח ה"ה איה דבעי מיטר אמרה תורה חלל עליו שבת. בכבילתא תשא
פ"א בע"ס ר' נתן ובכבלי יומא ד' פ"ה ע"ב בשם ר' שמעון בן מנסיא וע"ש.

פ"ח ה"ה ר' אבהו בשם ר' יוחנן אך גו' מעוט. בכבלי יומא ד' פ"ה ע"ב
ר' יוסי בר' יהודה אומר אך שבתותי תשמורו יכול לכל ת"ל אך חלק. ועי'
באהבת ציין ירושלים פסחים צד 13.

פ"ח ה"ה ר' זעורה (כד' וימאסיר ר' זעירא) ר' חייא וכו'. בירושלמי בתובת
פרק א' ה"א ליתא ר' זעורה. וכן ליתא בפ"י רבינו חננאל ביומא ד' פ"ד סע"ב.
פ"ח ה"ה מפקחין עליו בשביל ישראל. בפ"י רבינו חננאל ביומא ד' פ"ד
ע"ב ירושלמי וכו' מכו וכו' מפקחין עליו בשבת (ליתא) וכו' ע"ש.

פ"ח ה"ה תרין אמורין וכו'. בפ"י רבינו חננאל הנ"ל עד כמה איכא פלוגתא
דאמוראין חד אמר עד חוטמו וחד אמר עד סבורו (מיבורו) עכ"ל ועי' נדה פ"ג ה"ג.

פ"ח ה"ה והנשאל וכו'. בפ"י רבינו חננאל ביומא ד' פ"ד ע"ב ירושלמי וכו'
והנשאל השואל ה"ז שופך דמים. וגירסתו ששונה. ובתורה האדם להרמב"ן שער

הסכנה ירושלמי הני הזרין וכו'. ובאור זרוע חלק ב' ס' ל"ח ואמרין בירושלמי
הנשאל ה"ו (ב' מלות ליתא) מננה השואל (והשואל) ה"ז שופך דמים.

ובאור זרוע ח"ב ס' ק"ח מוכא הירושלמי ג"כ בשניים. וברוקח ס' ק"ט ירושלמי
וכו' הזרין הרי זה (ב' מלות ליתא) כשוכח הנשאל הרי זה מננה השואל

הרי זה שופך דמים. ובר"ן יומא ס' תתקע"ה ובשבת ס' תל"ג ירושלמי הני
הזרין וכו'. ובמניד ששנה ה' שבת פרק ב' ה"ג ובירושלמי הזרין וכו' וכתשב"ץ

ח"א ס' נ"ד ובירושלמי וכו'. זעי' בס' האשכול ח"ב צד 115. ובש"ת בנימין
זאב ס' רי"ד וכתב סמ"ג בלאוין ס' ס"ה וכו' כדאמרין בירושלמי הנשאל הרי

זה מננה וכו'. וכן מוכא בטור או"ח ס' שכ"ח ועי' בב"י שם.

פ"ח ה"ה הני כל דבר שהוא של סכנה אין או' יעשו דברים בגוים
ובקטנים. בירושלמי נדרים פרק ב' ה"ט לא תני כל דבר סכנה אין אומרים

יעשו בגוים ובקטנים. אבל בירושלמי שבת ספמ"ז ולא כן הני כל דבר שיש
בו סכנה אין אומרים יעשו דברים הללו בנשים (בגוים) ובקטנים. ושתי הנוסחאות

נזכרו בתוספתא שבת פרק ט"ו (בהוצאת צוקערמאנדעל) בכת"י ערפוכט הגי'
ואין אום' יעשו דברים על פי נשים ועל פי כוהנים. ובכת"י אחר שם ואין

אומרים

אומרים יעשו דברים בנותים ובקמנים . ובבבלי יומא ד' פ"ד ע"ב בכת"י ואין או' יעשה דברים ע"י גרם וע"י קמנים וכו' לא ע"פ נשים ולא ע"פ גרם וכו' . וכן הוא בפ"י רבינו חננאל שם . וזה עפ"י נוסחאות הג"ל בתוספתא . וברוקח סי' ק"ט ירושלמי אין אומרים יעשו דברים הללו בקמנים ובגרים . וב"רמב"ן בס' תורת האדם שער הסכנה צד 8 בירושלמי וכו' ואין אומרים לעשות דברים הללו לא ע"י נשים ולא ע"י נכרים . וכן הוא בתוס' ריד"א בשבת ד' קכ"א ע"א .

פ"ח ה"ה אפי' בגדולים בישראל . בתוספתא שבת פרק מ"ז בכת"י אחד אלא בגדולים שבישראל ובירושלמי שבת ספמ"ז אלא אפילו בגדולים אפילו בישראל . ובגדרים פ"ד ה"ם אלא אפילו בגדולים ואפילו בישראל . ובתורת האדם להרמב"ן שער הסכנה והבי נמי בירושלמי אפי' בגדולים אפי' (ליתא כ"אן ואיתא בשבת ובגדרים) בישראל עב"ל ובתשב"ץ חלק א' סי' נ"ד ולשון הירושלמי מוכיח בן דהבי גרסינן התם אין אומרי' (אומר) יעשו דברים הללו (ליתא) בקמנים ובגרים אלא אפילו גדולים (בגדולים) אפילו (בג' הרמב"ן) ישראל (בישראל) עב"ל וברוקח סי' ק"ט אלא בגדולי ישראל . ובתוס' ריד"א הג"ל אלא אפילו בישראל ואפילו בגדולים . ובאור זרוע הג"ל אלא אפילו בגדולי ישראל .

פ"ח ה"ה בישראל . בתוספתא שבת הג"ל מסיים : אלא מצרפין דעת ישראל עמרם . ובירושלמי בשבת וביומא ובגדרים הג"ל ליתא כ"ו . ובבבלי יומא פ"ד ע"ב אבל מצטרפין לדעת אחרת . וב"רמב"ן בתורת האדם שער הסכנה צד 8 והבי נמי בירושלמי וכו' מפני שמצטרפין לדעת אחרת נ"א אבל מצטרפי לדעת אחרת עב"ל ולפנינו ליתא זה . וב"ר"ן יומא סי' תתקע"ה מפני שמצטרפין לדעת אחרת כך היא הגירסא בהלכות הרי"ף ז"ל וכו' ואיכא נסחא דכתיב בה אבל מצטרפין לדעת אחרת והבי פירושה וכו' ע"ש .

פ"ח ה"ה בשיחין . בסדר הדורות (צד 226) בירושלמי וכו' בחצירו בשאן (בשיחין) .

פ"ח ה"ה אמרו חכמים לא היה צריך לעשות כן . כן הגי' גם בירושלמי שבת ספמ"ז וכן בתוספתא שבת פי"ד . אבל בגדרים הג"ל אמר ר' חנינה לא הוה צריך וכו' . ונראה שהיה כתוב שם אמ"ח , ר"ת : אמרו חכמים , ופטר מעתיק אחד , אמר ר' חנינה .

פ"ח ה"ה חד נפתה וכו' . כמעריך להר"ם לונואני (בס' שהי ירות ד' ס"ח ע"א) בירושלמי וכו' מעשה שנפלה דליקה בשבת בשכונת ר' יונה וכו' ע"ש ובאהבה ציון ירושלים בשבת צד 150 .

פ"ח ה"ו במשנה מי שנפלה וכו' . בהנחומא וישב את ח' (הוצאת הרב רש"י ז"ל) ולמדנו רבינו אם נפלה מפולת בשבת וכו' כך שנו רבותינו מי שנפלה עליו מפולת בשבת (ליתא) ספק הוא שם וכו' ספקין עליו את הגל (ב' סלות ליתא) מצאוהו חי וכו' יניחורו כתיב בשבת טחלליה טות יוסת (ה' סלות אחרות ליתא לפנינו) וכו' ובאור זרוע חלק ב' סי' ל"ח דתנן וכו' מי שנפלה וכו' ספק שם (הוא שם) וכו' ספקין עליו את הגל (כג' התנחומא) וכו' . ובמהניתא רבני מערבא ספק ישראל ספקין עליו .

פ"ח ה"ו ועל זרון מקדש . במשנה שבועות פ"א מ"ט ועל זרון מוסאת (ליתא) מקדש .

פ"ח ה"ו רבי יודה אומר כיני מתניתא הקלות וכו' . בבבלי שבועות ד' י"ב ע"ב היינו קלות היינו עשה וכו' אמר רב יודה הכי קאמר על שאר עבירות שבתה

שבתה בין קלות בין חמורות בין שעשאן בשונג בין שעשאן במזיד וכו' ע"ש
וכפי' רבינו חננאל שם. ובירושלמי שבועות פרק א' ה"ט בשניים.

פ"ח ה'ו בדבר שיש בו חיוב קרבן. בשבועות פ"א ה"ט ל"ג וכן הנכח.
פ"ח ה"ו שעבר עליהן יוה"כ חייבין. במשנה כריתות ד' כ"ה ע"א הגי'
חייבי חמאות וכו' חייבן להביא לאחר יום הכפורים (ד' מלות ליתא) וכו'. אבל
בשבועות פרק א' ה"ט הגי' נכונה.

פ"ח ה"ו ולמה לא אמר וכו'. בשבועות פ"א ה"ט הגי' סהוקנת וכאן הגי'
משוכשת וע"ש.

פ"ח ה"ו ר' שמעון בשם ר' לוי סוכיה (בר' זיפאמיר וקראמאשין סוכייה)
במורד ביוה"כ פ' וכו'. בשבועות פ"א ה"ט ר' שמעון בשם לוי שובדא. ובכריתות
ד' ו' ע"א וריש לקיש סבר מבעט נמי מכפר עליה יוה"כ. ומה נראה שגם
כאן ר' שמעון הוא ר' שמעון בן לקיש. ובירושלמי עירובין פרק י' ה"א ריש
לקיש בשם לוי סוכיא במערה סכד לכד וכו'. ובבבלי שם ד' צ"ו ע"ב אמר
ריש לקיש משום לוי סכא הכא במאי עסקין במערן סחבית לחבית. ובירושלמי
פסחים פ"ו ה"ו ריש לקיש בשם רבי סוכייה וצ"ל בשם ר' לוי סוכייה. כמו שהוא בירוש'
עירובין פרק י' ה"ב (בר' ויניציא 26. 3. 36) ד"ש בן לקיש בשם לוי סוכיה. לעזי
קאהומ ויאסמראו מביאים מירושלמי כאן לוי סוכייה. ומבארם שהוא מעיר
שוכו. ומסכו על דפוס קראמאשין. ובר"ו הגי' לוי סוכייה. והפי שמצינו עפ"י
רוב בירושלמי ריש לקיש בשם לוי סוכיה. וגם בבבלי נמצא במקומות אחרים
ריש לקיש בשם לוי סכא. וגם לעיל מפורש שם"ש בירושלמי לוי סוכיה נאמר
בבבלי בשם לוי סכא. בודאי שהגרסא הנכונה בכל מקום לוי סוכיה הוא לוי סכא.

פ"ח ה"ו בכורד ביוה"כ היא מתניתה. בכריתות ז' ע"א ר' יוחנן אמר מבעט
וכו'. ובירושלמי לא נזכר משם ר' יוחנן. ובירושלמי שבועות פרק א' הלכה
ט' ב"ס: במוכר ביוה"כ היא מתניתה. ובערך ערך דע ורמו עלה בני מערבא
ההיא דהנן בסוף כריתות חייבי אשמות ודאין וכו' ומקשו והלא כיפר יוה"כ.
ואוקמה ההיא דכריתות במורד (בערוך השלם הגיה במורד) ביוה"כ עכ"ל.
פ"ח ה"ו עשה אעפ"י שלא עשה השוכה. אבל בבבלי שבועות ד' י"ב
סע"ב האי עשה היכי דמי אי דלא עבד השוכה זבח רשעים הועכה אי דעבד
השוכה וכו'.

פ"ח ה"ו מכפרת היא. בשבועות פ"א ה"ט מכפרת היא על כורחו (ב'
מלות ליתא).

פ"ח ה"ו בר נשא מיסור למלכא. בחי' הרשב"א בשבועות ד' י"ג ע"א
בירושלמי אמרו משל למי שאינו מודה שמכפר דאפ"ה מכפר מי אפשר למלכא.
למיסר לית את מלוך עכ"ל.

פ"ח ה"ו אר"ח בריה דר' הלל. בשבועות הנ"ל אר"ח בי ר' הלל לא
מסתברא דאילא חילופין (ה' מלות ליתא ביומא) לא כולא וכו' ע"ש שניים.
פ"ח ה"ו והעולה מכפרת על הדרור הלב. בתנחומא לך י"ג (הוצאת הרב
רש"ב ז"ל) ילמדנו רבינו העולה על מה היתה באה וכו'. וע"ש בהערות.
פ"ח ה"ו אמר ר' לוי והעולה על רוחכם היו לא תהיה. כדקרא רבא פ"ז
סי' נ' אר' לוי מקרא מלא הוא והעולה גו'. מאמר ר' לוי חסר כאן בירושלמי
דפוס זיפאמיר.

פ"ח ה"ו רבי זבדא אמר וכו'. במע"ש פרק א' ה"ד ר' זבדא הוה יתיב

מתני

חתני וכו' וביבמות פרק י' ה"ה אמר ר' זבירא מתניתא וכו'. וכן בכ"ס. ועי' באהבה ציון ירושלים בשבת צד 11 על מה שאמרו שם בשם רב זבירא. ובירושלמי ברכות (3.3.30) ר' יהודה בר זבירא.

פ"ח ה"ו בשם ר' יוחנן מודה רבי שאין יוה"כ ככפר אלא בתשובה. בירושלמי שבועות פרק א' ה"ט הגי' פשוטה: יום הכפדים מכפר בלא (אלא) תשובה (הא) וסוטה סמרת (מכפרת) בלא תשובה. ועי' בבבלי שבועות ד' י"ג ע"א. **פ"ח** ה"ו מאן תניננה ר' הורא הדא וכו'. בשבועות הג"ל מאן תניננה רבי הדא וכו'. בספר כוכבי אור ד' ט' מביא אמורא ר' הורא מירושלמי יוסא כאן. ולא ראה גירסת הירושלמי בשבועות הג"ל.

פ"ח ה"ו במשנה על עשה ועל ל"ת וכו'. ברימב"א שבועות ד' י"ג ע"א ד"ה רבי דהנן חטאת ואשם וכו' תשובה (התשובה) מכפרת על עשה ו-ל"ת הניתק לעשה וכו' (על עבירות הקלות על עשה ועל ל"ת). ועי' בבבלי יוסא ד' פ"ה סע"ב הכי קאמר על עשה ועל ל"ת שניהק לעשה וכו'.

פ"ח ה"ח במשנה האומר אחטא וכו'. בפסיקה פ' ט"ד (הוצאת הרב סהר"ס א"ש ז"ל) כך שנו רבותינו האומר אחטא וכו' אין מספיקים על ידו (בירו) עשות תשובה.

פ"ח ה"ח במשנה עבירות שבין אדם למקום וכו'. בתנחומא ורא אות ל' (הוצאת הרב רש"ב ז"ל) כך שנו רבותינו עבירות שבין אדם למקום וכו' וע"ש בהערות ובאור זרוע ח"ב סי' רע"ו. ובבה"ג (הוצאת מקיצי נרדמים צד 157) דתנן עבירות של (ליתא) בין אדם למקום וכו'.

פ"ח ה"ח שאל ר' מתיה בן חרש וכו'. באבות דר' נהן פרק כ"ט נוסח א' בשנים וע"ש בהערות הרב הגי' רש"י שעכמער נ"י. ובילקוט הסכירי תהלים פ"ט ס"ג שאל מתיה בן חרש וכו' וכיוצא בזה בירושלמי ובתוספתא ובמבילתא עכ"ל. וע"ש בהערות הרב רש"ב ז"ל. ובהשובת הגאונים (חסדה גנוה ירושלים תרכ"ג סי' ח') כהא ברייתא שאל מהתי' (מתיה, ובלא ר' כנירסת הילקוט הג"ל ועל ס"ש בירושלמי ברכות בד"ו (5.1.43) אר' מהניה הגי' בתניא אר' מתיה עי' באהבה ציון ירושלים צד 55) בן חרש. ובעיסור ה' יוה"כ שאל רב מתנא בן חרש וכו'. יש עוד אמורא שלא זכרו בשמו והוא ד' מתיה: בירושלמי יבמות פרק ח' ה"א בד"ו אמר רבי מתיה מכיון דכתיב וכו'.

פ"ח ה"ח את ר' אלעזר בן עזריה בישיבה. בשבועות פ"א ה"ט ליתא המלה בישיבה. ובבבלי יוסא ד' פ"ו ע"א את ר"א בן עזריה ברומי. ובתשובות הגאונים הג"ל את ר' שמעון בן יוחאי (ר"א בן עזריה) ברומי. (וכן הוא במעילה י"ו ע"א שאל ר' מתיה בן חרש את רשב"י ברומי). ובפרדס לרש"י סי' קפ"ד שאל מתיה בן חרש את ר"ש בן יוחי ברומי וכו'. וכן הוא בתניא סי' פ"א. ועי' כפי' רב נסים גאון בשבת ד' ס"ג ע"ב. ובהלכות גדולות (הוצאת מקיצי נרדמים צד 601) שאל ר' מתיה ב"ח את רשב"י כשהיו יורדין בספינה לילך לרומי וכו'. **פ"ח** ה"ח ג' הם הוין טן התשובה. בפירש"י יוסא ד' פ"ו ע"א שלש הן הנחלקין וכו' אבל תשובה וכו'. ובס' שמות בארץ (ד' כ"ח ע"א) ושוב ראית בירושלמי בפרקין דכ"הי ברייתא זו וקהני בהדיא ג' הם הוין מהתשובה וכו' עכ"ל. **פ"ח** ה"ח עד שיטחול לו. בסנהדרין פ' חלק ה"א עד שיטחול לו הקב"ה (ליתא). **פ"ח** ה"ח והיטורין בשאר ימות השנה. ג' מלות אחרונות ליתא בסנהדרין הג"ל ובשבועות פרק א' הלכה ט'.

פ"ח ה"ח זהמיתה ממרקת . בסנהדרין הנ"ל ממרקת שלישי (ליתא).
פ"ח ה"ח אמר ר' יוחנן וכו'. בס' עבודת הקודש לר"מ נגידין ובירושלמי
 מסיים במדרש זה של ר' ישמעאל ואמר ר' יוחנן זו דברי ראב"ע ור"י ור'
 עקיבא אבל חכמים אומרים (דברי חכמים) שעיר המשתלח מכפר ואם (אם)
 אין שעיר היום מכפר עכ"ל.

פ"ח ה"ח כיצד הוא מכפר. בחי' הריטב"א בשבועות ד' י"ג ע"ב וכן
 אמרו בירושלמי אימת יוה"כ מכפר וכו'.

פ"ח ה"ח ר' זעורה אמר כל שהוא . בירושלמי שבועות פרק א' ה"ט
 וסנהדרין פ' חלק הלכה א' כל שהוא כל שהוא (ב' מלות אחרונות ליתא).
 זבפי' הר"ש משאנן בתו"כ אחרי פ"ה היה לו כאן גירסא אחרת וז"ל ובגמרא
 ירושלמית זעירא אמר יוה"כ נמי מכפר מיד עכ"ל. ובחי' הרשב"א בשבועות
 ד' י"ג ע"א ובירושלמי מפורש כן דעבד פלונתא כהני הרי לישיגי דגרסינן
 התם ר' זירא אמר יום הכפורים (ב' מלות ליתא) כל שעה ושעה (כל שדוא)
 סכפר (ליתא). ובחי' הריטב"א הנ"ל ר' זעירא אמר כל שהוא כלומר בכל
 שעותיו עכ"ל.

פ"ח ה"ח מה מרד. בירושלמי סנהדרין ושבועות הנ"ל מה מיד. ובחי'
 הרשב"א הנ"ל מה בנייהם מה מיד. ובחי' הריטב"א הנ"ל. מאי בנייהן עבר
 (ליתא) ומה מיד פי' ביומה.

פ"ח ה"ח כבר כפר. וכן הוא בסנהדרין הנ"ל אבל בשבועות הנ"ל ליתא
 מלה כבר. זבחי' הריטב"א הנ"ל על דעתיה דר"ז כפר על דעתיה דר' חנינא
 (חנניה) לא כפר מהניתא (אמר ר' זעירא מהניתא, וגירסתנו: כט"ס כי הלא
 ר' זעירא הולק כאן עם ר"ח ואיך יביא ר' זעירא ראייה לר' חנינא? ובירוש'
 סנהדרין הנ"ל הגי' אמר ר' חנינא מהניתא מסייעה לר' זעירה) מסייעה לר"ח
 חומר בשעיר וכו' כך פי' הרמב"ן ז"ל עכ"ל הריטב"א.

פ"ח ה"ח חומר בשעיר. הוספתא יומא פרק ה' בשם ר' אלעזר בר'
 יוסי. ובפי' רבינו חננאל בשבועות ד' י"ג ע"ב הנא חומר בשעיר מכיוה"כ
 שהשעיר מכפר מיד וכו'. ובחי' הרשב"א בשבועות שם יש ספרים דגרסי הכי
 דתניא חומר בשעיר מכיוה"כ ורש"י ז"ל העביר ע"ז קולמוס ואמר דלא גרסינן
 ליה כלל וכודאי מאן דגרים דתניא שיבוש הוא וכו' עכ"ל. וכיון למ"ש רש"י
 בשבועות י"ג ע"ב דתניא חומר בשעיר כו' לא גרסינן לה עכ"ל ובפי' הר"ש
 משאנן בתו"כ אחרי פ"ה וקשה דעל סוגיא זו מביא בשבועות כדהניא חומר
 בשעיר וכו' ובפי' רבינו חננאל גרס תניא (לפנינו בפי' ר"ח הנא) ולא קאי
 אלמעלה ורבינו שלמה סחקה וכו' עכ"ל וגירסת רבינו חננאל ז"ל נובע מהירוש'
 כאן. ובחי' הריטב"א בשבועות ד' י"ג ע"ב יש ספרים שהיו גורסים וכן מצא
 רש"י ז"ל דתניא חומר בשעיר וכו' רש"י ז"ל כתב דלא גרסינן לכולה מתני'
 כלל משום דפליגי אמינין דס"ל דיוה"כ מכפר בכלו למי שהיה לו שעות
 סכע"י וכו' ואברא דל"ג דתניא אבל לא מחיקינן כולה מתני' דהא בירושלמי
 איתא והכי גרסי' תניא חומר השעיר וכו' עכ"ל.

פ"ח ה"ח וביוה"כ מה שאין בשעיר. בחי' הרשב"א בשבועות ד' י"ג ע"ב
 מסנהיה אחד אמר ש"י הגוסחא שמצאה בירושלמי שלי גריאה אכיתית ולא
 בעינן לפרושי רבינו והכין היא חומר ביום הכפורים מהשעיר שיום הכפורים
 מכפר בלא שעיר ושעיר אינו מכפר בלא יוה"כ (אלא ביום הכפורים אבל
 בסנהדרין

בסנהדרין ושבועות הנ"ל הגי' בלא יוה"כ) עכ"ל. ובס' עבודת הקדש לר' משה נירון ז"ל בפתחת הספר (כפי שהעתיק לי ידידי הרב הגדול ר' אליעזר ליפמן פרינץ ג"י) ובהוספת אמרינן וכן בירושלמי חומר ב"ה שאין בשעיר שי"ה מכפר בלא שעיר ושעיר אין מכפר אלא ב"ה ומקרא מלא הוא כי כיום הזה יכפר עליכם למהד אתכם וגו'. ולקמן שם מוסיף רמ"ג הנ"ל ונחזור למה שעיינו עלי' כי הדברים מהבחינה למה קבעו המדרש בזה ולא הזכירו כלל משניות מפורשות וברייתות מסכימות ופסוקים מנוארים שי"ה בפני עצמו עם התשובה מכפר על כל עבירות שבתורה עכ"ל.

פ"ח ה"ח שהשעיר מכפר מיד. בפ"י רבינו חננאל ביוםא ד' פ"ז ע"ב ירושלמי שעיר המשתלח (ליהא) מכפר ביוה"כ (ליהא) מיד ואם אין שעיר יוה"כ מכפר עם חשיכה (בשתחשך). ובתוס' שבועות ד' י"ג ע"ב ד"ה דעבר כדתניא חומר וכו' יוה"כ עד שתחשך. ובפ"י רבינו חננאל בשבועות ד' י"ג ע"ב עד שתחשך. ובעימור (ה' יוה"כ) אין מכפר עד שתחשך כלומר אינו משלים הכפרה מכל וכל עד שתחשך אבל מכפר הוא כל היום וכו' עכ"ל. וברוקח ס' רי"ז בתוספתא יום הכפורים מכפר עם חשיכה עכ"ל. והנה הקורא הזוכר יראה שרוב הלכה זו מובאה בספרי הראשונים כמו רבינו חננאל (בפרושי ליוסא) רי"ז אבן גיאת (בה' יוה"כ) בעלי התוס', וירושב"א (בשבועות) והעיטור ועוד. ואולם בחידושי הרב ר' יוסף אבן מינאש לשבועות לא זכר כלל מהירושלמי. ובפרק ראשון משבועות שזכרו שם הרבה ברייתות הנוגעות להלכות יום הכפורים, אין זכר בחי' ר"י אבן מינאש לירושלמי יוסא ולא מירושלמי שבועות פ"א ה"ט שנשנו שם רוב הלכה זו מ"ח שורות מיוסא פרק ח' הלכה ז' והלכה ח'. ובכל הספר של ר"י אבן מינאש לשבועות ולא מצאתי אפילו פעם אחת שזכר הירושלמי. וכן בחידושי לבבא בתרא נ"ב נזכר מעט מן המעט מהירושלמי. וסבת הדבר לא סחמת שלא ידע את הירושלמי כי הלא בשו"ת שלו הגרו מביא את הירושלמי ומפרשו, אולם מעט הדבר כמה שכתבתי באהבת ציון וירושלים לפסחים צד 86 בדבר פירש"י, שהר"י אבן מינאש הגהו מהעסק בגמרא בבלי ואין ראוי להזכיר את הירוש'. כזה הגנו רואים בחדושי הרמ"ה (בס' יד רמה) לבבא בתרא ומנהדרין שבמעט אין זכר להירושלמי מפרושי המחוקקים כמה מאות דפים גדולים. ולפעמים כאשר אנחנו מסיינים בחידושי הרמ"ה נשכח לנמרי שיש גמרא ירושלמי בעולם. ואין לאמר שלא ידע ממנו הלא כאשר נראה במכתביו בס' כתב אל רסא"ל רואים שהרמ"ה אינו זר כלל להירושלמי והגהו מפלפל עם חבריו בעלי התוס' בפירושי הירושלמי וראיהו שם נוסחאות נכונה בהירושלמי משנות משלפנינו. וכדוגמא זו רואים בחדושי הרא"ה בכתובות וביצה שהגהו מביא מהירושלמי ועיר ים ועיר שם מעט מן המעט. והלא בשאר ספרי הרא"ה (כמו בבדק הבית ועוד) רואים שהגהו עסקן בהירושלמי. אלא בודאי שטעמו של דבר הוא כאשר אצתי ברבר רש"י. וגם הרמב"ם שסמך לדינא בהרבה מקומות על הירושלמי כנגד הבבלי (שריה מהרי"ק) ועשה פירש על הירושלמי (פיהמ"ש תמיד) בכל זה בפירושו על רה"ש מביא מהירושלמי רק מעט מן המעט. כנגד זה המה בעלי התוס' ובראשם הריב"א והר"י שהביאו בהרבה מקומות בתוס' על הגמרא בבלי את הירושלמי ועד כמה היו מהירים בהירושלמי נראה מס"ש במס"ג עשין קמ"א וכן בירושלמי דמס' חלה גרסתו דבר שמקפיד וכו' ורוב העולם

העולם מניהין שם אין הכלי מצרף עכ"ל. ושם עשין כ"ג יש אומרים שיש בירושלמי עיר שיש בה חזירים פטורין מן המזוזה ואומר רבינו יצחק ברבי אברהם נשתקע הדבר ולא נאמר כי בדרק ככולן ולא מצאו עכ"ל. וכמדרכי סף ה' מזוזה סי' תקס"ח יש מפרשים שיש בירושלמי עיר שיש בה חזירים פטור מן המזוזה ואומר ר"י בר אברהם שבדק ככולו (לא ככולן כגו' הסס"ג) ולא מצא ואם ישנו היט דוקא כפהח וכו' עכ"ל ועי' בארחות חיים ה' מזוזה בשם הסמ"ק. ובפסקי תוס' עירכין ומנחות שהביאו דין זה. וכן הביאו הרבה בירושלמי הרמב"ן הרשב"א המאירי בחירושיהם והאור זרוע.

פ"ח ה"ח שהיה ברעתן להביא. כפי' רבינו חננאל הנ"ל ואוקמיה (בירוש') כגון שאבד (ליתא) ונתנו דעה להביא אחר ולא מצאו (הביאו).

פ"ח ה"ח ר' יוסי בי ר' בון בעי. כפי' רבינו חננאל הנ"ל ר' יוסי בן יוסי בעי וכו'. וכנסת רבינו חננאל בן הוא בירושלמי מנהדרין פ' חלק הלכה ב' אמר ר' יוסה בן יוסה ואין הקב"ה וכו'.

פ"ח ה"ח ואין הקב"ה רואה את הנולד. כעין זה בירושלמי רה"ש פרק א' ה"ג ר"ח חברהון דרבנן בעי ואין הקב"ה רואה את הנולד.

פ"ח ה"ט במשנה את זו דרש. בילקוט עה"ה ר' הק"פ זה מדרש דרש.

פ"ח ה"ט שמואל אמר הן דחמא וכו'. כבבלי יומא ד' פ"ו ע"ב לא נזכר

מסאמר שמואל. אבל נזכרו שם מאמרי אמוראי אחרים. ובירושלמי כבא קמא

פרק ח' ה"ו רב (שמואל) אמר אדם שסרח לחבירו וכו' ע"ש, ובאור זרוע

חלק ג' (כבא קמא) סי' שע"ז כובא בירושלמי ונודם ירושלמי וכו' רבא אמר

אדם שסרח וכו'. ובתשובות הגאונים (שערי תשובה סי' ס"ט) ושאלתם לרב

הא"י ז"ל בירושלמי פרק החולין (לפנינו שם ליתא ונראה שצ"ל החובל) אדם

שסרח על חבירו תחלה והלך ובקש ממנו פעם ראשון ושני (ג' מלות ליתא)

ולא קבלו מה יעשה יעשה שורה של אנשים ופיסנו כפניהם וכו'. ובפי' רבינו

חננאל ביזמא ד' פ"ו ע"ב ירושלמי וכו' שמואל אמר הדין דחמי וכו' ע"ש

ובאור זרוע חלק ב' סי' רע"ו ובירושלמי דפרק יום הכפורים שמואל אמר וכו'.

ובמדרכי יומא סי' תשכ"ד ירושלמי וכו' אמר שמואל וכו'.

פ"ח ה"ט יעשה שורה של אנשים. כבבלי יומא ד' פ"ו ע"א אמר רב

חסדא וצריך לפייסו בשלש שורות של שלשה בני אדם (שורה של אנשים) וכו'.

ובתנחומא ורא-אות ל' (הוצאת רש"ב ז"ל) מה יעשה אמר ר' שמואל בר נחמן

יביא עשרה בני אדם ויעמירם שורה אחת ואמר לפניהם וכו'. ועי' בפסיקתא

(הוצאת מהר"ם א"ש ז"ל) פסקא ל"ח. וברוקח סי' רי"ד וכו' רי"ח וצריך כל

אדם להעביר על מרותו וכו' וכן בירושלמי פרק החובל וכו' עכ"ל.

פ"ח ה"ט שורה של אנשים. לפני איזה הראשונים היה כאן מאמר שלם

החסר לפנינו ככל ההוצאות: בתשובות הגאונים הנ"ל אר"י הדא דמימא כאותו

שלא הוציאו עליו שם רע אבל באותו שהוציאו עליו שם רע אין לו מחילה

עולמית (כ"א מלות אחרונות ליתא לפנינו ביזמא כאן אבל איתא בירושלמי

כבא קמא פרק ח' ה"ו) ובאור זרוע חלק ב' סי' רע"ז ומסיים בירושלמי התם

(ביזמא פ' יום הכפורים) בד"א בשאר עבירות אבל המוציא שם רע על חבירו

אין לו מחילה עולמית (גירסתו כגו' תשובות הגאונים הנ"ל) עכ"ל ובמדרכי

יומא סי' תשכ"ד ומסיק (בירושלמי כאן) הדא דאת אמר בשאר כל עבירות אבל

המוציא שם רע וכו' עכ"ל ובשורת בנימין זאב סי' תי"ב (והיציא רצ"מ)

המוציא

המוציא שם רע אין לו מחילה עולמית וכמו שכתב נמי המרדכי משם הירושלמי פ"ק דיומא תני יום מיתה כיום תשובה אמר שבואל האי מאן דחמא לחבריה צריך למימר ליה סריחית עלך כו' (לפנינו הגירסא משונה) ומסיק הד"א בשאר עבירות אבל המוציא שם רע על חבריו אין לו מחילה עולמית עכ"ל ושם סי' ר"מ אמרינן בבבא קמא בפ' החובל בירושלמי רב אמר אדם שסרח לחבירו וביקש מנו (ליתא) מסנו ולא קיבלו יעשה שודת בני אדם ויפיסנו דכתיב ישור על אנשים וגו' כו' עד אמר ר' יוסי הרא דתימא וכו' עכ"ל . אולם לאיזה מהראשונים כבר היה חסר בירושלמי כאן המאמר הנ"ל והביאו מפרק החובל כמו הספ"ג עשין ט"ז (ד' רפ"ב) וגרסינן בירושלמי דהחובל אמר רבי יוסף (יוסיה) הרא דאיתמר (דתימר) שצריך למחול באדם (ג' מלות ליתא ואולי הן מהספ"ג בעצמו) שלא הוציא עליו (לו) שם רע אבל באותו שהוציא עליו שם רע אין לו מחילה עולמית עכ"ל ובהגהת מימיניות ה' תשובה פרק ב' אות ט' בירושלמי דפרק החובל גרסינן הא דאת אמר שצריך למחול בשלא הוציא לו שם רע אבל הוציא לו שם רע אין לו מחילה עולמית ע"כ עכ"ל ומקורו מהספ"ג הנ"ל . ומה נראה שגם לפנינו לא היה זה בירושלמי דיומא כמו שחסר גם לפנינו . והנה בספרי זה על מס' יומא ירושלמי העירותי בכמה מקומות לחסרונות במס' יומא ירושלמי . שהראשונים מביאים מאמרים בירושלמי מס' יומא ולפנינו ליתא . וגם כאן הנני מוסיף להעיר לאיזה חסרונות בירושלמי יומא . בחולין ד' כ"ט ע"ב ותני (כן הגי' בכל הכה"י וכחי' הרמב"ן והרשב"א והר"ן בחולין שם . עי' דקדוקי סופרים שם) כל עבודה יום הכפורים אינן כשירות אלא בו (כהן גדול) . ובבבלי יומא ל"ב סע"ב ותני כל עבודת יוה"כ אינן כשירות אלא בו . ובמקומות אחרים בבבלי מובא מאמר זה כמאמר מפורסם שאין חלק בוה . ולפנינו במסגרות במס' יומא אין זכר מזה . וגם לא נזכר במשנה במקום אחר . ובפירש"י יומא ר' ב' ע"א ד"ה שבעת שכל עבודה יוה"כ איננה כשרה אלא בו כדילוף בהוריות בפרק בתרא דכתיב נבי יום הכפורים וכפר הכהן אשר ימשח אותו עכ"ל וליתא שם . ועי' בירושלמי יומא פרק א' הלכה א' שמוכא שם מהורה כהנים וכפר הכהן אשר ימשח אתו וכו' ה"ל אשר ימשח אתו . ועי' בספרי זה לעיל צד 11 . ובהלכות פסוקות המיוחדות לתלמידי ר"י נאן (צד 21) דתני ועניהם את נפשותיכם בהשעה יכול בתשעה סמט"ל בערב וכו' ובס' יראים הנדפס מכת"י (ד' ק"ג ע"א) כדתני פ' יוה"כ ועניהם את נפשותיכם בהשעה לחדש כי יכול יהענה וכו' . וכל זה ליתא במשנה במס' יומא ולא במקומות אחרים . ובבבלי יומא ד' פ"א ע"ב מובא זה בשם דתניא . וכן היא בתו"כ אכור פי"ד בשננים . ועי' בשאלתות סי' קס"ו . ובפור או"ח סי' תרי"ג כתב הרב ר' יהודה ברצלוני שמוכל כדרכו דתני הרואה קרי ביזם הכפורים יורד ומוכל . ולפנינו ליתא זה במשנה לא במס' יומא ולא במקום אחר . עי' בבלי יומא ד' פ"ח ע"א . ובילקוט שמואל כ' רמז קכ"ד עגלה בקר תקח בידך אמר רבי נתן מצוה לשנות בדבר שלום שנאמר ואמרת לזכוח לה' באתי . ובמראה סקום שם בדפוס ווארשוי ציין : ירושלמי דיומא פרק ששי . ובילקוט בדפוס הראשונים ויניציא ושאלוניקא נרשם : ירושלמי פרק שני שעירי . ולפנינו ליתא . ובמנהיג (צד 30 ד . ברלין) בסוף יומא ירושלמי כל האומר פרשת המן בכל יום מובטח לו שאין מזוניהו נחסרין עכ"ל וכתב"ץ (מנהגי סהר"ם סרוסנבורג סי' רנ"ז) ירושלמי כל האומר פרשת המן בכל יום מובטח הוא שלא יתמעט

יהמעטו מזותהו ואני ערב עכ"ל ונזכר הירושלמי הזה עוד בספרי הראשונים ולפנינו במס' יומא ובבל הירושלמי ליתא. ובבבלי יומא ד' ע"ה וד' ע"ו ע"א נזכר כמה דרשות ע"ד המן. ובחזקאי היו גם בירושלמי בסוף המס'. ואפשר לומר שהמלות בהמנהיג, בסוף יומא. מוסכות למעלה על המאמר מל מלמטה ושל מלמעלה כמו שמונח בקופסא. שכן הוא שם בבבלי יומא ד' ע"ה ע"ב. אבל יותר קרוב לאמה שהמלות בסוף יומא מוסכות למטה להירושלמי כמו שיראה הקורא הלומד שלפני המנהיג היה עוד מאמר גדול בהירושלמי סוף יומא שחסר. לפנינו ככל ההוצאות וה"ל המנהיג ד' ס"ב (ד' הנ"ל) ובירושלמי בסוף יומא מאי נעילה רב אמר נעילת (בירושלמי ברכות פ"ד ה"א (בר' וחינציא .73.4.) (בנעילה) שערי שמים וד' יוחנן אמר נעילת (בנעילת) שערי היכל אחזה דרב אחא (ראים' דרב אדא) הוה צייר וכו' אמר ליה רב (ליהא) כד תחמי שמשא בריש דיקלי אה יהיב (תיהב) לי גולתי דנצילי הפלת נעילה (נעילת שערים) מחלפא (מחלפה) שימתייה דרב תמן (הוא) אמר נעילת (בנעילת) שערי שמים ובאן (וכה) אמר נעילת (בנעילה) שערי היכל א"ר סתיה (סתנה) ע"י דהוה רב סאריך בצלוהיה סני (סנין) הוה מגיע לנעילת שערי שמים למדנו מזה דכד הוי שמשא בריש דיקלי היינו נעילה שערי היכל הרב אבן גיאת והלכהא כר' יוחנן דאמר וכו' עכ"ל הסגודי. וכל המאמר הנ"ל הוא לפנינו בירושלמי ברכות פרק ד' ה"א ובפרק בתרא דהענייה. אבל בסוף מס' יומא אין זכר מזה. ובה' יוה"כ לר"י אבן גיאת (בס' שערי שמחה ר' ס"ה) ובארחות חיים שם לא הראו מקור המאמר. ואולי חסר שם, ובאכה סקומו הראוי רק בסוף יומא ירוש' כמו שיראה הלומד. ובבבלי יומא ד' פ"ו ע"א מאי אמר אפר רב אתה יודע רוי עולם ושמואל אמר ספעסקי הלב ולוי אמר ובתורתך כתוב לאמר ר' יוחנן אמר רבון העולמים וכו' עולא בר רב (אולי הוא רב עולא (כנ"י האור זרוע) חונא דכנישתא דבבלאי שנזכר לעיל בפרק ו' הלכה א'?) נחית קמא דרבא פתח באתה בחרתנו וכו'. ומכל זה אין זכר בירוש' בסוף יומא? ובחזקאי חסר שם הרבה מדיני תפלת נעילה ועי' להלן צד 107. אמת כי המאמר הנ"ל מאי נעילה מביא רש"י ביומא פ"ז ע"ב וסמ"ג עשין מ"ז מירוש' ברכות. ובפ"י רבינו חננאל בסוף יומא מביא מירושלמי ברכות ותענייה. ולא הביאו מיומא. אבל מזה אין ראיה שהמאמר הנ"ל לא היה ביומא. ידוע מכמה מקומות שלפני בעל המנהיג היה ירושלמי יותר סהוקן משלפנינו (עי' אהבה ציון וירושלים בברכות צד 174 וצד 97). ובר"ן ובמאירי בסוף יומא מביאים הירושלמי בלא מראה מקום. ואפשר שגם לפנייהם היה המאמר בירושלמי במקומו בסוף יומא. ובאר זרוע חלק ב' ס' ק"מ ובירושלמי דיומא בעון קומי רבנן מהו להזכיר ר"ח בראש השנה ואמר אין צריך להזכיר של ר"ח ברה"ש זכרון אחד הוא עולה לכאן ולכאן מעתה יבטל ר"ח בהפלה כיון שאמר בסוף שופרות וביום שמתתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם יצא, רב ספקר להלמידוי (הלשון רב ספקר לתלמידוי נזכר בירושלמי יומא פרק נ' ה"ו ובביצה פרק א' ה"ו ועוד בכ"מ) לארכורי בטוספין ועולת החודש ומנחתה ושעיר לכפר ושני תמידין כהלכתן עכ"ל האר"י. ולפנינו ביומא ירושלמי אין זכר מזה. ועי' מ"ש באהבת ציון וירושלים בשבת צד 156. ובתו"י יומא ד' ס"ב ע"ב ד"ה שני שני שעירי יוה"כ מצותן שיהיו שרין במראה ובקומה ואע"ג דאמר בפרק בן סורר ומורה דבן סורר ומורה וכו' דבעינן שיהו אביו ואמו שרין במראה ובקומה וזה אי

אפשר

אפשר להיות אבל נבי בהמה וכו' ואע"פ שאין ממש דומות זו לזו דאמרינן בירושלמי דאפלו חמה אינו דומה לחבירתה מכל מקום בעינן שיהו שוין במראה ובקומה כל מה שיוכלו עכ"ל. ובחי' הריטב"א ביומא שם וקשיא להו מה שאמר בירושלמי שאפילו בחמים אין חמה דומה לחברתה ממש לכך פירשו דהכא לא שוין ממש בדקדוק אלא שיהיו דומין זה לזה דרך כלל וכו' עכ"ל. ולפנינו ביומא פרק ו' ה"א ליתא זה שהביאו התוס' והריטב"א בשם הירושלמי. ואפשר שכיונו התוס' והריטב"א למ"ש בירושלמי סנהדרין פרק ד' ה"ג אפי' תינתא או חיתמא (בדפוס זיטאמיר שם: חיתמא) לא דמיא לחבירתא; אולם מלשון התוס' והריטב"א נראה שהיה כתוב זה ביומא הנ"ל. ובפי' הרא"ש במדות פרק א' משנה ד' שער נקנור שם האיש שהכיא השערים וכו': כדאיתא ביומא ובשקלים בירושלמי כשצדו ימים על חשמונאי וכו' ותלאו בשער המזרחי עכ"ל. ולפנינו בשקלים וביומא ליתא כל זה. ובהענין ירושלמי פרק ב' ה"ב נזכר מספלת נקנור, אבל זה שהלאו בשער המזרחי ליתא שם. ובזיטאפון (פרק כ"ד) נזכר שעי' נקרא שער המזרחי בשם נקנור. ובשו"ת מהר"ח אור זרוע סי' קפ"ה והרב ר' אברהם בר עזריאל וצ"ל כתב בס' ערוגת הבושם שיש בירוש' שצויק' להזסיף (הוספת שבת יום הכפורים) שהי' שעות דהינו אחד מי"ב חלקים דכ"ד שעות וכו' ע"ש. ולפנינו בירושלמי ליתא. רק בכרכות פרק ד' ה"א איתא שמוסיפין מחול על הקודש. ובהגהות מימוני בסוף ה' שביחת עשור: ובכסה מקומות אשכחן שיש דירה לחזן בבית הכנסת בירושלמי בפרק ניצוד מעברין ובפ"ק דיומא הוא הדין ביום הכפורים לכל אדם עכ"ל. ולפנינו לא נמצא זה בירושלמי עירובין יובא. ואולי הכונה לבבלי יומא ד' י"א סע"ב בית הכנסת שיש בה בית דירה לחזן וכו'. ובלקושים מהלכות אמרכל (בספר חמשה קונטרסים ד' כ"ג ע"ב) וזכוח מן הירוש' שאסור לאכול כמוצאי יום הכפורים בנרות שהדליקו ביום הכפורים עכ"ל. ולפנינו ליתא. ועי' באהבת ציון ירושלים בכרכות צד 186 מה שהביאו הראשונים בשם הירושלמי ברכות אין מברכין על הנר ולא על הבשמים של מצוה וכו'. ובס' דברי חכמים ד' ס"ט (פי' תרס"ט) ח"ל כדאמרינן בירושלמי דיומא פרק בא לו בזה הלשון ר' שמעון אויל לקרייתא נפקו עליה לסמיא בון מדוליה בעון סניה תלת סילי ולא אניב לן אמרו ליה בדיל דאגסרת ממונדך אפסדת לכך אמר לן כל האיבירים תלום בלב וליבא קילעא דחכמתה ולבא תלי בכיסא עכ"ל. ובעקירת יצחק שער נ"ה ובירושלמי מעשה ברבי יוחנן דאכדה ליה כיסתיה ואמר ד' ובעון סיניה אוריתא ולא ידע אמרין ליה וכו' בנין דאבדה כיסהך אכד דעתך אמר להו דעתא תליא בלבא וליבא הליא בכיסתיה וכו' עכ"ל. ולפנינו בירושלמי יומא ולא במקומות אחרים ליתא. ועי' ירושלמי תרומות פרק ח' ה"י. ובהמפתחות בסוף הספר יפה מראה לאגדות הירושלמי הנמצאות במדרש רבה ציין ביקרא רבה פ"ו כי קצר המצע אין המטה יכולה לקבל יומא ירושלמי פ"ק עכ"ל. ולפנינו במדרש יקרא רבה הנ"ל אמר ר' ברביה כתיב כי קצר המצע מהשתרע אין המטה יכולה לקבל אשה ובעלה וכו'. ובמסרת המדרש שם. (בדפוס ווילנא תרס"ה) רשם ע"ז ירושלמי יומא פרק א'. ובכמדבר רבה פ"ז אמ"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן קצר מצע זו מלהשתרר עליו שני רעים כאחד וכו'. ובמסרת המדרש שם (בדפוס הנ"ל) רשם גם כן ירושלמי פ"ק דיומא ולפנינו אין זכר מהמדרש הנ"ל בירושלמי פרק קטא דיומא. ובבבלי יומא ד' ס' ע"ב

מאי קצר המצע מהשתרע א"ר יונתן קצר מצע זה מהשתרר עליו שני רעים
 וכו' ע"ש. ועוד אעיר שבירושלמי יומא שלפנינו לא נזכרו עיקרי דינים הנוגעים
 ליום הכפורים. וההלכות האלו נזכרו בירושלמי במקומות אחרים אבל לא
 במס' יומא המיוחדת לדיני יום הכפורים. לדוגמא הנני מזכיר הלכות אחדות
 כאלו: במשנה מגילה פרק א' נזכרת בהמשנה בדרך אנב בין ההלכות
 המתחילות אין בין גם ההלכה אין בין שבת ליום הכפורים אלא שזה זרמו
 בידי אדם וזה זרמו בהיכרת. ובגמרא שם בבבלי ד' ו' ע"ב ובירושלמי תרומות
 פרק ו' ה"א מגילה פרק א' ה"ח וכתובות פרק ג' ה"א הא כתשלומין שניהן
 שיון מתניתא דר' נחוניא בן הקנה וכו' ע"ד דר' שמעון בן סנאי וכו'. ומכל
 זה אין זכר בירושלמי דיומא. במשנה פסחים פרק ד' בין אלה ההלכות
 המתחילות במקום שנהגו נחשבה שם במשנה מקום שנהגו להדליק את הנר
 בלילי יום הכפורים מדליקין מקום שנהגו שלא להדליק אין מדליקין ובירוש'
 פסחים פרק ד' ה"ד הנ"ר' שמעון בן אלעזר אומר יום הכפורים שחל להיות
 בשבת אפילו במקום שלא נהגו להדליק מדליקין ר' סימון בשם ר' יהושע בן
 לוי ר' יוסה בן שאול בשם רבי הלכה כר' שמעון בן אלעזר דרש ר"ח בר
 בא וכו'. ושקלו וטרי בהמשנה אמוראי ר' יוסה, ר' שמואל בר נחמני בשם
 ר' יונתן ר' חזקיה ואמרי לה ר' יעקב בר אחא בשם ר' שמואל בר נחמן
 ור' בא ור' סימון ע"ש. וביומא ירושלמי אין זכר מכל זה. ובירוש' ברכות
 פרק ח' ה"ה (ד"ו 12.2.41) רב הונא בשם ר' אבהו בשם ר' יוחנן אף
 במצאי יום הכפורים סבךך עליה שכבר שבת האור כל אהו היום. ועי' בפ'י
 אהבת ציון להגר"פ ז"ל. והאם אפשר להיות שבמס' המיוחדת ליום הכפורים
 לא יהיה רמז סמנהגי הדלקת הנר כיוה"כ? בירושלמי שבת פרק ט"ו ה"ג
 שכךה וא מתיר להדיח כבשים ושלקות ביום הכפורים וכו'. ובירושלמי פסחים
 פרק ד' ה"ד יוה"כ שחל להיות בשבת מהו להדיח כבשין ושלקות וכו' ושקלו
 וטרו הרבה בזה בכל הסוגיא. וביומא ירושלמי אין זכר מזה. ובבבלי שבת
 ד' קי"ד ע"ב אמר ר' אבא אמר רב הונא יוה"כ שחל להיות בשבת אסור
 בקניבת ירק וכו' אמר רב חייא בר אבא אמר ר' יוחנן יוה"כ שחל להיות
 בשבת מותר בקניבת ירק וכו'. ובירושלמי בשבת ובפסחים הג"ל לא נזכר
 מדעת ר' יוחנן הגוזר בבבלי. ולהפך בירושלמי שם נזכר מחלוקת רב
 ושמואל בזה ובבבלי אין זכר מהם. בירושלמי שבת פרק ט"ו ה"ג יוה"כ
 שחל להיות בשבת אין הוקעין לאחר שבת אין סבדילין. וביומא ירושלמי
 אין רמז מזה. בירושלמי בבא קמא פרק ג' ה"ד רחמי טנין ליום הכפורים
 שחל להיות בשבת ושנג ועשה מלאכה בניין שחייב על זה בעצמו ועל זה
 בעצמו וכו'. והיא בריהא בתו"כ אמור פ"ט ובהוספתא כריתות פרק ב'
 בשניים. ובירושלמי יומא אין זכר מזה. בירושלמי ט"ק פרק ג' ה"ז א"ר
 שמואל בר רב יצחק יום הכפורים שחל להיות בשבת מראין נו פנים כהרא
 ר' חזקיה הוה ליה עובדא סלקין רבנן לגביה מיחמי' ליה אפן בצומא רבא
 וכו'. וביומא ירושלמי אין זכר מזה. בירושלמי חלה פרק א' ה"א זר"ה"ש פרק
 א' ה"ד תמן הששין לצומא רבא הרין יוסין אמר לון רב חסדא למה אתם
 סכניסין עצמכם למספק הזה המרובה וכו' בר אבוי דרבי שמואל בר רב
 יצחק חש על גרמיה וצם הרין יוסין וכו'. וע"ש באהבת ציון ירושלים. וביומא
 ירושלמי אין זכר מכל זה. ובירושלמי ברכות פרק ד' ה"א ותענית פרק ד'
 ה"ב

ה"ב ר' יצחק בר נחמן בשם ר' יהושע בן לוי (ר' יצחק בר נחמן אמר כמה פעמים בשם ר' יהושע בן לוי כמו בירושלמי ברכות פרק א' (ר' ויניציא 8.3.55.) (ר' יצחק בר נחמן בשם ר' יהושע בן לוי כהן גדול שוחה על סוף כל ברכה וברכה ועירובין פ"א ה"א אר"י בר נחמן בשם ריב"ל הלכה כר' יוחנן בן נורי. ובריה"ש פ"ג ה"ד ר' יצחק בר נחמן ב"ר יהושע בן לוי אבל הוא אינו העניית צבור. וביבמות פרק ח' ה"א ר' יצחק בר נחמן בשם ריב"ל מעשה באחד וכו'. ועוד בכ"מ) יום הכפורים שחל להיות בשבת אעפ"י שאין נעילה בשבת מזכיר של שבת בנעילה. ולפנינו בירושלמי יומא לא נזכר מזה. אף כי ביומא פרק ח' ה"א נזכר בירושלמי הלכה אחרת מר' יצחק בר נחמן שאמר בשם ר' יהושע בן לוי בענין נעילת סנדל ביוה"כ. בירוש' ברכות והעניית הג"ל ר' אבא ור' הונא בשם רב נעילה פוסרת את של ערב ושקלו ומרי בזה שם כמה אמרתי א"י ובבל ולבסוף שם ר' אבא בר סמל אמר לחברייא מריי סן כולכן שמעית שאין נעילה פוסרת של ערב ר' סימון בשם ריב"ל אין נעילה פוסרת של ערב. וביומא ירושלמי אין זכר מזה. בירושלמי והעניית הג"ל ושם פ"ב ה"ב והני ר"ח בכל יום אדם מתפלל שמונה עשרה במ"ש ובמוצאי יוה"כ ובמוצאי תענית צבור. ועי' ברא"ש יומא פ"ח סי' כ' ובאור זרוע ח"ב סי' רפ"א שהביאו הירושלמי. ובירושלמי יומא אין כל זכר מזה. והאם אפשר לבעל שכל הישר להאמין שבמס' יומא ירושלמית לא היו כל הדינים הנזכרים השייכים לתפילה נעילה? יש לי בזה אריכות דברים ואין כאן מקומו להאריך.

פ"ח ה"ט תני עבירות שנתורה וכו'. בדרש תהלים מזמור ל"ב ב' (רוצאה הרב רש"ב ז"ל) מובא זה בשניים וע"ש בהערות. ובילקוט המכירי תהלים מזמור נ"א ובילקוט המכירי משלי כ"ו מ' יומא ירושלמי הני עבירות שהתודע וכו'. ע"ש שניים.

פ"ח ה"ט מצוות הירוי וכו'. ביראים הנדפס מכבר סי' קכ"א מצאתי וירוי וכו' דברי ר"ם. (ג' מלוה ליתא) ובחוקק סי' ר"ד בשילהי יומא ת"ר מצוות ירדי ערב יוה"כ עם חגיכה דברי ר' סאיר (ג' מלוה אחרות ליתא בבבלי יומא פ"ו ע"ב) וחכמים אומרים (אמרו חכמים) מתורה קודם שיאכל וכו' הילכך מתפלל במנחה קודם שיאכל י"ח ברכות עד המנריך אה עמו בשלום ומתחיל בכונה גדולה הירוי תבוא לפניך תפלתנו עד ואנחנו הרשענו מה נאמר אתה יודע על חטא עד ומחלן לשבמי ישורן ומסיים האל הסלחן וכן משמע בירושלמי (לפנינו ליתא כל זה) עכ"ל. ובשו"ת מהר"ם בר"ב סי' ש"ח (סדילקאוו) תניא בתוספתא דיומא מצוות ירדי אעפ"י שהתורה קודם אכילה יתורה לאחר אכילה וכו' ואעפ"י שהתורה לאחר שאכל יתורה בליל יוה"כ. והימה שצריך ג' ירדיין ובתלמוד שלנו אין רק שנים וכו' עכ"ל. ולפנינו בהוספתא יומא פ"ה (הוצאת צוקערמאנדל) כן הוא הנירסא כמו שהביא מהר"ם בר"ב. אבל בבבלי יומא ד' פ"ו ע"ב מובאה התוספתא בשניים. ועי' ברקח סי' י"ז.

פ"ח ה"ט כיצד הוא מתורה. ברקח סי' י"ח ירושלמי כיצד (הוא) מתורה ר' ברכיה בשם ר' אבא בר אבינא (ר' בא בר בינה, ועי' להלן) רבן העולמים הרע בענין עשיתי וברדך רע הייתי עומר ושוב איני עושה כן יהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו שתכפר לנו על כל פשעינו ותמחול ותסלח לכל

לכל חמאתינו (לפנינו כל היודי משונה) עכ"ל. לעזר מהרנם המאמר בפי נוסח הדפוס. פ"ח ה"ט ר' ברכיה בשם ר' בא בר בינא. בויקרא רבא פ"ג סי' נ' נשנה המאמר ושם אמר ר' ביבי בר אביא וכו' ע"ש. ובירושלמי שבת פרק ב' ה"ז (ד' וויניציא 5.2.19) אמר ר' בא בר בינא (בדפוס זימאמיר שם במ"ס: בר כינה) נטר שהוא וכו'. ולעיל יומא פרק א' ה"א אר' בא בר בינא למה סמך וכו'. ובבבלי מועד קמין ד' כ"ח ע"א הגי' ר' אמי ובילקום עה"ת ר' השס"ג בשם ר' ינאי. ולעיל יומא פרק ד' ה"ד ר' פטרוקי אחוה דר' דרומא בשם ר' בא בר בינא (במדרש שה"ש פ"ג פסוק עמודיו עשה כסף בשם ר' אנא ברבי בונא) ובכתובות פרק א' ה"ב ר' בא בר בינא אמר מסבע וכו'. ובירושלמי סנהדרין פרק נ' ה"ג אמר רבא בר בינא (כד' זימאמיר שם בונא) בשם רב. ובמגילה פרק א' ה"א חגרא אחי דר' בא בר בינא יהב אורייתא וכו'.

פ"ח ה"ט הני צריך לפרום את מעשיו וכו'. ירושלמי נדרים פרק ה' ה"ד בשניים. ובהוס' נימין ד' ל"ה ע"ב ד"ה ליחוש מפרש בירושלמי וכו' דהניא יום הכפורים צריך לפרש את מעשיו וכו' ע"ש ובשנ"ת ריב"ש סי' ש"ע. ובאור זרוע ח"ב סי' רע"ז ועוד שצריך לפרום את הנדר וכו' והני מוכח בירושלמי נדרים פרק השותפין דמכיק את הנאי תני צריך לפרום את הנדר וכו' ע"ש. פ"ח ה"ט הני ר' ליעזר אומר. בבבלי יומא פ"ו ע"ב ר' אליעזר בן יעקב. פ"ח ה"ט דברי ר' יהודה בן בתירה. וכן בירושלמי נדרים פ"ד ה"ט. אבל בבבלי יומא פ"ו ע"ב דברי ר' יהודה בן בבא. ונראה שהיה כתוב ב"ב: שפירושו: בן בתירה. והעתיק מעתיק אחד: בן בבא.

פ"ח ה"ט שאין חמור נהק: הלשון הזה מצוי במדרשים. לעזר קרום ויאסמראו לא הביאו בירושלמי דילן.

פ"ח ה"ט מה המקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל. י"ב מלות אלו הן מהפסקא דמתניתין והמסדר הגמרא הוסיף ע"ז הפסוק וכן הוא אומר חרקה עליכם מים מהורים וגו' בכדי לסיים בדבר טוב.

פ"ח ה"ז במשנה אשריכם ישראל. בילקוט עה"ת ר' תק"פ אשריכם ישראל שכלכם מהורים (ב' מלות ליתא) ומי מטהר וכו'. ובארוחת חיים (ה' יוה"כ סי' כ"ז) אשריכם ישראל דעו (ליתא) לפני מי אהם מטהרים וכו'.

פ"ח ה"ז במשנה ואמר מקוה ישראל ה'. במדרש תהלים מזמור ד' הניא ר' אליעזר בן יעקב אמר (ה' מלות אחרונה ליתא, וע"ש בהערות הרב ר"ש בזכר ז"ל) מקוה ישראל ה' וגו' מה מקוה מטהר וכו'. ובמהנייתא דבני מערבא מה המקוה (מקוה) מטהר וכו'.

תקונים: צד 1 שורה 9 יש להוסיף: בהוס' הרא"ש יבמות ד' מ"ה ע"א כדאמרי' בפ"ק דיומא מאן פנהדרין פורסי עכ"ל, ולפנינו בבבלי יומא ד' מ' ע"א מאי פנהדרין פורסי.

צד 2 שורה 29 יש להוסיף שבראב"ן סי' מ"ב (הוצאה החדשה ביוארשו"ת תרס"ה) ואמרי' נמי בסדר זומא ובעשור וכו'. והעיר שם הרב הס"ל ובשם זה מרד יומא טובאה גם באגרת רש"ג עכ"ל. ולא ידע שכן נקראת בתלמוד.

צד 3 שורה 42 יש להוסיף אבל אביו בעל אור זרוע ח"א סי' תקפ"א
מביא הירושלמי הג"ל בגירסא הנכונה אמר ר' חייא בר אבא הדא אמרה
ההן דנסיב וכו'.

צד 5 שורה 36 יש להוסיף שבהנהות הגר"א לספרי בלק סי' קל"א
מניה שם בבנין ראשון שנים עשר כהנים גדולים וכו'. וגם דוא במח"כ לא
כיון יפה.

לצד 7 שורה 10 יש להוסיף וכן מובא הירושלמי במ"ס במנהיג ר' כ'
(ד"ב) וז"ל ירושלמי וכו' אלא מפני הסח הדעת מה (וצ"ל משה) דאנא יכולנא וכו'.
צד 8 שורה 22 יש להוסיף שבמאירי במגילה ר' מ' ע"ב (בד' אמ-
שמעדראם) וכן הביאו מעשה ביוסף בן אילום שאירע פסול בכהן גדול ומנהו
החתיו וכו' ושמא האמר האיך אפשר לומר שאירע מעשה בכך וכל היום אתה
צווה בעשרה נסים שבסקדש שלא אירע קרי בכהן גדול? שמא דוקא בבית
ראשון (כן ספורש בירושלמי) או שמא לא קרי היה אלא צנורא של גוי ואף
לפי שגורם בנסים שלא אירע פסול בכהן גדול אתה מפרשה של קרי עכ"ל.
לצד 9 שורה 18 יש להוסיף שהירושלמי מובא מרבינו נסים גאון בס'
חיבור יפה מהישועה ד' י"ז ע"ב (ד' אמששמעדראם הק"ו).

צד 11 שורה 23 יש להוסיף: ובפירש"י יומא ד' ע"ב ע"ב הכי הניא
לה בת"כ גבי עשיריה האיפה והבהן יכול שאני מרבה אף משוח מלחמה ת"ל
תחתיו מבניו וכו' וגבי כהן גדול הניא בדוכתא אחריתי בת"כ לכהן תחת אביו
מלמד שהבן וכו' עכ"ל. ומירושלמי דילן לא זכר רש"י.

לצד 13 שורה 26 יש להוסיף: ובעיטור (ברכת חתנים ד' ס"ד)
ירושלמי אלן דכנסין ארמלין צריכין לכונסן מבעו"י שלא יהא כקונה קנין
בשבת ואם היא בתולה כו"ו עכ"ל. ובסוף ס' כלבו (דינים מההשב"ץ סי'
כ"ב) דין ארם הנושא אשה אלמנה או גרושה אם עשה נשואין בע"ש צריך
להתיחד עמה מבעוד יום וכו' ומביא ראיה מירושלמי דיומא דאמר מתקנין לו
אשה אחרת שמא תמות אשהו ויהיה בלא אשה והתורה אמרה וכפר בעדו
זכער ביהו וקשי התם והא אין קנין בשבת ומתריץ אין שבות בסקדש,
זניפין וקדושין אין אסורין כ"א משום שבות, הדא אמרה אומר מכניסין מבעוד
יום, ולמא יותר אלמנה מבתולה לפי שבתולה יש לה חופה וחופה קונה לכל
דבר אבל אלמנה אין לה קנין כ"א ייחוד וכו' עכ"ל. ועי' בסור אבן העזר
סי' ס"ד ובב"י שם שהביא הרא"ש ריש כתובות שזכר הירושלמי דילן.

לצד 14 שורה 28 יש להוסיף שבמורי אבן כחגיגה ד' י"ז ע"א מביא
הירושלמי בשניים וע"ש שמפרשו.

שם שורה 33 יש להוסיף שבס' העבודה כתיי הגרפס בס' על התפלות
להרב החכם הגדול מהר"י עלבאנען נ"י (ברלין 1807 צד 103) מוסרים לו
זקנים מוקני ב"ד וכו' וע"ש עוד איזה שניים.

לצד 15 שורה 28 יש להוסיף שבס' העבודה הג"ל אומרין אישי כהן
גדול אישי כהן גדול (ג' מלות ליתא) אם ה' לא יבנה בית וגו'.

לצד 16 שורה 19 יש להוסיף שבס' העבודה כתיי הגרפס בס' הג"ל
(צד הג"ל) ואתה שלוחינו ושליח ב"ד ושליח צבור (ב' מלות ליתא) וכו'. ובשני
נוסחאות וזכרונות על משנה תורה (פראנקפורט תר"ן צד 75) ליתא בהרמב"ם
(פ"א מעבודת יוח"כ) הג'. המלות: ושליח ב"ד.

לצד 17 שורה 23 יש להוסיף שכפראנמענט מס' העבודה (בס' הנ"ל צד 104) פרחי ליה מכים וכו'.

לצד 22 שורה 6 יש להוסיף פ"ב ה"ב אדין התינוק מפרפר. בירוש' סופה פרק ט' ה"א חלל ולא מפרכם ראוהו מפרפר כאן ובא לאחר זמן ולא מצאו אני אומר נעשו לו נסים וכו'. ועי' בבבלי יומא ד' פ"ג ע"ב.

צד 30 שורה 14 יש להוסיף: ובמאירי בסופה ד' ס' ע"ב אלא בעזרת נשים היה (כיון למאמר רב חסדא בסופה ט':) ובתלמוד המערב פרשה שסמך עצמו לכותל ואין צריך בכך עכ"ל.

לצד 32 שורה 35 יש להוסיף: ובפ"י רבינו חננאל ביומא ד' ס"ו ע"ב האי דאמר רפרם ברייתא היא כלומר חיצונה היא ולא נאמרה בבית מ"ד (מדרש) ולא שנא יוה"כ אין סוציאין ולא יוצאין בתחומין אלא ע"י עירוב וכו' עכ"ל וע"ש. וקרוב לזה בערוך ערך בר ד' (בערוך השלם) פ"י מקום שטעו חכמים ולא דיברו כהלכה לא רצו גנותם ולומר טעו אלא אמרו כרוהה כלומר דעה חיצונית היא עכ"ל. ובערוך דפוסי פיורו רל"ו ורע"ז הגי' פ"י במקום שטעו חכמים ולא דברו כהלכה לא רצו לגנותם ולומר טעו אלא אמרו כרוהה כלומר דעה חיצונית היא עכ"ל. ובערוך השלם לא התעורר על גי' זו. ונראה שרברי הערוך מקודם בפ"י רבינו חננאל הנ"ל ואולי צ"ל בהערוך אלא אמרו ברייתא היא. ועי' באהבת ציון וירושלים להרומות צד 82 ובפירשי סופה ד' מ"א ע"א ד"ה מכאן דקסבר אין עירוב והוצאה ליום הכפורים עכ"ל.

שם שורה 39 יש להוסיף יש לעיין בירושלמי שבת פרק ג' ה"ג המה מותרת הולדת חמה אכורה רבנן דהכא אמרין בין חמה וכו' ע"ש ובאהבת ציון וירושלים שם 47 וכתשובות מהרש"ל ס"א.

לצד 36 שורה 4 יש להוסיף שבאגד (דיני יוה"כ פ) יש נרסות במקצת ספרים בודד בשני אנא בשם ואיתא בירושלמי אמר ר' הני בראשונה היה אומר אנא השם ובשניה היה אומר אנא בשם וכן בסדר אתה כוננתה כהוב בשניה אנא בשם וכתב ראב"ה כיון שפי' רבי חני דבראשונה היה אומר אנא השם ובשניה אנא בשם הכי עבדינן וכו' עכ"ל.

לצד 39 שורה 19 יש להוסיף בפ"י המיוחס להראב"ד בתמיד פרק ד' והקשו על פירושו בירושלמי דקחשיב דברים שהסגן משמש ואלו הן אומר לו אישי כה"ג וכו' ע"ש. וכתום' סופה ד' ס"ב ע"א ד"ה סגן לא הביאור הירושלמי ועי' בתום' סנהדרין ד' י"ט ע"א ד"ה היינו.

לצד 40 שורה 20 יש להוסיף: פ"ג ה"ח ביום סרובה של תמיד. כעין זה בירושלמי חגיגה פרק ג' ה"ח אית דבעי כימר ביום סרובה של תמיד וכו' ע"ש במפרשים.

לצד 44 שורה 11 יש להוסיף ובס' לקט יושר צד 134 אנא בשם כפר נא הכי איתא נמי בירושלמי וכן במרדכי בשם הראב"ה וכו'.

לצד 44 שורה 21 יש להוסיף ובס' לקט יושר צד 132 סגן מימינו פירוש הולך תמיד לימינו כך גרס רש"י וכו'.

לצד 44 שורה 34 יש להוסיף שבכת"י הנדפס בס' בית נכות ההלכות ח"ב צד 64 מס' יומא א"ר עקיבה סח לי ר' שמעון בן גולה פעם אחת וכו'. שם שורה 37 בכת"י בבית נכות ההלכות הנ"ל מעלה עשן כנגדו. ובא"ח ה' שבת ס' י"א כדאמרי' במס' יומא בפ' אל"ה מעלה עשן ראיתי עולה כנגדי עכ"ל

לצד

לצד 50 שורה 8 יש להוסיף ובפראנמענט מס' העבודה בס' על התפלות מאת הרב ר"י עלענבאגען (צד 107) נמל את המחה ועלה לראש המזבח וחתה ירד וכו'. וזה כהנוסחא בהמשנה הנ"ל.

צד 51 שורה 36 יש להוסיף ובירושלמי סוף חגיגה אמר ר' שמעון בן לקיש (בר' וימאכיר שם כמ"ס: בן לוי) בשם ר' הושעיה כעובי דינר נודריינן היה בו.

צד 52 שורה 39 יש להוסיף שבילקוט עה"ת ר' שפ"ח בדפוסי ווינציא ושאלוניקא הגי' חסר חידור י"ן עתיק.

צד 53 שורה 39 יש להוסיף שבילקוט עה"ת הנ"ל הגי' בודית כרשנא (כרשינה) ששפיין בה את הצפורן כדי שההא נאה. י"ן קפריסין ששודין בו את הקמורת (שבה עורין את הצפורן) כדי שההא עזה.

לצד 54 שורה 31 יש להוסיף שבס' החינוך סי' ק"ג לפי שאמרו ז"ל כי הקול יפה לסמנים (לבשמים) וכו' עכ"ל.

לצד 54 שורה 42 יש להוסיף שבתשובות מהרש"ל סי' ס"ד ופטום הקמורת לא אמר בחוץ כ"א מהוך הספר דשמא ידלג היבה אחת ושם אנו אומרים אם חסר אחת מכל סממניה חייב מיתה והתפילה היא במקום הקרבן והקמורת וכו' עכ"ל.

לצד 56 שורה 3 יש להוסיף שהפי' לפטום הקמורת שנרפס מכת"י בספר בית נכות ההלכות הנ"ל (מצד 60) הנהו מכבר נרפס בארחות חיים (סדר תפלה מוצאי שבת סי' י"א). ושם בארחות חיים סי' י"א בראש המאמר כתוב פירוש הקמרת אל הרמב"ם ז"ל. ובסופו סוף סי' י"א: תם הפירוש ת"ל. אבל מסננון הפירוש הנ"ל בנקל לראות שהפי' אינו להרמב"ם. ובס' בית נכות ההלכות צד 63 שורה 36 כהוב: ד' שיטין אלו שהחלתן (שם שורה 31) המור הוא דם הצרוד וחופן (צ"ל וסופן) הרופאים בצרי (בשורה 35) לשון רבינו משה בן מימון ז"ל הן עכ"ל. הרי שגם להמעתיק הפי' הנ"ל היה ידוע שרק ד' שורות אלו להרמב"ם ולא כל הפירוש. ושם בפ' בארחות חיים הנ"ל פמטה לחצאין כשרה כלומר אם פטום הקמורת חצאין שהוא קפ"ד טנים כשרה אבל אם פמס שלישי או רביעי לא שמענו זה אם היא כשרה ד' יהודה אומר אם כמדתה כשרה כלומר אם יפמס אותה במדה שיפמס אותה כלה אם יפמס חציה או שלישיתה או רביעיתה כשרה מאחר שיפמטה במדה ובמשקל כל סמן וסמן כפי שמפמס כלה עכ"ל הארחות חיים. ובבית נכות ההלכות צד 62 משובש מעם.

שם שורה 5 יש להוסיף בארחות חיים הנ"ל דחצאין שחסר מכל סמן וסמן פי' למה שאמר פמטה לחצאין כשרה והכי פירושא פמטה לחצאין כשרה שאמרנו לא שיחסר א' מסמני' אלא שיחסר חצי מכל סמן וסמן ופי' (צ"ל אבל אם) חסר א' מכל סממניה חייב מיתה והכי אמרו' בירושלמי הדא דתני פמטה לחצאין כשרה חצי מכל סמן וסמן עכ"ל.

שם שורה 6 יש להוסיף שכעין זה בהוספתא סוכה פרק ג' ומעילה פרק א' אחת לששים ולשבעים שנה פרחי כהונה יודרין וכו'. ובירושלמי סוכה פ"ר ה"ו ובבבלי סוכה ט"ט ע"ב הגי' אחת לשבעים שנה וכו' והלשון „אחת לשבעים שנה" מצינו בפי' רז"ל בכ"מ. וגם כאן הלשון אחת לששים לשבעים שנה היא היתה באה וכו' אינו מספר מדויק כמו שחשבו רבוהינו בעלי התוס' הנ"ל.

שם

שם שורה 17 יש להוסיף פ"ד ה"ה הדא היא מותר וכו'. בירושלמי פיסום הקמורת כס' בית נכות ההלכות ח"ב צד 59 הגי' הדא הוא דתנינן (ליתא. ועי' בשקלים פ"ד משנה ה').

שם שורה 30 יש לדוסיף בארחת חיים הנ"ל תנא (תני) הקמיר כזית בחוץ וכו' (בס' בית נכות ההלכות ח"ב צד 63 תנא הקמיר כזית בחוץ חייב פחות מכזית בפנים פטור) פי' מצות ההקמרה ביה"כ היה לפני לפני (בס' בית נ"ה הנ"ל: בין הכדים) ואם הקמיר כזית בחוץ כלומר על מזבח הזהב של היכל חייב ששיעורה הקמרה לפחות היא כזית ואם הקמיר כזית יצא ואעפ"י שאינו רשאי וכיון שהוא שיעור ההקמרה אם הקמיר אותו בחוץ חייב ואם הקמיר פחות מכזית בפנים פטור ר' ירמיה משום ר' זירא אומר וכו' (בס' בית נ"ה הנ"ל: ר' ירמיה בשם ר' זירא אומר ונפטרו (נפטרו) הצבור ידי חובתן) פי' אם הקמיר פחות מכזית בפנים נפטרו הצבור ידי חובתן. תניא ר' יוסי בר אבין וכו'. (בס' בנ"ה הנ"ל ר' יוסי בר אבין ור' יוסי בר זבדא אכרו) מדקתני רישא כזית בחוץ חייב (בס' בית נ"ה הנ"ל: וסיפא פחות מכזית בפנים פטור) ש"מ שכן הוא שיעור ההקמרה לפחות ובפחות מזו לא נפטרו (בס' בנ"ה הנ"ל: הצבור ידי חובתן) וכן נמי מדקתני סיפא פחות מכזית בפנים פטור פטור דוא דהוי דאינו חייב מיתה אבל הקמרה אינה כראוי ולא נפטרו (בס' בנ"ה: הצבור בכך ידי חובתן) אלא צריך לחזור ולהקמיר (בס' נ"ה הנ"ל: הקמורת ראוייה) יש מפרשים סלתייה דר' (בס' נ"ה: ירמיה) אהוספתא האי דקתני פחות מכזית בפנים פטור והא (בס' בנ"ה ליתא, ונכת) קאמר ר' ירמיה האי פטור דקתני (כן בנ"ה) לאו לספטר גברא אלא לאפטורי דצבורא דנפטרו (בס' בנ"ה: בון ההקמרה ידי חובתן ור' יוסי דר' אבין) ור' יוסי דר' זבדא אמרו כדקתני רישא כזית בחוץ חייב וסיפא פחות מכזית בפנים (ז' מלות אחרונות מס' בית נ"ה הנ"ל) מכלל דפטור דסיפא כחייב דרישא מה חייב דרישא אנברא קאי דהוא חייב מיתה (ג' מלות מס' בנ"ה הנ"ל) כך פטור דסיפא אנברא קאי שהוא (ו' מלות מס' בנ"ה) פטור מיתה אבל הצבור לא נפטרו בכך יד חובתן וזה הפי' לסוגיא דובחים פרק השוחם וכו' עכ"ל. ולפינינו כל המאמר ששובש והמפרשים דחקו את עצמם לחנם. לצד 59 שורה 15 יש להוסיף שבפי' רבינו חננאל עה"ת (מגדל חננאל צד 39) דהנן יצא וכא לו דרך כניסהו.

לצד 68 שורה 10 יש להוסיף ובחינוך סי' ע"ז (פ' משפטים) ומכל מקום כל זה שאמרנו שאינן דנות הוא כדעת קצת המפרשים וכדעת הירוש' שכן נמצא שם מפורש, אבל לדעת קצה מן המפרשים כשיריה הן לדון וכו' והנראה מן הדברים ומן הסברא שאינן בתורת דין וכדאיתא בירושלמי וכדכחשמשע לפי גמרינו דרך פשימותא עכ"ל.

לצד 70 שורה 1 יש להוסיף ובתשובות גאוני מורח ומערב (הוצאת הרב ר"י מיללער ז"ל) סי' קמ"ד תשובה מר' שרירא גאון אודות זה. ובהירוש' לא נזכר כלל.

צד 73 שורה 21 נשמט פ"ו ה"ו במשנה חלק לשון של זהרית וכו'. לפלא מדוע לא נשנה כאן המשנה דשבת פרק ט' משנה ג' מניין שקושרים לשון של זהרית בראש שעיר המשתלח שנאמר אם יהיו חמאיכם כשנים כשלג ילבינו וגו'? ובגמרא ירושלמית שבת שם נשנה שם על המשנה הג"ל

כל

כל המאמר בראשונה היו קושרין אותו בחלונותיהם וכו' הגשנה בירוש' יומא כאן-
 שם שורה 23 יש להוסיף פ"ו ה"י במשנה וחציו קשר בין קרניו.
 בשקלים פרק ד' משנה ב' ולשון של זהודית באין מחרומת הלשכה וכו'
 ולשון שבין קרניו וכו' משרי הלשכה. ולפי"ו עתי לשונות הו'. וכבר העיר
 ע"ז בתלמי יומא ד' ס"ח ע"א ד"ה חולק.

שם שורה 41 יש להוסיף וכן הוא בשורת הנאתים (ליק, סימן מ"ו)
 וכך אנו שינין שלש מילין היו בירושלים ועד בית חדודו.

צד 74 שורה 21 יש להוסיף שבתוספתא מגילה פרק ד' יז"כ קורין
 אזרי מות ומפסידין בעשור שבחומש הפקודים וקורא ע"פ. ונראה שנ' מלות
 אחרונות וקורא ע"פ שינרא דלישנא הן מהמשנה כאן. ובתוספתא אין להן
 מקום. אעפ"י שכבר העתיק בן התוספתא ר"ת בספר הישר סי' ה' (הוצאה חדשה).

לצד 77 שורה 9 יש להוסיף שבעימור ה' יו"ם ד' קס"ה וכאור זרוע
 ח"ב סי' שנ"ד הגי' בהירושלמי רב הגה הודי לאתהי' דריש גלותא למיפק
 בכסא וכו'. (וכעין זה בירושלמי שבת פרק ו' ה"א רב הגה הודי לאיתתיה
 דריש גלותא ביתן וכו') ועי' ירושלמי בבא בתרא פרק ה' ה"א.

שם שורה 16 בענין דבר נחמיה ריש גלותא יש להוסיף ס"ש בבבלי
 בבא בתרא ד' נ"ה ע"א אישתעי לי עוקבן בר נחמיה ריש גלותא משמיה
 דשמאל וכו'. ועי' בדקדוקי סופרים שם.

לצד 78 שורה 29 יש להוסיף ובס' העהים צד 278 וכמפורש בירוש'
 שאין יחיד רשאי לקרות דברי תורה על פה בצבור עכ"ל. ומקורו מכאן.
 והרב המו"ל שם הערה קנ"א כתב מ"ס וצ"ל וכמפורש בברייתא וכו'. ושנה בזה.

צד 82 שורה 22 יש להוסיף וכן בחי' הרימב"א ביומא שם ובירושלמי
 הכי בעו לה והא לא כתיב חצ"ק ומשני אברהם יצחק ויעקב כתיב שם עכ"ל.

צד 83 שורה 4 יש להוסיף וכאור זרוע בהקדמה בא"ב אות (ל"א) אלו
 שמונה בגדים (כלים) שכהן גדול משמש בהם וכו' כדהנן בפ' בא לו עכ"ל.

שם שורה 18 יש להוסיף ולפלא מדוע לא נשנה כאן במשנה המשנה
 בשבת פרק מ' משנה ד' מניין לסיכה שהיא כשתייה ביזם הכפודים אעפ"י שאין

ראיה לדבר וכו'? ובגמ' ירושלמית שם נשנה שם כל ההלכה שנשנה ביומא כאן.
 שם שורה 27 יש להוסיף ובס' המצוות לרמב"ם מצוה קס"ד ובא

הפירוש כספרא תענו ענר שהוא אבוד נפש ואיזהו זה אכילה ושתייה עכ"ל.
 צד 84 שורה 18 יש להוסיף שדברי המור מובאים בשלמי הגבורים

סביב הרי"ף תענית סי' התל"ט.

שם שורה 27 יש להוסיף שכדברי הר"ן כן הוא ברא"ש תענית
 פ"ד סי' ל"ט בעם הירושלמי.

צד 85 שורה 5 יש להוסיף שכב"י מור אירח סי' תרל"ג מובא הכלבו בנטסח אחר.
 לצד 86 שורה 14 יש להוסיף וכרוקח סי' שי' ירוש' בפ"א דתענית תורה

ר' אחא כבא מן הדרך והווי רגליו כרות (כני' הגיל) עליו כותר לרוחצם במים עכ"ל.
 שם שורה 24 יש להוסיף שברא"ש מו"ק פ"ג ח"י ד' ותניא נמי הכי

בתוספתא ובירושלמי אבל ומנודה שהיו מהלכין בדרך וכו' ע"ש. וברמב"ם
 ה' אבל פרק ה' ה"ו וברדב"ז שם שסביא זה. ובה' שמחות למהר"ם מרומנובר

(כס' מחנה ליה סי' צ"ב) ועוד הניא כאבל דבהי אבל ומנודה וכו'. ובס'
 פקדה הלויס להרא"ה בתענית ד' י' ירושלמי תני אבל ומנודה שהיו מהלכין וכו' ע"ש.

לצד

לצד 86 שורה 13 יש להוסיף שמקור המאמר בתוספתא העניח פרק א כל אלו שאמרו אסורין בנעילת הסנדל יצא מן הכרך נועל הגיע לכרך חולץ וכן אתה אומר במטרה ואבל.

שם שורה 34 יש להוסיף וע"ש בה' שכיתה עשור כלחם משנה שם שכתב אח"כ ראיתי הירושלמי בפרק יוה"כ וכהוב שם בכרייתא דאמרה דביוה"כ וכו'. לצד 87 שורה 7 יש להוסיף ובחי' הרמב"ן לנדה ל"ב ע"א ומייתי נמי התם (בירושלמי) והתני (והא תני) שוה (שוה) סיכה לשחיה לאסור (לאיסור) ולתשלומין לא לעונש יום הכפורים (אבל לא לעונש ביה"ב וכו') ומקשי והתני (והא תני) לא יחללו ס"ס (ליתא) להביא (אה) הסך והשותה אר"י לית כאן לאסור (סך) וכו' משמע דסיכה כשהיה דרבנן ואינה מחזרת מן התורה עכ"ל.

שם שורה 25 יש להוסיף שברא"ש יומא פ' ח' סי' ז' ועוד מרקתני בירוש' יוצאין משמע אפי' ברה"ר עכ"ל. והרא"ש מוכא בכ"י מור או"ח סי' הרי"ד. לצד 88 שורה 7 יש להוסיף שבבבלי יומא ד' ע"ח ע"ב ג"כ הני עמד ר' יצחק בר נחמני על רגליו ואמר אני ראייה את ריב"ל וכו'. וברא"ש מ"ק פ"ג סי' ל"ז הני עמד ר' יוחנן בן חקולא על רגליו ואמר אני ראייה את ריב"ל וכו'. שם שורה 19 יש להוסיף ובהג"מ ה' אבל פ"ה אות ד' ובירושלמי וכו' ר"י בר נחמן סליק לגבי ריב"ל בליל צומא רבא נפק לביש סוליתיה א"ל מה האי א"ל איסמנים אני ודכוותה איהא בנמ' דידן שיליה סמ' יומא עכ"ל. ולפנינו בשניים.

שם שורה 36 יש להוסיף שבשאלהות סי' קס"ח ברם צריך למימר אילו מאן דטיפנק וכו' כי שרי ליה למיפק בנורבא א"ג מיכרך כריך סודרא בכרעיה ומיפק וכו' וכן לענין מאן דמיפנק שרי למיפק וכו'. וכן הוא בס' האורה לרש"י סי' צ"ה. ובבבלי יומא ע"ח ע"ב לא נזכר ספורש הטעם שאסמנים מותר לנעול בנורבא. והטעם הזה הנהו ספורש רק בירושלמי כאן. אמת שבשאלהות ליהא המעשה מר' יהושע בן לוי שנוכר בבבלי וירושלמי אבל נראה שחכר שם כמו שכ' ההוי' ביומא ד' ע"ח ע"א ד"ה ערב ת"ב בשאלהות גרם איפכא עכ"ל. ולפנינו ליהא זה בשאלהות. וכן מ"ש בשאלהות סי' קס"ז ואסור באכילה ובשהיה ובנעילת הסנדל וכו' מדאורייתא כגלן חמש עניוין וכו'. ובבבלי יומא ד' ע"ז ע"א הני חמשה עניוין כנגד מי אמר רב חסדא כנגד ה' עניוין שבהורה. בזה נראה שהחמשה עניוין הם מדרבנן והק סטכזה להקרא וכמ"ש ההוי' שם ד"ה הני ובתוי' יומא ד' ע"ג ע"ב ד"ה יוה"כ. ובתוס' שם ד' ע"ז ד"ה רתנן ופר"ת דכל עיניוין דיוה"כ ליהנהו אלא מדרבנן וקראי אסמכתא בעלמא לבר מאכילה ושהיה עכ"ל. וכן כתבו התוס' בנדרים ד' פ' ע"ב ד"ה ורמינהו דודאי לא הוה עניו מן התורה וקרא דעניו הוה אסמכתא בעלמא וכו' עכ"ל. וברא"ש יומא פ"ח סי' ב' פ' ר"י רהני דרשות אסמכתא בעלמא נינהו וכל הני עניוין מדרבנן וכו' דהכי משמע לישנא דגמרא דקאמר הני עניוין כנגד מי ולא קאמר כנא לן או מדוכא נפקא אבל כנגד מי משמע ישואל אם יש להן שום דמו מן התורה וכו'. אבל בירושלמי יומא פרק ה' היא ולמה ששה דברים כנגד ששה עניוין האסורין בפרשה. ועי' בספרי זה צד 83 גי' הרוקח בירושלמי הני ו' עניוין כנגד ו' הכתובים. ומהו משמע שלדעת הירושלמי שהעניוין מדאורייתא הן אסורין. ואין זה ראייה סוכרחה. אבל קרוב לאמת שלפני בעל השאלהות היה הירושלמי לנגד עיניו. ומי יודע מקור דברי השאלהות שם ואם

היו ידיו מלובלכות במיט בצועה רוחץ כדרכו וכו'. וכן מ"ש שם שחיה אמורה להתענות עד שלשים יום? אולי היה לפניו כ"ז בירושלמי.

לצד 89 שורה 5 יש להוסיף וכס' המנהיג ד' נ"מ חד תלמיד דר' מינא (מנא) אורי לחד סן קריבי דנשיה למילבש פולייסה א"ל סן הדא דריב"ל ריב"ל אסמנא הוה. ונרסמו משונה. ובאור זרוע ח"ב סי' ש"ה ירושלמי וכו' חד תלמיד פתלמיד דר' אמי הורי וכו'. וצ"ל דר' מנא.

לצד 89 שורה 6 יש להוסיף פ"ח ה"א א"ל אן סן הדא. הלשון משובש. ובהענין פ"א ה"ו ליתא כל זה.

שם שורה 11 יש להוסיף ובכ"י (מור אור"ח סי' הרפ"ו) בירושלמי אמרינן יוה"כ אסור בתשמיש המטה איה חמי ברחיצה אסור וכו' פי' כיון ששנה אסור ברחיצה למה הוצרך לשנות דאסור בתשמיש המטה דכיון דאם שמש מפתו א"א לו להתפלל וכו' ע"ש.

שם שורה 35 נשמט: ולפי הירושלמי דילן בעלי קרין מובלין כדרכן בצנעה וכן גרם בהירושלמי בעל הפסיקתא רבהי הג"ל כי מהירושלמי לקח דבריו. ולפלא מדוע לא נזכר בירושלמי כאן מ"ש בירושלמי ביצה פ' ב' ה"ב כל מחריבי מביירות מובלין כדרכן בתשעה באב וביום הכפורים אמר ר' חנניה סגן הכהנים כדרי הוא ביהו של אלהינו שיאבדו עליו הכהנים מביילה אחת וכו'. וסוזה נראה שלא לכד בעלי קרין מובלין כדרכן בצנעה רק כל מחריבי מביילות מובלין כדרכן ביוה"כ ולא בצנעה? וכן מוכח הברייתא הג"ל בלשון דתניא בבבלי שבת קי"א ע"א ביצה י"ח הענין י"ג ע"א יומא פ"ח ע"א. ונראה שמקור המאמר בהוספתא יומא פרק ד' רק לפנינו שם נשהכשה הגרסא בכל ההוצאות וחסר כ"ז שם. והיה עוד זה בהתוספתא לפני רש"י ביומא שם. וזה לשונו שם ריש ע"ב הכי גרסינן בהוספתא כל חיובי מביילות מובלין כדרכן ביום הכפורים הגדה וילדת וכו' עכ"ל. ובפי' רבינו חננאל בביצה ד' י"ח ע"ב ירושלמי הני (ליתא והכוונה להתוספתא הנ"ל) כל חיובי מביילות מובלין כדרכן בין (ליהא) כס' באב בין ביוה"כ אר"ח סגן הכהנים וכו' ע"ש. והבה"ג (הוצאת סק"צ צד 153) והרמב"ם ה' שבייתת עשור פ"ב ה"ב וברסב"ן בתורת האדם (ענין אבלות ישנה) פסקו שהלכהא כתנא קמא ולא כר"ח סגן הכהנים. ובשבלי הלקט השלם סי' רע"ב בהערה ב' ובירוש' וכו' ופסק בעל התרומות כהדא ירושלמי וזה נוסח לשונו כל חיובי מביילות מובלין כדרכן בין כס"ב ובין יוה"כ עכ"ל. ועי' כס' התרומות סי' ק"ח. ובהוס' שבת ד' קי"א ע"ב ד"ה מובלין וכביצה י"ח ע"ב ד"ה כל וסיהו בתשעה באב אין מובלין כר' חנינא בן אנמינגוס (ר' חנניה סגן הכהנים) דאמר כדאי בית אלהינו לאבד מביילה אחת בשנה (לפנינו שם בביצה הגי' שיאבדו עליו הכהנים. והגי' ללא אמת) ובגדה ס"ח ע"א ד"ה הא מביאים הירוש' ופסקים פרי"ח סגן הכהנים ולא כתנא קמא וכן מוכח במאירי ביצה שם. ובעיטור ה' יו"ט (מחלוקת מ"ז) ירושלמי כל חיובי מביילות מובלין כדרכן בין כס"ב בין ביוה"כ וכו' ע"ש. ובה' יוה"כ בעיטור ד' ק"ו ע"ב ותניא כל חיובי מביילות מובלין כדרכן וכו'. ובסמ"ג לוחן קי"א דתניא כל חיובי מביילות וכו' ואמרי' בירושלמי על זה הורה ר' לוי כהדא דר"ח סגן הכהנים. ובהג"מ ה' שבייתת עשור פ"ג ה"ב אות ה' מוכח הסמ"ג וע"ש שמביא דעת ראבי"ה בזה. ומי החכם רבין את אלה מדוע כאן בירושלמי ביומא לא נזכרה ההוספתא דיומא שכל

שכל חיבי מבילה מובלן כדרכן. ובביצה בירושלמי נזכרת ההוספתא הג"ל? מדוע כאן ביוסא נפסקה ההלכה שרק בצנעה מותר למבול ביוז'ב. ובביצה התירה הגמ' לפבול כדרכן גם בפרהסיא? וזה מראה שמי שסדר הירושלמי ביצה לא סדר הירושלמי יוסא? ועי' מה שהוכחתי לעיל צד 107.

לצד 90 שורה 2 יש להוסיף וכן הגי' ברי"ף יוסא פ"ח סי' תתק"ע. שם שורה 5 יש להוסיף ובמנהיג ד' ג"ו אמר רב כדו' שלא תתנגה. שם שורה 26 יש להוסיף שבחי' הדימב"א יוסא ד' ע"ג ע"ב גרסינן בירושלמי הוינן סברין מימר אסיפא פליגי רבנן ואשכחן הנא תני אכלהו עכ"ל. שם שורה 35 יש להוסיף מ"ש בס' העתים צד 188 ולענין מלא לונמיו דקדוש דאיכא לאקשו' אי מלא לונמיו רביעית הי' הר"ל למיתני לגבי זיה"כ רביעית כי הזכי דקתני בכל מילתא דשיעורא דרביעית וכו' וע"ש.

לצד 91 שורה 24 יש להוסיף בס' יראים הנדפס מכבר סי' קי"ט פי' בירושלמי היא אמרה צריך למעך חללה וכו'. לעומ' בספרו ח"ב צד 436 כביא הירושלמי דכאן בזה הנוסח: אמר ר' יוסה וזה אוסרת שצריך למעך את חללה (חללו) דלכן (דל כן) ניתני כמות וכנרעיתתה (וכנלעיתתה) וכחללה (ומחללה) עכ"ל וזה שלא כנוסחתינו.

שם שורה 32 יש להוסיף שבמעילה פרק ד' משנה ז' לגירסת הסתניהא דבני מערבא שם) לכמלוא לונמיו ביום הכפורים.

צד 92 שורה 20 יש להוסיף ובהנהגה כימוני ה' שביהת עשור פ"ב ה"י אות י' ובספר המצות כתב דלשון התוספתא דייק כר"י דתניא התינוקות (לפנינו בתוספתא יוסא פ"ד הינוקה) סמוך לפירקן מחנכין אותו לפני שנה לפני שנתים וכו' עכ"ל. ובין למ"ש הסמ"ג לוחן ס"ב.

שם שורה 32 יש להוסיף פ"ח ה"ג באילין אורזיניא ונומנייא. במעשר שני פ"ב ה"א באילין אורזיניא ונומוזיניא. ובשבעות פרק ג' ה"ב באילין גמרייה אורזיניא. שם שורה 32 יש להוסיף פ"ח ה"ג והתני הטחה את החלב וכו'. מקוד הברייתא בתוספתא כריתות פ"ב בכ"י ערפורט הטחה את החלב וגמיו (גמיו) ובמעשר שני פ"ב ה"א וגמיו, ובשבעות פ"ג ה"ב והתני הטחה הרם (את החלב) וגמיו או שהקפה חלב ואכלו) הקפה את הרם ואכלו, אם יש בו כזית (ד' סלות אחרונות ליתא במע"ש שם וכן ליתא כבבלי חולין ד' ק"ב ע"א ובמנחות ד' כ"א ע"א אבל בירוש'. שבועות הנ"ל וביוסא כאן איתא) חייב.

שם שורה 32 יש להוסיף פ"ח ה"ג כי נן קיימין כמות שהוא והתורה קרא אותו אכילה, וכן הוא במעשר שני הנ"ל. אבל בשבעות הנ"ל הגי' אלא כן נן קיימין כל שהוא, כל שהוא אכילה? פתר לה כר' עקיבא דר' עקיבא אמר כל שהוא אכילה. וכ"ז ליתא ביוסא ובמע"ש.

שם יש להוסיף פ"ח ה"ג מה עבר לה ר' יונה אינו אוכל למכא כוסמא אוכלין וכו'. לפנינו בתוספתא בהרות פ"ב הרם שקרש לא אוכל ולא משקה חייב עליו לאוכלין מטמא כוסמא אוכלין ולמשקין בטלה דעתו.

שם יש להוסיף פ"ח ה"ג ר' יוסה שמע לה מן הדא שבועה וכו'. במע"ש הגי' משונה. ובכתי' שם של ר' שלמה סיריליו ז"ל ר' יוסי שמע לה מן הדא שבועה שלא אוכל ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת אמרין חברייה קומי ר' יוסי אמור דבתרה שבועה שלא אוכל ואשתה ואכל ושתה חייב שתים (אמר לן ר' יוסי) אילו כי שהיו לפניו שתי ככרות וכו'. ובפי' של ר' שלמה סיריליו שם הכי

גרסינן

גרסינן והכי איתא ביזמא פ' בתרא ר' יוסי שמע לה מן הדא שבועה שלא אוכל
 ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת אמרין חבריא קוסי ר' יוסי אמור דבתרה
 וכו' והכי פירושו חנן בפ' שבועה בימי שבועה שלא אוכל ואכל ושתה אינו חייב
 אלא אחת ומעמא דאע"ג דשתייה בכלל שבועה של אכילה אינו חייב אלא אחת וכו'.
 שם שורה 34 יש להוסיף פ"ח ה"ג תירושך זה היין וכו'. בחי' הרמב"ן נדה ר'
 ל"ב ע"א ומאחר שכתבתי סכרות הללו מצאתי בפ"ב מסכת מעשר שני שאמרו
 בירושלמי לענין מעשר יצהרך זו סיכה והתורה קראה אכילה ואינו מחזור
 וא"ת מחזור ילקו עליו חוץ לחמה וכו' עכ"ל.

לצד 93 שורה 6 יש להוסיף פ"ח ה"ג תני ר"ח לא יאמר עונש
 במלאכה וכו'. מקור המאמר בה"כ אמור סוף פרשה י"א, וכאן נתיחס המאמר
 לר' חייא, ובספר המצוות להרמב"ם מצוה קצ"ו ולשון ספרי (צ"ל ספרא) כי
 כל הנפש אשר וגו' הרי זה עונש עני אבל אזהרה לעני עצמו לא שמענו
 וכו' ע"ש שהלשון כספרא מתוקן.

שם שורה 31 יש להוסיף וראיתי להעיר בדרך אנב על לשון
 בענין גז"ש שבא רק בירושלמי והוא ביבמות פרק ח' ה"ג (בד' וחיניציא
 9.3.51) כסה דר' מאיר אמר גזרה שוה במקום שכתוב כן רבי (צ"ל ר'
 אלעזר ביר"ש כמו שהוא בירו' קדושין פרק ד' ה"א) בי ר"ש ואמר גזירה שוה במקום
 שכתוב (בקדושין הנ"ל: שבאת) מה להלן זכרים אמרין וכו'. וביבמות פרק י"א
 ה"א (ר"ז 11.4.18) וכדרכי מאיר דר' מאיר אמר גז"ש במקום שבת (צ"ל
 שבאת). ובסנהדרין פרק ט' ה"א וכו' מאיר דר' מאיר אמר גז"ש במקום
 שבא וכו' וכרבנין דינון אמרין גזירה שוה במקום שבאת דור שלישי וכו'.
 ובשבועות פרק ד' ה"ג ר' מאיר דרש גזירה שוה האמורה בה (צ"ל במקום
 שבאת) מה וכו'. ושם פרק ה' ה"ב ר' מאיר דרש גזירה שוה במקום שבאתה
 מה מפי עצמו וכו'. ושם פרק ח' ה"א וכו' דאמר גז"ש במקום שבאת.
 ובספר אור ה' לד' חסדאי קרשקש (הבלל שני מאמר ראשון העיון הב') שרול
 השאלו השם הזה לצורה הרבה ועצמותו אמרם ממקומו הוא מוכרח, ממקום
 שבאתי, כלומר מאוהו דבר עצמו עכ"ל. וכיון לירושלמי הנ"ל. ובבבלי לא
 מצינו הלשון, ממקום שבאת". ובמקום זה מצינו שם במ' מקומות מחלוקת
 מ"ד דין כינה ומינה ומ"ד אחר סובר דין מינה ואוקי באהרא. וע"ש בפירש"י
 יבמות ד' ע"ח ע"ב: ד"ה הא כמ"ד דין מינה. לעזי קאהומ ויאמראו לא
 זכרו במפריהם הלשון ממקום שבאת.

לצד 95 שורה 42 יש להוסיף ובמנהיג צד 56 ועוד א"ר מתיא בן
 חרש החושש בפיו ממילין סם בשבת וקירל כותיה בהא וכו' ע"ש.
 לצד 96 שורה 27 יש להוסיף ובארתות חיים ה' שבת סי' שכ"ז
 ואמר לשאל אם הוא כותר כדאמרין בירושלמי הנשאל והשואל ה"ו שופך
 דמים שהרי כתוב וחי בהם עכ"ל. וגרסתו כגירסת רבינו חננאל הנ"ל.
 לצד 97 שורה 15 יש להוסיף בשו"ת בשמים ראש סי' א' שהרי
 אמרו שאין עושין דבר זה אלא ע"י גדולי ישראל עכ"ל.

לצד 97 שורה 24 יש להוסיף פ"ח ה"ו יוסי בן סמאי בשיחין. בדפוס
 קראמ' כמ"ס: בשחין. וכן הביאו קהום ויאמראו. ובס' העתים צד 227 הגי'
 בחצר של ר' סימאי. ועי' בדרדוקי סופרים בשבת ר' קכ"א ע"ב.

לצד 99 שורה 10 יש להוסיף ובספר חיבור יפה מהישעיה לר"ג נאן

ד' ל"ב שאמרו במשנה האומר וכו' ואם אמר (ב' מלות ליתא) אחמא וכו' ע"ש.
לצד 102 שורה 25 יש להוסיף שנראה שהסדר במס' יומא ירוש' שלפנינו
כן היה גם לפני רבינו חננאל כי בפרושו במועד קמץ ד' כ"ח ע"א כתב
ובירושלמי בתחלת יום הכפורים א"ר יודן בר שלום למה נמסכה וכו'. וכן
הוא לפנינו שם בריש הלכה א' בפרק א'. וגם כאן מביא רבינו חננאל במס'
יומא פ"ז ע"ב מאמר הירושלמי שכתוב לפנינו בסוף הירושלמי פרק ח' הלכה
ט'. ומשם ואילך לא הביא עוד הירושלמי ואלו היה לפניו הדינים החסרים
לפנינו בירושלמי בענין נעילה שהערנו לעיל צד 107. או בחדאי זכרם.
וכעין זה נראה גם במס' שבת שחסר לפנינו שם נמרא ירוש' על פרקי כ"א כ"ב כ"ג
וכ"ד. וגם כבר לפני רבינו נסים גאון ורבינו חננאל לא היה נמ' ירוש' על הפרקים הנ"ל.
כי רבינו נסים לא זכר כלל הירושלמי בכל הפרקים הנ"ל. ורבינו חננאל בפירושו
שם ד' קמ"ו ע"ב בתלמוד א"י בפ' כירה (ה"ג) ר"ח בן עקיבא וכו'. ושם ד' קמ"ט
ע"א בתלמוד א"י השף את העור וכו'. זה בשבת פ' ז' ה"ב. ושם ד' קנ"ה ע"ב
בתלמוד א"י שאמרו בענין וכו'. זה בשבת פ"ב ה"ה. וזולת זה לא זכר רבינו חננאל
אה הירוש' בכל הד' פרקים החסרים לפנינו. ובחדאי אם היה לפנינו הגמ' ירוש' על
הפרקים האלה זכרה. ונראה שבגמרא ירוש' בפ' חבית על חמשה אפילו בעשר
אלתפיאות לא יביאם בידו היה כתוב ההלכה שר' חנניה בן עקיבא התיר הבאת
לנפשות. ורבינו חננאל זכר מאמרו מפרק כירה ירוש' ולא מפ' חבית שלא היה לפנינו.
לצד 104 שורה 39 יש להוסיף ובאגור (דיני רה"ש ד' ע"א ד' זאל
קאווא) ואני ראיתי הרבה מפרשים הא דאיתא בירושלמי א"צ להזכיר של
ר"ח בנזן ותתן לנו ה' אלהינו באהבה את יום הוצרן הזה ואת יום ר"ח הזה
וכן נמי א"צ לחתום סקדש ישראל יום הזכרון הראשי חדשים ולא אתפלת
מוסף לבד קאי אלא אבל תפלות קאי אערבית ושחרית ומוסף ומנחה אבל
הפוסקים של מוסף ר"ח צריך להזכיר וכו' עכ"ל. אבל בפ' רבינו חננאל בעירובין
ד' מ' ע"א ירוש' (עירובין פ' ג' בד"ו 21.2.23) ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוסי
(יסא) העובר לפני התיבה ביו"ט של רה"ש אינו צריך להזכיר של (ליתא ואיתא
בשבעות פ"א ה"ז) ר"ח פ"א א"צ להזכיר מוסף של ר"ח עכ"ל. ועי' ברא"ש ברה"ש פ"ד.
לצד 105 שורה 18 יש להוסיף בכבלי ביצה ד' ל' ע"א דהא תוספת
יום הכפורים דאורייתא הוא וכו'. ובהוס' שם ד"ה דהא משמע דיש שיעור
לתוספת יו"ט מדהצריך להפסיק מבעוד יום וכו' ובפ' התוספת לא הוברר
השיעור ולכך יש לזוהר ולהפסיק מבעוד יום עכ"ל. ולא היה לפנינו הירוש' הנ"ל.
לצד 105 שורה 22 יש להוסיף וכנראה שלפני בעל הג"מ הנ"ל היה
בירוש' עירובין פרק ה' ה"א הברייתא שמוכא בכבלי שם ד' ג"ה ע"ב אלו
שמתעברין עמה נפש וכו' ובית הכנסת שיש בה בית דירה לחון. ומקור הברייתא
בתוספתא עירובין פ"ה. אבל בתוספתא שלפנינו ככל ההוצאות ליתא זה. והגרא
הגיה בהתוספתא ובית הכנסת שיש בה בית דירה לחון. והגתה עפ"י הבבלי הנ"ל.
לצד 108 שורה 12 יש להוסיף שמ"ש בירושלמי מנהדרין פ"א ה"א (בד"ו
19.1.41) אמר ר' בא בראשונה היה כל אחד ואחד ממנה את הלמידו וכו'.
הנה כס' השטרות לר"י הברצלוני צד 133 הגי' אמר ר' אבא בר בינה בראשונה וכו'.
לצד 108 שורה 17 יש להוסיף ובשרת לרבינו נסים סי' י"ז בירושלמי
דנדרים בפרק השותפין והביאוהו בתוספות נימין מסוף בלשון הזה וכו' דתניא
יום הכפורים צריך לפרט את מעשיו דברי ר"י בן בתירא וכו' ע"ש.
בעוד השם נשלח מלאכתי בספרי זה בחדש תמוז תרס"ט ווילנא.

